

AMERIKAN LÖYTÖ.

OPETTAVAA JA HUVITTAVAA LUKEMISTA

LAPSILLE JA NUORISOLLE.

KIRJOITTI

JOACHIM HEINRICH CAMPE.

SUOMENNOS.

I, II.

JYVÄSKYLÄ, 1891.

JYVÄSKYLÄN KIRJAPAINON KUSTANTAMA.

AMERIKAN LÖYTÖ.

OPETTAVAA JA HUVITTAVAA LUKEMISTA

LAPSILLE JA NUORISOLLE.

KIRJOITTI

JOACHIM HEINRICH CAMPE.

SUOMENNOS.

JYVÄSKYLÄSSÄ,
JYVÄSKYLÄN KIRJAPAINOSSA,
1891.

I.

KOLUMBUS.

Ensimmäinen kertomus.

Niilo (huutaen): Kaarlo, Kustaa, Mikko! Joutukaa, joutukaa!

Kustaa. Mitä nyt?

Niilo. Joudu, joudu! Isä aikoo taas kertoa meille jotakin uutta!

Kaikki. Voi kuinka hupaista!

Mikko. Käynkö hakemassa muitakin, isä?

Isä. Käy vain!

Kustaa (*Niilolle*): Mistähän isä nyt taas aikoo meille kertoa?

Niilo. Sitä emme vielä tiedä, mutta minä luulen, että saamme kuulla samanlaisen kertomuksen kuin viimein *Robinsonista*.

Kustaa (hyppien): Sepä hauskaa olisi!

(Lapset tulevat juosten isän ympärille).

Muutamia lapsia yht'aikaa: Isä, aiotteko kertoa meille jonkun uuden kertomuksen?

Isä. Kyllä, lapseni, jos se teistä on hupaista.

Kaikki. Oi, niin sanomattomasti.

Lotta. Mutta eikö minun ensin pidä käydä käskemässä äitiäkin tänne? Muutenhan saisitte kertoa kaikki uudestaan hänelle.

Isä. Siinä olet oikeassa, *Lotta*; äidin pitää myös olla saapuvilla. Käy siis hakemassa häntä.

Vähitellen kokoontui koko perhe. Kaikki asettausivat istumaan ja katselivat odottavan näköisinä

isää, joka vihdoin lyhyen vaitiolon jälestä aloitti: No, lapset, mitähän luulette minun tällä kertaa aikovan teille kertoa?

Mikko. Kuka sen tietää.

Isä. Koettakaapas itse arvata siitä mitä nyt sanon! Minä aion kertoa teille miehestä, joka on merkillisimpiä maailmassa eläneistä; miehestä, joka on tehnyt yhden mitä tärkeimmän keksinnön; miehestä, jota meidän on kiittäminen monista tiedoista, joita meillä ilman häntä ei olisi; siis miehestä — — no, kenestä luulette minun aikovan teille kertoa?

Kaarlo. Pietari Helestä!

Isä. Miksi juuri hänestä?

Kaarlo. Onhan hän hyvin merkillinen mies, koska hän ensimmäisenä on keksinyt taskukellojen valmistamisen taidon!

Lauri. Niin, joita siihen aikaan sanottiin Nyrnbergin muniksi.

Hannes. Onhan monta muuta paljon merkillisempää keksintöä tehty!

Lotta. Tiedättekö mitä? Minä luulen, että isä aikoo kertoa meille siitä miehestä, joka keksi kehrukoneen. Voi, mikä hänen nimensä taas olikaan?

Kustaa. Tarkoitat varmaankin Pietari Jyrgens'ia.

Lauri. Emme taida arvata oikein, vai mitä, isä?

Isä. Täytynee siis minun itseni sanoa sen miehen nimi. Se on Kolumbus.

Hannes. Hänestäpä varmaan tulee hauska kertomus; minä olen hänestä jo vähän lukenutkin.

Isä. Minä toivon, että kertomukseni on teitä huvittava; siis asiaan.

Noin 400 vuotta sitten eli Genovan kaupungissa Italiassa mies, jonka nimi oli Kristofer Kolumbus.

Hänen syntyperästään ei tiedetä muuta kuin että hänen esi-isiensä elinkeinona oli merenkulku. Sepä varmaan-kin oli syynä, miksi myöskin hän pienuudesta pitäen osotti erityistä taipumusta meri-elämään ja sitten to-della rupesikin merimieheksi.

Jo poikana voi hänessä havaita ne ominaisuudet, jotka vaaditaan taitavalta merimieheltä, samoin kuin kunnan mieheltä yleensäkin. Hän oli reipas ja iloinen; hän ei rakastanut toimettomuutta eikä akkamaista vete-lyyttä; hän halveksi jo pienenä kaikkia makeisia, jotka kyllä kutkuttavat kurkkua, mutta heikontavat terveyttä; hän vihasi kaikkea joutavaa ja tyhjänpäiväistä, ja hän-nen mieluisin toimensa oli oppia jotakin, jolla hän tule-vaisuudessa voisi hyödyttää lähimmäisiänsä.

Hänelle sanottiin, että jos hän tahtoi oikein op-pia tieteitä, niin täytyi hänen ensin opetella latinan kieltä, jolla niin paljon hyödyllisiä kirjoja on kirjoitettu. Silloin ryhtyi hän heti utterasti latinan kielen oppimi-seen ja ehtikin lyhyessä ajassa niin pitkälle, että hän esteettömästi voi lukea tieteellistä kirjallisuutta sillä kielellä. Sitten kerrotaan hänen niin ihmeteltävällä ta-valla edistyneen maantieteessä, mittaus-opissa, tähtitie-teessä ja kuvaannossa, että hän jo neljäntoista vuoden ikäisenä oli saavuttanut kaikki ne tiedot, mitkä siihen aikaan taitavalta merikapteenilta vaadittiin, ja saattoi lähteä merille.

Ensimmäiset matkansa teki hän Välimerelle, koska Genovalaisten merenkulku silloin vielä ei ulottunut sen laajemmalle. Tässä oli kumminkin liian vähän vaikutus-alaa nerolle, joka paloi halusta toimittaa jotakin, jota ei kukaan ennen häntä ollut tehnyt. Sen vuoksi haki hän tilaisuutta päästäkseen pitemmille merimatkoille ja löysikin semmoisen. Käytyänsä Pohjanmerellä, jolla

matkalla hän suuresti kartutti tietojansa, rupesi hän palvelukseen eräälle sukulaisellensa, meriupseerille, joka omalla kustannuksellaan oli varustanut muutamia laivoja, joilla hän risteili milloin Venetsialaisia, milloin Turkkilaisia vastaan.

Lauri. Risteili — mitä se on?

Isä. Se merkitsee edestakaisin purjehtimista jollakin seudulla merta, ja sen tarkoituksena on vihollislaivojen keksiminen ja — jos mahdollista — anastaminen. Näillä risteilyretkillä oli nuori Kolumbus menettämäsillään henkensä, mutta Jumala säästi hänet suurempia tarkoituksia varten. Eräässä ankarassa otelussa Venetsialaisten kanssa, jossa nuori sankari teki ihmeitä urhoudessa, sattui se laiva, jota hän kuljetti, yhdessä vihollislaivan kanssa, jonka kimppuun hän oli hyökännyt, syttymään tuleen. — Tiedättehän, miten hyökkäys merisodassa, eli niin sanottu entraus tapahtuu?

Matti. Kyllä, silloin isketään vihollisen laivaan kiinni pitkillä kekseillä, niin etteivät laivat pääse erilleen toisistaan, ja toisen laivan miehistö tunkeutuu toisen kannelle.

Isä. Aivan oikein. Ymmärrättehän siis, minkälaiset ovat seuraukset, kun kaksi tällä tavoin yhteen iskettyä laivaa yht'aikaa syttyy palamaan, eikä lähitienoilla ole mitään, jolla voisi pelastua! — Sellaisessa kauheassa tilassa oli nyt Kolumbus. Mutta luuletteko, että hän uhkaavan vaaran vuoksi hätääntyi? Eipä ensinkään; hän säilytti kaiken tyyneytensä ja neuvokkaisuutensa. Rohkeasti syöksyi hän mereen, tarttui veden päällä kelluvaan peräsimeen, pysytteli uidesaan sen avulla veden päällä ja saavutti vihdoin onnellisesti rannan, joka oli kahden meripenikulman päässä.

Hannes. Kuinka pitkä on oikeastaan yksi meripenikulma?

Isä. Noin kuuden tai seitsemän virstan paikoilla. — Ranta, jolle hän oli pelastunut, oli Portugalin maata; sen vuoksi lähti hän, niin pian kuin hän oli kutakuinkin tointunut, sen maan pääkaupunkiin, Lissaboniin. Tämä seikka oli epäilemättä suuressa määrässä vaikuttava hänen tulevaan kutsumukseensa. Siitä voimme taasen huomata, kuinka Jumala usein tarkoittaa hyvää onnettomuuksilla, joiden hän antaa meitä kohdata. Portugalilaiset olivat sen ajan kokeneimmat ja rohkeimmat merimiehet. He uskalsivat suurelle, silloin vielä vähän tunnetulle Atlantin merellekin ulommaksi kuin mikään muu kansa, ja näillä retkillään löysivätkin he kaksi kaunista saarta, jotka he nimittivät Porto Santoksi ja Madeiraksi.

Kaarlo. Nehän eivät ole kaukana Afrikasta.

Isä. Löydöistään innostuivat nämät rohkeat merimiehet yhä enemmän, siksi kunnes he viimein päättivät koettaa päästä meritietä Itä-Intiaan.

Arvi. Sitähän heidän ei tarvinnut kauan etsiä.

Isä. Kuinka niin?

Arvi. Eihän heidän tarvinnut muuta kuin panna eteensä maapallon kartta; siitähän he näkivät, että ensin oli purjehdittava pitkin Afrikan länsirantaa etelään päin, sitten käännyttävä Hyvän Toivon niemen ympäri ja taas pohjoiseen päin Afrikan itärantaa. Sittenhän he pian pääsivät Intian valtameren yli perille.

Isä. Niin kyllä, jos heillä siihen aikaan olisi ollut koko Afrikan kartta. Vanhojen maantieteestä tiedämme, että muinoin koko Afrikasta ei tunnettu muuta kuin pohjoisrannikko ja maat Niilivirran varsilla; mutta sitä ei tietty, päättyikö maa etelässä päin jossakin vai

ulottuiko se aina etelänapaan saakka. *) Emmepä siis me, sinä ja minä, jos olisimme silloin eläneet, luultavasti olisi olleet viisaampia kuin muutkaan ihmiset. — Mutta palatkaamme nyt Kolumbukseen. Hän oleskeli nyt Lissabonissa, ja saavutti siellä tietojensa ja taitavuu- tensa kautta monen mainion ja ansiokkaan merenkul- kijan ystävyuden. Heidän keskuudessaan tuumittiin usein, olisiko mahdollista keksiä tie, jota myöten yhtä mittaa meritse kulkemalla voisi päästä Itä-Intiaan.

Kaarlo. Mitä tietä sitten olivat he siihen saakka käyttäneet?

Isä. Siihen aikaan olivat Venetsialaiset ainoat, jotka kävivät kauppaa itä-intialaisilla tavaroilla, joita he saivat Punaista merta ja Välimerta myöten. Nämät meret, kuten tiedätte, erottaa toisistaan jokseenkin le- veä maakaistale. **) Kun laivat Itä-Intiasta olivat tul- leet Punaiselle merelle tämän kannaksen luo, oli siis lasti purettava ja tavarat maitse tai pieniä kanavia myöten kuljetettavat Aleksandriaan Egyptissä, josta ne sitten kuljetettiin Välimeren yli Venetsiaan. Tämä purkaminen ja maitse kuljettaminen teki suurta hanka- luutta Itä-Intian kaupalle, ja syystäpä siis näytti suora- naisen meritien keksiminen varsin tärkeältä ja toivotta- valta asialta.

Vielä yksi seikka vei Kolumbusta lähemmäksi hä- nen suurta päämääräänsä. Hän näet nai erään merikap-

*) Kerrotaan tosin, että jonkun egyptiläisen kuninkaan käskystä olisi foinikialaisia merenkulkijoita purjehtinut Afrikan ympäri, mutta tämän muinaistarun todenperäisyys on epäilyksen alainen.

**) Sen jälkeen kuin Campe tämän kirjoitti, on, kuten tunnettu, Suez'in kannas kanavalla katkaistu ja suora meritie Intiaan sen kautta saatu aikaan.

teenin tyttären; tämä kapteeni oli ollut yksi Porto Santon ja Madeiran ensimmäisiä löytäjiä. Täten tuli Kolumbus saamaan käsiinsä tämän kokeneen miehen päiväkirjat ja merikartat, ja kun hän päivät yöt tutkisteli niitä, ylti ylymistään hänen halunsa samanlaisiin yrityksiin ja mielitekonsa näkemään näitä vastakeksityitä saaria. Sen vuoksi lähti hän taas merille, teki matkan Madeiraan ja kävi niillä seuduin muutamia vuosia hyötyisätä kauppaa, purjehtien milloin Kanarian saarille, milloin Atsoreille, milloin taas Afrikan rannikolle.

Äiti. Eikö hän ottanut vaimoansa mukaansa niille matkoille?

Isä. Sitä en usko; sillä ei kukaan hänen elämänsä kertojista mainitse mitään siitä seikasta.

Äiti. No, niinpä matkustelkoon hän tänäkin iltana yksin. Tulkaa, lapset! puutarhatyömme odottaa!

Lotta. Voi, äiti, miksi te noin teette? Juuri kun luulee, että oikein on alkuun päästy, käskette te pois muualle.

Kustaa. Tiedäthän, että äiti tekee sen vaan siitä syystä, että työ on tehtävä, huolimatta siitä, mikä sillä hetkellä hupaisinta olisi.

Lotta. Niin, mutta —.

Kaikki. Työhön, työhön, työhön!

Toinen kertomus.

Isä. Merimatkoillaan, joita Kolumbus teki Kanarian saarilta, hautoi hän yhä päässään suurta aatetta, joka hänessä oli syntynyt jo Lissabonissa olon aikana.

Mitenkähän on, ajatteli hän itsekseen, eiköhän voisi löytyä suurempikin tie Intiaan, kuin tuo Afrikan ympäri purjehtiminen, jota portugalilaiset yrittivät? Entä jos koettaisi purjehtia yhä vain suoraan länttä kohti Atlantin meren poikki, niin eiköhän silloin lopuksi tul-taisi maahan, joka olisi joko Intia itse tai ainakin sen kanssa yhteydessä? Onhan maa pyöreä. Varmaankin on Jumala sen toisellekin puolelle luonut maan, jossa ihmiset ja muut olennot voivat elää. Olisiko luultavaa, että koko toinen pallonpuolisko olisi paljasta merta? Ei suinkaan; kyllä Intia on suurempi maa kuin luullaan, ja sen itäosa ulottuu varmaankin pitkälle Euroop-paan päin. Siis purjehtimalla täältä alituisesti länttä kohti pitäisi lopuksi tulla sinne.

Siinä oli ensimmäinen syy hänen arveluunsa, että toisellakin puolella maapalloa on maata. Mutta se syy ei ollut ainoa. Muutkin havainnot ja myöskin päätel-mät vahvistivat häntä tässä mielipiteessä.

Muuan portugalilainen merenkulkija oli ker-ran purjehtinut tavattoman kauas länteen päin At-lantin merta, ja siellä korjannut laivaansa veden päällä kelluvan, taidokkailla leikkauksilla koristellun puukappaleen, jota länsituuli oli mukanaan kuljetel-lut. Siitä päätti hän, että sielläpäin täytyi olla asuttu maa.

Vielä oli Kolumbuksen lanko samanlaisella meri-matkalla Madeirasta länteen päin löytänyt toisen sama-ten leikkauksilla koristellun pölkyn, joka sekin oli länsi-tuulen tuomana ajelehtinut.

Myöskin Atsorein saarilla — kai muistatte, missä ne ovat?

Kaarlo. Kyllä, Atlantin meressä, Euroopan ja Amerikan välillä.

Isä. Aivan oikein. No niin, näiden saarien länsipuolisilla rannoilla oli tuon tuostakin löydetty juurineen ylöstemmatuita, oudon näköisiä puita, joita samoin länsituuli oli mukanaan tuonut. Lopuksi — ja siinäpä oli painavin todistus — ajoivat kerran aallot samoille Atsorien rannoille kahden miehen ruumiit, jotka eivät olleet europalaisten, ei Aasian eikä Afrikan asukkaiden näköisiä.

Kolumbus kokosi huolellisesti tietoja näistä havainnoista, harkitsi niitä yöt ja päivät, vertaili niitä vanhojen ja uusien kirjailijain tietoihin Intiasta ja hänen arvelunsa muuttui lopulta vahvaksi vakaumukseksi.

Kumminkaan hän ei unhottanut, että ihminen on erehtyväinen ja että kaksi aina osaa paremmin arvostella asiata kuin vain yksi. Hän ei siis sokeasti luottanut omaan arveluidensa pätevyyteen, vaan neuvotteli miehen kanssa, jonka ymmärrystä ja oppia siihen aikaan syystä kunnioitettiin. Tämän nimi oli Paolo ja hän oli lääkärinä Florens nimisessä Italian kaupungissa.

Tämä älykäs mies havaitsi Kolumbuksen päätelmät hyvinkin hyvälle perusteille rakennetuiksi ja hän tiesi ilmoittaa yhtä ja toista lisäksikin, joka yhä varmensi Kolumbuksen arveluita ja kiihoitti häntä mitä kiireimmin toteuttamaan näitä suuria tuumia, etsimään noita tuntemattomia maita.

Nyt oli Kolumbus lujasti päättänyt toteuttaa tuumansa. Varustuksiin sitä varten olisi kumminkin mennyt paljon enemmän kuin koko hänen omaisuutensa. Siis oli tuuman toimeenpaneminen uskottava jollekulle valtiolle. Millekähän hän nyt antaisi etusijan?

Hetkeäkään arvelematta päätti hän tarjota syntymäkaupungillensa ennen muita nuo tulevista keksinnöistä lähtevät edut. Siksi antoi hän retken suunnitelman

Genovan neuvoston tarkasteltavaksi ja pyysi tarpeellisia varoja sen toimeen panemiseksi. Mutta Genovan neuvosto ei käsittänyt hänen perusteittensa pätevyyttä, vaan piti tuota suurta miestä tavallisena seikkailijana ja vastasi hänen pyyntöönsä kieltävästi.

Mutta Kolumbus ei siitä vielä säikähtänyt. Täytettyään velvollisuutensa isänmaata kohtaan, kääntyi hän nyt ehdotuksineen Lissabonin hovin puoleen, joka silloin enemmän kuin mikään muu hallitus oli osottanut harrastusta sen tapaisille pyrinnoille. Siellä vähän enemmän pantiin huomiota hänen ehdotukseensa, mutta kun vähitellen oli häneltä saatu urkituksi koko tuuma, jota hän aikoi seurata, tehtiin häntä kohtaan mitä halpamaisin petoksen yritys.

Päätettiin näet koettaa ryöstää häneltä noiden aiotuiden suurien keksintöjen kunnia; varustettiin suurimmassa kiireessä laiva ja annettiin erälle meriupseerille toimeksi Kolumbusen ehdotuksen toteuttaminen.

Tämä lähti siis purjehtimaan. Mutta kun häntä ei elähdyttänyt sen miehen nero ja voima, jonka sijaisena hänen tuli olla, heitti hän piankin, kun oli vähän aikaa länttä kohti purjehtinut, sikseen kaikki toiveet yrityksen onnistumisesta ja palasi alakuloisena ja harmistuneena takaisin Lissaboniin.

Johannes. Sepä hyvä oli!

Isä. Mikä oli hyvä?

Hannes. Se, ettei tyhmäin Portugalilaisten onnistunut Kolumbus-raukkaa pettää.

Isä. Sen tulee kyllä ilahduttaa meitä; mutta älkäämme kumminkaan soimatko kaikkia Portugalilaisia tyhmiksi siitä syystä, että kolme neljä lyhytnäköistä neuvosmiestä silloin neuvoivat kuningastaan menettele-

mään pahoin. Kenties katsoivat maan muut asukkaat semmoista menettelyä inholla.

Hannes. Minä tarkoitinkin vaan neuvosherroja.

Isä. Silloin olet oikeassa. Todellakin oli heidän käytöksensä halpamaisinta petollisuutta Kolumbusta kohtaan. Siitä syystä pahoittikin se mitä suurimmassa määrässä hänen mieltänsä, niin että hän lähti hovista, jossa häntä oli sillä tavalla kohdeltu, ja kääntyi Madridin hovin puoleen.

Lotta. Siis Espanjaan!

Isä. Aivan niin. — Mutta kun hänellä kumminkin oli syytä peljätä, että myöskin Espanjan hovissa hänen ehdotuksensa hyljättäisiin, lähetti hän veljensä Bartolomeon, jolle hän oli ilmaissut kaikki tuumansa, Englantiin, koettamaan, voisiko hän siellä saada jotain toimeen.

Silloin hallitsi Espanjassa kuningas Ferdinand, liialta nimeltä katolinen. Hän oli luonteeltaan epäluuloinen ja varovainen ja siitä syystä haluton kaikkiin sellaisiin yrityksiin, joista tulos saattoi olla epävarma. Hänen puolisonsa, Isabella, oli kyllä rohkeampi, mutta hän oli kokonaan kuninkaasta riippuvainen eikä koskaan ilman puolionsa suostumusta ryhtynyt mihinkään.

Pahaksi onneksi tuli lisäksi vielä sekin, että Espanjan kuningas juuri silloin oli takertunut sotaan Maurilaisten*) viimeistä kuningasta vastaan, joka hal-

*) Maurilaiset olivat kansakunta, joka Araapiasta oli saapunut Pohjois-Afrikaan ja sieltä Espanjaan, jonka maan suurin osa joutui heidän haltuunsa. Vähitellen alkoivat kumminkin maan entiset asujamet päästä voiton puolelle ja pitkien sekä verisien sotien jälkeen pakoittivat he Maurilaiset taas lähtemään Espanjasta ja palaamaan Afrikaan.

litsi Granadan maakunnassa. Mitä saattoi Kolumbus sellaisissa oloissa toivoa Espanjan hovista?

Sekä Ferdinand että Isabella ottivat kuitenkin hänet vastaan suurella kunnioituksella ja kuuntelivat tarkkuudella hänen esitystensä. Mutta ennenkuin hänen tuumaansa täydellisesti suostuttiin, nähtiin kuitenkin hyväksi asettaa se muutamain henkilöiden tarkastettavaksi, joilta pahaksi onneksi puuttui kaikkia siihen tarvittavia tietoja. He tekivät mitä hassunkurisimpia vastaväitteitä Kolumbus-raukkaa vastaan. Yksi väitti, että meri-Euroopan ja Intian välillä muka oli niin äärettömän suuri, että suotuisimmillakin tuulilla tarvitsisi ainakin kolme vuotta purjehtiakseen Euroopasta likimpään mantereeseen toisella puolen. Toinen otti todistukseksi maan pallonmuotoisuuden ja arveli, että jos yhä purjehti länttä kohti, niin tulisi alituisesti kulkemaan myötämäkeä; takaisin kääntyessä sitten olisi pakko purjehtia vastamäkeä, joka ei ikinä voisi onnistua, olipa tuuli kuinka suotuisa hyvänsä. Vielä toiset olivat kyllin hävyttömät kysyäkseen hänelta, luuliko hän yksin olevansa viisaampi kuin ne miljoonat ihmiset, jotka olivat eläneet ennen häntä? Jos todellakin toisella puolella maapalloa olisi manner, kuinka olisi se niin monta vuosisataa voinut pysyä tuntemattomana?

Kolumbus tarvitsi kaiken kestäväisyytensä voidakseen kärsiä tätä tuomariensa ymmärtämättömyyttä ja ynseyttä; hän teki sen kumminkin maltilla, joka ansaitsee ihmettelyä, ja vastasi kaikkiin, jopa tyhmimpiinkin muistutuksiin vakavuudella. Mutta mitä se häntä hyödytti? Kulutettuaan viisi vuotta näissä todistelemisissä, sai hän harmikseen tietää, että kuninkaalle oli koko yrityksestä annettu mitä epäedullisin lausunto. Hovista saikin Kolumbus kieltävän vastauksen, sillä

perustuksella muka, „että niin kauan kuin sota Maurilaisia vastaan kesti, ei käynyt ryhtyminen mihinkään muuhun yritykseen.“

Kuvaalkaa nyt mielessänne, mitä mielipahaa Kolumbukselle tuotti rakkainten toivomuksiansa turhaan raukeaminen! Mutta vielä suurempi kuin mielipaha oli Kolumbuksella kestäväisyys. Kaukana siitä, että hän olisi luopunut rohkeasta yrityksestään; hän kääntyi nyt kahden espanjalaisen herttuan puoleen, jotka olivat kylin rikkaita kustantaakseen vaikka kokonaisen pienen laivaston löytömatkaa varten; mutta eipä heilläkään ollut kylliksi rohkeutta tai luottamusta. Taas sai hän kieltävän vastauksen.

Kaarlo. Onhan oikein hirmuista, että tuota kunnan miestä, jolla oli niin oivallinen tuuma, joka paikassa niin huonosti kohdeltiin!

Hannes. Minusta on kumma ettei hän suuttunut ja heittänyt sikseen koko asiata!

Isä. Silloin ei hän olisi ollut se suuri mies, joka hän todellisuudessa oli. Jalot sielut — huomatkaa se, lapseni! — eivät koskaan anna vaikeuksien, olivatpa ne kuinka suuria hyvänsä, kunhan eivät ole suorastaan voittamattomia, pelottaa itseään yrityksistä, jotka vievät johonkin kunniakkaaseen päämäärään. Heidän lähimmäistensä välinpitämättömyys, jopa kiittämättömyyskin voi vaan tuottaa harmia heille, mutta ei koskaan saada heitä lannistumaan. Keskellä kaikkia vastoinkäymisiä, jotka heitä kohtaavat, esteittenkin sattuessa heidän tiellensä he yhä pitävät katseensa kiinnitettynä siihen suureen päämäärään, jonka he ovat päättäneet saavuttaa. Kas siinä todellisen suuren ja jalon miehen tuntomerkit!

Semmoiseksi osottautui tässäkin kohden meidän kertomuksemme kelpo sankari; hän tukahdutti jalomieli-

sesti suuttumuksensa siitä, että häntä ja hänen perin-pohjaista tuumaansa oli niin väärin arvosteltu, ja päätti nyt itse matkustaa Englantiin, odotettuansa turhaan tietoja veljestänsä.

Tämä veli näetsen oli pahaksi onneksi matkallaan Englantiin joutunut merirosvojen käsiin ja viety orjuuteen. Vasta usean vuoden kuluttua onnistui hänen päästä siitä pois. Hän oli kyllä sitten matkustanutkin Englantiin, mutta oli niin tuiki varattomassa tilassa, että hänen Lontoossa täytyi myymällä omatekemiänsä maakarttoja ansaita sen verran rahaa, mikä tarvittiin siistin puvun ostamiseen, jossa hän saattoi tulla hovin eteen.

Kolumbuksella oli Diego niminen poika, jota hän suuresti rakasti. Hänen oli mahdotonta lähteä Espanjasta näkemättä vielä kerran tätä lemmikkiään. Hän matkusti siis ensin luostariin, jossa poika kasvatettiin, ja tutustui siellä luostarin prioriin eli esimieheen, jonka nimi oli Perez ja joka oli oppinut mies. Hän ymmärsi, kuinka perin pohjin harkittu tuo tuuma oli, jota muut olivat pitäneet niin mitättömänä, ja kun hän arveli voivansa vaikuttaa jotakin kuningattareen, niin sai hän Kolumbuksen lykkäämään matkansa tuonnemmaksi edes siksi aikaa, että ehtisi tulla vastaus kirjeeseen, jonka prior i aikoi kirjoittaa kuningattarelle.

Kolumbus taipui tähän. Perez kirjoitti nyt niin hartaan ja pontevan esityksen kuningattarelle, että koko asia sen johdosta yht'äkkiä kääntyi kerrassaan toiselle tolalle. Kolumbus kutsuttiin uudelleen hoviin ja Isabella otti hänet vastaan hyvyydellä. Jo onnittelivat Kolumbusta hänen ystävänsä, että hän vihdoin oli aikeensa saavuttanut, kun pelkoluontoisen kuninkaan epäilykset taas yht'äkkiä panivat kaikki pilalle.

Tämä, näetsen, uudelleen kääntyi samaisten henkilöiden puoleen, jotka hän viime kerralla oli määrännyt Kolumbuksen ehdotusta harkitsemaan; ja kun he yhä pysyivät entisessä epäävässä päätöksessään, ei kuningas tahtonut enää kuulla puhuttavankaan asiasta ja sai puolisonsakin mielen niin muuttumaan, että hänkin äkkiä taas keskeytti Kolumbuksen kanssa aletut neuvottelut.

Siinä seiso i nyt tuo väärin ymmärretty, halveksittu, syvästi loukattu mies — pilkan esineenä taitamattomille liehakoitsijoille hovissa ja nauruna halpamaisille kadehtijoille, jotka pahansuovin katsein olivat seuranneet hänen kasvavaa onneansa. Hän olisi epäilemättä sortunut oikeutetun suuttumuksen tunteen painosta, jollei hänen sielunsa olisi ollut voimallisempi kuin kaikki vaikeudet, joiden kanssa hänen jo niin monta vuotta oli ollut taisteleminen.

Mutta Kolumbus rohkaisi vieläkin kerran mielensä ja valmistautui viimeiseen yritykseen, joka hänellä vielä näytti tarjona olevan, nimittäin matkalle Englantiin, tarjotakseen sen kuninkaalle maan-osaa, jonka jo kolme valtakuntaa oli hyljännyt. Hänen laittautuessaan tälle matkalle onnistui Espanjalaisten valloittaa Granadan kaupunki ja siten kerrassaan tehdä loppu Maurilaisten vallasta Espanjassa. Ferdinand ja Isabella olivat ihastuksissaan sodan onnellisesta päättymisestä, ja kun ihmissydän ollessaan ilon vallassa tavallisesti on alttiimpi kaikkiin hyviin töihinkin, niin rohkeni nyt kaksi Kolumbuksen ystävää — kaksi jaloa miestä, joiden nimiä jälkimaailman tulee kunnioittaa — käyttää hyväkseen tätä seikkaa ja vielä kerran mitä hartaimmalla tavalla esittää kuningattarelle ystävänsä suuren ja hyvin harkitun tuuman.

Mikko. Mikä näiden miesten nimi oli?

Isä. Toisen nimi oli Quintanilla ja toisen Sant Angelo. Molemmat puhuivat sellaisella innolla ja osasivat niin terävästi puolustaa Kolumbuksen syitä, että kuningas ja kuningatar eivät enää voineet panna vastaan. Heti lähetettiin sana Kolumbukselle. Hän oli jo ehtinyt lähteä matkallensa, mutta sanansaattaja riensi hänen jälkeensä, saavutti hänet onnellisesti ja toi hänet ikäänkuin riemusaatossa takaisin hoviin, jossa kuningatar nyt kärsimättömästi häntä odotti. Kolumbus unhotti nyt kerrassaan kaikki ne loukkaavat juonittelut, joilla tähän saakka kaikki hänen toiveensa oli tyhjiksi tehty. Hän esitti kuningattarelle ne ehdot, joilla hän tahtoi ryhtyä rohkeaan löytöretkeensä, ja kun ne hyväksyttiin, näki hän iloksensa vihdoin pääsevänsä toteuttamaan hartaimmat mielitekonsa.

Kaikki (hypähtäen ylös, iloisesti). Olipa toki oikein hyvä, että hän vihdoin onnistui!

Kaarlo. Lähteekö hän jo nyt heti matkallekin?

Isä. Sen saatte huomenna kuulla.

Kaikki. Huomenna, huomenna!

Kolmas kertomus.

Pekko. Joutuin, joutuin, isä hyvä, että Kolumbus pääsee purjehtimaan; muuten voi taas joku este tulla väliin!

Isä. Älä ole huolissasi. Asia on nyt jo niin varmasti päätetty, että sitä ei enää ole hyvä mennä peruuttamaan. Kolumbuksella on kädessään valtakirja, jonka

alla on kuninkaallinen nimikirjoitus. Siinä luvataan hänelle muun muassa, että hän on tuleva varakuninkaaksi niissä maissa, jotka hän löytää, ja että tämä arvo on menevä perintönä hänen lapsillensa ja lastensa lapsille; lisäksi annetaan hänelle ja hänen jälkeläisillensä kymmenes osa kaikesta siitä, minkä hänen löytämänsä maat vuosittain voivat tuottaa Espanjan kruunulle.

Matti. No sittenhän Kolumbuksesta tulee upporikas mies!

Hannes. Mutta sitä ennen on hänen täytynyt kestääkin paljon pahaa.

Isä. Niinpä kyllä. — Sitten alettiin suurella innoilla varustaa niitä laivoja, joilla hänen oli lähteminen. Mutta ne olivat niin pieniä ja huonosti rakennettuja, että tuskinpa kellään ihmisellä, paitsi Kolumbusta, olisi ollut rohkeutta niillä lähteä suurelle, siihen saakka aivan tuntemattomalle valtamerelle, jonka vaarallisia paikkoja ei vielä ollut millään kartalla merkittyinä. Se laivoista, jolla hän itse tuli olemaan päällikkönä, sai nimen Santa Maria, toisen nimi oli Pinta ja kolmannen Nigna. Molemmat jälkimmäiset eivät olleet suurin kookkaampia kuin isot meriveneet.

Tämä pieni laivasto varustettiin nyt muonavarjoilla kahdeksitoista kuukaudeksi 90:lle hengelle; sen lukuisampi ei ollut koko se miehistö, jonka tuli seurata Kolumbusta tällä retkellä. Kustannukset tulivat kaikkineen nousemaan 34,000 markkaan, joka summa Espanjan hovin mielestä tuntui niin suurelta, että koko yritys kenties olisi vain siitä syystä pysähtynyt, jollei Kolumbus olisi sitoutunut omista varoistaan suorittamaan kahdeksannen osan. Sitä vastaan oli hän kumminkin saanut lupaan kahdeksannen osan siitä voitostakin, jonka tämä meriretki mahdollisesti tuottaisi.

Hannes. Oliko Espanjan hovi sitten niin köyhä, ettei se jaksanut hankkia tuota summaa? Eihän se niin hirveän suuri ollut!

Isä. Siihen aikaan, poikaseni, oli 5 markkaa enempi kuin 100 nyt, osaksi siitä syystä, että niitä silloin oli vaikeampi ansaita, osaksi taas siksi, että niillä saattoi saada enempi tavaraa. Jos nyt sen lisäksi muistat, että pitkällinen, vasta lopetettu sota Maurilaisia vastaan oli tyynni tyhjentänyt espanjalaisen valtiovaraston, niin on sinun helppo käsittää tuo seikka.

No, lapset, nyt saatte vihdoinkin nähdä kunnan Kolumbuksemme lähtevän purjehtimaan. Kaikki tarpeelliset valmistukset ovat tehdyt ja laivat odottavat ankkurissa Palos nimisessä pienessä Andalusian satamassa. Vielä vaan vähän kärsivällisyyttä, niin saatte nähdä ankkurit nostettavan kokoontuneen väkijoukon onnentoivotusten kaikuessa.

Kaarlo. Miks'ei heti?

Isä. Siksi ettei Kolumbus ollut ainoastaan rohkea ja taitava merimies, vaan myöskin hurskas kristitty. Sen vuoksi piti hän velvollisuutenaan ensin huutaa avukseen meren ja koko maailman luoja ja Herraa ja ruukoilla siunausta yritykselleen, joka senkin vuoksi oli hänelle niin kallis, että hän myöskin halusi levittää ainoan totisen Jumalan tuntemista niiden tietämättömien villien keskuudessa, joiden luo Sallimus hänet veisi.

Kun siis kaikki oli lähtöön valmisna, meni hän kaikkine seuralaisineen juhlallisessa saatossa lähellä kaupunkia olevaan luostariin, jossa hän julkisesti toimitti hartauttaan liikuttavalla tavalla. Koko miehistö seurasi hänen esimerkkiään. Täynnä luottamusta Kaikkein korkeimman varjelukseen, jonka käteen he kaikella uskalluksella heittivät kohtalonsa, palasivat he sitten

laivojen luo, ja seuraavana aamuna — 3 päivä elokuuta 1492 — lähtivät he Jumalan nimessä purjehtimaan, suuren väkijoukon seistessa rannalla ja toivottaessa menestystä.

Kaikki. Hyvä, hyvä! Paljon onnea matkalle!

Isä. Kolumbuksen laatiman matkasuunnitelman mukaan purjehtivat he ensin suoraan Kanarian saarille. Mutta jo toisena päivänä sattui pieni onnettomuus, joka tosin itsessään oli aivan vähäpätöinen, mutta kummin-kin olisi voinut tehdä tyhjäksi koko yrityksen, jos Kolumbus olisi ollut yhtä heikko, kuin hänen taikauskaiset seuralaisensa. Pintan peräsin näet meni rikki, kuten luullaan, perämiehen tahallisen huolimattomuuden tähden; hän oli näet katunut, että oli ollenkaan lähtenyt näin vaaralliselle matkalle, ja halusi sen tähden, että tulisi pakko kääntyä takaisin. Mitähän luulette miehistön arvelleen tästä onnettomuudesta? He pitivät sitä entenä, joka merkitsi että matka oli onnettomasti päättyvä. — „Me olemme hukassa“, huusivat he, „joll’emme heti käänny takaisin!“

„Miksi niin?“ kysyi Kolumbus.

„Ettekö ymmärrä?“ vastasivat he. „Ilmoittaahan taivas itse tuon murtuneen peräsimen kautta kyllin selvästi, että meidän on käyvä onnettomasti, jollemme luovu hurjanrohkeasta yrityksestämme.“

„En tosiaankaan ymmärrä“, väitti Kolumbus vastaan, „mikä teille antaa aiheita pitämään tätä mitätöntä vastoinkäymistä tulevan onnettomuuden entenä. Sen verran kuin minä ymmärrän, ei murtunut peräsin merkitse mitään muuta, kuin että on tehtävä uusi.“

„Amiraali on vapaa-ajatteliija“, kuiskasivat merimiehet toisilleen; „hän ei usko enteitä.“

Kolumbus, joka arvasi heidän ajatuksensa, piti velvollisuutenaan poistaa taitamattomista seuralaisistaan niin paljon kuin mahdollista tuommoista taika-uskoa, joka sadoissa muissa tilaisuuksissa taas saattoi tulla esiin. Hän siis ryhtyi perin pohjin asiata selittämään; hän osotti heille, että olisi järjetöntä pitää jotakin, oli se mitä hyvänsä, tulevien vaiheiden enteenä, koska Jumala ei koskaan ole luvannut ennusmerkkien kautta ilmoittaa meille, mitä tapahtuva on. „Suuressa hyvydessään ja viisaudessaan“, sanoi hän, „on taivas pikemmin salannut tulevaisuuden meiltä ihmisiltä, ja sen vuoksi on turhaa koettaakaan arvaella tulevia kohtalaitansa merkeistä, jotka eivät ole missään yhteydessä niiden kanssa. Kaikki mitä viisaalla ja hurskaalla ihmisellä on tehtävänä on järjellinen ja utteraa työ kutsumuksessaan ja velvollisuutensa täyttäminen joka päivä; muuten saa hän huolehtimatta tulevaisuudestaan heittäytyä jumalallisen sallimuksen käsiin. Tämä, ystäväni, siis olkoon ainoa ohjeemme, jota meidän on seuraaminen koko matkallamme.“

Näiden ja samantapaisten selityksien kautta onnistui Kolumbuksen saada seuralaistensa taika-uskoisuus, jollei kokonaan poistetuksikaan, niin kumminkin suureksi osaksi häviämään. Muuta mainittavaa ei tapahtunut matkalla siihen saakka kuin tultiin yhdelle Kanarian saarista, jonka luo laivat ankkuroivat.

Täällä pantiin laivat taas täyteen kuntoon ja varustettiin ne kaikellaisilla ruokavaroilla. Syyskuun kuudentena päivänä sitten nostettiin ankkurit ja lähdettiin purjehtimaan aavaa valtamerä, jota siihen saakka ei mikään laiva ollut kyntänyt. Voittehan mielessänne kuvaila, mikä pelko ja vavistus silloin valtasi laivamiehet.

Ensimmäisenä päivänä lähtönsä jälkeen eivät matkalaisemme pitkälle ehtineet, koska oli aivan tyven; vasta toisena tai, kuten muutamat väittävät, kolmantena päivänä kadottivat he Kanarian saaret näkyvistään, mutta tuskin oli tämä tapahtunut, kun jo kerrassaan katosi rohkeus Kolumbuksen seuralaisista. Aivan kuin olisivat he nyt vasta saaneet tietää matkan määrän, säikähtyivät he rohkean yrityksensä suuruudesta; he alkoivat itkeä, löivät rintoihinsa ja valittivat ääneen, kuin ihmiset, joilla on välttämätön perikato silmiensä edessä. Kolumbus yksin seisoi kuin kallio meressä keskellä heidän sekanaisia valitushuutojansa, ja osotti niin suurta sielunvoimaa ja niin lujaa luottamusta yrityksensä onnelliseen päättymiseen, että hänen läsnäollessaan pelokkaimmankin täytyi saada rohkeutta. Hän nuhteli heitä heidän akkamaisuudestaan ja kuvaili sitten niitä palkinnoita, sitä rikkautta ja kunniaa, jota he saisivat osakseen saavutettuaan matkansa päämäärän, niin houkuttelevalla ja samalla niin vakuuttavalla tavalla, että kaikki sen kautta taas saivat uutta innostusta ja halusisti lupasivat seurata häntä. Kolumbus näki kumminkin tästä ensimmäisestä pelkuruuden ilmauksesta, minkälaisia kahakoita vastakin saattoi olla tulossa.

Tästä päivästä saakka vietti hän enimmän aikansa ylhäällä kannella, kädessään laskinluoti ja kvadrantti.

Kaarlo. Mitä ne ovat?

Isä. Laskinluoti, Kaarlo, on raskas lyijy- eli rautakappale, joka riippuu pitkästä nuorasta. Painoheitetään mereen ja nuoraa saa mennä jälessä. Kun paino on mennyt pohjaan saakka, voi nuoran pituudesta nähdä, kuinka syvä meri sillä kohdalla on. Ymmärräthän?

Kaarlo. Kyllä — mutta mitä varten tahtoi Kolumbus tietää, kuinka syvä meri oli?

Isä. Etkö sitä itse voi sanoa? Ajatteleppas hiukkasen!

Kaarlo. Kyllä — jopa tiedän! Jos meri ei ole kylliksi syvä, joutuu laiva karille ja silloin voi se helposti upota; siitä syystä täytyy aina tietää, onko meri tarpeeksi syvä.

Isä. Kas niin! kyllä sitä itsekin keksii yhtä ja toista, kun rupeaa oikein ajattelemaan. — Mutta tahdot varmaankin tietää, mitä kvadrantilla tehdään?

Kaarlo. Kyllä, isä kulta!

Isä. Vastaa minulle ensin yhteen kysymykseen. Kun menet täältä naapuriin, voitko matkan varrella aina tietää, kuinka pitkästi olet kulkenut?

Kaarlo. Kyllä; eihän minun tarvitse muuta kuin lukea askelet; tai jos katson ympärilleni, niin näenhän heti, mihin asti olen tullut!

Isä. Aivan niin. Mutta sanoppas, miten voivat merenkulkijat keskellä aavaa merta, „eessänsä vesi vetelä, takanansa taivas selvä“, myöskin aina tietää, millä kohdalla merta he milloinkin ovat ja montako penikulmaa jo ovat kulkeneet?

Kaarlo. Sitä en ymmärrä.

Isä. Mutta senhän ymmärrät, että se tieto heille on erittäin tärkeä? Sillä jolleivat he tiedä, missä he ovat, eivät he myöskään voi tietää, minne heidän on laivansa ohjaaminen, tullakseen määräpaikkaansa. No, mitenkäs silloin on tuo tieto saatava, Kaarlo?

Kaarlo. En tiedä.

Isä. Tule kanssani saliin! — Katsoppas nyt tarkoin kattoa ja pane muistiisi eri koristeet siinä!

Kaarlo. Entäs sitten?

Isä. Nyt sidon minä peitteen silmillesi ja kuletan sinua sitten edes takaisin tässä huoneessa, siksi kunnes et enää ensinkään voi tietää missä kohti olet. — Kallista nyt pääsi taaksepäin, niin että kun otan pois peitteen silmiltäsi, et näe muuta kuin katon. Kas niin! Katsoppas nyt ylös kattoon ja sano, missä kohden olemme.

Kaarlo. Uunin puolisessa nurkassa; sillä tuossa juuri pääni päällä näen sen kipsiruusun, jota äskenkin katselin.

Isä. Siis voit katselemalla kattoa päästä perille, millä kohti oikeastaan olet. No, uskotko, että merenkulkijat jollakin samanlaatuisella tavalla voivat ottaa selon siitä, millä kohdalla he oikeastaan ovat?

Kaarlo. Kyllä! voivatahan he katselemalla taivaan tähtiä nähdä, missä kohden he ovat, aivan samoin kuin minä katosta näin sen.

Isä. Hyvä! Mutta, Kaarloseni, taivas on niin korkea, että tähti, joka juuri nyt on päämme päällä, näyttää olevan aivan samalla paikalla vielä sittenkin, kun jo olemme kulkeneet monta penikulmaa. Lisäksi tulee se, että tähdet eivät aina ole samalla paikalla taivaan kantta, vaan liikkuvat kuten aurinko ja kuu-kin. Huomaat siis, ettei niitä voi aivan samalla tavalla seurata, kuin äsken kattoa tarkastellessasi. Siihen tarvitaan suurempaa taitoa ja eräitä monimutkaisia koneita, varsinkin yksi, jolla tarkoin voipi mitata tähtien aseman ja etäisyyden toisistansa, tarvitsematta nousta sinne ylös. Ja se on juuri kvadrantti.

Kolumbus siis matkan aikana enimmästä päästä oleskeli kannella, osaksi tehdäkseen tarpeellisia havainnoita meren syvyydestä ja laivan kulusta, osaksi ollak-

seen itse valvomassa kaikkea, mitä tehtiin. Ainoastaan joitakuita tunteja käytti hän nukkumiseen ja lepoon. Sen lisäksi näki miehistö hänet aina hilpeänä ja tyynenä; hän ei halunnut mitään mukavuuksia, joita eivät muut hänen kerallaan voineet nauttia, eikä eronnut halvimmasta merimiehestä muun kuin suurempien tietojensa kautta, joissa hän oli etevämpi kaikkia seuralaisiaan, ja horjumattoman kestäväisyytensä kautta, jolla hän vielä enemmän kuin hartailla varoituksillaan sai elähdytetyksi alakuloisia mieliä. Ainoastaan sellaiselle miehelle saattoi onnistua yrityksen suorittaminen, joka olisi ollut mahdotonta sille, jolla ei ollut yhtä paljon rohkeutta, tietoja ja taitoa johtamaan seuralaisiansa.

Tämä riittääköön täksi päiväksi. Huomenna saavat seikkailijamme purjehtia etemmäksi.

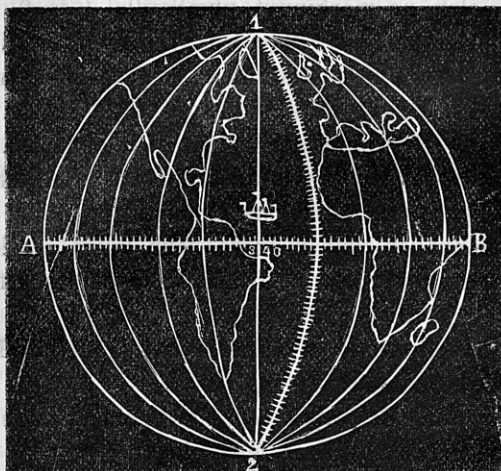
Neljäs kertomus.

Isä. Ennenkuin jatkan kertomustani, lapset, on minulla ensin jotakin sanottavaa, jota teidän kaikkien tulee tarkkuudella kuunnella. Kertomukseni kuluessa tulen luultavasti silloin tällöin mainitsemaan, millä pituus- ja leveys-asteella se tai se paikka on. Siitä syystä toivoisin teidän kaikkien selvästi ymmärtävän, mitä niillä tarkoitetaan.

Hannes. Senhän olemme jo kauan sitten tienneet, aina siitä saakka kuin koulussa ruvettiin lukemaan maantiedettä!

Isä. Onko niin? No, sen parempi. Sitten voi varmaan joku teistä vanhemmista minun sijassani selit-

tää asian kahdelle nuorimmalle, jotka siitä vielä eivät ole kuulleet. Kenties tulee selitys selvemmäksi, jos apunanne käytätte tätä pientä maapallon karttaa, jonka olen tähän rihvelitaululle piirtänyt. No, kuka tahtoo olla opettajana minun sijassani?

Useat yht'aikaa: Minä! minä! minä!

Isä. Koska noin moni tarjoutuu siihen toimeen, täytyy kai minun valita vanhin teistä, Hannes, opettajaksi; seuratkaa te toiset mukana ja oikaiskaa hänen selityksiään, jos hän joskus erehtyisi.

Hannes. No, pikku Lotta ja Kaarlo, olkaapas nyt tarkkaavaisia! Tahdon opettaa, mitä pituus- ja leveys-asteet ovat, ja mitä se merkitsee, kun sanotaan, että joku paikka on sillä tai sillä pituus- ja leveys-asteella. Katsokaa, tässä on meidän maapallomme toisen puoliskon kuva!

Kuten tiedätte, on maapallo pyöreä kuin pallo, sillä eroituksella vain, että sen pinnassa on pieniä epätasaisuuksia. Tämä kuvani näyttää toisen puolen siitä.

Tällä pyöreällä maapallollamme on kaksi pistettä, jotka ovat aivan toistensa vastassa; niiden välitse vedetyn viivan ympäri pyörii maanpallomme alituisesti. Kuvaan olen ne merkinnyt numeroilla 1 ja 2. Näitä pisteitä sanotaan maan navoiksi. Ylempi näistä navoista, numero 1, on suoraan erästä pohjantähdeksi nimitettyä tähteä kohti taivaalla; siitä syystä sanotaan sitä pohjoisnavaksi. Toista taas nimitetään etelänavaksi.

Katsoppas nyt taas tätä kuvaa. Keskelle tätä maanpalloa, yhtä kauas molemmista navoista on vedetty maanpallon ympäri viiva, joka jakaa sen kahteen yhtäsuureen puoliskoon. Tämä viiva on merkitty kirjaimilla A ja B.

Kaarlo. Onko sellainen viiva todella olemassa maanpallon pinnalla?

Hannes. Ei, veikkonen, me oppineet vaan ajatella semmoisen viivan siellä olevan.

Lotta. Minkätähden sen teette?

Hannes. Kyllä kohta saat tietää. Ensiksi sanon, mikä tämän viivan nimi on. Sitä sanotaan päiväntasaajaksi, koska silloin, kun päivä paistaa kohtisuoraan alas tätä viivaa kohti, päivä ja yö jokapaikassa ovat yhtä pitkät.

Molemmat. Kyllä ymmärrämme!

Hannes. Sitten on teidän myöskin opittava tuntemaan nuo viivat, jotka ovat vedetyt pohjoisnavasta eteläiseen. Niitä sanotaan meridiaaneiksi eli puolipäiväpiireiksi, koska kaikissa paikoissa, joiden läpi sama puolipäiväpiiri kulkee, on puolipäivä yht'aikaa, nimittäin juuri silloin, kun aurinko jossakin kohden

sitä puolipäiväpiiriä on suoraan yläpuolella. Ymmärrättekö!

Lotta. Kyllä, herra maisteri.

Hannes. Hyvä! Yhtä näistä monista puolipäiväpiireistä, jotka tähän näette piirretyiksi ja joita voi vetää kuinka monta hyvänsä, nimitetään ensimmäiseksi. Tässä meidän kartallamme on se tuo, joka on tehty muita paksummaksi. Jos nyt kysytään, millä pituusasteella eli longituudilla joku paikka on, niin merkitsee se, että tahdotaan tietää, kuinka kaukana sen paikan puolipäiväpiiri, lukien itäänpäin, on ensimmäisestä puolipäiväpiiristä. Kun taas kysytään, millä leveysasteella eli latituudilla joku paikka on, niin merkitsee se, että tahdotaan tietää, kuinka kaukana se on päiväntasaajasta pohjoiseen tai etelään päin. Olenko puhunut kyllin selvästi?

Molemmat. Kyllä.

Hannes. Tähän näin olen myöskin piirustanut pienen laivan kuvan. Jos nyt kysyn teiltä, millä pituusasteella tuo laiva on, niin mitä siis oikeastaan tahdon tietää?

Lotta. Kuinka kauas oikeaan eli itään päin se on ensimmäisestä puolipäiväpiiristä eli tuosta paksumasta viivasta.

Hannes. Entäs jos kysyn, millä leveysasteella tuo laiva nyt on, niin mitä minä silloin tahdon tietää?

Kaarlo. Kuinka pitkä väli päiväntasaajasta ylös laivaan saakka on.

Hannes. Oikein! Olen hyvin tyytyväinen teidän tarkkaavaisuuteenne.

Isä. Samoin minäkin sinun selitykseesi.

Mikko. Yhden asian hän kuitenkin on unohtanut.

Isä. No minkä?

Mikko Että sekä päiväntasaaja että puolipäiväpiirit jaetaan asteisiin.

Isä. No, astuppas sinä hänen sijaansa sitä selittämään.

Mikko. Näettehän, että päiväntasaajaan ja ensimmäiseen puolipäiväpiiriin on vedetty paljon pieniä poikki- viivoja?

Kaarlo ja Lotta. Kyllä näemme.

Mikko. Jokainen näistä pienistä väleistä nimitetään asteeksi. Kaikki ympyräviivat jaetaan 360:een asteeseen; samoin ovat päiväntasaaja ja puolipäiväpiiritkin jaetut asteisiin, jotka ovat kukin $10\frac{1}{2}$ penikulman pituisia. Jos nyt sanotaan esimerkiksi, että joku paikka on 330:lla pituus-asteella, merkitsee se, että jos rupeaa lukemaan asteita päiväntasaajalla ensimmäisestä puolipäiväpiiristä itäänpäin, niin on 330:n asteen kohdalla se puolipäiväpiiri, jolla tämä paikka on, olipa se sitten pohjoiseen tai etelään päiväntasajasta. Jos taas sanotaan, että sama paikka on kahdeksannella asteella pohjoista leveyttä, niin merkitsee se, että äsken löydetyllä 330:lla puolipäiväpiirillä on laskettava 8 astetta päiväntasajasta pohjoiseen päin. Siten siis saadaan aivan tarkoin määrätyksi sen paikan asema maapallolla.

Isä. Hyvä on! — No katsotaanpa nyt, millä pituus- ja leveys-asteella tämä taululle piirretty laivamme on! Ensin pituus-aste! Siis täytyy meidän ruveta laskemaan päiväntasaajan asteita ensimmäisestä puolipäiväpiiristä itäänpäin, siksi kunnes tulemme siihen puolipäiväpiiriin saakka, jolla laiva on. Tässä kartalla ei näy kuin toinen puoli maapalloa; mutta jos kiertäisimme itään päin pitkin päiväntasaajaa ympäri

maapalloa, niin saisimme luvun 340, jonka merkitsen laivan alle. Siis on laiva 340:llä pituus-asteella. Entäs leveys-aste? On luettava asteiden määrä ensimmäisellä puolipäiväpiirillä pohjoiseen päin, siksi kunnes tulemme laivan tasalle. Joka asteen kohdalle ei näin pieneen kuvaan ole voitu piirtää pykälätä; mutta arviolta olisi asteita ehkä yhdeksän tai kymmenen. Siis on laiva yhdeksännellä tai kymmenennellä leveys-asteella.

Jos tämän nyt selvästi ymmärrätte, lapset, niin on siitä oleva teille paljon apua. Sillä jos kertomukseni kuluessa joskus tulen maininneeksi, että Kolumbuksen laivat olivat sillä tai sillä pituus- tai leveys-asteella, niin heti ymmärrätte, mitä se merkitsee. Vielä yksi asia. Kun puhutaan paikoista, jotka ovat pohjoiseen päiväntasaajasta, niin sanotaan niiden olevan sillä tai sillä asteella pohjoista leveyttä; jos paikka taas on etelään päiväntasaajasta, sanotaan sen olevan sillä tai sillä asteella eteläistä leveyttä.

Ja nyt voimme palata takaisin Kolumbukseen.

Toisena päivänä matkallaan Kanarian saarilta ei hän tuulen puutteen vuoksi ollut ehtinyt pitemmälle kuin 12 penikulman päähän. Mutta koska hän ymmärsi, etteivät hänen taitamattomat, pelkurimaiset toverinsa mitään niin kauhistuisi kuin matkan pituutta, päätti hän salata heiltä matkan todellisen pituuden ja sanoi, että he olivat tulleet vaan 10 penikulmaa.

12 päivänä syyskuuta, siis 6 päivää lähtönsä jälkeen, olivat he 350:llä leveys-asteella, lukien Ferronimisen Kanarian saaren läpi kulkevasta puolipäiväpiiristä. Siellä löysivät he merestä paksun puunrungon, joka nähtävästi jo kauan oli aalloilla ajelehtinut. Merimiehet olivat kyllin herkkäuskoisia luullakseen sen

merkitsevän, ettei asuttu maa ollut kaukana. Siitä syystä pysyivät he vähän aikaa levollisina.

Tämä lohdutus ei kumminkaan kauan kestänyt. Kun he olivat ehtineet 30 penikulman päähän edemmäksi, tuli näet ilmi eräs seikka, joka sai heidät kaikki, itse heidän päällikkönsäkin, mitä suurimmassa määrässä hämmästyämään.

Tiedättehän, että maneittineula on merellä kuljain luotettavin ja tärkein matka-opas, koska sillä on se merkillinen ominaisuus, että sen kärki aina viittaa pohjoista kohti. Siitä voivat siis merenkulkijat niin yöllä kuin päivälläkin erottaa eri ilmansuunnat ja tietää, minne päin heidän on kulkunsa ohjaaminen. Olisipa kerrassaan ollutkin hurjanrohkeata lähteä näin pitkälle ja tuiki tuntemattomalle retkelle, jolle olisi ollut tällainen tien-opas, joka siihen saakka kaikilla matkoilla oli huomattu täysin luotettavaksi.

Voittehan siis käsittää, miten Kolumbus kummatui ja hänen pelkurimaiset toverinsa peljästyivät ensikerran huomattessaan, ettei maneittineula osottanut aivan suoraan pohjoista kohti, vaan poikkesi kokonaisen asteen tästä suunnastaan.

Pekko. Mistä se tulee, isä?

Isä. Se on, rakas Pekkoseni, kysymys, jolle hyvin kauan aikaa Kolumbuksen jälkeenkäin turhaan on vastausta etsitty. On havaittu, että tämä poikkeus ei kaikin paikoin ole itäinen, vaan läntinen, eikä se joka paikassa eikä edes samassa paikassa eri aikoina ole yhtä suuri. Esimerkiksi Helsingissä on maneittineulan poikkeus tänä vuonna vähän yli 3 astetta länteen päin. Maapallossamme näet on ominaisuus, jota on sanottu maneittisuudeksi, ja tämä ominaisuus on suurimmassa määrässä kahdella vastakkaisella pisteellä, joita sano-

taan maan maneettisiksi navoiksi. Ne eivät ole varsin samoilla paikoilla kuin pohjoisnapa ja etelänapa, vaan maneettisista navoista on toinen Amerikan pohjoisimmassa osassa, toinen taas eteläisessä Jäämeressä etelään Tasmaniasta. Näitä napoja kohti ovat aina maneittineulan kärjet kääntyneet, ja juuri siitä syystä, etteivät maan maantieteelliset navat ja maneettiset navat ole samoissa pisteissä, syntyy tuo kompassin poikkeaminen, joka Kolumbuksen tovereita niin suuresti hämmästytti. Sen lisäksi tuli, että kuljetun matkan pituus, vaikka Kolumbus ei ollutkaan sitä läheskään oikein heille ilmaissut, alkoi heistä tuntua pelottavan suurelta. He uskoivat nyt, että koko luonto täällä oli muuttunut, ja vapisivat ajatellessaan, että heidän viimeinenkin, ainoa tienoppaansa, maneittineula, nyt näytti pettävän heidät.

Kolumbus, joka oli väsymätön keksimään uusia keinoja pelkurimaisten toveriensa rauhoittamiseksi, seipitti pian taas jonkun näennäisen selityksen tähän omituiseen ilmiöön. Tosin ei tämä selitys häntä itseään tyydyttänyt, mutta se kumminkin jossakin määrin rauhoitti hänen taitamattomia seuralaisiansa; ja niin purjehtivat he taas eteenpäin täynnä toivoa.

Nyt olivat he saapuneet passaatituulien piiriin.

Mikko. Mitä tuulia ne ovat?

Isä. Kaiketi muistat, mitä kääntöpiirit ovat?

Mikko. Kyllä! Ne ovat piirejä, jotka ajatellaan vedetyiksi ympäri maapallon molemmin puolin päivän-tasaajaa ja yhdensuuntaisesti sen kanssa; ja niiden kohdalla paistaa päivä kohtisuoraan alas, silloin kun meillä on pisin tai lyhin päivä.

Hannes. Silloin kun päivä on kohtisuorassa pohjoisen kääntöpiirin yläpuolella, on meillä pisin päivä,

ja kun se on kohtisuorassa eteläisen piirin yläpuolella, on meillä lyhin päivä.

Isä. Oikein! Ja näiden kääntöpiirien välisillä seuduilla, siis molemmin puolin päiväntasaajata, puhalttaa tiettyinä vuoden-aikoina monta kuukautta yhtämittaa sama tuuli; esimerkiksi Atlantin merellä käy lokakuusta tammikuuhun tuuli kaiken aikaa koillisesta. Nämät säännölliset, yhtämittaiset tuulet ne ovat, joita sanotaan passaatituuliksi.

Tästäkään meidän aikanamme yleisesti tutusta seikasta ei ennen Kolumbuksen retkiä tiedetty mitään. Havainto, että alituisesti puhaltava itätuuli kuljetti heidän laivojansa yhä pitemmälle länteenpäin, herätti uudelleen miehistössä suurta levottomuutta. „Jos täällä aina käy itäinen tuuli, niin kuinka on meidän mahdollista taas päästä omaan maahamme takaisin?“ Ja tämä ajatus se nyt heitä hirvitti.

Pahaksi onneksi sattui pian sen jälkeen toinenkin seikka, joka suunnattomasti lisäsi heidän pelkoansa. He näet äkkiä näkivät koko meren, niin pitkälle kuin silmä kantoi, peitettyinä viheriöillä kasveilla, niin että ihan näytti siltä kuin olisivat he purjehtineet suunnattoman laajalla suoniityllä. Muutamin paikoin oli näitä kasveja niinkin paksulta, että ne hidastuttivat laivojen kulkua. Taas uusia mitä kamalimpain arveluiden syitä! „Nyt olemme“, tuumailivat he, „ehtineet valtameren äärimmäisille laiteille saakka. Näiden vesikasvien peitossa epäilemättä on matalikkoja sekä kallioriuuttoja, ja yks kaks, ennenkuin aavistamme mitään, musertuu laivamme niitä vasten. Voipa toki meitä onnettomia! Että läksimme kään niin alttiisti seuraamaan mokomaa tyhmänrohkeata seikkailijaa!“

Mutta ei tälläkään kertaa Kolumbuksen rohkeus ja neuvokkaisuus ollut keinoja vailla. „Ettekö ole“, lausui hän tovereilleen, „koko typeriä, kun säikähdytte semmoisesta, josta teidän ennemmin tulisi saada aihetta toivomaan, että pyrintöjemme päämäärä ei enää ole aivan kaukana? Kasvaako ruohoa keskellä merta? Eikö ole todennäköistä, että me emme ole aivan kaukana mantelrelta, jonka rannikolla nämät kasvit ovat kasvaneet.

Silmät suurina kuuntelivat merimiehet tätä iloista uutista. Kun lisäksi samaan aikaan näkyi muutamia länteen päin lentäviä lintuja, niin muuttui heidän pelkonsa äkkiä iloisimmaksi toivoksi; ja niin purjehtivat he taas eteenpäin täynnä luottamusta vaarallisen yrityksensä onnelliseen päättymiseen.

Viides kertomus.

Kaarlo. No, kyllä kai Kolumbus nyt jo pian löytää maan, jota hän etsii?

Isä. Siitä ei ole vielä hyvinkään paljon toiveita, poikaseni. Se toivo, jonka merenruoho ja lintujen lento olivat hänessä herättäneet, katosi piankin; ja vaikka he nyt jo olivat purjehtineet 520 penikulmaa länteen päin, ei vielääkään alkanut maata näkyä. Onneksi ei paitsi amiraalia kukaan näillä kolmella laivalla kyennyt laskemaan matkan pituutta. Hän siis yhä vain salasi heiltä suuren osan siitä ja sanoi että he olivat tulleet vasta 390 penikulmaa.

Mutta tämäkin etäisyys isänmaasta näytti heistä hirmuisen pitkältä. He siis uudelleen alkoivat huo-

kailla, valittaa ja nurista. Milloin valitti miehistö omaa herkkäuskoisuuttaan, kun he tähän saakka olivat niin alttiisti luottaneet Kolumbuksen tyhjiin vakuutuksiin, milloin taas he katkerasti kirosivat kunningatar Isabellaa, joka oli ollut kyllin julma uhratakseen niin monen alammaisensa hengen ja elämän uhkarohkean, luultavasti ihan mielettömän yrityksen toimeenpanemiseksi. He luulivat jo kyllin näyttäneensä, ettei heiltä rohkeutta puuttunut, ja olivat siitä syystä varmat, ettei kukaan voisi heitä pelkuruudesta syyttää, jos he joskus ajattelivatkin oman henkensä säilyttämistä. Kaikki olivat lopuksi yhtä mieltä siitä, että jo olisi aika ryhtyä paluumatkalle, jollei alituisesti puhaltava itätuuli tekisi sitä kerrassaan mahdottomaksi; ja että väkivallalla pitäisi saada johtaja luopumaan itsepäisistä aikeistaan. Rohkeimmat heistä jo puhuivat siihenkin suuntaan, että pitäisi kerrassaan heittää hänet mereen, päästäkseen niin vaarallisesta viettelijästä, ja he vakuuttivat, että heidän tultuansa takaisin ei kukaan rupeisi niin tarkoin urkkimaan mokoman seikkailijan kohtaloa.

Kolumbus huomasi vaaran, joka häntä uhkasi, mutta ei siitä säikähtynyt. Tietäen tuumainsa suuruuden ja perinpohjaisuuden sekä lujasti luottaen Kaikkivaltiaan suojelukseen pysyi hän kapinallisen laivaväkensä keskuudessa yhä vain iloisena ja vakaana, kuten ainakin mies, jolla on syytä olla tyytyväinen yrityksensä edistykseen. Lempeällä vakavuudella nuhteli hän heidän pelkurimaisuuttansa, ja koetti sitten kaikilla keinoilla, jotka hänen ihmistuntemisensä ja kaunopuheisuutensa hänelle neuvoi, uudelleen vuodattaa rohkeutta ja tottelevaisuutta heidän sydämiinsä. Milloin koki hän ystävällisillä varoituksilla muistuttaa heitä heidän

velvollisuuksistaan, milloin hän taas mahtavan laivapäällikön koko ankaruudella uhkasi heitä kuningattaren epäsuosiolla ja mitä kovimmilla rangaistuksilla, jos he rohkenisivat asettua häntä vastustamaan, kun hänen kunniaakkaan ratansa päämäärä jo oli niin lähellä.

Suurten henkien etuoikeus on osata taivuttaa heikompain lähimmäistensä sydämmiä kuin vahaa; ja kuinka onnellinen olisikaan ihmiskunta, jos kaikki, joille Jumala on lahjoittanut erinomaiset sielunlahjat, aina käyttäisivät niitä samoin kuin Kolumbus ainoastaan jalojen, kaikille hyötyä tuottavien aikeitten saavuttamiseksi!

Tälläkin kertaa onnistui hänen saada taitamattomat, kapinalliset seuralaisensa toisiin ajatuksiin, ja siinä oli itse taivas hänelle avullisena. Tuuli, joka tähän saakka yhtämittaa oli ollut itäinen, kääntyi nyt lounaiseksi, niin että jokainen saattoi nähdä, että vielä oli heidän omassa vallassaan palata milloin tahtoivat. Tästä huomautti heitä amiraali; ja kun samaan aikaan tapahtui muutamia muitakin seikkoja, jotka näyttivät lisäävän toiveita maan pikaisesta löytämisestä, niin luvattiin hänelle taasen kuuliaisuutta ja alammaisuutta ja purjehdittiin Jumalan nimessä eteenpäin.

Eräänä päivänä laski Pintan päällikkö, joka oli eellimmäisenä purjehtinut, laivansa niin lähelle ylipäällikön laivaa, että he saattoivat puhella keskenänsä, ja ilmoitti, että hän luuli keksineensä maata noin kymmenen penikulman päässä pohjoiseen päin. Kuullessaan sanan maa valtasi iloinen innostus kaikki, ja kiihkeästi pyydettiin Kolumbusta muuttamaan laivojen suuntaa ja purjehtimaan pohjoiseen päin. Kolumbus oli kuitenkin siksi varma siitä, että tämä vain oli erehdys, että hän ei suostunut heidän meluiseen pyyntöönsä.

Välittämättä miehistönsä nurinasta hän siis yhä laski suoraan länteen päin, kuten hän alussa matkalle lähtiessäänkin oli päättänyt.

Niilo. Eiköhän Kolumbus tässä kohden ollut melkein liiaksi itsepäinen?

Isä. Kuinka niin?

Niilo. Sen verran olisi hän kuitenkin voinut tehdä miehistönsä mieliksi, että olisi purjehtinut kymmenen penikulmaa sivulle päin.

Isä. Ei, Niilo poikaseni, siinä hän ei olisi tehnyt oikein, varsinkin koska hän oli varma siitä, että tuo luuloteltu keksintö oli vain näköhairaus. Sillä jos hän olisi myöntynyt heidän pyyntöönsä, niin olisivat he siitä tehneet sen päätöksen, että hän ei taitanut ollakaan niin aivan varma asiastaan, ja sellaista epäluuloa koitti hän mitä huolellisimmin välttää, koska hänen seuralaistensa luottamus oli hänelle erittäin tärkeä. Sitäpaitsi olisivat he varmaan aina tuon tuostakin tehneet samanlaisia pyyntöjä, kun kerran olisivat päässeet näkemään, että he voivat saada hänen poikkeamaan päätöksistään. Näiden järkeväin syiden perustuksella oli hän lujasti päättänyt olla tuumankaan vertaa poikkeamatta pitkän harkinnan nojalle rakennetusta suunnitelmastaan, ja tulevaisuus osotti, että hän siinä oli tehnyt oikein.

Seuraavana päivänä nähtiin muutamia kalalokkeja, joista linnuista Kolumbus itse väärin uskoi, että ne eivät voi lentää kauas ja että ne siis olivat enteitä maan läheisyydestä. Mutta se seikka, että laskinluodilla koeteltaissa ei vielä kahdenkaan sadan sylen syvyydellä tavattu pohjaa, näytti tekevän tyhjäksi tämän toiveen, koska meren syvyys tavallisesti vähenee, kun tullaan lähemmäksi maata.

Seuraavana iltana ilmestyi jo laululintuja laivan mastoihin; ne viettivät niissä yönsä ja lensivät aamuhämärässä pois länttä kohti. Vähän myöhemmin näkivät he erään tropiikkilinnun.

Matti. Mikä lintu se on?

Isä. Se on lintu, jonka kotopaikka on sillä seudulla maapalloa, joka on molempain kääntöpiirien välillä. Kääntöpiirejä sanotaan kreikkalaisella nimellä tropiikeiksi, ja siitä ovat nämät linnut saaneet nimensä. Suomeksi olisi niitä siis sanottava kääntöpiirilinnuiksi.

Omituinen näky veti silloin löytöretkeilijämme huomion puoleensa. Parvi lentäviä kaloja kohosi veden pinnan yli ja muutamia niistä putosi itse laivojen kannelle. Niitä otettiin kiinni ja uteliaasti tarkastettiin niiden pitkiä eviä, jotka näillä kaloilla ovat lentoneuvoina. Samana iltana tultiin taasen seudulle, jossa meri oli ruohon peitossa, ja kun sen seikan yhä vielä luultiin merkitsevän maan läheisyyttä, oltiin taas toivossa päästä kohdakkoin matkan perille.

Päivä päivältä kuitenkin raukesi toivo tyhjiin, ja kuta enemmän merimiehet noiden monien enteiden vuoksi olivat odotelleet, sitä enemmän kärsimättömiksi tulivat he, kun vihdoin vielä muutaman päivän purjehtimisen perästä huomattiin, että nuokin näköjään niin luotettavat merkit olivat pettäneet.

Nyt puhkesi tyytymättömyys ja nurina vastustamattomalla voimalla ilmi kaikkien kolmen laivan miehistössä. Itse päällikötkin toisilla laivoilla, jotka tähän asti uskollisesti olivat pitäneet amiraalin puolta, ilmoittivat nyt olevansa samaa mieltä kuin laivaväki.

Siinä seisoi nyt Kolumbus yksin, joka puolelta ahdistettuna kapinallisten miehiensä keskellä kuin yksinäinen tammi myrskyn mylläkässä, ja kesti ihmeteltä-

vällä sielunlujuudella kapinoitsijain hurjaa raivoa, joka uhkasi hänelle kuolemaa, taikka — mikä hänestä näytti kymmenen kertaa katkerammalta — näytti pakottavan hänet luopumaan koko mielituumastansa. Vielä kerran ponnisti hän koko taitonsa heitä tyynnyttääksensä, mutta turhaan. Raivo ja epätoivo olivat niin täydellisesti vallanneet kaikkien hänen seuralaistensa sydämet, ettei yksikään niistä keinoista, joita hän niin usein ennen oli menestyksellä käyttänyt, tällä kertaa vaikuttanut mitään. Ei enää kuunneltu hänen kehoituksiansa, vaan huudettiin, häväistiin ja uhattiin kuolemalla amiraalia, jollei hän siinä silmänräpäyksessä kääntyisi palaamaan kotimaahansa.

Tässä epätoivoisessa tilassa täytyi hänen vihdoin osaksi taipua. Hän lupasi täyttää miehistönsä toiveet, sillä ehdolla kumminkin, että he vielä kolme päivää tottelisivat hänen käskyjensä. Jollei sen ajan kuluessa mitään maata alkaisi näkyä, niin lupasi hän neljäntenä päivänä kääntyä kotiinpäin purjehtimaan.

Vaikka kapinoitsijat olivatkin vimmastuneita, eivät he kuitenkaan voineet katsoa tätä johtajansa ehdotusta kohtuuttomaksi. Siihen siis suostuttiin ja sovinto vahvistettiin molemmin puolin lujilla vakuutuksilla.

Kolumbus kumminkin oli varma siitä, että tästä sopimuksesta ei hänelle tulisi olemaan mitään haittaa; sillä merkkejä maan läheisyydestä ilmaantui nyt niin monta, että hän vakaasti saattoi luottaa ehtivänsä perille sovittun ajan kuluessa. Jo useita päiviä oli laskinluoti tavannut pohjaa ja ylös nostettaessa tuonut mukanaan liejua, josta voi päätellä, ettei maa ollut kaukana. Suuria lintuparvia, vieläpä näköjään lajia, joka ei kyenyt varsin pitkälle lentämään, näkyi liitelevän länteen päin. Merestä tavattiin aalloilla ajelehtiva pensas, jossa

oli tuoreita punaisia marjoja, ilma tuli lämpimämmäksi ja tuuli, varsinkin öisin, kävi hyvin oikulliseksi. Kaikki nämät olivat hyviä merkkejä, että oltiin aivan lähellä sitä päämäärää, jonka saavuttaminen olisi palkitseva Kolumbuksen kärsivällisyyden ja kestävyysden. Hän tulikin nyt jo niin varmaksi asiastaan, että hän seuraavana iltana tavallisen rukoushetken jälestä muistutti koko miehistöä heidän velvollisuudestaan kiittää Jumalata, joka oli saattanut heidän vaarallisen yrityksensä onnelliseen päätökseen. Hän kehotti heitä myöskin valppauteen ja käski sitten vetää kokoon enimmäkseen purjeet, niin että laivat eivät yön kuluessa pääsisi kulkemaan eteenpäin, vaan ainoastaan ajelehtivat edestakaisin. Sen hän teki pelosta että he yön kuluessa kenties voisivat ajautua maalle.

Vielä muistutti Kolumbus seuralaisiaan kuningattaren lupauksesta, että se heistä, joka ensin keksii tuon uuden maan, saa 300 riksin vuotuisen eläkkeen, jonka lisäksi Kolumbus lupasi komean puvun. Jokainen vietti siitä syystä kannella yönsä ja silmäili herkeämättä, tykyttävin sydämin siihen suuntaan, jossa tuo ikävöity maa arveltiin olevan.

Kaksi tuntia ennen puoliyötä luuli Kolumbus, joka seisoi laivansa peräpuolella, huomaavansa etäisen valkean loisteen. Hän huusi silloin luoksensa passaripojan ja osotti siihen suuntaan, mistä valo näkyi. Poika erotti myöskin selvästi tuon valon ja näytti sen kolmannelle, joka liittyi heihin. Kaikki kolme olivat huomaavinaan, että tämä valo liikkui paikasta toiseen, ja päättivät siitä, että joku matkamies sitä kuljetti.

Nähdessään tämän liikkuvan valonloisteen käsitti Kolumbuksen samanlainen tunne kuin jonkun teistä, jos hän äkkiä näkisi oven aukaistavan ja siitä astuvan si-

sään hänen vanhempansa, jotka olisivat palanneet pitkältä, monta vuotta kestäneeltä matkalta. Kohta, aivan kohta saisi hän nähdä silmäinsä edessä hedelmän niin monesta huolellisesta tuumailusta, palkinnon niin monesta vaivasta ja onnellisesti kestätyistä vaarasta. Kohta saisivat hänen pelkurimaiset toverinsa nähdä, ettei hänen hyvin harkittu tuumansa ollutkaan mikään tyhjä heure, eikä hän itse mikään turhaluuloinen seikkailija.

Kello kahden paikoilla aamuyöstä kuului Pintalta, joka aina purjehti ensimmäisenä, huuto „maa! maa!“ Iloisen vavistuksen synnytti tämä sana kaikkien sydämissä. Mutta rajaton riemu ei heissä nytkään saanut sijaa; he olivat niin usein pettyneet toiveissaan, että heidän oli mahdoton tukahduttaa pahoja epäilyksiä, jotka sekoittuivat heidän iloonsa. Toivon ja pelon vaiheella siis odotettiin päivän koittoa, voidakseen omin silmin saada varmuutta siitä, ettei heidän hartaimpien toiveittensa toteutuminen taaskin ollut vain unta.

Jällellä oleva osa yötä kului hitaasti, aivan niinkuin unettomalta sairaalta. Joka minuutti heistä tuntui tunnilta, joka tunti koko pitkältä päivältä. Vihdoin viimeinkin, pitkän kaipauksen ja odotuksen jälestä, alkoi aamu idässä sarastaa. Aamurusko valkeni — ja nyt — nyt puhkesi Pinta-laivan miehistö yhteen ääneen riemuisesti veisaamaan: „O pyhä Herra Jumala, Me kiitämme nyt sinua!“ Miehistö toisilla laivoilla oli tuskin katsahtanut sinne päin, kuin jo sekin liikutuksesta vapisten ja ilokyynelet silmissä korotti äänensä yhteiseen, sydämen pohjasta lähtevään kiitosvirteen. Sillä maa, jota he niin ikävöiden olivat odottaneet, oli nyt heidän silmiensä edessä.

Tuskin oli kiitosvirsi lopussa, kun merimiehet muistivat toisenkin velvollisuutensa, nimittäin johtajaansa

kohtaan, jota he olivat niin syvästi loukanneet. Katumuksella ja syvällä sisällisellä kunnioituksella heittäisivät he Kolumbuksen jalkain juureen, joka nyt heidänkin silmissään näytti suurelta, ja pyysivät anteeksi röyhkeyttänsä. Kolumbus oli tässäkin tilaisuudessa samanlainen kuin ennen. Yhtä suuri ja ihmeteltävä kuin hänen kestäväisyytensä oli ollut, kun hän oli vastustellut heidän meluisia vaatimuksiansa, yhtä suuri ja rakastettava oli nyt se lempeämielisyys, jolla hän antoi heille anteeksi ja lupasi unhottaa heidän entisen, suurta moitetta ansaitsevan käytöksensä.

Hannes. Mikä osa Amerikkaa se oikeastaan oli, jonka he nyt olivat keksineet?

Isä. Sitä ei vielä sillä hetkellä Kolumbus itsekään tiennyt; meidän täytyy siis odottaa siksi kunnes hän on ehtinyt nousta maalle ja hankkia tietoja; sitten kai mekin sen saamme tietää. Muistakaa tuoda huomenna mukaanne Amerikan kartta.

Kuudes kertomus.

Hannes. Tässä, isä, on Amerikan kartta, joka meillä piti olla mukanamme.

Isä. Hyvä! Katsotaanpas nyt lapset! Näitä saaria yhteisellä nimellä sanotaan Bahamasaariksi. Yksi niistä, jonka näette tässä (isä osottaa sormellaan), on nimeltään Guanahani, ja se se oli, joka ensiksi keksittiin. Kolumbus nimitti sen San Salvadoriksi, mutta tämä nimi on sittemmin hävinnyt käytännöstä.

Vielä muutamia silmänräpäyksiä seiso i lon hurmaama miehistö ja katseli suurin silmin maan-osaa, joka siihen saakka oli ollut tuntematon, mutta nyt nousevan auringon loistossa näkyi heidän edessänsä. Ei kukaan voinut kylleksensä katsella hymyilevää, hedelmällistä maata, joka kasvoi ihanaa metsää ja jota sievät pikku virrat kostuttivat.

Sitten käski Kolumbus laskea veneet vesille, astui itse yhteen niistä ja kulki, etevimpäin seuralais-tensa ja muutamain aseellisten miesten saattamana, liehuv in lipuin ja soiton raikuessa rannalle.

Kun he lähestyivät sitä, ilmestyi sinne lukematon paljous maan syntyperäisiä asukkaita, jotka olivat koontuneet katsomaan tuota ihmeellistä, kerrassaan tavatonta näkyä, joka heidän silmäinsä edessä oli.

Jo saavuttiin rantaan. Komeassa puvussa, välkkyvä, paljastettu miekka kädessä hyppäsi Kolumbus ensimmäisenä maalle ja astui keksimänsä uuden maan osan pinnalle.

Hannes. Kyllä varmaan hän silloin oli iloinen!

Isä. Vasta sitten, rakas poikaseni, kun myöskin sinä joskus maailmassa kenties olet päättänyt ja saanut toimeen jonkun suuren työn, johon on vaadittu vaivoja sekä vaaroja, vasta sitten voit sinäkin käsittää, minkälainen se sanomaton tunne oli, joka nyt paisutti Kolumbuksen povea, kun hän astui sen maan mantedelle, jonka löytäminen oli tuottanut hänelle niin paljon huolia, niin monta unetonta yötä ja niin runsaasti raskasta itsensäkieltämystä.

Kaikki hänen toverinsa laskeusivat polvilleen, suutelivat äännettömällä ihastuksella maata, jota he niin hartain toivein olivat odottaneet, ja lupasivat siinä asennossa kunnioitetulle johtajalleen, joka nyt oli uuden

maailman varakuningas, rikkomatonta kuuliaisuutta. Sen jälkeen pystyttivät miehet rannalle ristin, jonka eteen he heittäisivät lausuakseen kiitoksensa Kaikkein Korkeimmalle. Vihdoin julistettiin äsken löydetty maa monilla siihen aikaan tavallisilla juhlamenoilla Espanjan kuninkaan ja kuningattaren omaisuudeksi.

Näiden juhlallisuuksien aikana pakkausivat Intiaanit Espanjalaisten ympäri ja töllistelivät täynnä kummastusta vuoroin noita meressä uivia taloja, vuoroin noita ihmeellisiä olennoita, jotka niistä olivat heidän luokseen tulleet. He näkivät, tietämättä mitä he näkivät; sillä kaikista noista juhlallisista menoista, jotka toimitettiin heidän silmäinsä edessä, eivät he ymmärtäneet vähääkään. Jos olisivat he tienneet, mitä seurauksia tästä kaikesta heille tulisi olemaan, olisivat he täyttäneet ilman valituksillansa ja voivotuksillansa tai miehuullisesti vuodattaneet viattoman verensä, karkoittaaksensa pois nuo muukalaiset, joita he nyt katselivat kunnioituksella ja ihmettelyllä.

Lotta. Kuinka niin, isä?

Isä. Maltahan hiukan, niin tulet kyllä sen tietämään.

Kuta kauemman aikaa Intiaanit siellä ihmetyksissään heitä töllistelivät, sitä enemmän käsittämättömäksi tuli heille kaikki, mitä he näkivät ja kuulivat. Europalaisten valkea ihonväri, heidän parrakkaat kasvonsa, heidän pukunsa, aseensa ja käytöstapansa — kaikki oli heille uutta, ihmeellistä, ja kun he nyt kaiken muun päälliseksi kuulivat pyssyjen ja kanuunain paukkeen, säikähtyivät he, kuin olisi ukkonen heihin iskenyt, ja pitivät vihdoin varmana, etteivät nämät muukalaiset, joilla oli leimaus ja jyrinä aseinaan, voineet olla tavallisia kuolevaisia, vaan että he olivat yli-

luonnollisia olennoita, heidän jumalansa, auringon, lapsia, jotka olivat astuneet alas vierailemaan maan päälle.

Mikko. Pitivätkö siis nämät ihmiset aurinkoa jumalanansa?

Isä. Pitivät. Heidän keskuudessaan oli ollut viisaita miehiä, joita auringon kauneus, kaikkia elähdyttävä lämpö ja säännöllinen liikunto oli siihen määrään ihastuttanut, että he rupesivat pitämään aurinkoa itse Jumalana. Toiset taas ajattelivat olevan yhden tai useampia jumalia ihmishaahmossa, ja vielä toiset eivät ensinkään olleet ryhtyneet miettimään maailman ja sen ilmiöiden syntyä ja alkulähdettä. Nämät ihmiset olivat siis aivan tietämättömät Jumalasta ja eleivät päivän toisensa jälestä välittämättä siitä, mistä he olivat tulleet ja mitä heistä vasta tulisi.

Espanjalaiset puolestaan olivat yhtä ihmeissään kaikista niistä uusista ja ihmeellisistä esineistä, joita heillä oli silmäinsä edessä. He näkivät yrttejä, puita ja eläimiä aivan toisenlaisia kuin Europassa. Ihmiset täällä olivat ruumiinrakennukseltaan ja tavoiltaan aivan kuin toisia olennoita. Heidän ihonsa oli tumma, vaskenvärinen, tukka musta ja pitkä, leuka parraton, pituus keskinkertainen; heidän kasvojensa juonteet olivat omituiset ja väreet lempeät, mutta kaihtivat ja pelokkaat; heidän kasvonsa ja muut ruumiin-osat piirrellyt ja maalatut omituisella tavalla. Muutamat kävivät puoleksi, toiset kokonaan alastomina; ainoastaan korvissa, nenässä ja pääläella kantoivat he kaikenlaisia höyhenistä, raakuista ja kultalevyistä tehtyjä koristuksia. Alussa olivat he pelokkaita ja ujoja; mutta kun heille ruvettiin lahjoittamaan kaikenlaisia korukaluja, niinkuin lasihelmiä, nauhoja ja muuta semmoista, tulivat he pian hyvin rohkeiksi ja tuttavallisiksi, niin että kun espanjalaiset

iltasella sousivat takaisin laivoillensa, seurasi suuri joukko alkuasukkaita heitä pienissä, ontoksi koverretuista puunrungoista valmistetuissa venheissään, osaksi uteliaisuudesta, osaksi vaihettaakseen itselleen kaikenlaista pientä tavaraa. He antoivat puolestaan pumpulilankaa, jota he osasivat valmistaa, ja heittokeihäitä, joissa luja kalanruoto oli kärkenä, sekä papukaijoja ja kaikenlaisia hedelmiä. Kaikki olivat niin halukkaita saamaan noita koreita europalaisia pikkukapineita, että he hyvin huolellisesti poimivat laivan kannelta rikkoutuneen ruukun sirpaleita, ja kahdesta pienestä vaskirahasta, joita ei voinut käyttää mihinkään, mielellään antoivat 25 naulaa hyvin kehrättyä puuvillaa. Ainoastaan näiden esineiden uutuus ja se seikka, että ne olivat olleet valkoisten miesten omia, antoi niille heidän silmissään niin suuren arvon.

Seuraavana päivänä tutki Kolumbus saaren rannikkoa. Saattajina oli hänellä kaikkialla suuri joukko alkuasukkaita. Hän tiedusteli tarkoin, mistä he olivat saaneet ne kultalevyt, joita he nenässään kantoivat koristuksina, ja merkeillä selittivät he hänelle, ettei semmoisia ollut heidän saarensa, vaan toisessa maassa, joka oli kaukana etelässä. Siellä olisi sitä ainetta oikein kosolta, sanoivat he, ja Kolumbus päätti, seuraten heidän viittauksiansa, lähteä etsimään tuota kultamaata.

Pekko. Oliko hän niin ahne, isä?

Isä. Ei juuri; mutta hän oli Espanjan kuningattarelle ja kullanhimoisille seuralaisillensa luvannut keksiä maita, joissa he voisivat rikastua, ja hän tahtoi mielellään pitää lupauksensa. Hän siis uudelleen lähti merille, otti mukaansa seitsemän intiaania tienoppaiksi ja tulkeiksi ja purjehti etelään päin.

Retkellään tapasi hän useita muita saaria, mutta kävi ainoastaan suurimmissa niistä, joille hän antoi nimet Concepcion, Ferdinanda ja Isabella. Kartalta voitte ne löytää. Mutta kun hän niissäkään ei löytänyt kultaa, ja jokainen, jolta hän sitä tiedusteli, yhä viittasi etelää kohti, niin hän näitä saaria sen enempää tutkimatta purjehti eteenpäin.

Yhdellä saarella tapasi hän koiria, jotka eivät osanneet haukkua. Samassa paikassa nähtiin ja tapettiin myöskin ensimmäinen alligatori, matelija-eläin, joka kuuluu sisiliskojen heimoon ja on hyvin suuresti afrikkalaisen krokodiilin kaltainen. Kun vielä hiukkasen oli etelään päin purjehdittu, tavattiin laaja maa, joka sekä suuruudelleen että muuten ulkomuodolleen huomattavasti erosi ennen nähdystä. Se ei ollut matala, niinkuin muut, vaan vuoret ja laaksot, metsät, ruohokentät ja virrat antoivat sille viehättävän, vaihtelevan ulkomuodon. Kolumbus itse oli kahden vaiheella, oliko hän jo saapunut mannermaalle, vai oliko tämäkin vaan suuri saari. Mutta muutamain päivän kuluttua oli hän kuitenkin saanut selville, että se sittenkin oli saari, ja että sitä maan kielellä sanottiin Kubaksi. Tässä näette sen kartallamme 20:n ja 23:n asteen välillä pohjoista leveyttä.

Kolumbus laski laivansa ankkuriin leveän virran suulle, koska hän halusi tarkemmin oppia tuntemaan tätä maata ja sen asukkaita; mutta kaikki pakenivat ylös vuorille päin, niin pian kuin he huomasivat Europpalaisten laivat. Yksi ainoa heistä oli siksi rohkea, että hän sousti heitä vastaan pienessä kanootissa ja tuli ylös laivoille. Kun pienillä lahjoilla oli voitettu tämän Intiaanin ystävyys, laski amiraali maalle seudun luontoa tutkimaan ja, jos mahdollista, alkuasukkaiden tutta-

vuotta tekemään kaksi Guanahanista mukana tuotua Intiaania sekä vain kaksi Espanjalaista, koska hän pelkäsi, että alku-asukkaat nähdessään suuremman joukon säikähtäisivät ja pakenisivat kauemmas vuorille.

Sillä välin nähtiin että laivat tarvitsivat tukkeamista, ja päätettiin siis ne kōölhaalata. — Tiedättekö mitä se on?

Hannes. Kyllä; se merkitsee että laiva vedetään ylös ja lasketaan kyljelleen kaatumaan, jotta voidaan köysi- ja vaaterääsyillä sekä pi'ellä tukkia kaikki rako-paikat.

Isä. Oikein! — Kuljettuaan 7 penikulmaa sisämaahan päin palasivat Kolumbuksen lähettämät Espanjalaiset takaisin ja kertoivat:

„Olemme havainneet, että suuri osa maata, jonka kautta olemme kulkeneet, on viljelty ja että se kaikkialla on hyvin hedelmällistä. Lopuksi tulimme pienen intiaanikaupunkiin, jossa oli noin 50 puusta rakennettua taloa ja asukkaita ehkä tuhannen paikoilla. Ylhäisimmät niistä tulivat meitä vastaan, ja kuultuansa meidän seurassamme olevilta Intiaaneilta, mitä miehiä me olimme, tarttuivat he meidän käsiimme, veivät meidät kaupunkiinsa ja antoivat meille tilavan rakennuksen olinpaikaksi. Siellä käskettiin meidät istumaan eräänlaisille tuoleille, jotka olivat jonkun eläimen näköisiä. — Kun olimme asettuneet istumaan, laskeutuivat Intiaanit meidän viereemme lattialle, suutelivat meidän käsiämme ja jalkojamme ja kunnioittivat meitä kaikin tavoin, niin että hyvin saattoi nähdä, että he pitivät meitä taivaallisina olentoina. Meille annettiin syödä erään kasvin juurta paistettuna, joka maistui melkein kuin kastanja; kaikki ne alkuasukkaat, jotka tähän saakka olivat meille palvelusta tehneet, olivat

miehiä. Vähän ajan perästä he menivät pois ja heidän sijaansa tuli sama määrä naisia, jotka nyt vuorostaan osottivat meille kunnioitustaan samalla tavalla kuin äsken miehet. Kun vihdoin tahdoimme palata, tarjoutui suuri joukko alku-asukkaita meitä saattamaan; mutta me kieltäydyimme tästä kunniasta ja sallimme ainoastaan katsikin eli kuninkaan ja hänen poikansa meitä seurata. He ovat nyt täällä ja ovat matkan kuluessa kaikkialla toimittaneet meille mitä suurimpia kunnian-osoituksia.“

Amiraali lausui kiitokset ruhtinaallisille vierailensa ja kohteli laivallansa heitä suurella kunnioituksella.

Kun hän yhä tiedusti, mistä kultaa saadaan, osotettiin itää kohti; alku-asukkaat eivät voineet ymmärtää, miksi nuo valkeat miehet niin kiihkeästi himosivat tuota metallia, jolla heidän silmissään ei ollut juuri mitään arvoa ja jota he käyttivät vain koristuksena. Valkeaihoiset puolestaan yhtä paljon ihmettelivät näiden saarelaisten muka typeryyttä. Kolumbus ei ruvennut kauan viipymään tällä saarella, koska hän viimeksi saatujen osviittojen mukaan halusi purjehtia tuonne ikävoityyn kultamaahan, jota Intiaanit nimittivät Haitiksi.

Kuban saarelta, josta hän lähti marraskuun 19 päivänä, otti hän mukaansa 12 alku-asukasta, kuljettaakseen paluumatkallansa niitä mukanansa Espanjaan. Heistä ei kotimaasta luopuminen tuntunut ensinkään vaikealta, koska Kolumbus piti huolta siitä että heidän olonsa laivalla tulisi niin hupaiseksi kuin suinkin.

Kun muutamien päivien aikana vastatuuli puhalsi, oli amiraalin pakko luovia.

Kaarlo. Aivan niinkuin silloin, kun me olimme järvellä purjehtimassa.

Isä. Juuri niin; samalla tapaa täytyi hänenkin laskea laivansa milloin oikeaan, milloin vasempaan, koska tuuli ei sallinut hänen purjehtia suoraan. Pintan päällikkö, Alonso Pinson, käytti hyväkseen sitä seikkaa, että hänen laivansa luoviessa oli paljon parempi purjehtimaan kuin muut; hän koetti näet pujahattaa pois amiraalin luota, ollakseen ensimmäinen tuossa etsityssä kultamaassa ja saadakseen siellä täyttä säkkinsä ennenkuin toiset joutuisivat perille.

Kolumbus, joka huomasi hänen aikeensa, antoi hänelle merkin odottaa; mutta Pinson ei siitä välittänyt, vaan kiirehti, niin pian kuin pääsi, tyydyttämään kultahimoansa, joka sai hänen unhottamaan kuuliaisuusvelvollisuuden.

Kaarlo. Hyi! Siinä teki Pinson väärin. Mutta millä tavalla Kolumbus saattoi antaa merkin?

Isä. Laivoilla käytetään kanuunan laukauksia, lippuja tai muita kauas huomattavia keinoja sopimuksen mukaan merkeiksi, joilla amiraali voi antaa käskyn alapäälliköillensä.

Kolumbuksen täytyi sallia, mitä hän ei voinut estää, ja kun ilma pian sen jälkeen kääntyi myrskyiseksi, niin että aukealla ulapalla purjehtiminen hänestä oli vaarallista, palasi hän Nigna-laivan kera takaisin Kubaan ja ankkuroi eräässä satamassa. Sen ajan, mikä hänen täytyi siellä viipyä, käytti hän tarkemmin tutkiakseen maata, ja huomasi, että se kaikkialla oli iloisen ja hedelmällisen näköinen. Aukkaiden elintavassa huomattiin muuan omituisuus, joka alussa Espanjalaisista näytti ilkeältä; he näet erinomaisella mielihalulla söivät suuria hämähäkkejä, matoja, jotka elävät lahoissa puissa, ja puoleksi keitetyitä kaloja, joiden silmät he kumminkin sitä ennen nielivät raakoina. Muutamain

Espanjalaisten päähän pisti koetella juuri näitä samoja inhottavia ruokalaitoksia, eikä se koetus tehnyt pahaa kellekään.

Kun ilmat taas olivat paremmiksi muuttuneet, lähti Kolumbus purjehtimaan etsiäkseen Haitia ja uskontonta alapäällikköänsä Pinsonia.

Hänen ei tarvinnut purjehtia enempää kuin 12 penikulmaa ennenkuin oli perillä. Joulukuun 6:nä päivänä saapui hän Haitiin; tämän saaren luonto oli hänestä niin Espanjan kaltainen, että hän antoi sille nimen Hispaniola eli pieni Espanja.

Hannes. Nythän sitä saarta tavallisesti nimitetään San Domingoksi.

Isä. Aivan niin; sen nimensä se on saanut kaupungista, joka sinne sittemmin on perustettu.

Kolumbuksen saapuessa pakenivat asukkaat metsiin eikä Pintaa näkynyt, ei kuulunut. Siitä syystä amiraali pian lähti satamasta, johon hän ensin oli tullut, ja purjehti saaren rantoja pitkin pohjoiseen päin.

Taas heitettyänsä ankkurin eräässä satamassa, sai hän vihdoin tilaisuuden joutua yhteyteen alkuasukkaiden kanssa. Eräs vaimo, joka oli saatu kiinni ja jolle oli annettu runsaita lahjoja, kuvaili maamiehillensä Espanjalaisia niin edullisella tavalla, että he heti rohkenivat lähestyä noita kummallisia muukalaisia, nähdäkseen ja saadakseen samanlaisia ihmeellisiä esineitä kuin tuo intiaaninainen.

Asukkaat täällä olivat ulkomuodoltaan ja tavoiltaan aivan samanlaisia kuin Guanahanin ja Kuban asujamet. He kävivät myöskin alastomina, olivat vaskenvärisiä, pelokkaita, taitamattomia ja hiljaisia, aivan kuin edellisetkin. Hekin näyttivät pitävän Espanjalaisia ylluonnollisina olentoina. Heidän koristuksissaan oli enem-

män kultaa kuin entisillä saarelaisilla, ja siitä metallista he näyttivät välittävän niin vähän, että he olivat onnelliset, jos niillä saivat vaihetetuksi itselleen pari lasihelmeä, nuppineuloja, helmiä ja tuollaisia pikkukapineita. Kun Kolumbus tiedusteli paikkaa, mistä kultaa saatiin, osottivat he saaren itä-osaa kohti; tämän neuvon mukaan lähtivät he uudelleen purjehtimaan siinä toivossa että nyt olivat näiden äärettömien rikkauksien lähteen luona.

Seitsemäs kertomus.

Isd. Kun taas oli laskettu laiva ankkuriin toiselle paikalle samaa Hispaniolan saarta, suvaitsi tämän seudun katsiki, joka oli saanut tiedon näistä ihmeellisistä valkeista miehistä, omassa korkeassa persoonassaan lähteä vieraisille Kolumbuksen luo. Hänellä oli mukanaan suuri seurue; häntä itseään kantoi neljä miestä kantotuolissa, mutta hänen kuninkaallista ruumistansa vaivasivat vaatteet yhtä vähän kuin hänen alammaisiaankaan.

Vähääkään arvelematta tuli katsiki heti laivalle. Kun hän kuuli, että amiraali juuri istui ruokapöydässä, kannatti hän itsensä alas kajuuttaan. Häntä seurasi kaksi miestä, jotka näyttivät jonkinlaisilta neuvosherroilta. Kunnioittavasti, mutta samalla tuttavallisesti istui hän heti Kolumbuksen viereen ja molemmat vanhukset asettuivat hänen jalkainsa juureen. Kolumbus tarjosi hänelle ruokaa ja viiniä. Hän maistoi sitä ja lähetti loput seurueelleen, joka oli kannelle jäänyt.

Atrian loputtua lahjoitti hän amiraalille muutamia kultalevyjä sekä taiteellisesti valmistetun vyön, jota vastaan Kolumbus antoi hänelle helminauhan merenvahahelmistä, parin punaisia tohveleita, sänkypeitteen ja hajuvesipullon. Niistä ihastui intiaanilainen majesteetti niin ikihyväksi, että hän lupasi amiraalin vapaasti käyttää hänen maatansa miten vaan tahtoi.

Tämän alastoman hallitsijan käytös omaa kansaansa kohtaan oli arvokas, Espanjalaisia kohtaan taas hyvin tuttavallinen. Suurimmalla tarkkuudella katseli hän kaikkea ja ihmetteli rajattomasti kaikkia niitä kummallisia esineitä, joita hän laivalla näki. Iltasella pyysi hän päästä takaisin maihin. Tämä hänen pyyntönsä täytettiin, ja vielä lisätäkseen sitä ihmetystä, joka hänet täytti, antoi amiraali lopuksi hänen kunniaukseen kanuunalla ampua tervehdyslaukauksen. Nyt oli myöskin katsiki varma siitä, että nämät vieraat olivat taivaallista syntyperää, koska heillä oli leimaus ja jyrinä vallassaan. Katsikin alammaiset osottivat kunnioitusta taivaallisille vierailleen suutelemalla Espanjalaisten jalkoja.

Kun ei vielä tälläkään seudulla näkynyt niitä rikkaita kultakaivoksia, joiden löytäminen nyt oli kaikilla hartaimman toivon esineenä, nosti Kolumbus taas ankkurin lähteäkseen edelleen purjehtimaan itään päin.

Kaikki saadut tiedot yksimielisesti kertoivat, että kultaa saatiin eräältä vuoriseudulta, jonka hallitsijana oli eräs hyvin mahtava katsiki. Hänen luoksensa oli Kolumbus lähettänyt lähetystön, ja kun katsiki nyt mitä hartaimmin pyysi häntä luoksensa, niin riensi amiraali käyttämään tätä tervetullutta kutsumusta. Mutta jos hän olisi tiennyt, minkälainen onnettomuus häntä tällä retkellä odotti, niin olisi hän epäilemättä vähem-

män kiirehtinyt ja mieluummin ollut ilman kaikkia noita kultia ja hopeita kuin niin kalliisti maksanut ne.

Purjehtiessa oli saavuttu erään niemen luo puoli penikulmaa maalta, jossa amiraali, koska ilma oli tyyni, otatti alas purjeet. Kahteen päivään ei hän ollut ummistanut silmiänsä; mutta vihdoin vaati luonto osansa ja puoliyön aikana amiraali siis laski levolle, uskotuaan peräsimen hoidon peränpitäjän haltuun ja kieltäen ankarasti hänen siitä lähtemästä. Mutta tuskin oli Kolumbus nukahtanut, ennenkuin jo huolimaton miehistö seurasi hänen esimerkkiänsä; jokainen lähti työstään ja meni makaamaan. Peränpitäjä luuli, ettei tyynellä ilmalla olisi mitään pelkäämistä ja oli hänkin niin huolimaton, että, välittämättä amiraalin kiellosta, heitti haltuunsa uskotun toimen taitamattomalle laivapojalle, mennäkseen sillä välin nukkumaan niinkuin muutkin. Poika siellä peräsimen ääressä siis oli ainoa koko laivassa, joka jäi valveille.

Kaikkien maatessa sikeimmässä unessaan merenvirta sillävälin hiljalleen ajeli laivaa rantaa kohti, jossa se yht'äkkiä iski pohjaan niin ankarasti, että peräsin luiskahti säikähtyneen laivapojan käsistä. Heräten pojan huudosta ja laivan töyttäksestä juoksi Kolumbus ylös kannelle, näki rannan kalliot ja ymmärsi heti, mitä oli tapahtunut. Kaikki säikähtyivät hirmuisesti; Kolumbus yksin säilytti kyllin tajuntansa voidakseen ryhtyä tarpeellisiin toimiin laivan pelastamiseksi, jos se enää oli pelastettavissa.

Heti komensi hän muutamia miehiä venheellä viemään ankkuria vähän matkaa ulommaksi, jotta sen avulla voitaisiin hinata laiva karilta. Mutta miehet olivat niin säikähdyksissään, että sen sijaan että olisivat täyttäneet amiraalin käskyn, he vain ajattelivatkin

oman henkensä pelastamista ja sousivat Nignan luo. Mutta sen päällikkö ei ottanutkaan laivalleen miehiä, jotka olivat unhottaneet velvollisuutensa ja heittäneet päällikkönsä pulaan. Heidän oli siis pakko palata käs-kettyyn työhön.

Sillä välin Kolumbus hakkautti poikki mastot ja heitätti mereen kaikki vähempiarvoiset tavarat keven-tääksensä laivaa; mutta turhaan. Laiva remahti halki melkein emäpuun kohdalla ja vesi tunkeutui sisään niin kiireesti, ettei laivan pelastamista enää ollut ajattelemi-nenkaan. Siitä syystä lähti amiraali miehineen avuksi tulleissa venheissä Nigna laivalle.

Aamuhämärissä lähetti hän sanan seudun katsi-kille, ilmoittaaksensa hänelle tapahtuneesta onnetto-muudesta ja pyytääksensä apuväkeä tavaroiden pelas-tamiseen haaksirikkoutuneesta laivasta.

Katsiki, jonka nimi oli Guakanahari, lausui olevansa suuresti pahoillaan tapahtuneesta onnettomuudesta ja riensi koko väkineen antamaan hädässä oleville Europa-laisille tarpeellista apua. Näiden hyväsydämisten ih-misten mieleen ei edes juolahtanutkaan käyttää hyväk-seen tätä onnettomuutta ryöstämällä haaksirikkoon jou-tuneesta laivasta tavaroita, vaan he päinvastoin teki-vät suuria ponnistuksia pelastaakseen niin paljon kuin mahdollista. Suuri joukko kanootteja hankittiin kiireen kautta, ja niin monen ihmisen yhteisellä toimella saa-tiin enin osa tavaraa, jolla jotakin arvoa oli, onnelli-esti maalle.

Jalo Guakanahari otti kaikki pelastetut tavarat oman suojeluksensa alaisiksi ja lähetti aika ajoittain jonkun omaisistansa Kolumbuksen luo sanansaattajana pyytämään, ettei amiraali olisi huolissaan, koska kat-siki oli valmis antamaan vaikka kaiken omaisuutensa

hänelle. Pelastetut tavarat kuljetutti hän eräälle paikalle oman asuntonsa läheisyyteen, siksi kunnes talot, joissa ne tulisivat säilytettäviksi, ehdittäisiin saada tyhjennetyiksi. Katsiki asetti vielä aseellisia miehiä niitä vartioimaan, vaikka se varokeino melkein näytti tarpeettomalta, koska kaikki hänen alammaisensa yhtä paljon surkuttelivat noiden valkoisten miesten onnettomuutta kuin jos se olisi ollut heidän omansa.

Kertomuksessa, jonka Kolumbus tästä tapauksesta laati Espanjan hoville, kuvaillaan liikuttavalla tavalla näiden villien rakastettavaa luontoa. „Todellakin“, sanotaan siinä, „ovat nämät ihmiset niin helläluontoisia, ystävällisiä ja rauhallisia, että voin vakuuttaa ettei parempia ihmisiä maailmassa saata olla. He rakastavat lähimmäistänsä niinkuin itseänsä; heidän seurustelutapansa on mitä herttaisinta; aina ovat he hilpeät ja iloiset ja lempeä hymy lepää heidän huulillaan. Ja vaikka on tosi, että he käyvät alastomina, niin voitte kumminkin olla varmat, että he keskuudessaan noudattavat monta hyvää ja kiitettävää tapaa. Kuningasta kunnioitetaan hyvin juhlallisella tavalla, ja hänen oma käytöksensä on niin arvokasta, että sitä ilolla katselee. Huomiota ansaitsee myöskin erinomainen muisti, jonka Luoja on näille ihmisille lahjoittanut, samoin kuin heidän halunsa oppia tuntemaan kaikki sekä saamaan selkoa niin syistä kuin seurauksista.“

Äiti. Mitä te pidätte näistä Intiaaneista?

Kaikki. Hyvin paljon! Nehän olivat hyviä ihmisiä!

Äiti. Ja kumminkin olivat ne pakanoita, jotka eivät olleet saaneet minkäänlaista lukemista eivätkä edes tunteneet hyvää Jumalaa.

Isä. Mikä suuri häpeä siis meille, jos annamme heidän voittaa meidät sydämen hyvydessä ja toimeliaassa ihmisrakkaudessa! Onhan jumalallinen sallimus meille suonut monin verroin enemmän kehoitusta hyvään ja apukeinoja sen toteuttamiseksi, kuin näillä Intiaaniraukoilla oli! Koettakaamme toki kaikin voimin elämällämme osottaa ansaitsevamme nämät suuret etumme! Kuinka voimme kantaa häpeämme, jos keran näiden hyväsydämisten villien kanssa tilinteolle tullessamme meidät nähdään huonommiksi jaloudessa ja oikeamielisyydessä?

Mutta palataan takaisin Kolumbukseen.

Kun Guakanahari oli saanut kuulla, kuinka suuresti Europalaiset rakastivat kultaa, lahjoitti hän heille lohdukseksi useita kultalevyjä ja lupasi haettaa heille vielä useampia eräästä paikasta, jota hän mainitsi nimellä Zibao. Usea hänen seuralaisistaankin toi samantaisia levyjä vaihtaakseen niitä kaikenlaisiin europalaisiin pikkukapineisiin. Eräs heistä, joka piti toisessa kädessä suurta kultamöhkälettä, ojensi toisen kouransa muuanta Espanjalaista kohti; ja kun tämä laski siihen kulkusen, antoi villi heti kultamöhkäleensä ja juoksi sieltä pois kuin varas, koska hän luuli pettäneensä valkoisen miehen.

Kolumbuksen miehistö alkoi nyt viihtyä varsin hyvin uudessa olinpaikassaan, jota vastoin häntä itseänsä yöt päivät kalvoi kova huoli. Hänen paras laivansa oli mennyt haaksirikoon; uskoton Pinson oli jättänyt hänet; ainoa jällellä oleva laiva oli niin pieni ja huono, ettei siihen sopinut koko miehistökään ja sillä palaaminen olisi ollut hurjanrohkeata. Mikä siis oli tehtävä?

Mietittyään asiata kauan, teki hän vihdoin seuraavan päätöksen. Hän itse, mukanaan yksi osa mie-

histöä, lähtee kaikkien vaarojenkin uhalla paluumatkalle, kertoakseen Espanjan hoville tähän saakka tekemistään löydöistä; muut miehet aikoi hän jättää uudisasukkaiksi Hispaniolaan. Tähän päätökseen olivat kaikki suostuvaiset ja heti ilmoittautui riittävä luku miehiä jäämään saarelle. Katsiki Guakanaharilla ei myöskään ollut mitään sitä vastaan, että jotkut näistä taivahan lähettämistä muukalaisista tahtoivat jäädä hänen luoksansa suojelemaan häntä ja hänen kansaansa vihollisia vastaan.

Kaarlo. Oliko hänellä siis vihollisia?

Isä. Kuten hän itse kertoi, asui muutamilla saarilla kaakkoisessa päin hurja kansakunta, jota hän nimitti Karaibilaisiksi. Hän sanoi että he tuon tuostakin hyökkäsivät Haitilaisten kimppuun, ja kun hänen oma kansansa oli liian heikko vastustaakseen niitä, niin ei heillä Karaibilaisten lähestyessä ollut muuta keinoa kuin kiireellinen pako ylös vuorille.

Kolumbus lupasi ottaa katsikin ja hänen kansansa suojelukseensa, ja näyttääkseen hänelle mitä europalainen sotataito saattoi saada aikaan, pani hän katsikin läsnäollessa toimeen muutamia harjoituksia. Kaikki Intiaanit niitä kummastelivat; mutta kun lopuksi ammuttiin pari laukausta haaksirikosta pelastuneilla kanuunilla, valtasi heidät sellainen kauhistus, että he puolitainnoksissa syöksyivät maahan ja peittivät kasvonsa käsillensä.

Guakanahari itse oli mitä suurimmassa määrässä säikähdyksissään. Mutta Kolumbus ilmoitti aikovansa käyttää tätä ukkosta ainoastaan suojellakseen katsikia Karaibilaisia vastaan; ja näyttääksensä vielä selvemmin, kuinka äärettömän suuri noiden tulta suitsevain aseitten valta oli, suuntasi hän ladatun kanuunan laiva-

hylkyä kohden ja laukaisi. Kuula lävisti hyllyn ja putosi kaikkein nähden mereen toisella puolella. Tuosta näystä katsiki tuli niin suuresti ihmetyksiin, että hän meni kotia vaipuneena syviin ajatuksiin ja oli nyt ihan varma siitä, että hänen vieraansa olivat taivaallista syntyperää ja että heillä siis oli hallussaan ukkosen jyrinä ja leimaus.

Mikko. Kuinka osasivat Espanjalaiset puhua villien kanssa, kun ei kumpikaan ymmärtänyt toisensa kieltä?

Isä. Keskustelu kävi kaikenlaisilla merkeillä ja yksityisillä sanoilla, joita Espanjalaiset oppivat villeiltä tai päinvastoin villit Espanjalaisilta. Hyvin epätaydelliseksi sellainen keskustelu tosin jäi, mutta useimmissa tapauksissa he kuitenkin saivat tarpeeksi asti selkoa toistensa ajatuksista.

Seuraavat päivät sitten käytettiin pienen linnoituksen rakentamiseen, ja hyväluontoiset Intiaanit siinä auttoivat kaikin tavoin. He eivät tienneet, onnettomat, että olivat itse takomassa vastaisia kahleitansa!

Joka kerta kun amiraali kävi maalla, osotti Guanahari hänelle kunnioitustaan jollakin erinomaisella tavalla, ja amiraali puolestaan koetti myöskin joka kerta niin anteliaasti kuin suinkin palkita häntä. Kerran tuli katsiki häntä vastaan, päässänsä suuri kultainen kruunu, ja vei hänet kauniisti koristettuun huoneeseen. Siellä otti katsiki kruunun päästensä ja pani sen kunnioittavasti vieraansa päähän. Silloin Kolumbus heti otti kaulastaan nauhallisen pieniä, kallis-arvoisia helmiä, joita hänen oli tapana kantaa, ja ripusti sen isäntänsä kaulaan. Sitten riisui hän päältään korean takkinsa, puki sen katsikin päälle ja pani hopeasormuksen hänen sormeensa. Vielä haetti hän laivalta

parin punaisia puolisaappaita, jotka hän niinikään lahjoitti isännälleen. Nämät molemminpuoliset hyväntahtoisuuden osotteet vahvistivat sen ystävyysliiton, jonka molemmat keskenään olivat solminneet.

Kymmenessä päivässä oli tuo pieni linnoitus saatu valmiiksi. Kolumbus valitsi sitten niiden joukosta, jotka halusivat jäädä saarelle, 38 miestä ja nimitti heidän päälliköksensä erään hänen seurueeseensa kuuluvan aatelismiehen Diegon. Kaikkien jäävien käski hän tarkoin totella tämän päällikön käskyjä, ja muistutti heitä kaikin tavoin säilyttämään Guakanaharin ja hänen kansansa ystävyyttä sekä jos mahdollista tutustumaan maan kieleen. Paikalle, jonne hän heidät jätti, antoi hän nimen Navidad.

Sitten meni Kolumbus tuolle hyvin puuttuvaiselle laivalleen ja tammikuun neljäntenä päivänä nosti ankurin, jällelle jäävien toivottaessa onnea matkalle. Todellakin uhkarohkea yritys oli vanhalla, puutteellisella laivalla lähteä purjehtimaan suuren, vielä niin vaillinaisesti tunnetun valtameren poikki! Tuskinpa koskaan vielä on Kolumbuksella ollut niin suurta syytä olla levoton kuin nyt!

Lotta. Miks'ei hän sittekin itse jäänyt saarelle!

Kustaa. Tai jos edes Pinson laivoineen olisi saapuvilla, niin että toinen voisi toistaan auttaa!

Isä. Kolumbus ei voinut mistään saada tietoja uskottoman Pinsonin ja hänen laivansa kohtalosta. Hän arveli siis hänen joko joutuneen onnettomuuteen tai jo purjehtineen takaisin Europaan, ollakseen ensimmäinen, joka toisi tiedon noista suurista keksinnöistä, ehkäpä myöskin parjatakseen Kolumbusta hovissa ja anastaakseen itselleen hänelle tulevat palkinnot. Siitä syystä katsoi Kolumbus pikaisen paluumatkan sitä tarpeelli-

semmäksi, voidakseen läsnäolollaan tehdä tyhjäksi sellaiset salakavalat aikeet. Torjuakseen pois kaikki mahdollisuudet, että hovissa hänen kertomuksensa todenperäisyyttä epäiltäisiin, oli hän ottanut laivaansa näytteitä vasta keksittyjen maiden merkillisimmistä luonnontuotteista. Ne olivat, paitsi kultaa, jonka hän kyllä tiesi olevan kaikista tervetulleimman, muutamia alkukasvukkaita jokaiselta saarelta, jolla Kolumbus oli käynyt, sekä eräitä outoja lintuja ynnä muita luonnontuotteita, jotka saattoivat antaa käsitystä tehtyjen löytöjen suuruudesta.

Nyt alkaneella purjehduksellaan itään päin pysytteli Kolumbus yhä vielä jonkun aikaa Hispaniolan rannoilla, tutustuakseen, sen verran kuin sitä ohi purjehdessa kävi tekeminen, useampiinkin seutuihin Hispaniolassa. Toisena päivänä hänen lähdettyään haamoitti etäällä edessäpäin jotakin, joka näytti laivalta. Heti ohjasi hän kulkunsa sinnepäin ja löysi ihan odottamatta siellä itse Pinsonin ja hänen laivansa, jota hän kuusi viikkoa turhaan oli tähystellyt. Voitte ajatella, kuinka ilahduttava se näky hänen seuralaisilleen oli.

Pinson tuli heidän luoksensa laivalle ja koetti puolustautua sanomalla kaikkeen tähän syyksi myrskyä, joka muka vastoin hänen tahtoaan oli häntä ajellut. Kolumbus kyllä oli ihan varma siitä, että tämä oli paljas tekosyy, mutta hänen luonnollinen taipumuksensa jalomielisyyteen ja hänen viisautensa neuvosivat, että lempeys olisi tässä kohden paremmin paikallaan kuin ankaraus. Hän oli siis uskovinaan Pinsonin selityksiä ja lausui olevansa tyytyväinen häneen. Varsin mielihyvillään oli Kolumbus siitä että tieto hänen tärkeistä löydöistään ei enää ollut yhden ainoan kehon laivan varassa.

Kaarlo. Missä Pinson niin kauan oli viipynyt?

Isä. Hänkin oli oleskellut Hispaniolan rannikoilla, vaikka toisilla seuduilla, vaihtamalla hankkiakseen itselleen kultaa. Mitään uusia löytöjä hän siis ei ollut tehnyt.

Äiti. No, lapset, jotta teilläkin olisi syytä iloita Amerikan löydöstä, saatte tänä iltana vain Amerikan tuotteita ruoaksenne.

Muutammat lapsista. Mitä sitten?

Äiti. Kaakao-pavun soppaa — siis?

Kaarlo. Suklaata!

Äiti. Ja sitten vielä muutakin, joka ei taitane juuri maistua teistä hyvältä — perunoita.

Lapset. Voi! perunoita, perunoita! Meidän mieli-ruokaamme!

Isä. Eläköön Kolumbus, jota meidän oikeastaan on kiittäminen perunoistakin!

Kaikki. Eläköön!

Kahdeksas kertomus.

Isä. Nyt saamme seurata Kolumbusta hänen kotimat kallansa.

Raitis länsituuli, joka oikealla ajalla oli noussut, ajeli laivoja, niin että ne melkein lentämällä kiitivät eteenpäin, ja laivamiehet hyvillään jo ajattelivat olevansa Espanjassa keskellä uteliaita maanmiehiään, jotka kummastellen kuuntelivat kaikkia noita ihmeellisiä uutisia uudesta, äsken löydetyistä maailmasta.

Äiti. Parasta olisi, että heti laittaisit miesparat toivottuun kotimaahansa takaisin, jotta he viipy-

mättä voisivat saada sanotuksi nuo uutiset, jotka jo heidän huulillansa pyörivät.

Isä. Sen tekisin varsin mielelläni, mutta täytyy seurata asiain todellista menoa. Läntisellä taivaanrannalla nousee ukkospilvi, joka näyttää pelottavalta. Kun edes olisi lähiseudulla joku satama, johon he voisivat turvautua uhkaavan rajuilman ohi menemistä odotamaan! Mutta pahaksi onneksi ei Hispaniolan ja Espanjan välillä ole maata ensinkään eikä siis satamaakaan.

Hannes. Onpahan, Atsorien saaret.

Isä. Oikeassa olet, Hannes. Siellä he kyllä löytäisivät suojaa, jos he vain ajoissa sinne ehtisivät, mutta matkaa on vielä runsaasti 40 penikulmaa ja myrsky lähenee suurin askelin. Jo tulee hämärä, pimeys lisääntyy ja pelokas miehistö seisoo kannella, tuskallisesti odotellen mitä tuleva on ja kiinnittäen silmänsä amiraaliin, joka pelotonna kuten tavallisesti jakelee käskyjäänsä.

Laajan valtameren aallot kasvavat suuruudessa; laivat kiikkuvat, köydet kitisevät ja myrsky suhisee kamalasti mastoissa. Leimaus valaisee sysimustaa pimeyttä silmänräpäyksen ajan; hirvittävä jyryhdys kuuluu samassa ja rankka sade virtaa alas noille horjuville laivoille. Jo puhkeaa rajuilma koko ankaruudessaan. Leimaukset välähtävät, ukkonen jyrisee, aallot pauhaavat, myrsky ulvoo ja laivat heiluvat kuin pienet lastut milloin korkealla ilmassa kuohujen harjalla, milloin niiden välillä syvässä kuilussa.

Pelko ja kauhistus ovat vallanneet koko miehistön. Muutamat maaten polvillaan ojentavat käsiänsä taivasta kohti rukoillen pelastusta; toiset taas seisovat tai makaavat kalpeina, mykkinä ja tajuttomina, enhem-

min kuolleitten kuin elävain kaltaisina; vielä toiset turvautuvat taika-uskoihin keinoihin ja lupaavat, jos taivas heidät tällä kertaa pelastaa, ensimmäisessä kristityssä maassa, johon saapuvat, avojaloin ja paljaassa paidassa tehdä pyhiinvaelluksen johonkuhun neitsyt Maarialle pyhitettyyn kirkkoon.

Lotta. Sitä en ymmärrä, isä.

Isä. Niinpä koetan minä selittää. Muuan osa kristityistä, joita on tapa nimittää roomalais-katolisiksi, uskoivat muinoin — ja niitä on vielä nytkin paljon muutamissa maissa — että Jumalalle otollinen työ olisi lähteminen kotipaikaltansa ja vaeltaminen johonkuhun muuhun, useimmiten kaukaiseen, paikkakuntaan, viettääkseen siellä jonkun aikaa paastoissa ja rukouksissa. Sellaista jumalisessa tarkoituksessa tehtyä retkeä sanotaan pyhiinvaellukseksi ja ihmisiä, jotka sellaisia tekevät, pyhiinvaeltajiksi. Muinaisina aikoina tehtiin sellaisia vaelluksia hyvin usein ja pyhiinvaeltajain oli tapana tehdä ne itsilleen niin vaivaloiseksi kuin suinkin. Muutamat kävelivät avojaloin, pukivat karkean villanutun paljaalle iholle, kärsivät tiellä nälkää ja janoa, kuumuutta ja vilua, ruoskivat itseään ja pitivät itseään sitä onnellisempina, kuta enemmän he kärsivät vaivaa ja kipua. Sitä pitivät he Jumalalle niin otollisena, että hän sen tähden tahtoi antaa heille anteeksi kaikki heidän syntinsä. Sen vuoksi he ollessaan suuressa vaarassa pitivät lupausta tällaisen pyhiinvaelluksen tekemisestä parhaana keinona Jumalan avun saamiseksi. Näin tekivät nyt merimiehetkin. He lupasivat Jumalalle, että jos hän heidät pelastaisi, niin he ensimmäisessä kristityssä maassa, johon saapuisivat, tekisivät pyhiinvaellusretken lähimpään kirkkoon sellaisessa puvussa kuin äsken kerroin. Ymmärrätkö nyt?

Lotta. Kyllä, isä.

Isä. Palaamme siis Kolumbukseen ja hänen onnettomiin seuralaisiinsa, jotka jätimme mitä surkeimpaan tilaan. Se sillä välin ei ole parantunut. Yhä vielä ovat he elämän ja kuoleman vaiheella, ja jokainen uusi kuohuharjainen aalto, joka laivaa viskelee ylös alas, uhkaa ratkaista heidän kohtalonsa. Turhaan Kolumbus mitä kylmäverisimmin ja neuvokkaimmin koettaa kaikkia niitä pelastuskeinoja, joita viisaus ja kokemus hänelle opettavat; turhaan kokee hän rohkaista miestensä mieliä ja saada heitä tarmokkaaseen työhön pelastustansa varten; kaikki seisovat toimettona, ikäänkuin puolikuolleina, raju-ilman raivotessa väsäytymättömällä voimalla. Lopuksi, kun hän ei enää voi salata itseltään, että kaikki inhimillinen apu on turha, menee hän alakuloisena alas kajuuttaansa. Mitähän luulette hänen siellä tehneen?

Muutamat lapsista. Hän rukoili.

Isä. Kyllä, tosin rukoili hän lapsen nöyryydellä ylhäistä taivaallista isäänsä, mutta hän ei pyytänyt omaa pelastumistaan, jonka hän heitti sen isällisen Sallimuksen haltuun, joka hänelle hengen oli lahjoittanutkin, vaan hän pyysi, että asia, jota hän niin alttiiksi antavasti koko ikänsä oli harrastanut, onnistuisi.

Mikään ei huolestuttanut Kolumbusta enemmän kuin pelko siitä, että hänen mukanansa häviäisivät myöskin kaikki nuo tärkeät tiedot hänen suurista löydöistään, ja siten myöskin menisi turhiin hänen hurskas, ihmis-ystävällinen aikeensa levittää totisen Jumalan tuntemista löytämiensä villien keskuudessa. Siitä syystä päätti hän nyt olla ajattelematta itseänsä ja omaa pelastustansa ja koettaa vaan torjua tätä onnettomuutta, joka hänen mielestänsä oli suurempi kuin

mikään muu. Kuulkaa, lapset, mitä keinoa hän päätti käyttää, estääksensä, jos mahdollista, sitä onnettomuutta, ja arvatkaa siitä, minkälainen mieli oli tällä miehellä, joka silminnähtävässä hengenvaarassa kykeni tekemään niin järkeviä päätöksiä! Hän otti pergamenttilehden, kirjoitti siihen tärkeimmät tiedot löydöistensä, kääri sen öljyvaatteeseen, jonka yli hän valoi vahaa, ja kätki sitten kaikki tiiviiseen tynnyriin, jonka hän heitti järveen.

Kaarlo. Mitä hyötyä kaikesta tuosta sitten oli?

Hannes. Etkö ymmärrä, että hän toivoi tynnyrin jossakin kohden ajautuvan maalle.

Isä. Ja jonkun sitten löytävän ja aukasevan sen sekä ottavan selkoa sen sisällyksestä. Vähän ajan perästä kiinnitti hän samanlaisen tynnyrin laivansa peräpeiliin, viedäkseen sitä mukansa siihen paikkaan saakka, missä laiva miehistöineen hukkuisi. — Sano-kaapas nyt, lapset, kuinka monella teistä olisi samanlaisessa tilaisuudessa ollut yhtä paljon sielun lujutusta?

Hannes. Ei ainakaan minulla olisi sitä ollut, luulen minä.

Muutamat lapsista. Eikä minulla.

Isä. Tahdotteko tietää, millä tavalla Kolumbus oli tullut sellaiseksi kuin hän oli?

Hannes. No, kuinka?

Isä. Kun hän oli teidän ikäisenne, koetti hän jokaisessa pikku pulassa, johon hän sattui joutumaan, jokaisessa pienessä vastuksessa, joka häntä kohtasi, aina pysyä kylmänä eikä antaa pelon ja säikähdyksen saada valtaa, vaan ennemmin heti keksiä keinoja onnettomuuden torjumiseksi ja vahingon korvaamiseksi. Hän ei luottanut päällikkönsä apuun, vaan koetti aina tulla toimeen ja päästä pulmasta omin neuvoin. Ei hän

pyytänyt apua muilta, milloin vaan hänen omat kätensä riittivät saamaan toimeen sitä, mikä oli tehtävä, ja hän halveksi sydämensä pohjasta niitä veltoja, akka-maisia, kaikkeen tositoimeen kelvottomia olennoita, joiden tapana aina on vaatia toisten ihmisten palvelusta. Siten, sekä sen toimeliaan, jumalisen elämän kautta; jota hän oli viettänyt aikaisimmasta nuoruudestaan asti, tuli vähitellen hänelle ikäänkuin toiseksi luonnoksi tuo mieli, ettei koskaan saa esteiden vuoksi peräytyä eikä vapista suurintakaan vaaraa, vaan että juuri silloin tulee koota kaikki ajatukset, järjellä ja viisaudella selvitäkseen asiasta. Samoin, lapset, tulee teidänkin tehdä, jos tahdotte tulla hänen kaltaisiksensa.

Mikko. Sen tahdomme varmaankin kaikki tehdä.

Kaarlo. Ei sinun, Hanna, enää tarvitse huomenaamalla tulla minua pesemään ja minun päälleni panemaan; tästä lähtien tahdon minä tehdä sen itse.

Hanna. Ole huoletti; kyllä saat tahtosi tapahtumaan.

Aiti. Mutta näinhän me joudumme tykkänään pois Kolumbuksestamme. Minä olen hirveän utelias tietämään, miten hänelle ja hänen tovereillensa viimein kävi.

Isä. Minä siis palaan aineeseeni. Kauan vielä kesti heidän kauhea, vaarallinen tilansa muuttumatonna. Myrsky raivoaa yhä yhtä ankarana, ja muun kauhistuksen päätteeksi vielä on musta, hirveä yö peittänyt kaikki pimeyteen. Ei edes tähteä näy taivaalla, joka säteilisi toivoa noiden epätoivoisten sydämiin. Taivas, ilma ja meri ovat paksuun, kammottavaan pimeyteen kiedotut, pauhaten raivoaa myrsky koko yön herkeämättä. Niin olivat he jo elämän ja kuoleman vaiheella, kunnes vihdoin kauhea yö loppui ja esiin puhkeavassa päivänva-

lossa miehistö sanomattomaksi ilokseen näki kaukana merestä hitaasti kohoavan maan!

Itse Kolumbuskaan ei heti voinut sanoa, mikä maa se oli, mutta lähemmäksi tultuansa huomasiivat he, että se oli yksi Atsorien saarista.

Mikko. Jumalan kiitos, että he sinne ehtivät! Olen ollut kovin peloissani heidän tähtensä.

Isä. Vielä eivät he ole siellä, rakas Mikko, vaikka maa jo on heidän silmiensä edessä. Myrsky on yhä vielä ankara, niin että rannikkoa lähestyminen on hyvin vaarallista. Niin hartaasti kuin he siis halusivatkin pian päästä maalle, näkivät he kuitenkin, että heidän oli pakko yhä vielä vaarassa ollen luovia edestakaisin neljä päivää. Toinen laiva, Pinta, oli näkyvistä kadonnut ja epätietoista oli, oliko se upponnut vai oliko sen päällikkö Pinson käyttänyt hyväkseen myrskyä ja purjehtinut pois amiraalin luota, ollakseen ensimmäinen, joka Espanjaan toisi sanan tehdyistä löydöistä. Vihdoin asettui myrsky jotakuinkin, jolloin Kolumbus heti käytti hyväkseen soveliasta silmänräpäystä laskeakseen laivansa ankkuriin maan läheisyyteen.

Laivalle tuli heti muutamia Portugalilaisia; he tarjosivat ravinto-aineita ja virvokkeita sekä tiedustelivat samalla, mistä Kolumbus tuli ja minne hän aikoi. Kun näiltä Portugalilaisilta saatiin kuulla, että eräs neitsyt Maarialle pyhitetty kappeli oli aivan läheisyydessä, niin laski Kolumbus puolet laivaväestään maalle, täyttämään sitä lupausta pyhiinvaelluksesta, jonka he olivat tehneet. He lähtivät siis, riisuiivat päältänsä muut vaatteet paitsi paidan ja kulkivat avojaloin sinne päin, missä kappeli oli.

Muutamien tuntien kuluttua odotettiin heitä takaisin, mutta he eivät tulleetkaan; odotettiin vielä tunti

ja toinenkin, eikä sittenkään heitä kuulunut; tuli vihdoin yö, ja yhä pysyivät he poissa. Kolumbus alkoi aavistaa pahaa, mutta hänen täytyi odottaa aamuun saadakseen varmuutta asiassa. Aamu tuli, ja silloin kuuli hän kummaksensa, että Portugalilaiset olivat ottaneet vangiksi pyhiinvaeltajat.

Suuresti harmistui Kolumbus tästä petollisesta menettelystä, ja kun kaikki hänen pyyntönsä eivät mitään vaikuttaneet, vannoi hän vihdoin valan, ei lähtevänsä saarelta ennenkuin hän olisi ottanut vangiksi sata Portugalilaista ja hävittänyt koko saaren. Tämä uhkaus vaikutti. Saaren kuvernöörin puolesta tuli lähettiläitä tiedustelemaan, oliko hän todellakin Espanjan kuninkaan palveluksessa, ja kun hän sen oli todistanut hallussaan olevan valtakirjan kautta, päästettiin vangit irti. Kuvernööri näet oli, sen mukaan kuin kerrottiin, saanut salaisen käskyn kuninkaaltansa, jonka mukaan hänen, jos mahdollista, tulisi anastaa Kolumbus ja hänen miehensä haltuunsa ja sitten kaikessa hiljaisuudessa vallata ne uudet maat, mitkä hän mahdollisesti oli löytänyt. Kun nyt häntä itseään ei oltu saatu vangiksi, koska hän oli jäänyt laivallensa, pidettiin parhaana laskea miehetkin vapaaksi ja olla olevinaan ihan tietämättömiä siitä, että ne olivat Espanjalaisia.

Tässä, lapset, taas näette, miten se, mitä me lyhytnäköiset ihmiset pidämme onnettomuutena, useimmin on todellinen Jumalan hyvä työ, vaikka me harvoin sitä käsitämme. Kolumbusta vaivasi kova kivistys lanteissa, niin että hänen mielipahaksensa täytyi olla menemättä maalle, vaikka vast'ikään oli lopettanut pitkän ja vaarallisen merimatkan. Epäilemättä piti hän sitä onnettomuutena, mutta perin pohjin pettyi hän siinä. Tämä näennäinen onnettomuus hänelle päinvastoin oli suuri

onni. Sillä jos hän olisi ollut terve, niin olisi hän mennyt maalle, ja jos hän olisi tullut maalle, niin hänet olisi vangittu, ja silloin olisi hänen kenties täytynyt kuihtua koko jälellä olevan elin-aikansa kol-kossa vankilassa. Hyvä on siis, että meidän onnemme on Jumalan kädessä, jolla silloinkin, kun hän lähettää meille jotakin ikävää ja kovaa, aina on rakkaus mielessä.

Iloissaan tämän harmittavan asian onnellisesta päättymisestä lähti Kolumbus taas purjehtimaan siinä mieluisessa toivossa, että hän nyt piankin oli saavut-tava kaikkien ikävyyksiensä ja vaarojensa lopun. Tai-vas oli kumminkin vielä kerran päättänyt panna hänet kovalle koetukselle.

Kauhea myrsky puhkesi taasen raivoamaan. Laiva ajeli tuulen mukana, purjeet repeilivät, mastot horjuivat ja jokainen aalto, joka iski laivan kylkeen, näytti tuovan sille turmion. Tässä toivottomassa tilassa, joka taasen oli kestänyt kaksi päivää, huomasivat he äkkiä puolen yön aikaan kallion, jota kohden laiva ajautui. Jos he vielä minuutinkaan olisivat purjehtineet sinne päin, niin olisi laiva murskaksi musertunut. Mutta tässäkin kauheassa, ratkaisevassa silmänräpäyksessä säilytti Kolumbus mie-lenmalttinsa. Taitava, juuri oikealla ajalla tehty kään-nös pelasti laivan, hänet itsensä ja hänen miehistönsä. Pian huomasi hän olevansa Portugalin rannikolla ja juuri Tajo-virran suulla, jossa hänen lopuksi onnistui laskea ankkuriin.

Aamun hämärässä lähetti hän sanansaattajia, yh-den Madridiin ilmoittamaan Espanjan kuninkaalle hei-dän onnellisesta saapumisestaan, toisen Lissaboniin, pyytääkseen Portugalin kuninkaalta lupaa saada pur-jehtia Tajo-virtaa ylöspäin pääkaupunkiin saakka, kor-

juuttaakseen siellä laivaansa. Tähän pyyntöön myönnyttiin, ja viipymättä purjehti hän siis sinne.

Huhu niin merkillisen laivan saapumisesta oli tuskin ehtinyt levitä Lissabonissa, ennenkun kaikki rientämällä riensivät alas satamaan. Ranta vilisi ihmisiä ja virta veneitä; kaikki paloivat halusta nähdä tuota ihmeellistä miestä, joka onnellisesti oli loppuun saattanut niin ihmeteltävän yrityksen. Muutamat kiittivät Jumalaa siitä onnesta, joka hänelle oli suotu, toiset valittivat oman isänmaansa sokeutta, joka oli kieltäynyt auttamasta tätä näin erinomaista miestä.

Itse Portugalin kuningas ei voinut muuta tehdä kuin osottaa hänelle kunnioitustansa, vaikka häntä kovin kaiveli se, että Espanja oli saanut niin suuren lisäyksen vallassa ja rikkaudessa yksistään tämän miehen kautta, jonka hän tyhminä neuvon-antajain eksyttämänä oli ajanut luotansa. Hän käski hoviväkensä osottaa kunnioitusta Kolumbukselle kaikilla mahdollisilla tavoilla; hän lähetti virvokkeita amiraalille ja hänen miehistölleen ja kirjoitti omakätisen kirjeen, jossa pyysi häntä luokseen vieraisille. Kolumbus riensi täyttämään tätä pyyntöä, ja hänen saapuessaan täytyi koko hoviväen kunnioittavasti tulla häntä vastaan. Keskustelun aikana tahtoi kuningas Kolumbusta istumaan ja pitämään hattua päässänsä; ja kuullessaan kertomusta löydetystä maista, ilmaisi kuningas milloin mitä katkerinta katumusta, milloin taas suurinta ihmettelyä. Kolumbus sitävastoin sai nyt nähdä samojen imartelevien hovimiesten, jotka ennen olivat haukkuneet häntä jonnin joutavaksi seikkailijaksi, nyt hänen urotöittensä loiston häikäiseminä seisovan noloina ja tyhmistyneinä.

Kuningas koetteli mitä runsaimmilla lupauksilla saada Kolumbusta palaamaan hänen palvelukseensa,

mutta turhaan. Hän olisi voinut tarjota hänelle vaikka puolet valtakunnastansa, voimatta kumminkaan edes silmänräpäyksen ajaksi saada horjumaan hänen uskollisuuttansa sitä hovia kohtaan, jonka palveluksessa hän nyt oli.

Kun hän siis kunnioituksella oli lausunut jäähyväisensä ja laiva tullut tarpeen mukaisesti korjatuksi, lähti hän taas purjehtimaan ja ohjasi kulkunsa juuri samaan espanjalaiseen satamaan, josta hän oli lähtenytkin. Maaliskuun 15 päivänä saapui hän onnellisesti sinne, oltuansa poissa 7 kuukautta 11 päivää.

Ja nyt saakoon hän levähtää pitkän ja vaivaloisen matkansa jälkeen. Huomenna kerron sitten Kolumbuksen maalle noususta.

Mikko. Olipa toki loppu oikein hyvä!

Yhdeksäs kertomus.

Niilo. No, eikö nyt kerrota Kolumbuksen maalle noususta?

Isä. Kyllä, koht'silleen; mutta ensin täytyy meidän nähdä hänen laskevan Paloksen satamaan.

Tuskin oli huhu hänen laivansa saapumisesta levinnyt, kun jo kaikki kaupungin asukkaat riensivät rantaan, saadaksensa varmuutta siitä, että tässä iloisessa uutisessa oli perää. Kun he nyt näkivät laivan todellakin saapuneen, ja kun se vihdoin tuli niin lähelle, että yksi tunki laivalla poikansa, toinen veljensä, puolisonsa tai ystävänsä, niin olisitte silloin kuulleet, miten yleinen riemuhuuto täytti ilman, nähneet, miten tuhan-

sittain käsivarsia ojennettiin rakastettuun omaisien tervehdyttämiseksi!

Nyt nousi Kolumbus maalle kanuunain paukuessa, kaikkien kirkonkellojen juhlallisesti soidessa ja kokoon-tuneen kansajoukon riemuhuutojen kaikuessa. Mutta kaukana siitä, että tämä hänelle osotettu tavaton kun- nia olisi saanut hänet ylpeäksi — hänen ensimmäisenä huolenansa oli osottaa, että hän ei lukenut yrityksensä onnellista päättymistä omaksi, vaan Jumalan ansioksi. Hän lähti sen vuoksi heti samaan kirkkoon, jossa hän lähtiessäänkin oli rukoillut Kaikkein Korkeimman siu- nausta. Hänen miehensä ja koko kansa seurasivat häntä juhlallisessa saatossa.

Kirkossa käytyänsä lähti hän Katalonian maakun- nan Barcelonaan, jossa kuningas silloin piti hoviansa.

Hannes. Entäs Pinson? Saatiinko tietoa miten hänen oli käynyt?

Isä. Saatiin kyllä; mutta tiedot hänestä ovat hyvin ristiriitaiset. Muutamat kertovat, että hän heti Kolumbuksen saavuttua myöskin oli laskenut Paloksen satamaan; toiset sitävastoin väittävät, että hän jo muuta- mia päiviä ennen oli saapunut toiseen espanjalaiseen satamaan ja heti aikonut lähteä matkalle, ollakseen en- simmäinen, joka hoviin toisi tiedot noista tärkeistä löy- döistä. Mutta silloin, niin kerrotaan, oli kuningas kärke- nyt hänen pysyä poissa näkyvistä siksi kunnes ami- raali itsekin ehtisi saapua, ja siitä loukkaantui tuo turhamielinen mies niin kovin, että hän heti sairastui ja muutamia päiviä myöhemmin kuoli.

Kaikkiällä, missä Kolumbus kulki, kokoontui lä- heisistä seuduista summaton väkijoukko katsomaan häntä ja osottamaan hänelle kunnioitustansa. Vihdoin saapui hän Barcelonaan, missä kuningas ja kuningatar ikä-

vällä odottivat häntä. Koko hovikunnan täytyi täälläkin tulla häntä vastaan, ja kadut olivat niin täynnä ihmisiä, että hän ja hänen seurueensa töin tuskin pääsivät eteenpäin.

Kaikkein eellimmäisinä kulkivat omituisissa koristuksissaan ne Intiaanit, jotka hän oli tuonut mukanaan vasta löydetyiltä saarilta. Sitten kannettiin kaikenmoisia kultakoristuksia ja kultalevyjä sekä kultahietaa ihmisten nähtäväksi. Sitten seurasi miehiä, jotka kantivat muita vasta löydettyjen maiden tuotteita, niin kuin pumpulipakkoja, säkkejä, jotka olivat täynnä Amerikan pippuria, papukaijoja, joita kannettiin neljää syltä pitkillä tangoilla, täytetyitä amerikalaisia eläimiä ja lintuja sekä kaikenlaisia muita Europassa tuntemattomia esineitä. Viimeksi tuli Kolumbus itse, joka kuitenkin kaikkein enimmän veti katsojain huomion puoleensa.

Osottaaksensa hänelle aivan erityistä kunnioitusta olivat hallitsijat laittaneet komean valta-istuimen avoimelle paikalle, jossa he häntä odottivat. Kun amiraali heitä lähestyi ja tavan mukaan aikoi polvistua valtaistuimen juurelle, ojensi kuningas hänelle kätensä ja käski hänen istua sitä varten asetetulle tuolille hänen viereensä. Siinä Kolumbus sitten kainolla arvokkaisuudella laati tarkan kertomuksen tehdyistä löydöistä ja näytteli niitä merkillisiä esineitä, joita hän oli mukanaan tuonut. Hovi ja kaikki, jotka häntä saattoivat kuulla, olivat siitä suuresti ihmeissänsä.

Kun hän oli lopettanut kertomuksensa, lankesivat molemmat hallitsijat ja heidän mukanaan koko tuo suuri katsojain joukko polvillensa ja kiittivät Jumalaa siitä, että hän oli sallinut tuon merkillisen tapauksen, joka näytti Espanjalle lupaavan niin erinomaisia etuja, tapah-

tua heidän aikanansa. Siitä saakka oikein tuhlaamalla tuhlatettiin kunnian-osotuksia Kolumbukselle. Julkisesti vahvistettiin nyt kaikki, mikä hänelle ennen lähtöä oli palkinnoksi luvattu; hän ja koko hänen sukunsa korotettiin aatelissäätyyn, ja milloin vaan kuningas lähti ratsastamaan, täytyi rakastetun amiraalin aina seurata hänen rinnallansa, jota kunniaa muutoin ei suotu muille kuin kuninkaallisille prinsseille. Mikä häntä kuitenkin kaikista enimmin ilahdutti, oli se kuninkaallinen käsky, että nyt oli viipymättä varustettava kokonainen laivasto häntä varten. Kuningas lähetti sillä välin lähetystön Roomaan pyytämään paavilta, että kaikki jo keksityt ja mahdollisesti vielä löydettävät maat tuossa tunte-mattomassa valtameressä annettaisiin perinnöksi ja omaisuudeksi Espanjalaisille, eikä millekään muulle kansalle. Paavi — Aleksander VI oli hänen nimensä — silloin veti suoran viivan maapallolle navasta toiseen 100 penikulmaa länteen päin Atsorein saarista, ja julisti juhlallisesti, että kaikki maat, mitkä keksittäisiin länsipuolella tuota viivaa, tulisivat olemaan yksinomaan Espanjan kuninkaan omat.

Mikko. Kuinka saattoi paavi lahjottaa pois maita, jotka eivät olleet hänen omansa?

Isä. Silloin, Mikko, oli paavi, niinkuin historiasta vielä tulet tietämään, mahtava mies, josta uskottiin, että hän oli Jumalan sijainen maan päällä ja että hän siis saattoi jaella koko maanpiirin maita mielensä mukaan. Kun siis joku kuningas tai ruhtinas tahtoi olla varma maansa omistuksesta, hankki hän paavilta vahvistuskirjan. Meidän aikanamme, kuten tiedätte, on asianlaita aivan toinen.

Laivaston varustamista tehtiin sellaisella innolla, että aivan lyhyessä ajassa 17 osaksi hyvinkin suurta

alusta oli odottamassa Cadizissa. Himo koota rikkauksia ja kunniaa houkutteli sinne suunnattoman määrän kaikkensaätyisiä ihmisiä, jotka halusivat olla mukana ja joista osa aikoi ainaiseksi asettua noihin uusiin maihin asumaan. Kolumbus, joka näki, ettei hän voinut kaikkia ottaa mukaan, valitsi siitä syystä heidän joukostaan 1,500 ja piti huolta siitä, että laivat varustettiin kaikilla tarpeilla niinhyvin matkaa varten kuin uudisasutuksien perustamiseksi. Siihen tarvittiin kaikenlaisia työ-aseita, uudessa maailmassa tuntemattomia eläimiä, niinkuin hevosia, aaseja y. m., ja europalaisia viljalajeja sekä monenlaisten kasvien siemeniä, joiden hän uskoi menestyvän uuden maailman ilmanalassa.

Kun hän yhä vielä oli siinä väärässä uskossa, että hänen löytämänsä maat olivat osia Intiasta, joka hänen arvelunsa mukaan ulottui sinne saakka, niin nimitettiin nämät maat, eroitukseksi siitä Intiasta, joka ennestään oli tuttu, Länsi-Intiaksi, koska sinne tullakseen Europasta oli purjehtiminen länteen päin. Varsinaista Intiaa, johon purjehdittiin itäistä suuntaa, sanottiin siitä lähtien Itä-Intiaksi.

Mikko. Mutta eihän koko Amerikkaa sanota Länsi-Intiaksi?

Isä. Ei; sillä nimellä mainitaan vaan niitä saaria, jotka sijaitsevat suuressa Meksikon lahdessa.

Kun kaikki oli valmiina purjehdusta varten, lähti laivasto syyskuun 25 päivänä Cadizista. Kolumbus suuntasi kulun ensin Kanarian saaria kohti ja ankkuroi siellä lokakuun 5 p:nä. Hän otti laivoihin raitista vettä, halkoja sekä vähän eläimiä, varsinkin sikoja, ja lähti kolmantena päivänä eteenpäin purjehtimaan. Ne siat, jotka hän nyt vei mukanaan, ovat siis kaikkien Amerikassa nykyään olevain sikain esi-isät.

Kahdessakymmenessä päivässä kulkivat he nyt yhtämittäisessä myötätuulessa 800 meripenikulman matkan, jonka kuluessa ei mitään mainittavaa tapahtunut, niin että minä voin heti siirtyä kertomaan heidän maallennousustansa Amerikkaan. Se tapahtui marraskuun 2 päivänä, siis vaan 26 päivää heidän Espanjasta lähtönsä jälkeen; silloin laskivat he ankkurin saaren luona, jolle Kolumbus antoi nimen Dominika, koska päivä, jona se löydettiin, oli sunnuntai, latinaksi *dies dominica*. Kartalla löydätte tämänkin saaren pienien Antilien eli Karaibisten saarien joukosta.

Kun tällä saarella ei löytynyt oikein soveliaista ankkuripaikkaa, purjehti Kolumbus pian sieltä pois ja keksi lyhyessä ajassa useita muita, osaksi hyvinkin suuria saaria. Tärkeimmät niistä olivat Marigalante, Guadeloupe, Antigua, Portorico ja St Martin.

Guadeloupella tavattiin eräässä joessa, joka tuli hyvin korkealta ja jyrkältä vuorelta, komea vedenputous, jonka kuuhu kuului kahden penikulman päähän. Alussa ei siellä tavattu yhtään ihmisiä, koska ne olivat paenneet ylös vuoristoille, mutta vihdoin toivat tiedusteluretkelle lähetetyt Espanjalaiset mukanaan kaksi poikaa, jotka selittivät, etteivät he olleet saarelta syntyisin, vaan tulleet ryöstetyiksi eräältä läheiseltä saarelta. Vähän myöhemmin tavattiin myöskin kuusi naista, jotka mitä hartaimmin pyysivät apua, koska he myöskin olivat ikuiseen orjuuteen tuomituita vankeja. Heiltä myöskin saatiin se kamala tieto, että näiden saarien asukkailla oli tapana paistaa ja syödä kaikki miespuoliset sotavankinsa ja tehdä vaimot orjiksi. Sekä pojat että naiset saivat omista hartaista pyynnöistään seurata mukana.

Muilla saarilla näki Kolumbus myöskin todeksi, mitä nämät vaimot ja jo ennen heitä katsiki Guakana-hari oli kertonut näiden saarelaisten sotaisista ja raaosta tavoista. Melkein kaikkialla, missä hän yritti laskea maalle, oli hänen vastassaan vihollisia, ja melkein kaikkialla näki hän myöskin jälkiä tuosta kamalasta ihmislihan syömisen tavasta. Kauhulla näkivät Espanjalaiset tapetuiden ihmisten luita ja kalloja melkein kaikkien asuntojen luona. Tämä sekä halu niin pian kuin suinkin tulollaan ilahduttaa Hispaniolaan jääneitä Espanjalaisia sai Kolumbuksen viipymään vain lyhyen ajan näillä viimeksi keksityillä saarilla, varsinkin kun kaikki kokeet päästä rauhallisella tavalla yhteyteen saarelaisten kanssa raukesivat tyhjiin. Hän siitä syystä joudutti matkaansa; saapui onnellisesti Hispaniolaan saman kuun 21 p:nä sekä laski maalle seudulla, joka oli vain päivänmatkan päässä Navidad linnoituksesta. Muutamat tiedustelemaan lähetetyistä espanjalaisista palasivat tuoden sen odottamattoman sanoman, että he rannalta olivat löytäneet kaksi miehen ruumista, joilla oli nuora kaulassa ja jotka olivat sidotut kiinni puiseen ristiin. He eivät kuitenkaan varmaan voineet sanoa, olivatko ne Europalaisia vai Intiaaneja, koska mätäneminen jo oli niin muuttanut heidät.

Tämä sanoma herätti Kolumbuksessa surullisen aavistuksen. Seuraavaan päivään hänen kumminkin täytyi odottaa saadakseen varmuutta asiassa. Hän vietti sentähden yönsä varsin levottomasti, ja niin pian kuin päivä alkoi koittaa, riensi hän omin silmin saamaan varmuutta, oliko hänen aavistuksensa todellinen. Kun hän oli tullut Navidadin kohdalle, hyppäsi hän venheeseen ja soudatti itsensä maalle. Arvaatte, kuinka suuresti hän kauhistui, kun hän tullessaan ei tavannut

Espanjalaisia eikä rakennuttamaansa linnoitusta; sen sijalla oli vain joukko raunioita, ryysyisiä vaatteita ja särjetyitä aseita ja huonekaluja. Tämä näky kertoi hänelle kaikki; ja vieläkin yksi todistus uudis-asukkaiden surullisesta kohtalosta löytyi vähän matkan päässä: yhdentoista Espanjalaisen ruumiit. Kaikista merkeistä päättäen olivat he tulleet murhatuiksi.

Kun nyt näiden onnettomien kohtaloa surkuteltiin ja jo mietittiin keinoja, miten alku-asukkaille kostettaisiin, saapui Guakanaharin veli ja kertoi Europalaisille juurta jaksain uudis-asukkaille tapahtuneesta onnettomuudesta. Pääsisällykseltään oli hänen kertomuksensa seuraava:

„Tuskin oli Kolumbus purjehtinut pois, kun jäänyt miehistö jo unhotti ne järkevät neuvot ja käskyt, jotka hän lähtiessään heille oli antanut. Sen sijaan että heidän olisi tullut ystävällisellä ja oikeudenmukaisella kohtelulla säilyttää se suuri kunnioitus, joka maan asukkailla oli valkoisia miehiä kohtaan, heittäysivät he heti amiraalin lähdettyä harjoittamaan monenmoista vääryyttä ja irstaisuutta. Intiaanit tulivat pian huomaamaan, etteivät heidän taivaalliset vieraansa ainkaan olleet parempia kuin puna-ihoiset. Upseeri, joka oli jätetty heidän päällikökseen, tosin koetti pitää heitä kurissa, mutta he eivät välittäneet hänen varoituksistaan tahi uhkauksistaan, vaan kuljeksivat ryöväten ja väkivaltaa harjoitellen pitkin saarta. Useimmat hyökkäykset tehtiin Zibaon katsikin alueelle, koska siellä löytyi kultaa. Espanjalaisten hillimättömästä käytöksestä vimmastuneena tarttui katsiki vihdoin aseisiin, karkasi Espanjalaisten kimppuun, kun he yksitellen huolettomasti kuljeksivat, tappoi muutamia heistä, saarsi sitten linnoituksen ja sytytti sen palamaan. Osa Es-

panjalaisista kaatui sitä puolustaessaan; toiset tahtoivat paeta, mutta saavuttivat hautansa aalloissa.“

Kertoja lisäsi, että hänen veljensä huolimatta kaikista noista vääryyksistä kuitenkin aina oli pysynyt heidän ystävänänsä ja oli tarttunut aseisiin puolustaaksensa Espanjalaisia, mutta että haava, jonka hän oli saanut taistelussa Zibaon katsikia vastaan, piti häntä vuoteen omana.

Kolumbuksen miehistö oli halukas epäilemään tämän kertomuksen jälkimmäisen osan totuutta ja tahtoi verisesti kostaa alku-asukkaille; mutta hän itse oli liian järkevä ja inhimillinen salliakseen sitä. Hän koetti saada heitä kaikkia käsittämään, kuinka tarpeellista olisi aiotun uudis-asutuksen turvaamiseksi, että koetettaisiin niin paljon kuin mahdollista uudelleen saavuttaa saarelaisten kadotettu luottamus. Siitä syystä käski hän miehiänsä aina käyttäytymään ystävällisesti heitä kohtaan.

Sen jälkeen kävi hän tervehtimässä katsiki Guanaharia, joka todellakin näytti sairastavan haavan tähden; saattoipa myöskin nähdä, ettei haava ollut eurolalaisen asean, vaan puusapeliin tekemä. Miehen siihen saakka osottama täydellisesti vilpityn käytös puhui myöskin hänen kertomuksensa totuuden puolesta. Muuten kertoi hän asiain menosta täydellisesti samoin kuin hänen veljensäkin. Katsiki koetti myöskin kaikilla mahdollisilla tavoilla osottaa yhä ystävällistä mieli-alaansa ja lahjoitti amiraalille 800 pientä raakun kuorta, joille Intiaanit panivat suuren arvon, sekä 100 kulta-kappaletta ja kolme kurbitsin kuorta täynnä kultahietaa, yhteensä 200 naulaa. Kolumbus puolestaan lahjoitti kaikenlaista eurolaista tavaraa, joka otettiin vastaan yhtä suurella ihastuksella.

Sitten vei Kolumbus väkensä mukavammalle ja samalla terveellisemmälle paikalle, jossa pienen joen suulle oli perustettava oikea linnoitettu kaupunki mukavaksi ja luotettavaksi turvapaikaksi Euroalaisille. Kenenkään ei sallittu olla toimettona, ja monen ihmisen yhteisillä voimilla kohosi sen vuoksi yks kaks uuden maailman ensimmäinen euroalainen kaupunki. Kuningattarensa kunniaksi antoi Kolumbus sille nimen Isabella.

Kymmenes kertomus.

Sillä aikaa kuin Isabella kaupungin rakentaminen kesti, oli Kolumbuksen taistelemisen tuhansia vaikeuksia vastaan, jotka ainoastaan sellainen luonne kuin hänen oli, saattoi voittaa. Jo luonnostaan hitaat Espanjalaiset tulivat tässä kuumassa ilman-alassa vielä enemmän kelvottomiksi raskaaseen työhön. He nurisivat kovin tämän elämäntavan vaikeuksia, joita he eivät olleet ennalta arvanneet. He olivat tulleet sinne mitä hurjimmilla toiveilla suunnattomien aarteiden saavuttamisesta ja mukavasta, työttömästä elämästä. Nyt piti-kin heidän päivä päivältä kiskoa otsansa hiessä ankarrassa työssä, ihan niinkuin päiväpalkkalaiset — mikä erotus!

Lisäksi tuli, että epäterveellinen ilma synnytti velttoutta ja sairautta sekä aikaa voittaen myöskin tuntevan puutteen monista elintarpeista, joita ilman nämät euroalaiset laiskurit eivät olleet tottuneet olemaan. Missä olivat ne kultavuoret, joita he olivat odottaneet?

Eipä heitä edes päästetty niitä etsimäänkään, koska heidän itsepäinen ylipäällikkönsä tahtoi saada kaupunkinsa valmiiksi ennenkuin hän laskei heidät sisämaata tutkimaan.

Näistä kaikista syistä kasvoi tyytymättömyys päivä päivältä ja lopuksi kasvoi siitä kapinatuuma Kolumbusta vastaan. Onneksi päästiin sen perille ennenkuin se ehti puhjeta tositoimeen. Kapinan päämiehet vangittiin; joitakuuta heistä rangaistiin ja muut lähetettiin Espanjaan siellä tuomittaviksi. Sitäpaitsi pyysi Kolumbus kuninkaalta lisää miehiä ja ruokavaroja niin pian kuin suinkin.

Tyynnyttääkseen jollakin tavalla miehistönsä tyytymättömiä ja kapinallisia mieliä teki hän, mukanaan yksi osa miehistään, retken sisämaahan päin. Siinä oli hänellä myöskin se sivutarkoitus, että hän samalla tahtoi näyttää maan asukkaille europalaisen sotajoukkonsa etevämyyden. Siksi antoi hän miehiensä marssia suljetuissa riveissä, liehuvin lipuin ja soiton raukuessa; varsinkin ratsuväkensä antoi hän tehdä kaikenlaisia liikkeitä, jotka Intiaaneissa herättivät suurta hämmästyä. He eivät koskaan olleet nähneet hevosta ja luulivat sen vuoksi alussa, että hevonen ja ratsastaja olivat yksi ainoa olento. Voitte arvata, kuinka kauheilta nämä puoleksi inhimilliset, puoleksi eläimelliset hirviöt heistä näyttivät! Useimmat pakenivat Espanjalaisten lähelessä majoihinsa ja luulivat olevansa täydellisessä turvassa vasta kun he olivat heikoilla ruokokepeillä pönkittäneet oven.

Tienoppaiksi oli otettu muutamia Intiaaneja Guanaharin alueelta. Milloin he marssiessa tulivat majan luo, jonka joku heidän maamiehistänsä omisti, menivät he muitta mutkitta sisään ja käyttivät siellä ole-

vata tavaraa aivan kuin omaisuuttansa, eikä oikeilla omistajilla näyttänyt olevan yhtään mitään sitä vastaan. Näytti siltä, että nämät hyväsydämiset ihmiset, jotka kenties eivät koskaan olleet nähneet toisiansa, pitivät kaikkea, mitä heillä oli, kaikkien yhteisenä omaisuutena.

Retki kulki Zibaon kultarikkaille seuduille; siellä nähtiin todeksi mitä alku-asukkaat siitä olivat kertoneet. Mitään varsinaisia kultakaivoksia siellä ei ollut, sillä mitäpä Intiaanit olisivat viitsineet niin paljon vaivaa nähdä etsiäkseen metallia, jota he eivät osanneet käyttää juuri mihinkään. Mutta kultahietaa ja kultalohkareita löytyi joka purosta; vesi oli huuhtonut niitä alas vuorilta, josta näkyi että vuorien sisustassa epäilemättä oli mitä rikkaimpia kultasuonia.

Tämä iloinen tieto mukanaan palattiin sitten Isabelaan, kun Kolumbus ensin oli rakennuttanut pienen linnoituksen kultaseutuun ja jättänyt sinne joitakuita miehiä. Mutta uutis-asutuksen, josta hän oli lähtenyt, tapasi hän palatessaan taasen mitä kurjimmassa tilassa. Ruokavarat olivat melkein lopussa; maan viljelemiseen ei ollut vielä ollut kyllin aikaa ja kuumissa, viljelemättömissä maissa tavalliset kulkutaudit olivat saaneet suuren vallan miehistössä. Kaikki pelkäsivät tautiin sortuvansa, kaikki katuivat typeryyttänsä, kun olivat lähteneet isänmaastansa, jossa heillä oli varoja sekä terveyttä kyllin, kuollakseen vieraassa ilman-alassa kurjuuteen ja nälkään. Kaikki he kirosivat niitä miehiä, jotka olivat heidän onnettomuutensa alkujuurena, jotka olivat pettäneet heitä loistavilla kuvauksilla uuden maan etevyydestä ja houkutteleet heidät tähän onnettomaan yritykseen. Itse pappikin, joka Espanjasta oli mukana seurannut, oli tyytymättömien ensimmäisiä miehiä ja

purki, kuten muutkin, suustaan mitä katkerimpia moitteita ja kirouksia.

Onneksi ei tämä myrsky ollut ensimmäinen, mikä Kolumbuksella oli ollut kestettävänä. Kokemus, minkä hän sitä ennen jo oli saavuttanut, ja lukuisat vaarat, joissa hän jo oli ollut, olivat terästäneet hänen mielensä kyllin kestäväksi kovissakin koetuksissa. Hänen sentähden onnistui tälläkin kertaa rauhoittaa miestensä mielet.

Niin pian kuin se oli onnistunut, päätti hän lähteä uusille löytöretkille. Hän jätti sentähden ylipäällikkyyden veljellensä don Diegolle.

Mikko. Oliko hän sama veli, jonka hän Englantiin oli lähettänyt?

Hannes. Sen nimi oli Bartolomeo, etkö muista?

Isä. Aivan oikein; don Diego oli Kolumbuksen toinen veli.

Kolumbus siis taas lähti purjehtimaan yhdellä suurella ja kahdella pienellä laivalla ja ohjasi kulkunsa länttä kohti. Tärkein löytö, mitä hän tällä uudella retkellä teki, oli Jamaikan saari.

Hannes. Joka nyt on Englannin oma.

Isä. Aivan niin. Ankkuroituaan tämän saaren kohdalle, lähetti hän veneissä aseellisia miehiä tutkimaan siellä olevan sataman syvyyttä. Veneiden ympäri kerääntyi hyvin äkkiä joukko kanootteja täynnä aseellisia Intiaaneja, jotka tahtoivat estää heitä maalle nousemasta. Kun ei muu auttanut, niin veneiden miehistö lopuksi lähetti heitä kohden nuoliparven, joka heti karkotti alku-asukkaat pakoon.

Mikko. Eikö Espanjalaisilla sitten ollut pyssyjä?

Isä. Pyssyjä kyllä oli, mutta yleisesti niitä ei vielä käytetty, jonka vuoksi useimpain sotamiesten täytyi käyttää jousia ja nuolia.

Kun satama oli huomattu soveliaaksi, laski Kolumbus laivoineen sinne, korjuutti niitä ja antoi sillä välin myöskin tutkia saaren luontoa. Se näytti hänestä edullisemmalta kuin Hispaniolan, ja hän otti senkin Espanjan kuninkaan haltuun.

Sitten purjehti hän Kubaan, tutkiakseen tarkemmin, oliko tämä maa, jonka hän jo ennen oli keksinyt, vain saari, vai oliko se kenties osa mannermaasta. Silloin kohtasi häntä joukko vaaroja sekä vastuksia, joiden rinnalla kaikki, mitä hän ennen oli kestänyt, ei ollut mitään. Milloin täytyi hänen kestää mitä kauheimpia myrskyjä merillä, joita hän tähän saakka ei vielä ensinkään tuntenut, milloin näki hän olevansa keskellä kallioita ja hietasärkkiä, jotka uhkasivat perikatoa hänen laivoilleensa joka silmänräpäyksessä; milloin iski hän todellakin karille, jolloin laivat rupesivat niin kovasti vuotamaan, että koko miehistö, vaikka se yhtämittaa oli työssä pumppujen luona, vain suurella vaivalla sai laivat veden päällä pysymään, milloin kärsi hän tovereineen nälkää ja janoa, ja kun onnellinen sattumus joskus soi heille hiukan elintarpeita, niin oli hän aina viimeinen, joka niitä nautti virvoitukseksen. Toisinaan sai hän taas taistella tovereittensa nurinan ja epätoivon kanssa, kun he mitä katkerimmilla soimauksilla panivat hänen syykseen sen, mitä he hänen johtonsa alaisina olivat saaneet kärsiä, vaikka hän niin jalomielisesti oli heidän kanssansa jakanut kaiken puutteen ja vaivan. Ajatelkaa, lapseni, tätä suurta miestä kaikissa näissä ahdingoissa, miten hän aina niissäkin säilyttää tyynen, tasaisen mielensä ja iloisen luottamuksensa ja toivonsa; miten hän sanoillaan ja esimerkillään koettaa vuodattaa rohkeutta myöskin pelkurimaisiin tovereihinsa; ja ratkaiskaa sitten omien tunteittenne mukaan,

eikö ole totta, mitä eräs suuri kirjailija lausuu: „maailmassa ei ole ylevämpää näkyä kuin jalo mies, joka taistelee kovien kohtaloiden kanssa.“

Maalle nousiin Kubaan useissa paikoissa ja saatiin silloin alku-asukkailta kuulla, että se todellakin oli suuri saari. Useissa paikoin tällä saarella vilisi niin suurin joukoin lintuja sekä perhosia, että ne kirkaanakin päivänä pimittivät auringon taivaalla ja näyttivät mustilta rajuilma-pilviltä. Saaren pohjoispuolella tapasi Kolumbus lukemattoman joukon pieniä, matalia saaria, jotka hän yhteisesti nimitti kuningattaren puutarhaksi. Siellä tapasi hän erään kanootin ja siinä kalastajia, joilla oli aivan omituinen tapa kalastaa. He käyttivät siihen näet erästä pientä, noin sillin kokoista, reves nimistä kalalajia, jolla kuuluu olevan hyvin terävät hampaat. Nämät kalat sitoivat he nuoraan ja laskevat sitten veteen. Niin pian kuin ne siellä tapasivat toisen kalan, iskivät ne hampain siihen kiinni ja kalastajat vetivät ne sitten saaliineen ylös.

Niin pian kuin nämät kalastajat näkivät venheet, viittasivat he venheiden miehistöä tulemaan luoksensa ja kohtelivat heitä kaikessa niinkuin ainakin vanhoja tuttavvia. Kun he olivat saapuneet kalastajain luo, lahjoittivat nämät heille osan saaliistansa. Kolumbus palkitsi heidän hyväntahtoisuutensa jakelemalla heille sellaisia pikkukapineita, joiden hän tiesi heitä ilahduttavan.

Kolumbuksen luoviessa näiden saarien välillä Kuban lähistöllä huomattiin merellä omituinen ilmiö, jota ei koskaan ennen oltu nähty. Eräässä kohden näytti merenpinta vihreän ja valkeantäplikkäältä, toisessa paikassa oli se valkea kun maito ja vielä toisessa, laivaväen suureksi ihmeeksi, mustaa kuin läkki. Mikä

tähän omituiseen ilmiöön oli syynä, siitä ei päästy perille.

Kun vihdoin pitkän ja erittäin vaarallisen matkan perästä kallioiden ja hiekkasärkkien välillä taas oli päästy ankkuriin Kuban rannikon edustalle ja noustu maalle siellä, saapui heidän luoksensa eräs vanha kat-siki, juuri kun he pitivät yhteistä hartaushetkeä ran-nalle pystytetyn ristin luona. Hän katseli kunnioituk-sella vaieten kaikkea mitä tehtiin, ja kun hartaushetki oli loppunut, tarjosi hän kainolla, mutta arvokkaalla tavalla saaren hedelmiä amiraalille. Sitten istuutui hän nurmelle, veti polvensa koukkuun, niin että ne melkein koskettivat leukaa, ja piti tässä asennossa kai-kuvalla äänellä puheen, jonka sisällys tulkittiin ami-raalille jokseenkin tähän tapaan: „Sinä olet tullut näihin maihin, joita et koskaan ennen ole nähnyt, sem-moisella voimalla, että me kaikki sitä olemme säikähy-tyneet ja kauhistuneet. Muista kuitenkin, että tule-vaisessa maailmassa, niinkuin me varsin hyvin tiedämme, on kaksi erilaista paikkaa, jonne kuolleet joutuvat. Toinen on täynnä kauhistusta ja pimeyttä; se on paho-jen perimys-osa; toinen on suloinen ja iloa täynnä, ja siellä lepäävät ne, jotka ovat rakastaneet rauhaa ja tehneet hyvää lähimmäisellensä. Jos sinä uskot, että sinun pitää kuolla, jos uskot, että hyvä ja paha, minkä olet tehnyt, sinulle maksetaan, niin toivon, ettet tee pahaa niille, jotka eivät koskaan ole sinulle tehneet pahaa. Hyvältä näyttää minusta se, mitä sinä äsken teit, sillä minusta näyttää, että sinä kiitit Jumalaa.“ Iloisella liikutuksella vastasi Kolumbus iloitsevansa siitä, että katsiki tunsii sielun kuolemattomuuden. Hän ei sanonut tulleen pahoissa aikeissa, vaan hänen her-ransa, Espanjan kuningas, oli vain lähettänyt hänet

tänne ottamaan selkoa, oliko täällä ihmisiä, jotka tekivät vääryyttä toisilleen, niinkuin kerrottiin Karaibilaisista. Hänet oli käsketty lopettamaan semmoiset julmat tavat ja pitämään silmällä, että asukkaat elivät rauhassa ja ystävyudessa toistensa kanssa.

Tuskin oli tämä vastaus katsikille tulkittu, niin hän tuli niin liikutetuksi, että puhkesi kyyneliin. Hän käski sitten sanoa amiraalille, että jollei rakkaus hänen puolisoonsa ja lapsiinsa häntä sitoisi, niin matkustaisi hän mielellään heidän mukanaan Espanjaan. Kun hänelle sitten annettiin joitakuita lahjoja, otti hän ne vastaan suurella ihastuksella. Sitten lankesi hän polvilleen ja kysyi moneen kertaan, eivätkö nämät ihmiset olleet taivaasta tulleita.

Lakkaamaton, luonnoton sielunvoimien ponnistus, jossa Kolumbus tähän saakka oli yöt päivät ollut, alkoi lopuksi tuottaa hyvin pahoja haittoja hänen terveydellensä. Hän vajosi täydellisen voimattomuuden ja unettomuuden tilaan, ja vieläpä muistikin katosi häneltä lyhyen ajan kuluttua. Oli syytä olla huolissaan hänen parantumisestaan ja siitä syystä kiirehdittiin niin pian kuin suinkin takaisin Isabellaan.

Siellä oli sillävälin tapahtunut tapaus, joka paremmin kuin mikään lääke vaikutti hänen terveyteensä. Hän näet tullessaan aivan äkkiarvaamatta tapasi rakkaimman veljensä, Bartolomeon, joka Espanjasta oli tuonut pyydetyn avun, väkeä ja ruokavaroja, kaksinkertainen ilon syy siis!

Kolmetoista pitkää vuotta oli kulunut siitä kuin nämät veljekset, jotka sydämmellisesti rakastivat toisiansa, olivat olleet erillään saamatta minkäänlaisia tietoja toisistaan. Bartolomeo oli, kuten tiedämme, koettanut onneansa Englannin kuninkaan luona ja vihdoin

ollut niin onnellinen, että näki tarjouksensa hyväksytyksi. Hän matkusti sen vuoksi takaisin Espanjaan viedäkseen veljelleen tämän iloisen sanoman; Ranskassa sai hän silloin kuulla, että veli jo oli yksin saanut toimeen sen, mikä heidän yhdessä oli ollut aikomus toteuttaa. Sen vuoksi kiirehti hän Espanjaan saadaksesen edes toisen löytömatkansa tehdä yhdessä veljensä kanssa. Niin kuitenkin kävi, että Kristoffer jo oli lähtenyt purjehtimaan, kun hän saapui Cadiziin.

Hänet kutsuttiin hoviin ja vastaanotettiin siellä kaikella sillä kunnioituksella, joka oli tuleva uuden maailman löytäjän ansiokkaalle veljelle. Kun sitten tuli tieto Kolumbuksen ahdingosta ja hänen pyyntönsä pikaisen avun saamisesta, niin nimitettiin Bartolomeo tämän apulähetyksen johtajaksi, ja hän kiirehti veljesrakkauden siivin täyttämään tätä mieluista tehtäväänsä.

Ei koskaan olisi hänen tulonsa voinut olla terve-tullempi. Hänen veljensä sairaus ja asiain huono tila Hispaniolassa teki tämän ymmärtäväisen, rohkean ja rakastetun veljen läsnäolon onneksi, jota ilman Kolumbus ja hänen siirtokuntansa todennäköisesti olisivat olleet hukassa. Mutta tämä odottamaton onni sai hänet jälleen paranemaan ja teki hänet kykeneväksi torjumaan nuoren siirtokuntansa läheistä perikatoa.

Hänen poissaollessaan oli näet kaikki joutunut mitä suurimpaan epäjärjestykseen. Kaksi kolmattaosaa miehistä oli kuuman ilmanalan tarttuva tauti kaatanut. Mies, jolle Kolumbus oli uskonut päällikkyuden — hänen nimensä oli Margarita — oli tullut kapinoitsijaksi, ja kun hän ei saanut aiettaan toteutumaan, paennut Espanjaan yhdessä kapinatoverinsa, pappi Boil'in kanssa. Hänen käskynsä alaiset sotajoukot olivat sitten

pienissä parvissa ilman päällikköä kuljeksineet ympäri maata ja tehneet kaikenlaista väkivaltaa hyväsydämisille saarelaisille, jotka tästä vihdoinkin olivat niin kiukustuneet, että he lyöttäytyivät parviksi ja murhasivat monta kuljeksivaa Espanjalaista. Kaikki nämät olivat onnettomia tapauksia, jotka uhkasivat täydellistä perikatoa vastaperustetulle kaupungille. Pahin kaikista oli kumminkin se, että tähän saakka niin rauhallisten Intiaanien silmät olivat auenneet näkemään heitä uhkaavaa onnettomuutta. Saavutettu kokemus oli heille opettanut, mitä heillä oli tulevaisuudelta odottaminen, ja he näkivät vavistuksella, että näiden alussa niin jumaloitujen muukalaisten pitempi oleskeleminen heidän saarellansa välttämättömästi tuottaisi heille nälänhädän ja orjuuden. Velto, toimeton elämä, jota he viettivät, ja lämmin ilmasto, jossa he elivät, vaikuttivat sen, että uskomattoman pieni määrä ravintoa oli riittävä heidän jokapäiväiseksi elatukseksensa. Kourallinen maissia ja vähän kassava- eli leipäjuurta *) oli kaikki, minkä he tarvitsivat tullakseen ravituiksi. Nyt näkivät he kummaksensa, että yksi ainoa Espanjalainen yhdeksi ruokaveroksi söi enemmän kuin neljä heikäläistä koko päivänä. He pitivät sentähden Europalaisia mahdottomina ahmatteina, jotka olivat tulleet heidän luoksensa vaan siksi, että jo kotimaassaan olivat syöneet kaikki, mikä ruoaksi kelpasi ja sen jälkeen olivat pakoitetut, niinkuin ainakin eläimet, siirtymään tuoreelle laiturille.

*) Kassava eli maniok on parin kyynärän korkuinen leveälehtinen kasvi; sen juuri on nauriin muotoinen ja korttelia paksu. Raakana on se pahanmakuinen ja epäterveellinen, mutta kun se survotaan rikki, saadaan siitä puserretuksi jauhomaista ainetta, joka auringossa tai tulessa kuivattuna kelpaa ravitsevien ja jokseenkin hyvälle maistuvien leipien valmistamiseen.

Siitä tekivät Intiaanit sen johtopäätöksen, etteivät heidän saarellansa olevat ravinto-aineet kovinkaan pitkäksi aikaa riittäisi heille ja heidän ahmateille vierailleen, ja että siis heidän kaikkien kohta täytyisi kärsiä nälänhätää.

Nämät tuumailut sekä Espanjalaisten alinomaiset väkivaltaisuuDET saivat heidät vakuutetuiksi siitä, että oli välttämätöntä joko kerrassaan heittää muukalainen ijes niskoiltaan taikka sitte ijäksi alistua sen alaiseksi. Heillä oli rohkeutta koettaa edellistä, ja sen vuoksi tarttuivat he aseisiin, kokoontuivat katsikeinsa johdon alle ja yhtyivät sitten yhdeksi suureksi sotajoukoksi.

Sillä kannalla olivat asiat, kun Kolumbus palasi Isabellaan. Kaikki oli liikkeessä; kaikki näkyi uhkaavan sotaa ja hävitystä. Koko alku-asukkaiden lauma, Guakanaharia yksin lukuun ottamatta, joka vielä oli Espanjalaisten puolella, seiso i ase kädessä valmiina hyökkäämään sen pienen lauman kimppuun, jota he pitivät sortajinaan. Heidän lukumääränsä sanotaan nousneen aina sataan tuhanteen.

Kolumbus ei niin suuresti säikähtänyt sitä suurta vaaraa, joka uhkasi häntä ja hänen uudis-asutustansa, kuin niitä vääryyksiä, joilla kristityt olivat saaneet nuo rauhalliset Intiaanit noin vimmastumaan. Hänen ihana toivonsa saada ystävällisellä ja rakkaalla kohtelulla näitä taitamattomia pakanaraukkoja kristinuskoon taipuvaisiksi, oli haihtunut. Hän näki olevansa pakoitettu ankaruudella torjumaan noiden ihmisten hyökkäystä, joka ei muuta tarkottanut kuin puolustaa omaisuuttansa, vapauttansa ja elämäänsä väkivaltais iä rosvoja vastaan. Se oli tukala asema sellaiselle miehelle kuin Kolumbus.

Asiain ollessa näin surkealla kannalla tuli uskollinen Guakanahari hänen luoksensa, vakuuttaaksensa

hänelle osanottoansa ja apuansa. Tämä Europalaisten luja ystävä sen kautta oli joutunut kaikkien muiden katsikien vihoihin ja hänen oli sentähden puoleksi täytymyksen käydä Espanjalaisten puolelle. Kolumbus lausui hänelle sydämellisen kiitoksensa, ja molemmat kokosivat sitten miehensä.

Nyt saatte siis odottaa ensimmäistä sotaista kohtausta Amerikassa, joka tuli olemaan niin monen muun verinäytelmän alkuna. Niin tärkeä tapaus kuitenkin ansaitsee erityisen kertomuksensa.

Yhdestoista kertomus.

Seuraavana päivänä oli isä jo kertomuksensa alussa sydämellisesti suruisen näköinen. Kaikki lapset katsoivat odottaen häneen ja huoneessa vallitsi hiljaisuus, jota ei kukaan heistä keskeyttänyt. Silloin alkoi vihdoin isä:

Rakkaat lapset! kunpa sillä, että jättäisin sen teille kertomatta, voisin tehdä tekemättömäksi nyt seuraavat tapaukset Uudessa maailmassa, jonka löytö sille itselleen näkyi olevan suurin onnettomuus. Mutta mitäpä se hyödyttäisi? Saisittehan tekin kuitenkin joskus sen tietää. Sillä kauan, kauas vastaisuuteen, aina aikojen loppuun saakka huutaa kosta kristittyjen julma menettely syyttömiä Intiaaneja kohtaan! — Taphtukoon se siis. Saatte koko laveudessaan kuulla kertomuksen siitä, oppiaksenne jo nyt inhoamaan niitä kamalia tekoja, joita ihmiset voivat tehdä, kun he

antavat valtaa intohimoilleen tai vajoavat eläimelliseen ajattelemattomuuteen.

Jo ovat molemmat sotajoukot saapuneet toistensa näkyviin, jo on tullut se hetki, jolloin taistelu Espanjalaisen hengestä ja Intiaanein vapaudesta taistellaan.

Toisella puolella on satatuhatta Intiaania varustettuina nuijilla, puumiekoilla, keihäillä ja kalanruototai piikivikärkisillä nuolilla. Toisella puolen taas on vaan 200 europalaista jalkamiestä ja 20 ratsumiestä, joiden apuna on joukko Guakanaharin johtamia Intiaaneja. Mikä suunnaton ero lukumäärässä! Mutta mitä tältä kouralliselta Europalaisia puuttui lukumäärässä, sen korvasi yllin kyllin heidän sotataitonsa, aseensa, sotaratsunsa ja koiransa.

Kaarlo. Koiransako?

Isä. Niin, Kaarlo! He olivat tuoneet mukanaan monta kymmentä suurta koiraa, usuttaakseen niitä alastomien Intiaaniraukkojen kimppuun, ihan niinkuin metsänriistaa ajetaan.

Lotta. Hyi niitä ilkeitä ihmisiä!

Isä. Niin, todellakin ilkeitä! — Vaara oli siis suuri molemmin puolin ja taistelun päätös aivan epä-tietoinen.

Kolumbus valitsi hyökkäystä varten yön ajan, koska hän toivoi, että pimeys ja äkkiryynnäkö saattaisivat Intiaanit täydelliseen hämminkiin. Kun hän pimeään tultua oli jakanut osan pientä joukkoansa veljellensä Bartolomeolle ja katsiki Guakanaharille, jota paitsi hän luonnollisesti itse piti yhden osan, hyökkäsi hän Intiaanein kimppuun silloin kun he kaikista vähimmin sitä odottivat. Espanjalaiset nostivat hurjan sotahuudon, jolloin pyssyjen pauke, hevosten hirnuminen ja koirien haukunta herätti niin suurta kauhistusta Intiaa-

neissa, että he hyvin heikon vastarinnan perästä aivan epätoivoisina kääntyivät pakosalle. Muutamat heistä kaatuivat miekan iskuista, toiset joutuivat hevosten jalkeihin ja saivat siten surmansa, tai raastoivat koirat heidät kappaleiksi. Muut joutuivat vangeiksi tai pakenivat metsiin.

Siten oli siis ratkaistu Intiaanien kohtalo. Tästä lähin tulivat he olemaan europalaisen orjuuden ikeen alaiset. Kolumbus kiiruhti käyttämään hyväkseen voittoansa; hän kulki joukkoineen ympäri maata, ja kaikkialla, minne hän tuli, taipuivat alku-asukkaat vastustamatta hänen valtansa alaisiksi. Muutamien kuukausien kuluttua oli koko saari Espanjalaisten hallussa.

Hannes. Isä, Guakanaharista minä en pidä.

Isä. Miks'et?

Hannes. Koska hän piti Espanjalaisten puolta omia maamiehiänsä vastaan.

Isä. Mutta eikö hän siinä tehnyt oikein, että pysyi lujana tekemässään liitossa?

Hannes. Siinä hän kyllä teki oikein, ja siitä en häntä moitikaan; mutta hänen olisi kuitenkin mieluummin pitänyt olla uskollinen omia maamiehiänsä kuin Espanjalaisia kohtaan. Hänen olisi siis pitänyt joko tykkänään pysyä erillään tai asettua omien maamiestensä puolelle.

Isä (toisille). Kuuletteko mitä Hannes sanoo? Mitä te siitä asiasta ajattelette?

Kaikki. Että Hannes on oikeassa.

Isä. Samaa mieltä minäkin olen, vaikka on todellakin vaikea ruveta tuomariksi asiassa, johon kuuluvat seikat enimmäkseen ovat jokseenkin tuntemattomia. Kuka tietää, tiesikö Guakanahari mitään niistä väkivaltaisuuksista, joita oli tehty muualla. Kenties luuli

hän, että se olisi heidän kaikkein yhteinen etunsa, jos he saisivat hallitsijakseen niin viisaan, voimakkaan ja ihmis-ystävällisen miehen kuin Kolumbus. Tätä en sano puolustaakseni hänen käytöstänsä — sillä kuinka voisi koskaan taisteleminen omaa isänmaatansa vastaan olla oikein — mutta ainoastaan osottaakseni, että hän kenties rikkoikin jalossa tarkotuksessa ja siis ansaitsee pikemmin sääliä kuin inhoa.

Palatkaamme Kolumbukseemme. Tähän saakka tämä suuri mies on tehnyt ainoastaan sellaisia tekoja, joiden täytyy meissä herättää ihmetystä ja rakkautta. Mutta hänkin oli ihminen. Hänkin siis saattoi erehtyä. Oppikaa siitä, että hyvienkin ihmisten täytyy valppaasti vartioida sydäntänsä ja toimiansa.

Margarita ja Boil, kaksi hänen kiivaimpia vihamiehiään, olivat nyt Espanjassa. Kolumbus tiesi, että he olivat valmiit ryhtymään vaikka minkälaisiin keinoihin halventaakseen hänen ansioitansa ja uskottaakseen Espanjan muutenkin niin epäluuloiselle kuninkaalle, että Kolumbuksen tekemien löytöjen arvo oli varsin mitätön. Hän näki, että heidän parjauksistaan voisi olla pahojakin seurauksia, jollei hän ajoissa ryhtyisi niitä estämään.

Ainoa tehosa keino oli lähettää Espanjan hoviin joku todistus niiden aarteiden olemassa olostä, joita hän oli luvannut löytävänsä. Voidakseen sen tehdä, pani hän alku-asukkaille veron. Niiden heistä, jotka asuivat kultarikkaissa seuduissa, tuli joka vuosineljännes tuoda hänelle vissi määrä kultaa; muiden taas tuli jokaisen antaa 25 naulaa puuvillaa. Se oli paljon enemmän kuin minkä nuo ihmisraukat jaksoivat suorittaa. Nuoruudestaan saakka olivat he tottuneet toimettomina elämään, ja nyt piti heidän joka päivä tehdä kovinta

orjan työtä etsimällä kultaa ja puuvillaa, joiden löytöpaikat luonnollisesti päivä päivältä vähenivät. Mutta mikään ei auttanut; käsky oli annettu ja ankarat Europealaiset pakottivat kovuudella alku-asukkaita tottelemaan. Ja tässä kohden nyt näemme jalon, ihmisystävällisen Kolumbuksemme toisenlaisena kuin hänet tähän saakka olemme oppineet tuntemaan.

Mikko. Mutta hätähän hänet pakoitti näin menettelemään.

Isä. Hätäkö? Milloin voi hätä olla niin suuri, että se oikeuttaisi ihmisen poikkeamaan oikeuden ja ihmisrakkauden periaatteista? Niinkö onkin, ettei meidän tule harjoittaa hyvyttä, kun se ei tuota hyötyä meille itsellemme? Todellinen hyve, senhän olen teille itsellenne usein sanonut, vaatii että silloinkin ilolla täytämme sen käskyt, kun se meille tuottaa vahinkoa, kun se vaatii meitä luopumaan levostamme, mukavuudestamme, varallisuudestamme, hyvästä maineestamme, jopa hengestämmekin. En siis voi, niin mielelläni kuin sen soisinkin, pitää Kolumbuksen menettelyä oikeana. Totuuden ääni on tällä kertaa voimakkaampi sydämässäni kuin rakkauden ääni, enkä siis voi olla tuomitsematta hänen käytöstänsä itsekkääksi ja rakkaudettomaksi.

Äiti. Mutta muistahan toki, että Kolumbus raukan sekä sielu että ruumis oli heikontunut vaivojen ja sairauden kautta! Kenties hän ei kyennyt harkitsemaan asioita yhtä tynesti kuin muutoin.

Isä. Olet oikeassa. Voimme kyllä sillä perustuksella sääliä häntä — meidän ei siis tarvitse halveksia häntä.

Ijes, joka oli pantu Intiaaniraukkojen kannettavaksi, rasitti heitä suunnattomasti. Kun he luonnolli-

sella, totutulla velttoudellaan eivät kyenneet keräämään niin paljon kultaa tai puuvillaa kuin heille oli pantu määräksi, ja kun heidät sittenkin suurimmalla ankaruudella pakotettiin tottelemaan, niin tekivät he vihdoin päätöksen, joka saattoi juolahtaa ainoastaan epätoivoisten ihmisten päähän.

Sen käsityksen mukaan, minkä he olivat saaneet Europalaisten suunnattomasta ahmattiudesta, arvelivat he mahdolliseksi nälkään näännyttämällä hyvin lyhyessä ajassa pakottaa heidät saarelta lähtemään, niin pian kuin alku-asukkaat herkeäisivät kylvämästä peltoonsa maissia ja maniokjuurta. Sen vuoksi päättivät he yksimielisesti hävittää jo tekemänsä kylvöt ja pakenivat sitten luoksepääsemättömille vuoriseuduille, joissa he eivät elatukseen voineet löytää muuta kuin joitakuita villinä kasvavia hedelmiä ja juurikasveja. Ja siellä joutuivat he oman sotajuonensa uhriksi!

He näet saivat pian kokea koko sen nälänhädän kovuutta, jota he olivat aikoneet sortajilleen valmistaa. Suurin osa heistä kuoli siihen; toisen osan tempasivat mukanaan ne taudit, jotka tavallisesti seuraavat nälänhätää. Jällelle jääneet tulivat niin perin heikoiksi ja voimattomiksi, että he luonnollisesti vielä vähemmin kestivät Europalaisten heille määräämää rasitusta.

Mitä Espanjalaisiin tulee, niin olivat hekin koko joukon kärsineet tästä epätoivoisesta päähänpistosta. Mutta ahkeruus ja Europasta äsken saapuneet muonavarastot olivat kuitenkin ajoissa varjelleet heitä joutumasta täydellisen nälänhädän uhriksi. Intiaaniraukkojen toivo päästä sortajistaan oli siis ainaiseksi rauennut.

Sillä välin oli myös se raju-ilma puhjennut, jonka Kolumbus oli nähnyt kaukaa uhkaavan. Margarita ja pater Boil olivat kuvanneet hänen keksimiensä maiden

laadun niin kurjaksi, ja hänen oman menettelynsä siellä niin kelvottomaksi, että Espanjan hovi oli tullut peräti epäluuloiseksi Kolumbusta kohtaan. Siitä syystä päätettiin lähettää komisarius eli valtuutettu mies Itä-Intiaan tutkimaan asiain tilaa ja laatimaan niistä kertomusta kuninkaalle.

Mies, joka tähän toimeen määrättiin, ei ollut läheskään niin rehellinen ja taidokas kuin niin tärkeän tehtävän suorittaminen olisi vaatinut. Hän oli nimeltään Aguado ja oli siihen saakka ollut kamariherrana. Paisuneena ylpeydestä, kun oli saanut niin painavan toimen, saapui hän Hispaniolaan ja koetti heti tuntuvalle tavalla osottaa amiraalille arvokkaisuuttansa. Hän kohteli Kolumbusta ilmeisellä halveksimisella ja kutsutti luokseen kaikki Espanjalaiset ja Intiaanit, joilla oli jotain valitusta häntä vastaan. Nähtävällä ilolla kuunteli hän kaikkia niitä syytöksiä, joita tyytymättömät tekivät amiraalia vastaan, ja tutkimatta tarkemmin, minkä veran niissä oli perää, teki hän niiden mukaan kertomuksen, jossa Kolumbus luonnollisesti joutui aivan väärään valoon. Aguadon tarkoitus näet oli sysätä hänet syrjään ja itse päästä hänen sijallensa.

Kuten tiedämme, oli Kolumbus erinomaisen kärsivällinen, mutta tämä loukkaus oli hänellekin liikaa. Hän päätti siitä syystä matkustaa Espanjaan itse puolustautuakseen kuninkaan ja kuningattaren edessä.

Voidakseen sen tehdä nimitti hän veljensä Bartolomeon adelantadoksi eli alamaaherraksi, jonka hänen poissa ollessaan tuli hallita saarta. Ylituomariksi sitävastoin hän valitettavasti nimitti miehen, jolle hänen ei olisi pitänyt antaa niin paljon valtaa, koska, kuten vast'edes saamme kuulla, hän käytti sitä aivan väärin. Hänen nimensä oli Roldan.

Suorittaakseen tämän matkan niin lyhyessä ajassa kuin suinkin, ohjasi Kolumbus laivansa suoraan Espanjaa kohti. Hän ei tiennyt, kuinka suuresti juuri tämä suunta hänen matkaansa pitensi. Hänen täytyi itse kokemuksen kautta oppia, minkä joka merimies nyt tietää, nimittäin että purjehtiminen tähän suuntaan on peräti vaivaloinen, melkeinpä mahdoton passaadituulen vuoksi, joka tällä seudulla puhaltaa koillisesta ja siis on ihan vastainen Länsi-Intiasta Europaan aikoville. Nyt on yleisesti tunnettu asia, että Länsi-Intiasta palaavien purjelaivojen täytyy välttääkseen näitä vastatuulia ensin purjehtia pohjoista kohti ennenkuin ne voivat kääntyä itään.

Pian havaitsi hän valitsemansa suunnan vaikeudet; mutta kun hän ei ollut tottunut kesken heittämään yrityksiään, pitkitti hän yhä vaan kulkuansa samaan suuntaan. Matka kului suunnattoman hitaasti; vielä kolmen kuukauden kuluttua oli hän vain ulapalla aukealla, eikä vielä ollut toivoa matkan pikaisesta päättymisestä. Asia oli tietysti itsessäänkin ikävä, mutta vielä arveluttavampi oli se seikka, että ruoka-aineet olivat melkein kaikki lopussa. Hänen oli sentähden pakko määrätä miehistölle jaettava leipäosuus niin pieneksi, että se oli aivan riittämätön ravinnoksi; mutta jotta kenelläkään ei olisi syytä moittia häntä kovuudesta, alistui hän itse saman ankaruuden alaiseksi.

Mutta vaikka näinkin säästäväisiä oltiin, väheni sittenkin niukka varasto päivä päivältä, ja samassa suhteessa kasvoi myöskin miehistön hätä ja epätoivo. Nälkä sai vihdoin miehet ihan raivostumaan; heidän päähänsä juolahti kamala ajatus: tappaa ja syödä laivalla olevat Intiaanit, tai jollei sitä sallittaisi, niin ainakin viskata heidät mereen, jotta eivät ainakaan he

osaltaan kuluttaisi niukkoja ruokavaroja. Mutta tässäkin sanomattoman suuressa hädässä ei Kolumbuksesta luopunut se ihmisrakkaus, joka on niin kauniina piirteenä hänen luonteessaan. Hän jyrkästi kielsi täyttävänsä heidän pyyntönsä, koska myöskin onnettomat Intiaanit olivat heidän lähimmäisiänsä ja osakumppaneita heidän yhteisessä hädässänsä ja heillä siis oli yhtä suuri oikeus ruokavaroihin kuin muillakin. Kolumbuksen onnistuikin tällaisilla puheilla vielä vähäksi aikaa lepyttää seuralaisensa, ja ennenkuin hätä ehti pakottaa heidän raivonsa aivan äärimmilleen, saavuttivatkin he jo Espanjan rannikon ja siis kärsimystensä lopun.

Siis vielä kerran näemme Kolumbuksen pelastuneen uhkaavasta perikadosta.

Kahdestoista kertomus.

No, lapset, nyt muutta mutkitta kerron, miten Kolumbus tällä kertaa otettiin vastaan Espanjan hovissa.

Kuten ainakin mies, joka tuntee omat ansionsa, mutta myöskin kainoudella, joka on jaloille sieluille ominainen, lähestyi parjattu löytöretkeilijä hallitsijoitansa, puolustaakseen viattomuuttaan vääriä syytöksiä vastaan. Mutta puolustusta tuskin tarvittiinkaan; sillä jo paljas hänen katsantonsa viritti kuninkaallisissa tuomareissa häntä kohtaan heti saman kunnioituksen kuin mitä hän ennenkin oli nauttinut, ja sai heidät samalla häpeämään omaa herkkäuskoisuuttaan. Kun hänellä myöskin tällä kertaa oli näytettävä koko joukko kallisarvoisia luon-

nontuotteita Uudesta maailmasta, katosi myöskin kokonaan häntä vastaan herännyt epäluulo, ja nyt koetettiin mitä suurimmilla kunnian-osotuksilla korvata häntä siitä loukkauksesta, jonka hän oli kärsinyt.

Kas niin, lapset, voittaa aina viattomuus ja todellinen ansio, huolimatta halpamaisten parjaajain soimauksista ja valheista. Jos sydän vaan on paikallaan, niin ei tarvitse peljätä ihmisten ilkeyttä. Niinpä sumukin voi hetkeksi himmentää auringon kirkkaan loisteen, mutta kärsivällisyyttä vain: se vielä kerran hajoaa, ja silloin saa nähdä, ettei sen säteiden kirkkaus ole hiukastakaan heikontunut.

Kaikkeen, mitä Kolumbus nyt ehdotti, suostuttiin ilolla. Hänen lähimpänä huolenaan oli Hispaniolan siirtokunnan turvaaminen lähettämällä sinne niin paljon väkeä ja elatusvaroja kuin hän katsoi tarpeelliseksi. Varsinkin halusi hän saada sinne kylliksi maanviljelijöitä ja erilaisia käsityöläisiä, jotta tämä siirtokunta vastaisuudessa itse voisi ylläpitää itsensä; myöskin se myönnettiin auliisti.

Kaikki tämä nyt oli hyvää vain; mutta toinen ehdotus, jonka hän myöskin teki, ei ollut yhtä hyvin paikallaan. Välttääkseen näet itse Espanjan köyhtymistä asukkaista siirtolaisten lähettämisen kautta, neuvoi hän tyhjentämään vankilat ja lähettämään Hispaniolaan kaikki kuolemaan tai kaleeri-orjuuteen tuomitut pahantekijät, tekemään siellä työtä uusissa kultakaivoksissa. Tähänkin suostuttiin, ja heti lähetettiin käsky Espanjan kaikille tuomioistuimille, että sekä ne pahantekijät, jotka parhaillaan istuivat rangaistustaan kärsimässä, kuin myös ne, jotka vasta tuomittaisiin, olivat kaikki lähetettävät Länsi-Intiaan. — Minkähän tähden sanoin tästä ehdotuksesta, että se ei ollut paikallaan?

Hannes. Luulenpa ymmärtäväni.

Isä. No selitäppäs, poikaseni!

Hannes. Minä arvelen, että jos Länsi-Intiaan lähetetään niin paljon pahantekijöitä, niin vallattomuus ja epäjärjestys siellä vain yltyy. Pahantekijäin esi-merkki voi vielä tarttua muihinkin, ja siten saa Kolumbus maansa ihan täyteen pelkkiä lurjuksia ja roistoja.

Mikko. Ja kun villit näkevät kristityiden seassa tuollaisia pahoja ihmisiä, niin ei se juuri kehoita heitä suosimaan kristillistä uskontoakaan.

Isä. Olen iloinen, että niin hyvin näytte ymmärtävän, mitä tarkotin. Surullinen kokemus onkin todistanut, ettei tämä pelko ollut perusteeton. Mutta siitä tuonnempana; palaamme nyt Kolumbukseen.

Vaikka oli annettu kuninkaallinen käsky, että kaikki mitä hän oli ehdottanut, oli viipymättä toimeen pantava, niin kävi sittenkin laivaston varustaminen tällä kertaa peräti hitaasti. Siihen olivat syynä Kolumbuksen vihamiehet, joihin kuuluivat useimmat niistä miehistä, joiden tehtävänä oli kuninkaallisten käskyjen toimeenpaneminen. Kun nämät halpamaiset ihmiset huomasivat, etteivät he enää päässeet häneen käsiksi, niin koettivat he ainakin niin paljon kuin mahdollista estää häntä sillä kunniakkaalla radalla, jolla hän jo oli saavuttanut niin paljon mainetta. He sentähden ajoivat laivaston varustamis-asiata niin hitaasti kuin mahdollista, ja laittoivat tahallaan niin että puuttui milloin yhtä, milloin toista. Niin kului kokonainen vuosi, ennenkuin kahteen lastilaivaan oli saatu kerätyksi uudisasutusta varten aiotut tarpeet, ja kun lastilaivat olivat lähteneet, piti Kolumbuksen vielä odottaa kokonainen vuosi, ennenkuin oli saatu varustetuksi se pieni laivasto, jolla hänen piti lähteä uusille löytöretkille.

Lotta. Mitä ne lastilaivat ovat?

Isä. Lastia kyllä voidaan kulettaa kaikilla laivoilla, mutta lasti- eli kauppalaivoiksi sanotaan erotukseksi sotalaivoista niitä laivoja, joita ei ole varustettu sodankäyntiä varten.

Laivastossa, jonka Kolumbus vihdoin viimein sai, oli vain kuusi laivaa. Tällä kertaa aikoi hän purjehdita ihan uuteen suuntaan ja toivoi nyt löytävänsä Intian manteren. Siinä mielessä purjehti hän Kanarian saarille tultuansa yhä vielä etelään päin aina Viheriän niemen saarten luo, jotka Portugalilaiset olivat keksineet. Te kai muistatte, missä ne saaret ovat.

Mikko. Kuinka emme sitä muistaisi!

Isä. Lähtiessään itse Kanarian saarilta uusille retkilleen lähetti hän kuitenkin puolet laivoistaan suoraa tietä Hispaniolaan viemään uudisasutukseen ruokavaroja, ja näiden laivain päälliköiden käski hän kiirehtiä minkä ikänä saattoivat. Purjehdittuaan itse ensimmäisen Viheriän niemen saaren sivu, jota sanottiin Suolasaareksi, ankkuroi hän erään pienen, hedelmättömän saaren luo, jota Portugalilaiset siihen aikaan käyttivät vähän omituiseen tarpeeseen. He näet lähettivät kaikki spitaaliset Portugalista sinne parantumaan.

Mikko. Millä tavalla sitten?

Isä. Tällä pienellä saarella oli paljon kilpikonnaa, jotka laskivat munansa rannan hiekkaan. Oli tultu huomaamaan, että kilpikonnien lihan syöminen ja niiden verellä peseminen oli varma keino spitaalitautia vastaan. Siitä syystä lähetettiin sinne spitaalisairaita etsimään terveyttänsä sillä keinoin.

Paitsi kilpikonnaa ei tällä saarella ollut mitään muuta, lukuunottamatta vuohilaumoja, jotka olivat siin-

neet Europalaisten sinne tuomista vuohista. Muuten ei ollut puuta, ei pensasta, eikä edes kaivoakaan saarella. Spitaalisten oli sentähden pakko juoda rapakoihin keräytynyttä likaista sadevettä. Terveitä ihmisiä ei silloin ollut koko saarella useampia kuin seitsemän.

Sieltä jatkoi Kolumbus matkaansa yhä vielä etelään päin, aikoen purjehtia länttä kohti vasta saavuttuaan päiväntasaajan, eli niinkuin merimiehet sitä nimitävät, linjan kohdalle. Mutta kun hän oli tullut kolmannelle asteelle pohjoista leveyttä — tiedättehän, mitä se merkitsee?

Niilo. Kyllä! — Kun hän oli tullut niin pitkälle että hänellä oli vain kolme astetta tahi noin kolmekymmentä penikulmaa päiväntasaajaan.

Isä. Oikein, Niilo. Kun hän siis oli ehtinyt niin pitkälle, tuli äkkipäätä niin täydellinen tyven, etteivät laivat päässeet paikaltaan liikkumaan. Sen lisäksi lankeivat auringon säteet aivan kohtisuoraan alas ja synnyttivät niin kärsimättömän kuumuuden, ettei onneton laivaväki tiennyt miten olla, kuin eleä. Viinitynnörit halkeilivat kuumuudesta, kaikki laivoilla oleva vesi mätäni; ruokatavarat pilaantuivat ja itse laivatkin olivat kuumat kuin kekäleet, niin että epätoivoinen laivaväki pelkäsi joka hetki niiden syttyvän tuleen. Semmoiseen onnettomaan asemaan oli Kolumbus taasen tullut.

Omien huoliensa ja pelkurimaisten toveriensa tuottamien rasituksien lisäksi kohtasi häntä vielä tuskallinen tauti, nivel-leini, jonka suru ja unettomuus olivat hänelle tuottaneet. Siinä hän nyt makasi tuskissa, mieli täynnä levottomuutta laivainsa kohtalosta, kärsien polttavasta kuumuudesta ja saamatta virvotukseksensa edes raikasta vettä! Mies raukka!

Vihdoinkin taivas, ikäänkuin säälien heidän onnetonta tilaansa, lähetti alas niin rankan sateen, että miehet tuskin pysyivät pystyssä laivan kannella. Kuumuus siitä tosin ei paljoa vähentynyt, mutta laivaväki kuitenkin sai raitista virvottavaa juomaa, ja kun tuo huolestuttava tuulenpuutekin samaan aikaan loppui, niin heräsi taas toivo hänen puolikuolleiden seuralaisiensa sydämissä. He sentähden hartaasti pyysivät päälliköltänsä, ettei enää purjehdittaisi etelään päin, ja tällä kertaa tekikin hän heidän mielikseen sekä käänsi laivat lounatta kohti.

Kun jo oli monta päivää purjehdittu tätä suuntaa, kuului äkkiä mastonkorista, jossa tähyistäjä oli, huuto: „maata! maata!“ Sillä sanallakos oli ihana sointu puolinääntyneen laivaväen korvissa, kun he taas olivat tuhansia vaaroja kokeneet aavoilla ulapoilla! Saarella, joka nyt huomattiin, oli kolme kukkulaa, josta Kolumbus sai aiheita antaa sille nimen Trinidad (Kolminaisuus), jonka se yhä vielä on säilyttänyt. Tässä se on, lähellä Orinoko-virran suuta.

Kaarlo. Niin, jossa ne mukavat apinat ovat!

Isä. Mitkä apinat, Kaarlo?

Kaarlo. Joita pyydetään niin hullunkurisella tavalla.

Isä. Millä tavalla? Kerroppas meille!

Kaarlo. Pyydystäjät panevat puun alle ruukun, joka on täynnä maissijyviä. Silloin tulee apina heti alas, niin pian kuin mies on mennyt piiloon, pistää käpälänsä ruukkuun ja kaapasee sieltä kouransa täyteen maissia. Mutta sittenpä ei käpälä enää tulekaan ulos ruukun kaulasta. Silloin tulee metsästäjä ja ottaa apinan kiinni. Kyllähän se pääsisi pois, jos se heittäisi jyvät kourastaan, mutta apina on niin ahnas, että se mieluummin antaa itsensä kiinni kuin luopuu saaliistaan.

Äiti. Nehän ovat koko tyhmiä apinoita.

Kaarlo. Niin ovat, äiti.

Äiti. Eiköhän täällä meilläkin ole semmoisia?

Kaarlo. Ei suinkaan niitä täällä ole.

Äiti. Ei tosin nelijalkaisia; mutta jos joku pieni kaksijalkainen olento on niin ahnas makeisille että ennen turmelee vatsansa ja kärsii tautia, kuin on ilman niitä, niin mitä semmoisista arvelet?

Kaarlo (sormellaan uhaten). Äiti, äiti; nyt varmaan-kin tarkoittite minua!

Äiti. Sopiiko se mielestäsi sinuun?

Kaarlo. No, en minä enää niin tee; en koskaan, minä lupaan sen.

Isä. Oikein, Kaarlo! Jos tahdot tulla aika mieheksi — ja sitä kai toki tahdot — niin täytyy sinun aikaisin oppia halveksimaan kaikkia makeisia ja tyytymään terveelliseen ja ravitsevaan, vaikka yksinkertaiseen ruokaan. Siitä tulee veri raittiiksi ja ruumis voimakkaaksi; makeisista taas ei lähde muuta kuin sairautta ja raihnaisuutta. — Mutta palaamme Kolumbukseen.

Orinoko-virta laskee Trinidadin läheisyydessä valtamereen niin rajusti, että se tekee purjehtimisen näillä vesillä erittäin vaaralliseksi. Aallot nousevat kuin vuoret, murtuvat ja taittuvat toisiaan vasten sellaisella tavalla, että laiva, joka sattuu joutumaan näiden suunnattomien hyökytaineiden väliin, on alituudessa muser- tumisen vaarassa. Kolumbus pahaksi onneksi aivan huomaamatta joutui keskelle tätä kamalaa taistelutan- nerta, jossa laivat nousevien ja laskevien aaltojen har- jalla keikkuivat ylös ja alas kuin kaarnapalaset. Hän tarvitsi koko merimiestäitonsa keksiäkseen pois pääsyn näiltä vaarallisilta vesiltä, ja tie kulki niin kamalalta

näyttävän salmen läpi, että hän antoi sille nimen la Boca del Drago, lohikäärmeen kita. Tässä se on (näyttää kartalla) Trinidadin ja Amerikan mannermaan välillä.

Kustaa. Siis on Kolumbus kuitenkin keksinyt myös Amerikan mannermaan?

Isä. Niin on. Hän saattoi itsekin arvata, ettei tämä viimeinen maa ollut saari, koska hän näki niin suuren virran kuin Orinokon siinä laskevan mereen.

Kustaa. Mutta miksi sitten ei maata ole nimetty hänen mukaan Kolumbiaksi?

Isä. Väärin oikeastaan on, etteivät hänen aikalaisensa sitä tehneet, mutta johonkin määrin tämän laiminlyömissen korvaamiseksi on myöhemmin eräs Etelä-Amerikan valtakunnista saanut tuon nimen.

Lotta. Miksi Uusi maailma sitten on Amerikaksi nimitetty?

Isä. Sen saamme toiste kuulla; nyt täytyy meidän pitää silmällä Kolumbustamme.

Varmana siitä että hän nyt vihdoinkin todella oli saapunut uuden maanosan manterelle, purjehti hän yhä edelleen länttä kohti rannikkoa pitkin, nousten tuon tuostakin maalle. Hän huomasi, että tämän maan asukkaat olivat hyvin Hispaniolan saarelaisten kaltaisia, vaikka tuntuivat vähän järkevämmiltä ja rohkeammilta ja olivat hiukan vaaleampia iholtaan. Myöskin nämät villit kantoivat koristuksina kultalevyjä ja sitäpaitsi eräänlaisia kallisarvoisia helmiä, joita he olivat hyvin halukkaat vaihtamaan kaikenlaisiin arvottomiin euroopalaisiin pikkukapineisiin. Yksi heistä kerran tuli ilman mitään seuruetta Kolumbuksen luo, kun tämä oli mennyt maalle liikkuakseen terveytensä vuoksi raittiissa ilmassa. Tuttavallisesti lähestyi hän amiraalia, nosti

hänen päästään punaisen samettilakin ja pani sen sijaan kultaisen kruunun. Kolumbus teki tuosta käytöksestä sen johtopäätöksen, että mies oli katsiki, ja piti huolta siitä, että häntä kohdeltiin arvonsa mukaisesti.

Nämät Intiaanit pitivät päänsä ympäri kiedottuna kirjavaa puuvillavaatetta ja vyötäisillään kantoivat he niinikään pumpulista esiliinaa, joka ulottui alas polviin saakka. Heillä oli pitkä tukka ja aseina käyttivät he joutsia, nuolia ja kilpiä. Kolumbus olisi mielellään viipynyt täällä enemmän aikaa, oppiakseen tuntemaan sisämaata, mutta hänen laivainsa puutteellinen varustus ja hänen yhä kestävä kivuloisuutensa pakotti hänet luopumaan kaikista sen enemmistä tutkimuksista ja palaamaan Hispaniolaan. Matkallaan keksi hän Margarita saaren, jonka helmikalastus on tullut niin tärkeäksi.

Taudin ja alituisten sielunponnistusten näännyttämänä saapui hän vihdoon uuteen kaupunkiinsa Hispaniolassa levätäkseen siellä jonkun aikaa vapaana huolista ja rasituksista.

Kolmastoista kertomus.

Isä. Mutta vielä ei ollut se aika tullut, jolloin Kolumbus raukka sai nauttia lepoa ja rauhaa. Päästyänsä siihen paikkaan, jossa hän oli luullut sitä löytävänsä, kerääntyi hänelle vain uusia huolia, uusia ikävyyksiä, uusia vaivoja sekä vaaroja niin suuria, että ne olisivat voineet musertaa terveekin miehen, jota eivät vielä mitkään kärsimykset olleet heikontaneet. Saam-

mepa kuulla, mitä ne olivat ja miten meidän sankarimme niiden kohdatessa menetteli.

Hänen jalomielinen veljensä Bartolomeo oli sillä välin siirtänyt uudis-asutuksen Isabellasta toiseen paljon soveliaampaan seutuun ja alkanut sinne rakentaa kaupunkia, jolle hän isänsä Dominikuksen kunniaksi antoi nimen San Domingo. Tämä kaupunki, joka vieläkin kukoistaa, on kauan aikaa ollut Länsi-Intian suurimpia ja siitä on meidän päivinämme koko saarikin saanut nimensä.

Kun Bartolomeo oli lopettanut tämän uuden siirtokunnan perustamisen, lähti hän, mukanaan yksi osa miehistöä, retkelle niille seuduille saarella, joilla hänen veljensä ei vielä ollut käynyt. Ylituomari Roldan pantiin jällelle jäävien päälliköksi. Tämä ilkeäluontoinen mies palkitsi häpeällisimmällä kiittämättömyydellä sen luottamuksen, joka hänelle oli osotettu.

Kauan oli hän jo odottanut tilaisuutta sortamaan Kolumbuksen perhettä ja nousemaan saaren itsevaltaiseksi hallitsijaksi. Bartolomeon lähtö retkelleen ja hänen mainion veljensä poissaolo näytti hänestä tarjoovan soveliaan tilaisuuden siihen. Hän yllytti luonaan olevia Espanjalaisia Bartolomeota ja hänen nuorempaa veljeänsä Diegoa vastaan, ja se onnistuikin hänelle niin hyvin, että useimmat kävivät hänen puolellensa. Hänet valittiin sitten johtajaksi ja tartuttiin aseisiin adelantadoa vastaan. Kapinalliset anastivat kaikki ruokatarpeet ja koettivat väkiryynnäköllä vallata San Domingon luo perustettua linnoitusta. Tämä jälkimmäinen aie kuitenkin linnoituksen päälliköksi jätetyn upseerin valppauden takia ei onnistunut, jonka vuoksi kapinoitsijain täytyi olinpaikakseen valita toinen seutu saarella. Siellä kokivat he saada alku-asukkaita puolelleen, ja se

menestyikin niin, että tuota pikaa koko saari oli kapi-
nan liekissä.

Niin sotkuisina ja epätoivoisina tapasi Kolumbus
olot sillä paikalla, jossa hän oli aikonut levähtää vai-
voistaan. Koettakaa, lapset, mielessänne kuvitella, miltä
häneistä silloin tuntui!

Huoliensa lisäksi sai hän suureksi kummastukse-
seen kuulla vielä senkin, etteivät ne kolme laivaa, jotka
hän Kanarian saarilta oli lähettänyt ruokavaroja tuo-
maan, vieläkään olleet saapuneet. Näytti siis hyvin
luultavalta, että ne jonkun onnettomuuden kautta me-
rellä olivat hukkuneet.

Niin ei tosin ollut käynyt, mutta Kolumbusta ne
kuitenkin tällä kertaa yhtä vähän hyödyttivät. Myrs-
kyt ja merivirrat olivat vieneet nämät laivat pois alku-
peräisestä suunnasta, ja ajelehdittuaan ensin sinne tänne
tuntemattomissa seuduissa valtamerta saapuivat ne vih-
doin Hispaniolaan juuri sille rannalle, jonne Roldan
puoluelaisineen oli asettunut.

Viekas kapinoitsija salasi todelliset aikeensa näi-
den kolmen laivan päälliköiltä, ja osasi saada heidät
lähettämään osan miehistään maalle, jotta hän muka
kuljettaisi ne San Domingoön. Nämät henkilöt, jotka
suurimmaksi osaksi olivat Espanjan vankilain hylkiö-
joukkoa, olivat tuskin ehtineet kuulla, minkälaiset Rol-
danin todelliset aiheet olivat, kun he, toivoen saavansa
tilaisuutta ryöstöön ja rosvoamiseen, ilolla asettuivat
hänen johtonsa alaisiksi. Tämä oli ensimmäinen kar-
vas hedelmä siitä ajattelemattomasta neuvosta, jonka
Kolumbus valitettavasti itse oli antanut.

Muutamia päiviä amiraalin tulon jälkeen saapu-
ivat vihdoin nuo kolme laivaa San Domingoön, mutta
eipä niistä ollut paljon lohdutusta miesparalle hänen

onnettomassa asemassaan. Niistä näet oli jo lähtenyt enin osa miehistöä ja suurin osa ruokavarojakin oli jo syöty. Kiittämätön, ylimielinen Roldan nyt teki pilkkaa Kolumbuksen voimattomuudesta ja ylpeili omasta hyvinkin näkyvästä ylivoimastaan.

Syvin, katkerin pahastuminen täytti Kolumbuksen sielun, ja jos hän olisi antanut oikeutetulle vihalleen vallan, niin olisi hän siinä silmänräpäyksessä sen pienen lauman etupäässä, joka hänelle vielä oli uskollinen, käynyt petturien kimppuun ja mieluummin menettänyt henkensäkin kostaessaan heille, kuin kärsinyt tällaista häväistystä. Mutta nuoren siirtokunnan onneksi oli Kolumbuksella niin jalo mieli, että hän saattoi hillitä itsensä ja ajatella enemmän sitä, mikä oli hyödyllistä muille, kuin sitä, mihin hänen oma suuttumuksensa häntä kehotti. Ajatus keskinäisen sodan välttämättömyydestä kauhistutti häntä. Hän sentähden päätti olla välittämättä tuosta häväistyksestä ja mieluummin koettaa, eikö voisi hyvällä saada kiittämätöntä Roldania ja hänen joukkoansa uudelleen kuuliaisuuteen palauteksi.

Sitä varten antoi hän joka paikassa kuuluttaa, että kaikki ne, jotka katuivat rikostaan, saivat armon niin pian kuin he luopuisivat kapinallisuudestaan. Sen armon lupasi hän itse Roldanillekin ja vakuutti sen lisäksi, että hän tulisi pysytettäväksi entisessä arvossaan. Tällä hyvyydellä saavutti hän vihdoin monien kiusallisten keskustelujen perästä tarkoituksensa ja sai ilokseen nähdä, että kapina oli tukahdutettu ilman pienintäkään verenvuodatusta.

Sitten lähetti hän laivan Espanjaan viemään hoiviin sanomaa mannermaan löydöstä ja kapinasta, joka juuri oli saatu kukistetuksi. Hän lähetti samalla näyt-

teitä maan tuotteista, joita hän oli manterelta hankkinut itselleen, nimittäin helmiä, kultakappaleita ja paljon erivärisiä vaatekappaleita, jotka olivat varsin hienoa tekoa. Vielä lähetti hän hallitsijoille päiväkirjansa, johon hän tarkoin oli merkinnyt laivain suunnan ja mitä kaikkea merkillistä matkalla oli tapahtunut. Mutta Roldan ja hänen rikostoverinsa käyttivät myös tilaisuutta lähettääkseen samalla laivalla kuninkaalle kirjeen, jossa he parjasivat amiraalia ja puolustivat omaa häpeällistä käytöstänsä. Valitettavasti oli kuningas niin kohtuuton, että hän enemmän uskoi kapinoitsijoita kuin rehellistä Kolumbusta, joka kuitenkin puhui totuuden kieltä, kun toinen sitävastoin lasketteli vain hävyttömimpiä herjauksia.

Tässä, lapset, pysäytän hetkiseksi kertomukseni juoksun. Meidän täytyy näet kääntyä tarkastamaan erästä toista maanosaa, jossa sillä aikaa kuin me ajatuksinemme olemme olleet Länsi-Intiassa, on tapahtuneet tärkeitä tapauksia.

Portugalin kuningas katui, vaikka liian myöhään, että hän oli väärin arvostellut Kolumbusta ja hyljännyt hänen edulliset tarjouksensa. Jollakin tavoin korvataksensa tätä suurta erehdystä päätti hän koettaa, maksoi mitä maksoi, vihdoinkin löytää tuon kauan etsityn tien Itä-Intiaan Afrikan ympäri. Sitä varten antoi hän varustaa laivaston ja nimitti sen päälliköksi erään varsin ansiokkaan ja kokeneen merimiehen, Vasco di Gaman.

Näköjään voittamattomia vaikeuksia oli tässä yrityksessä, mutta onneksi oli Vasco di Gamalla samat suuren miehen ominaisuudet kuin Kolumbuksellakin: hän ei säikähtynyt suurimpiakaan vaikeuksia eikä luopunut kerran tekemistä ja hyvin harkituista päätök-

sistään. Turhaan ojensi Afrika tuntemattomat rannikkonsa, kallioriuttansa ja hiekkasärkkänsä esteeksi hänen tielleen; turhaan lähetti aurinko polttavat säteensä häntä kohti ja uhkasi sytyttää hänen laivansa tuleen; turhaan raivosivat myrskyt ja raju-ilmot, koettaen murskaksi musertaa hänen kehnosti rakennetut laivansa. Lannistumaton rohkeus oli hänen aseensa kaikissa kohtaloissa, herkeämättä purjehti hän eteenpäin ja saavutti vihdoin onnellisesti Afrikan äärimmäisen kärjen etelässä, Hyvän toivon niemen. Sepä kuitenkin oli ainoastaan lepopaikkana hänen kauas pyrkivällä retkellään. Hän purjehti eteenpäin pitkin Afrikan itärantaa pohjoista kohti ja saapui vihdoin Melinda nimiseen kaupunkiin, joka, kuten Afrikan kartalta näette, on Sansibarin rannikolla.

Iloisesti hämmästyi hän tavatessaan täällä Afrikan raakojen villien asemesta paljon sivistyneemmän kansakunnan, joka jo monessa suhteessa veti vertoja Aasian kansoille. Kaupunki harjotti laajaa kauppaa ulkolaisten kanssa, sen asukkaat tunnustivat Muhamedin uskoa ja olivat taitavat useanlaisissa käsityöissä, joita tavataan ainoastaan sivistyneillä kansoilla.

Hyvässä toivossa yrityksensä onnellisesta päättymisestä lähti hän taas purjehtimaan eteenpäin, ja vihdoin, toukokuun 22 päivänä 1498, saavutti hän toiveittensa päämäärän, Intian rannikon.

Hannes. Missä hän oikeastaan nousi maalle?

Isä. Kalkuttan luona. — Hän hämmästyi yhtä paljon tämän maan rikkautta kaikenlaisista kalliista luonnontuotteista kuin sen säännöllistä valtiolaitosta ja sen asukkaitten varsin sivistyneitä tapoja. Pahaksi onneksi ei hänellä ollut laivoillaan mitään, jota hän olisi voinut vaihtaa tämän maan kalleuksiin, sillä nämät

Intialaiset eivät välittäneet niistä pikkukapineista, joista villit tavallisesti niin paljon pitävät. Kauan ei hänen vuoksi täällä viipynyt, vaan riensi takaisin ilmoittaakseen kuninkaalleen matkansa onnellisen päättymisen.

Siis melkein samoihin aikoihin kuin Kolumbus löysi Uuden maailman, joutui toinen vain vähän ennestään tunnettu maa meriliikkeen kautta lähempään yhteyteen Euroopan kanssa. Siitä ajasta saakka tulvasi Intian loppumattomia aarteita oikein tukuttain pieneen Portugaliin, ja Espanjalaiset katselivat katein silmin niitä suunnattomia rikkauksia, joita heidän naapurinsa korjasivat itselleen samalla aikaa kuin Espanjalaiset eivät kaikista löydöistään olleet hyötyneet senkään vertaa, että olisivat saaneet kustannuksensa palkituiksi.

Mutta silloinpa levisikin kuin kulovalkea halu tehdä unsia löytöjä. Kuninkaat ja vapaavaltiot, aatelismiehet ja porvarit, kaikki tahtoivat he koettaa onneansa; kaikki tahtoivat varustaa laivoja ja joko itse lähteä seikkailuretkille tai lähettää toisia kustannuksellaan. Muuan Ojeda esimerkiksi, joka oli seurannut Kolumbusta hänen toisella matkallansa, sai muutamia Sevillan kauppiaita varustamaan neljä laivaa, jotka hänen päällikkyytensä alaisina lähtivät löytöretkille. Espanjan hovilta pyydettiin ja saatiin lupa. Kolumbuksen mieltä asiassa ei kysytty, vaikka nimenomainen määräys siitä asiasta oli hänen kanssansa tehdyssä sopimuksessa. Badajozin piispa, joka kuninkaan ministerinä hoiti Länsi-Intian asioita, oli kiivas Kolumbuksen vastustaja, eikä tyytynyt ainoastaan tämän vääryyden tekemiseen vihamiestänsä vastaan, vaan antoi lisäksi Ojedalle Kolumbuksen lähettämän päiväkirjan merikarttoineen matkaa helpottaakseen.

Tämän Ojedan seurassa oli myöskin eräs italia-
lainen aatelismies,*) jonka nimi oli Amerigo Ves-
pucci.

Tämä mies saavutti lyhyessä ajassa sellaisen ar-
von matkatoveriensa seassa, että kaikki, mitä tehtiin,
pikemmin tapahtui hänen kuin Ojedan käskystä. Hän
seurasi tarkoin Kolumbuksen kulkemaa suuntaa ja saa-
puikin sentähden viimein Parian rannikolle, jossa hän
nousi maalle useita kertoja, kävi kauppaa alku-asukas-
ten kanssa ja purjehti vielä edemmäksi rannikkoa pit-
kin, saadakseen varmuutta siitä, ettei tämä ollut mi-
kään saari, vaan suuri mannermaa; ja kun hän oli
ehtinyt niin pitkälle, ettei siinä enää ollut epäilemistä,
purjehti hän kuin riemukulussa takaisin Espanjaan,
jossa hän osasi niin hyvin kehua keksintönsä suurta
arvoa, että muut ihmiset unhottivat hänen muka löytö-
jensä ainoastaan vahvistavan sen, minkä Kolumbus jo
aikoja ennen oli huomannut.

Todellisesti suuri mies — huomatkkaa se, lapseni
— ei ole mikään kerskailija. Hän tyytyy tekemään
oikein, huolimatta siitä tuleeko se muitten ihmisten tie-
toon vai eikö. Niin oli Kolumbus tähän saakka käyt-
täytynyt. Matkapäiväkirjansa oli hän antanut vaan
hallituksen käsiin; painon kautta julkaisemista, jotta ne
tulisivat suuren yleisön tietoon, hän ei tullut ajatel-
leeksikaan. Amerigo sitä vastoin oli turhamielinen ja
kunnianhimoinen mies; tuskin oli hän palannut Espan-
jaan, kun hän jo piti huolta siitä että hänen urotyönsä
tulisivat maailman tietoon, ja hän oli osannut laatia
kertomuksensa niin taitavasti, että jokaisen lukijan täy-
tyi pitää häntä, eikä Kolumbusta, Amerikan manteren

*) Toiset sanovat häntä kauppiaaksi Firenzen kaupungista.

oikeana keksijänä. Asian oikean laidan tiesivät ainoastaan ne harvat henkilöt Europassa, jotka olivat lukee-neet Kolumbuksen käsinkirjoitetun kertomuksen; mutta kun nämätkin harvat enimmäkseen olivat Kolumbuksen vihamiehiä, niin eivät he ensinkään olleet halukkaat oikaisemaan suureen yleisöön levitettyjä vääriä tietoja. Siten syrjäytettiin se mies, jota yksin oli kiittäminen Uuden maailman löydöstä, kun se tuon laveasuisen kerskailijan Amerigo Vespuccin mukaan nimitettiin Amerikaksi.

Mikko. Kylläpä se oli väärin tehty.

Isä. Niin oli; mutta sekin voi meille antaa yhden opetuksen. Näette tästä, minkälaisia vääryyksiä todella ansiokas mies saa odottaa kärsivänsä. Usein arvostellaan häntä väärin, häntä kadelditaan, jopa vihaataankin, ja aivan arvottomat henkilöt anastavat itselleen hänelle tulevan palkinnon. Jos siis tekin, kuten toivon, kerran maailmassa tahdotte tulla kelpo miehiksi, niin ennen kaikkea älkää odottako saavanne kiitosta kaikilta ihmisiltä, eikä palkintoa maailman mahtavilta ja ylhäisiltä. Kiinpitäkää silmänne yksistään vain kaikkialla läsnäolevaan Jumalaan, joka näkee ihmisen salaisetkin työt ja ne kerran vetää valkeuteen sekä palkitsee. Vääryyden aika ei kestä kauan; ennen tai myöhemmin tulee kaikki ilmi, ja jokainen palkitaan ansionsa mukaan. Tässäkin kokden voi esillä oleva tapaus olla meille esimerkkinä.

Mitä se Amerigo hyödytti, että Uusi maailma sai nimensä hänestä, eikä, kuten oikeus olisi vaatinut, Kolumbuksesta? Kunnioitetaanko häntä nyt siitä syystä enempi tai Kolumbusta vähempi? Eikö pikemmin häntä halveksita juuri turhamaisuutensa vuoksi? Eikö Kolumbuksen ansioita nyt arvata sitä suuremmiksi, kuta

vähemmin hänen omat aikalaisensa häntä osasivat arvossa pitää? Tuomitkaa itse, kumman sijassa mieluummin haluaisitte olla.

Niilo. Tuhat kertaa ennen tahtoisin olla Kolumbus.

Hannes. Niin minäkin, vaikka ei ikinä tultaisi tietämään mitä olen tehnyt.

Isä. Nyt seurasi yksi löytöretki toisensa jälestä. Niistä kaikista en voi kuitenkaan ruveta kertomaan, koska se veisi meidät liian kauas Kolumbuksestamme. Sentähden ainoastaan pieni poikkeus vielä pääaineestamme; sitten palaan takaisin Kolumbukseen.

Käyttääkseen Vasco di Gaman äsken keksimää tietä Itä-Intiaan antoi Portugalin kuningas varustaa kokonaisen laivaston, joka lastattiin kaikenlaisilla eurolaisilla kauppatarvoilla. Tämän laivaston päälliköksi pantiin Cabral niminen mies. Kun hän oli kuullut, kuinka vaarallinen laivakulku Afrikan länsirannikolla oli, ohjasi hän laivansa, heti päiväntasaajalle asti ehdittyään, länttä kohti valtamerelle. Vähän aikaa purjehdittuaan tähän suuntaan huomasi hän suureksi ihmeekseen joutuneensa laajan maan rannikolle, ja helppo oli nähdä, että tämä äsken löydetty maa ei voinut olla mikään saari. Kuka teistä voi arvata mikä maa se oli?

Muutamat. Etelä-Amerika!

Isä. Mutta mikä osa siitä?

Hannes. Luultavasti Brasilia.

Isä. Oikein arvattu. Kaunis, rikas Brasilian maa se oli, jonka Cabral näin sattumalta oli löytänyt. Hän kiirehti heti ottamaan sitä haltuunsa kuninkaansa nimessä ja lähetti yhden laivoistaan viemään tätä iloista uutista Portugaliin.

Niin keksittiin yksi osa Amerikasta toisensa jälkeen, ja yhä selvemmäksi kävi, kuinka luotettavat ne

perusteet olivat, joiden nojalla Kolumbus oli laatinut nerokkaan alkuperäisen tuumansa. Palatkaamme nyt häneen, kaikkien näiden merkillisten löytöjen ensimmäiseen alkuunpanijaan, jonka jätimme Hispaniolaan ikävään asemaan ja jolla — sen voin teille edeltäpäin sanoa — on vieläkin vain kovia kohtaloita edessään.

Neljästoista kertomus.

Isän viimeisistä sanoista arvasivat hänen pienet kuulijansa taaskin odottaa jotakin surullista käännettä kertomuksessa, ja istuivat sentähden tuskallisessa jännityksessä, kun isä vihdoin alkoi näillä sanoilla:

Jumala viisauudessaan ja armossaan antaa usein tapahtua sellaistaikin, jonka syytä me lyhytnäköiset ihmiset emme voi ymmärtää. Mutta tuhansista esimerkeistä on kukin joka päivä tilaisuudessa huomaamaan, että Hän aina tarkoittaa vain tehdä hyvää meille, niinkuin kaikillekin luoduilleen. Jos siis meille joskus tapahtuu sellaistaikin, josta emme käsitä, miksi niin käy eikä toisin, niin varjeltakoon Jumala meitä silmänräpäystäkään epäilemästä, että Hänen jumalallisen sallimuksensa tiet aina ovat viisaimmat ja parhaimmat, silloinkin kun niitä emme käsitä.

Rakkaat lapset, olen elänyt jokseenkin kauan maan päällä, olen nähnyt paljon ja kokenut paljon. Minä tiedän miltä onni tuntuu, mutta myöskin onnettomuuden päiviä olen kokenut. Usein oli tulevaisuus edessäni pimeä ja kolkko, niin että sydämeni ahdistuksessa ajattelin: suuri Jumala, miksi kuljetat minua tätä orjan-

tappuraista tietä? Miksi ovat muut, jotka varmaankaan eivät ole parempia, vaan ehkä huonompiakin kuin minä, niin onnellisia, ja miksi annat minun kärsiä niin paljon? Niin kysyi ymmärtämätön sydämeni, eikä kukaan voinut siihen vastata. Mutta vastaus ei sittenkään jäänyt tulematta; sillä kun aloin kääntyä Jumalan puoleen ja odottaa hänen hyvyttensä, silloin, juuri kun sitä vähimmin odotin, kääntyivät asiat kokonaan toiselle tolalle. Murheen yö katosi kuin uni, ja ihana aamu-aurinko toi odottamattomia iloja sydämelleni. Ja sen olen tullut selvästi näkemään, että juuri se, mitä hädän hetkellä pidin suurimpana onnettomuutenani, on ollut perustus, jolle rakkaudesta rikas Sallimus minun tietämättäni on rakentanut parhaan onneni. Silloin sanoin sydämessäni: tästä lähin kohdatkoon minua mikä hyvänsä ja kuljettakoon Jumala minua mitä teitä tahansa, en koskaan enää tahdo häntä vastaan napista, vaan aina tahdon muistaa, että kaikkietävä Jumala paremmin kuin minä näkee, mitä minulle on hyödyllistä, ja että hänen viisas hyvytensä ohjaa kaikki parhain päin. Ja, lapset, vasta siitä saakka, kun näin opin lujasti luottamaan taivaallisen Isän hyvyteen, olen niin onnessa kuin onnettomuudessakin voinut olla todellisesti tyytyväinen.

Lapset, olen pitänyt tarpeellisena lausua muutamia sanoja tästä aineesta vastatakseni siihen kysymykseen, joka epäilemättä on herännyt tai herää teidän sydämissänne: miksi antoi Jumala hyvän Kolumbusen kärsiä niin raskasta kohtaloa? Kuka rohkeneisi vastata tähän? Kolumbus itse varmaankin nyt tietää oikean syyn; varmaankin kiittää hän nyt Jumalaa, joka lyhyen kärsimisen kautta on valmistanut hänet iankaikkista elämää varten; mutta me, jotka vielä katse-

lemme kaikkea kuolevaisten silmillä, tahdomme tunnustaa oman kykenemättömyytemme ja kunnioittaen Jumalan käsittämättömiä neuvoja — vaieta.

Me näimme miten Kolumbuksen oli onnistunut kukistaa kapina Hispaniolassa; mutta yleistä ja pysyvää rauhallisuutta ei siltä vielä oltu saavutettu. Tyytyväisyys ja eripuraisuus kyti kipunana tuhan alla. Vaikka Roldan näennäisesti oli palannut velvollisuutensa täytäntöön, ei hän kuitenkaan jättänyt käyttämättä ainoatakaan tilaisuutta parjata Kolumbusta ja hänen toimiansa hallituksen edessä. Kolumbuksen arvo saarella oli myöskin paljon kärsinyt hänen osottamastaan hyvydestä ja anteeksi antavaisuudesta, jota pidettiin heikkoutena. Seuraus siitä oli, että uusia kapinoita syntyi milloin yhdellä, milloin toisella seudulla, josta Kolumbukselle tuli niin paljon huolta ja vaivaa, ettei hän ensinkään ehtinyt ajatella itsensä puolustamista Espanjan hovin edessä tai löytöretkiensä pitkitämistä. Hänen ja hänen veljiensä täytyi alituisesti olla aseissa, ja jokapäiväiset harmit ja rettelöt kalvoivat hänen jo hyvin riutuneita voimiansa. Lepo ja virkistys olisi ollut hänelle välttämättömän tarpeellinen, mutta sitä hänelle ei suotu. Sellainen oli hänen oma surkuteltava asemansa Hispaniolassa.

Sen lisäksi tuli, että hänellä oli vastoinkäymisiä sielläkin, missä hän itse ei ollut saapuvilla. Sillä välin kun hän ponnisti kaikki jälellä olevat voimansa palauttaakseen rauhaa ja järjestystä Hispaniolassa, sai aikaan mitä viisaimpia laitoksia ja koetti hyvin runsastuloisten vuorikaivosten avaamisella tyydyttää seuralaistensa voitonhimoa ja hallituksensa toiveita, puhkesi kotona Espanjassa häntä vastaan kamala myrsky. Kuulkaa, lapset, mitenkä se tapahtui!

Roldan ja hänen puoluelaisensa olivat, kuten jo kerroin, tehneet kaikki mitä voivat saadakseen Kolumbuksen syypääksi äskeisiin rauhattomuuksiin. Samaan aikaan oli kotimaahansa palannut paljon tyytymättömiä, jotka odotettujen rikkauksien sijaan olivat löytäneet vain köyhyyttä ja vastuksia. Kaikki nämätkin pitivät Kolumbusta heidän pettyneiden toiveittensa ainoana syynä ja levittivät koko Espanjassa vain herjauksia ja kirouksia häntä vastaan. Hänen mahtavain vihollistensa yllytyksestä ahdistivat he kuningasta ja kuningatarta pyynnöillä, että heidän kärsimänsä tappiot korvattaisiin, ja valituksilla muka vääryyksistä ja sorrosta, jota he sanoivat Kolumbuksen harjottaneen. Ryyryt, jotka peittivät heidän ruumistaan, ja heidän kalpeat, laihtuneet kasvonsa tekivät heidän syytöksensä hyvinkin todenmukaisiksi. Niin usein kuin kuningas tai kuningatar julkisuudessa esiintyivät, kokoontui heidän ympärilleen lauma tuollaisia onnettomia, jotka pyysivät heiltä armoa itselleen ja kosta Kolumbukselle. Oliko ihme, että epäluuloisuuteen niin taipuisa kuningas lopuksi otti uskoakseen näitä syytöksiä, ja että itse kuningatarkin, joka tähän saakka yhä vain oli suojellut Kolumbusta, alkoi taipua hänen vastustajainsa puoleen?

Päätettiin siis vielä toistamiseen lähettää valtuutettu Länsi-Intiaan tutkimaan amiraalin käytöstä. Frans de Bovadilla oli se mies, jota Kolumbuksen viholliset tähän toimeen ehdottivat; ja valtakirja, joka hänelle annettiin, ei ainoastaan oikeuttanut häntä kukistamaan sitä miestä, jota vastaan vehkeiltiin, vaan oli omiansa yllyttämäänsäkin häntä niin tekemään, jos vaan voi. Hän sai näet toimekseen panna Kolumbus pois viralta niin pian kuin hän oli huomannut hänen käytöksensä

rangaistusta ansaitsevaksi, ja ruveta itse hänen sijaansa. Tarvittiinko enempää tehdäksensä miesparan turmiota välttämättömäksi?

Juuri samaan aikaan kuin tämä Jobinsanoma saapui Hispaniolaan, oli Kolumbuksen lakkaamattomien ponnistuksiensa kautta onnistunut palauttaa levollisuus ja rauha saaren kaikissa osissa. Tyytymättömät olivat asettuneet, kaikki Espanjalaiset ja Intiaanit olivat palanneet kuuliaisuuteen ja alistuneet lakien alaisiksi; mitä rikkaimmissa kaivoksissa oli töitä alotettu ja hyvä alku oli tehty maan viljelemiseen. Kaikki nämät olivat seikkoja, joiden olisi pitänyt puhua hänen puolestaan, jollei hänen tuomionsa ja onnettomuutensa olisi ollut jo edeltäpäin määrätty.

Kun Bovadilla saapui San Domingoon, oleskeli amiraali juuri eräässä paikassa saaren eteläosassa, missä hänen läsnäolonsa oli tarpeellinen olojen järjestämiseksi. Oikeus, kohtuus ja kunnioitus niin ansiokasta miestä kohtaan olisi toki vaatinut, että hänen tuomarinsa, ennenkuin ryhtyivät mihinkään toimiin häntä vastaan, olisivat odottaneet hänen palaamistaan. Mutta mitä välitti sellainen roisto kuin Bovadilla oikeudesta ja kohtuudesta? Eihän hän ollut tullut kuulemaan Kolumbuksen puolustuksia, vaan tuomitsemaan hänet rikokselliseksi ja itse asettumaan hänen sijallensa!

Niin pian kuin hän siis oli astunut maalle, käski hän heti osottaa tien amiralin asunnolle ja julisti, että se siitä päivästä saakka oli hänen omansa. Sitten anasti hän muutta mutkitta poissa olevan omistajan kaikki tavarat. Sen jälkeen antoi hän julkisesti ilmoittaa, että hänet oli lähetetty panemaan maaherra pois viralta ja hankkimaan korvausta kaikille niille, joilla oli valituksia häntä vastaan. Ei vielä tähänkään tyy-

tyen vapautti hän kaikki ne, jotka Kolumbus oli vangittanut, ja kehotti heitäkin tuomaan esiin valituksiaan, ja helppo on ymmärtää, ettei sitä kehotusta tarvinnut heille kahdesti lausua.

Koko tämä menettely oli jo hyvin väärä ja kohtuuton. Se ei kumminkaan ollut mitään sen kohtelun rinnalla, jota tämä väärä tuomari uskalsi käyttää itse vainottua maailmanlöytäjää vastaan.

Hävytön Bovadilla lähetti sanan Kolumbukselle, että hänen viipymättä pitäisi saapua hänen eteensä tekemään tiliä menettelystään. Samalla lähetti hän kuninkaallisen kirjeen, joka velvotti Kolumbuksen totelemaan, jos kuninkaakaan valtuutettu hänelle jotakin määräsi. Äkillinen salaman isku kirkkaalta taivaalta ei saata turvallisessa vaeltajassa herättää suurempaa hämmästystä kuin tämä odottamaton tieto Kolumbuksessa. Hän ei uskonut omia silmiänsä; hän katseli vielä kerran paperia, jolla tuo niin kohtuuton määräys oli luettavana; mutta sen sisällys ei siitä muuttunut. Hänen, Uuden maailman ansiokkaan keksijän, jota omatunto ei syyttänyt mistään rikoksesta hänelle uskotuissa toimissa, tuli siis todellakin saapua tuomittavaksi roiston eteen, joka ei ollut ansainnut saada edes suudella hänen jalkainsa tomua! Syvästi loukkasi Kolumbusta tällainen käsky.

Kumminkaan ei hän hetkeäkään ollut kahdella päällä siitä, mitä hänen oli tehtävä. Hänellä oli aseellisia miehiä ja Bartolomeo veli luonansa, ja helppo olisi hänen ollut hankkia itselleen vielä enempi puoluelaisia, voidakseen ase kädessä puolustaa oikeuttansa halpamaista tuomariansa vastaan. Kumminkin halveksi hän väkivaltaan turvautumista, koska sellainen puolustustapa ei sopinut yhteen sen kuuliaisuuden kanssa, jota

hän katsoi olevansa velkapää osottamaan esivallallensa silloinkin kun häntä kohtaan oli mitä suurin vääryys tehty. Hän siis vähääkään arvelematta ja nurisematta palasi San Domingoon kuulemaan tuomiotansa, olipa se minkäläinen hyvänsä.

Hän saapui ja hänen tulostaan vietiin sana Bovadillalle. „Pankaa hänet kahleisiin!“ huusi julmuri sallimatta hänen edes puhua puolestaan. „Viekää hänet pois täältä!“ — Käskyä toteltiin. Kolumbus iskettiin kahleisiin ja vietiin erääseen laivaan vartioitavaksi.

Voitteko mielessänne kuvailla tätä inhottavaa kohtausta! Tuossa seisoo suuri Kolumbus kuin pahantekijä saman maan piinalla, jonka hän itse oli keksinyt, oman talonsa edustalla ja omien alammaistensa keskellä. Ja tuo julkea rosvo, joka oli anastanut hänen omaisuutensa ja kunniansa, ei salli hänen edes astua sisään, panettaa syyttömän miehen kahleisiin ja näin häpeällisellä tavalla lähettää hänet maasta, jonka hän oli hankkinut kuninkaallensa kestämillä tuhannet vaarat ja vastukset! Vaan tämänkin viimeisen kovan iskun kestää hän tyynellä arvokkaisuudella ja kärsivällisyydellä, joka paremmin kuin kaunopuheliainkin puolustuspuhe todisti hänen viattomuuttansa ja ylevämielisyyttänsä. Nyt vietiin hän väkivallalla pois, mutta hänen kärsimisensä kalkki ei vielä ollut tyhjennetty. Vimmastunut espanjalainen rahvas, joka, kuten tiedämme, enimmäkseen oli vapaaksi laskettuja vankeja, juoksi hänen ympärillään ja herjasi mitä häpeällisimmillä pilapuheilla hänen onnettomuuttansa. Voi sydämettömyyttä! voi sanomatonta halpamaisuutta!

Tämäkään ei vielä tyydyttänyt Bovadillan vihaa ja julmuutta. Hän arvasi, että hänen jalomielisen vankinsa mieltä vielä lievitti se seikka, että hän tiesi

veljiensä olevan vapaudessa. He olivat siis myöskin vangittavat, ja jotta he eivät yhdessä olollaan voisi olla toisilleen lohdutukseksi, määräsi hän, että he olivat pidettävät vankeudessa kukin eri laivallaan. Sitten pani hän alkuun oikeudenkäynnin heitä vastaan ja tuomitsi heidät muitta mutkitta — kuolemaan. Onneksi ei hän toki sentään juljennut itse panna tuomiotaan täytäntöön, sillä hän pelkäsi vastuunalaisuuttaan. Kumminkin toivoi hän, että hänen mahtava serkkunsa Badajoz'in piispa, Kolumbuksen leppymätön vihollinen, kyllä pitäisi huolta tuomion täytäntöön tulemisesta. Hän päätti siis lähettää vangit ja heidän mukanaan oikeudenkäyntipaperit Espanjaan.

Tällaisia petoja ihmishaamussa kuin Bovadilla ei Jumalan kiitos kuitenkaan tapaa kuin joskus vaan, harvinaisina poikkeuksina. Tälläkin kertaa ilmestyi sentään kunnan mieskin, joka mikäli mahdollista koetti korvata toisen tekemää vääryyttä.

Tuskin oli sen laivan päällikkö, jonka piti viedä Kolumbus ja hänen veljiensä Espanjaan, lähtenyt purjehtimaan, kun hän sääliväisesti ja kunnioittaen läheni jaloa vankiansa vapauttaakseen hänet kahleista. Mutta Kolumbus kieltäysi käyttämästä hyväkseen hänen hyvän tahtoisuuttansa. „Antakaa minun olla!“ vastasi hän. „Näitä kahleita kannan esivaltani käskystä; ainoastaan hallitsijani voi vapauttaa minut niistä, ja minä tahdon edeskinpäin osottaa olevani yhtä kuuliainen laeille kuin tähän saakka olen ollut.“ Hän pysyi siis kahleissa siihen saakka kuin hän oli tullut Espanjaan.

Bovadilla oli määrännyt että vangit saapuessaan Espanjaan olivat jätettävät Badajoz'in piispan huostaan, jotta he eivät saisi tilaisuutta pyytää tähänastiselta suojelijaltaan, Isabella kuningattarelta, apua. Eräs

rehellinen Martin niminen merimies, jota säälisti amiralia kohtaan osotettu kovuus, lähti kuitenkin salaa laivalta ja vei Kolumbukselta kirjeen kuningattarelle, jossa asiain meno oli täydellisesti selvitetty.

Suuresti hämmästyttiin hovissa tätä sanomaa, sillä sitä ei sentään oltu aavistettu, että Bovadilla uskaltaisi näin julkeasti väärinkäyttää hänelle annettua valtakirjaa. Jo huomattiin, kuinka halpamaisesti oli ansio-kasta miestä kohdeltu, ja aavistettiin, että koko Europa tulisi inholla näkemään sellaista menettelyä. Sen vuoksi lähetettiin kiireimmiten käsky, että Kolumbus ja hänen veljensä olivat heti vapautettavat.

Samalla mitä kohteliaimmin pyydettiin Kolumbusta tulemaan hoviin ja lähetettiin hänelle tarpeellisia varoja, jotta hän voisi pukeutua ja esiintyä säätynsä mukaisesti. Hän taipui kaikkeen ja tuli.

Astuessaan huoneeseen, missä kuningas ja kuningatar ottivat vastaan hänet, heittäysi hän vaieten heidän jalkoihinsa. Syvä tunne kärsimästään vääryydestä teki hänet sanattomaksi ja pitkään aikaan ei hän saanut itseään hillityksi. Vihdoinkin rohkaisi hän itsensä, koska tieto viattomuudestaan häntä vahvisti, ja hän alkoi puolustaa itseään ilkeiden vihamiestensä kehoja parjauksia vastaan. Hän piti tyyneesti ja arvokkaasti pitkän puheen, jossa hän todisti viattomuutensa niin päivänselvästi, että Ferdinand ja Isabella täydellisesti uskoivat hänen puhettansa. He lausuiivat paheksumisensa siitä, mitä oli tapahtunut, ja vakuuttivat että kaikki oli tapahtunut heidän tietämättänsä. Tehdäkseen vielä varmemmaksi tämän vakuutuksensa erottivat he Bovadillan heti virastaan ja koettivat lepyttää Kolumbusta kohteliaisuudella ja lupaamalla vast'edeskin suojelustaan.

Sitä myöten oli kaikki hyvin. Mutta kun nyt tuli ratkaistavaksi, kenen huostaan uudet löytömaat Bovadillan jälkeen uskottaisiin, niin näkyi kyllä, että epäluulo Kolumbusta vastaan, kun se kerran oli pääsyt juurtumaan, ei vielä ollut kokonaan haihtunut. Mielellään tahtoivat hallitsijat välttää kaikkea epäluulon varjoa ja puhdistautua syytöksestä, että olivat vääryyttä tehneet, siten että julkisesti moittivat kaikkia Bovadillan toimia; mutta arveluttavalta näytti heistä asettaa Kolumbus entiseen virkaansa. He pitivät vaarallisena uskoa miehelle, jolle he olivat niin suurella kiitollisuuden velassa ja jota he niin huonosti olivat palkinneet, toimen, jossa hän saattoi kostaa heille. He sen tähden pidättivät häntä luonaan hovissa ja nimittivät hänen sijaansa Länsi-Intian maaherraksi Nikolas Ovandon.

Turhaan vetosi Kolumbus oikeuteensa tämän virran saamiseen, joka jo yritystä alettaissa oli myönnetty hänelle ja hänen suvullensa ijäisiksi ajoiksi; turhaan valitti hän sen uuden vääryyden tähden, joka tapahtuisi, jos ensin julistettaisiin hänet syyttömäksi ja sitten kuitenkin erotettaisiin hänet virastaan aivan kuin rangaistukseksi. Hänen valituksistaan koetettiin päästä kaikenlaisilla selityksillä, ja siihen se jäi, että Ovando lähti Hispaniolaan.

Taas syvä pistos Kolumbuksen sydämeen, jossa eivät entistenkään vääryyksien iskemät haavat vielä olleet ehtineet umpeen kasvaa! Eikä hän salannutkaan oikeutettua harmiansa. Minne hän menikin, niin hän aina kuljetti mukanaan ne kahleet, joilla hän oli ollut sidottu, todistuksena siitä halpamaisesta kiittämättömyydestä, jolla hänen äärettömät ansionsa oli palkittu. Ne olivat aina hänen silmiensä edessä ja hän määräsi, että ne hänen kuollessaan olivat pantavat hänen hautaansa.

Ja riittäköön nyt täksi kerraksi!

Kaikki. Kolumbus parka!

Viidestoista kertomus.

Mikko. Eikö Kolumbus koskaan enää tule Länsi-Intiaan?

Isä. Sen näyttää tulevaisuus; tällä kertaa ei ainakaan siltä näytä, sillä hänen valituksiansa ei kuunnella ja Ovando valmistautuu lähtemään.

Ei vielä koskaan oltu niin lukuisaa laivastoa lähetetty Länsi-Intiaan, kuin se, mikä annettiin uudelle maaherralle. Siinä oli 32 laivaa ja 2,500 miestä, joista suurin osa aikoi asettua Hispaniolaan. Ovando purjehti tämän lukuisan joukon etupäässä ja Kolumbuksen täytyi pysyä kotona, täytyi nähdä, kuinka toinen lähetettiin niittämään sitä mitä hän sanomattomilla vaikeuksilla oli saanut kylvetyksi. Minun ei varmaankaan tarvitse teille kuvailla, kuinka suuresti häntä suretti, kun hänen kuuluisa ratansa tällä tavalla katkaistiin ja hän estettiin saattamasta loppuun suurta löytösuunnitelmaansa.

Ovando saapui juuri paraaseen aikaan Hispaniolaan. Jos hän olisi viipynyt vähänkin kauemmin, niin olisi Bovadilla väärällä ja typerällä hallinnollaan kukatiesi ehtinyt perinpohjin turmella olot siellä. Tuo roisto näet toivoi pysyvänsä vallassa, jonka hän vääryydellä oli itselleen anastanut, siten että hän luvattomilla keinoilla koetti suostuttaa itseensä konnamaiset ihmiset. Siinä mielessä kumosi hän kaikki Kolumbuksen anta-

mat viisaat asetukset ja salli jokaisen elää mielensä mukaan. Hänen edeltäjänsä oli koettanut isällisesti suojella Intiaaniraukkoja kaikkea sortoa vastaan Espanjalaisten puolelta; hän sitävastoin heitti heidät täydellisesti turvattomina väkivallalle alttiiksi. Hän laski heidän lukumääränsä ja jakoi heidät sitten orjiksi voittohimoisille seuralaisillensa, jotka käyttivät noita onnettomia villejä työhön vuorikaivoksissa ja kohtelivat heitä sydämettömällä ankaruudella. Työn raskaus ja kovuus, jolla julmat päällysmiehet heitä rasittivat, tekivät suuria tuhoja näiden luonnostaan heikkojen ihmisten joukossa, ja onneton kansa oli vähällä kuolla sukupuuttoon.

Ensimmäinen toimi, mihinkä Ovando ryhtyi, oli että hän erotti Bovadillan virasta ja lähetti sekä hänen että Roldanin Espanjaan siellä vastaamaan huonosta käytöksestään. Kuninkaan käskystä lakkautti hän sen jälkeen kaiken orjuuden ja julisti Intiaanit vapaiksi ihmisiksi, joita ei kukaan saisi väkivallalla kohdella. Hän rajoitti Espanjalaisten hillimätöntä käytöstä uusilla asetuksilla; hän tosin salli heidän tästälähinkin etsiä kultaa, mutta ainoastaan sillä ehdolla, että puoli voitosta aina tulisi kuninkaalle, saaren hallitsijalle.

Hannes. Siinäpä oli viimeinkin järkevä maa-herra!

Isä. Toivotaan, että hän aina niin käyttäytyy. Mitä hän nyt teki, tapahtui kuninkaan käskystä; saam-mehan nähdä, miten hän menettelee asioissa, joissa hänellä on vapaa päättämisvalta.

Mutta jo on aika meidän palata Kolumbukseen. — Mutta mitäpä voisin hänestä kertoa muuta kuin sellaista, jonka täytyy synnyttää surua ja sääliä? Tuon tuostakin kävi hän kiittämättömässä hovissa, jossa vähän välitettiin hänen oikeutetuista vaatimuksistaan.

Hän rukoilee — ei armoa, vaan oikeutta; kädessään kuninkaan antama ja allekirjoittama sopimuskirja vaatii hän lupauksen täyttämistä, sitä nimittäin, että hän eikä kukaan muu nimitettäisi Uuden maailman varakuninkaaksi. Hänen täytyi nähdä vihamiestensä melkeinpä julkisesti ilkkuvan häntä — ja voittehan silloin arvata, minkälaiset tunteet hänen rinnassaan riehuivat!

Hannes. Tiedänpä mitä minä olisin tehnyt!

Isä. No mitä sitten?

Hannes. En olisi enää viitsinyt tuhлата sanaakaan siihen asiaan.

Isä. Entäs sitten?

Hannes. Sitten olisin joko asettunut rauhassa viettämään jällellä olevia elinpäiviäni tai lähtenyt jonkun toisen kuninkaan luo, tarjotakseni hänelle palvelustani.

Isä. Mitä tuohon jälkimmäiseen ehdotukseesi tulee, niin oli Kolumbus jo kokemuksesta oppinut, ettei siinä suhteessa yksi hovi juuri ollut parempi kuin toisenkaan. Arvattavasti katsoi hän asiata siltäkin kannalta, että vaikka hänelle annettu lupaus oli rikottu, ei hänen kuitenkaan sopinut vetäytyä erilleen sen maan asioista, jonka palvelukseen hän kerran oli sitoutunut. Eikä hän taas myöskään voinut viettää loppuikänsä toimetttömyudessa ja luopua löytöretkipuuhistansa; se oli hänelle aivan mahdotonta.

Siitä oli hän varma, että hän viimeisellä retkellään jo oli tavannut manteren. Hänen entisen luulonsa, että tämä mannermaa oli osa Intiasta, olivat useat hänen tekemänsä havainnot tehneet hyvin epäiltäväksi. Nyt arveli hän, että tämän manteren ja Intian välillä kenties oli suuri meri, joka erotti ne toisistaan; kuka teistä voi sanoa, oliko tässä arvelussa ensinkään perää?

Kaikki. Oli, oli! Niiden välillä on Iso valtameri eli Tyven meri.

Isä. Katsokaa, kuinka paljon enemmän me nyt tiedämme maapallosta, kuin viisaimmatkin sen ajan ihmiset! Mitä Kolumbus saattoi ainoastaan aavistaa, sen tietää nyt jokainen lapsikin. Siitä näette, kuinka paljosta meidän on kiittäminen tätä miestä, jota ilman toinen puoli maanpalloa olisi luultavasti vielä vuosisatojakin pysynyt tuntemattomana.

Kolumbus piti myös hyvin todennäköisenä, että Panaman kannaksen seuduilla — jonka paikan kyllä tiedätte — olisi joku salmi, jonka kautta voisi purjehdita Atlantin merestä tuohon tuntemattomaan valtameriin ja sitten sen poikki Intiaan.

Mikko. Mutta sehän ei ole totta!

Isä. Eikö?

Mikko. Kartallahan näkee, ettei Pohjois- ja Etelä-Amerikan välillä ole mitään salmea.

Isä. Olet oikeassa, Mikko. Mutta näet kumminkin, että maa on tässä sangen kapea ja että Kolumbusen arvelu siis tuli hyvin lähelle asian todellista laitaa.

Erittäin tärkeältä näytti hänestä nyt kumminkin tutkia, oliko todella sellainen salmi olemassa vai eikö. Sillä jos se löydettäisiin, niin olisi kulku Espanjasta Intiaan sen kautta monin verroin suurempi kuin Portugalilaisten keksimä tie Afrikan ympäri. Vaikka siis kuningas olikin tehnyt niin suuren vääryyden häntä kohtaan, niin oli sittenkin hänen halunsa löytöretkille niin suuri, että se sai hänen voittamaan vastenmielisyyden, joka pidätti häntä kuninkaan puoleen uudelleen kääntymästä. Hän päätti sentähden vielä kerran antautua kaikkien niiden vaarojen alaisiksi, jotka liittyivät uuteen löytöretkeen.

Hän ilmaisi aikeensa hoville, joka ihastui päästessään näin mukavalla tavalla hänen ikävästä läsnäolostaan. Sillä niin ansiokkaan ja kuitenkin niin syvästi loukatun miehen näkeminen oli kuninkaalle ja kuningattarelle kuin jokapäiväinen moite, josta he mielellään tahtoivat olla vapaat. Myöskin oli heillä syytä vielä kerran toivoa hyötyä itselleen hänen taitavuudestaan. Kiireimmittään käskettiin siis toimittaa hänelle laivasto.

Mutta minkälainen laivasto! Neljä pientä vai-vaista kaljaasia, joista ei suurinkaan koolleen ollut edes puolet tavallisesta laivasta — semmoisilla apuneuvoilla piti hänen panna toimeen niin tärkeä yritys! Niillä piti hänen purjehtia aavaa, tuntematonta valtamerä, avata tie Itä-Intiaan ja sen äärettömän aarteiden luo! Kuinka pienet keinot ja kuinka suuret aiheet!

Toinen olisi voinut luulla mahdottomaksi saada taollaisissa oloissa mitään toimeen, mutta Kolumbus muisteli ensimmäistä matkaansa ja pani nytkin yhtä rohkeasti henkensä alttiiksi. Hän meni siis laivalle, mukanaan Bartolomeo veljensä ja kolmetoistavuotias poikansa Fernando, joka sitten on kirjoittanut isänsä elämäkerrankin.

Kesäkuun 29 p:nä vuonna 1502, siis kymmenen vuotta ensimmäisen matkansa jälkeen lähti hän purjehtimaan Cadizista, ohjaten, kuten tavallisesti, kulkunsa ensin Kanarian saarille. Matka kului tällä kertaa erittäin onnellisesti, paitsi että suurin hänen laivoistaan oli niin hidas että se vaivoin saattoi seurata toisia. Siitä syystä purjehti hän ensin Hispaniolaan vaihtaakseen kelvottoman laivansa siellä toiseen parempaan.

Saavuttuansa tälle saarelle lähetti hän sanan Ovan-dolle ilmoittaakseen matkansa syyn ja pyytääkseen lupaa

laskea laivansa satamaan. Olisiko uskonut, että maaherra oli kyllin hävytön kieltääkseen häneltä tämän luvan! Kolumbus lähetti toisen sanansaattajan ja ilmoitti, että hän eräistä merkeistä kokemuksensa nojalla päätti kovan myrskyn olevan tulossa. Hän pyysi sentähden lupaa saada vaan sen ajaksi etsiä suojaa satamassa, ja kuullessaan että maaherra juuri oli aikeissa lähettää isonpuolisen laivaston Espanjaan, neuvoi Kolumbus häntä lykkäämään sen lähtöä paria päivää tuonemmaksi. Mutta kaikki oli turhaan! Hänen pyyntöönsä vastattiin sittenkin kieltävästi ja hänen neuvoilleen naurettiin ihan kuin olisivat ne olleet mielettömän houreita. Espanjaan aiottu laivasto lähti kun lähtikin purjehtimaan.

Noin kohdeltiin sitä miestä, jota Espanjalaisten oli kiittäminen koko Länsi-Intian omistuksesta, saarella, jonka hän henkensä kaupalla ja lukemattomia vaaroja kärsien oli löytänyt! Häneltä, jonka elämä ja silloinen tehtävä olivat niin tärkeitä, kiellettiin turvapaikka myrskyä ja rajuilmaa vastaan, jonka ihmisyiden tunne käskee suomaan ventovieraalle muukalaisellekin!

Taivas kuitenkin tällä kertaa kosti loukkauksen viatonta miestä vastaan. Myrsky, jota hän oli ennustanut, nousikin todella. Hän itse oli valmistautunut sitä vastaanottamaan ja hänen viisaat toimenpiteensä pelastivat hänen omat laivansa perikadosta. Koko tuo kalliilla tavaroilla lastattu laivasto, johon kuului 18 alusta, joutui sitävastoin aaltojen uhriksi, paitsi kolmea, jotka pelastuivat. Roldan ja Bovadillakin saavuttivat siinä ansaitun palkkansa ilkeydestään Kolumbusta vastaan. Huomiota ansaitseva seikka on tässä kohden sekin, että ainoastaan se laiva, joka oli sisältänyt Ko-

lumbuksen omaisuuden, jäi vahingotta ja saattoi jatkaa matkaansa Espanjaan, vaikka se oli ainoastaan sentähden käytetty tarkotustaan varten, että se oli huonoin kaikista. Molempien muiden täytyi mitä surkeimmassa kunnossa palata San Domingoon.

Tämä omituinen tapaus teki sen ajan taitamattomiin ja taikauskoiisiin asukkaisiin aivan toisen vaikutuksen kuin olisi odottanut. Sen sijaan että he olisivat kunnioittaneet oikeutta, jolla Kaikkivaltiaan käsi johtaa ihmisten kohtalot, juolahti heidän mieleensä ajatus, että Kolumbus oli noita, joka väkeväin, hänen palveluksessaan olevien henkien avulla oli nostanut tämän myrskyn kostaakseen vihamiehilleen. „Sillä“, sanoivat he, „mitenkä muuten olisi juuri se laiva yksin säästynyt, jossa hänen omaisuutensa oli?“

Täydellä syyllä tuntien paha mieltä lähti Kolumbus saarelta, jossa ei edes sen löytäjälle tahdottu suoda turvaa kauheata myrskyä vastaan, ja purjehti paljon vahinkoa kärsineillä laivoillaan länteen päin mannermaata kohti.

Tälläkin matkalla kohtasi häntä paljon vastuksia ja vaaroja. Kunminkin saavutti hän vihdoin Guanaia nimisen saaren, joka, kuten kartalta näette, on lähellä Honduras-rannikkoa mannermaalla.

Niin pian kuin oli laskettu ankkuriin, lähetti amiraali veljensä Bartolomeon muutamien miesten kanssa maalle tutkimaan saarta. Lähestyessään rannikkoa tapasi tämä suuren intiaaniveneen, joka todisti paljon taitellisemmasta rakennustavasta kuin ennen huomatu. Se oli melkoisen pitkä, 8 jalkaa leveä ja keskeltä varustettu palmunlehdistä tehdyllä katoksella. Tämän katoksen alla istuivat Intiaanien vaimot ja lapset, joiden lisäksi veneessä oli 25 miestä.

Heitä koetettiin saada kiinni, ja sittenkuin se oli onnistunut, antautuivatkin he hyvällä, vaikka he kaikki olivat aseellisia. Sitten tutkittiin heidän lastinsa ja löydettiin siinä vuodepatjoja, eräänlaisia hihattomia paitoja sekä muitakin vaatekappaleita, suuria puumiekkvoja, jotka oli tehty teräviksi molemmin puolin kiinnittämällä niihin langalla ja hartsilla ukonkiviä; vielä löydettiin sieltä vaskikirveitä sekä muita tarvekaluja. Heidän ravintonsa oli sama kuin Hispaniolan asukkaiden, paitsi että he myöskin käyttivät erästä maissijyvistä tehtyä kaljan tapaista juomaa, ja söivät myöskin erinomaisella halulla kaakaopapuja, joita Europalaiset nyt ensikerran näkivät.

Amiraali huomasi kansan siveäksi ja miellyttäväksi ja iloitsi siitä, koska hän toivoi saavansa heiltä tietää yhtä ja toista. Hän kohteli heitä erittäin ystävällisesti, vaihtoi tavaroita heidän kanssansa ja tutkittuaan heitä tarpeeksi laski taas pois sekä antoi heille luvan mennä mihinkä tahtoivat. Kumminkin piti hän luonansa erään ukon, joka näytti järkevimmältä heistä ja joka vapaasta tahdostaan suostui joksikin ajaksi jäämään laivalle, koska Kolumbus tahtoi saada häneltä tarpeellisia tietoja ja käyttää häntä tulkkina ja välittäjänä keskusteluissaan villien kanssa.

Tältä ukolta sai hän kuulla, että lännessäpäin oli hyvin suuri maa, jossa kultaakin oli oikein runsaasti. Helposti ymmärrettävillä merkeillä selitti vanhus myöskin, että ihmiset siinä maassa kantoivat kultakruunuja päässänsä ja paksuja kultarenkaita käsiensä sekä jalkojensa ympärillä ja että pöydät, tuolit ja arkutkin siinä maassa varustettiin kultaheloilla. Ja kun hänelle näyttettiin koralleja, ryytejä ja muita kalliita tavaroita, niin vakuutti hän, että niitä siellä oli vaikka kuinka paljon. Tuo maa oli rikas Meksiko.

Mutta vaikka amiraalin seuralaiset himosivat näitä aarteita, halusi hän itse kuitenkin mieluummin purjehtia eteenpäin saavuttaakseen matkansa suuren päämäärän, tuon salmen, jota hän etsi ja jonka hän ei luullut olevan hyvinkään kaukana. Hän siis paljонkaan arvele-matta heitti sikseen nuo suunnattomat aarteet, joiden hän kuuli olevan niin lähellä, ja purjehti itäänpäin man-nermaan rannikkoa pitkin.

Aiti. Tuossa hän taas osottautui olevansa todella suuri ja kunnan mies. Hänellä oli niin hyvä tilaisuus rikastua, ja kumminkin seurasi hän sisällisen kutsumuk-sensa vaatimusta, vaikka se vei hänet pois näistä aar-teista; hän halusi mieluummin hyödyttää maailmaa kuin itseänsä ja mieluummin kärsiä toisten vihaa kuin olla uskoton velvollisuudellensa. — Oi, lapseni! Kunpa voi-sitte tekin kaikki samanlaisessa asemassa osottaa saman-laista hyvettä ja jaloa itsensäkieltämistä.

Isä. Sen he kyllä tekevät, toivon minä, ja jollen sitä rohkenisi toivoa, silloin tahtoisin rukoilla Jumalaa, että hän mieluummin antaisi silmiemme sulkeutua ikuiseen uneen kuin sallisi meidän nähdä lapsiemme menettele-vän kehnosti ja halpamaisesti. Mutta, lapset, ettehän te koskaan tahdokaan niin tehdä, tahdottehan mieluum-min pysyä köyhinä ja halveksittuina kuin menetellä vastoin velvollisuutenne vaatimuksia? Ja joka kerta kun oma hyöty houkuttelee teitä kehnoon tekoon, muis-tattehan silloin, että isänne on teitä siitä varottanut ja että hän sillä tarkotti teidän sekä ajallista että ijan-kaikkista parastanne! Niin, lapset, senhän aina tah-dotte muistaa ja, koko elämänne ajan elää jalosti ja oikein!

Kuudestoista kertomus.

Isä. Kolumbus siis, pysyen päätöksessään, purjehti Honduras-rannikolta itäänpäin etsiäkseen sitä salmea, jonka villit olivat vakuuttaneet sielläpäin olevan.

Hannes. Mutta silloinhan he olivat pettäneet häntä.

Isä. Ei suinkaan; vaan asia oli niin, etteivät he molemmin puolin olleet oikein ymmärtäneet toisiaan. Kolumbus koetti saada heitä käsittämään, että hän etsi salmea, mutta he luulivat hänen tarkottavan kannasta eli taipaletta. Ja silloinhan he olivat aivan oikeassa, kun neuvoivat hänet Panamaan.

Tällä retkellään itäänpäin tapasivat he ihmisiä, jotka kaikissa suhteissa olivat paljon raaempia kuin äskeiset alku-asukkaat. He kävivät aivan alastomina, söivät raakaa lihaa ja kalaa ja olivat venyttäneet korvansa hartioihin saakka ripustamalla niihin monenmoisia kapineita. Ihoonsa olivat he leikelleet hirvien, jalo-peurain ja muiden eläinten kuvia. Arvokkaammat heidän joukossaan erosivat toisista valkoisten ja punaisten pumpuli-päähineiden kautta. Muutamat olivat maalanneet kasvonsa mustiksi, toiset punaisiksi ja toiset taas juovikkaiksi ja kirjaviksi; vielä toiset sitä vastoin olivat värjänneet ainoastaan huulet, sieramet ja korvat. Reiät heidän korvissaan olivat niin suuret, että niistä sopi kananmuna. Kolumbus sen johdosta antoi tälle paikkakunnalle nimen de las Orejas-rannikko (korvarannikko).

Sieltä purjehti hän eteenpäin, vaikka vaan lyhyissä päivämatkoissa, koska hänen melkein alituisesti oli taisteleminen vastatuulten ja epäsuotuisten merivirtojen

kanssa. Viimein saavutti hän niemen, jossa ranta kääntyi etelään, niin että sama tuuli, joka tähän saakka oli ollut hänelle haitallinen, nyt muuttui suotuisaksi, kun hän yhä purjehti rannikkoa pitkin. Hurskas amiraali, joka aina muisti kaiken hyvän Antajaa jokaisen onnellisen tapauksen sattuessa, antoi tälle niemelle nimen *Gracias a Dios*, joka merkitsee „Jumalalle kiitos.“

Kun muutamia päiviä myöhemmin oli laskettu ankuriin eräälle toiselle paikalle, saapui pian muutamia veneitä, jotka olivat täynnä aseellisia villoja. Heillä näytti olevan mielessä estää Europalaisia maalle nousemasta. Mutta pian tulivat he huomaamaan, että Espanjalaisten aikeet olivat aivan rauhalliset, ja lähestyivät heitä sen vuoksi levollisesti sekä kaupittelivat mukanaan olevia tavaroita — kaikenlaisia aseita, joutsia, eräästä raskaasta, mustasta puunlajista tehtyjä keppejä, pumpulivaatetta ja kultalevyjä, joita he kantivat kaulansa ympärillä. Kolumbus lahjoitti heille kaikenlaisia europalaisia tavaroita, mutta ei huolinut mitään vastalahjaa heidän puoleltaan. Siitä näkyivät he kumminkin tulevan tyytymättömiksi, ja kun ei laivanväki myöskään näkynyt lähtevän maalle, vaikka he olivat sitä pyytäneet, niin pitivät he sitäkin merkinä epäluottamuksesta, jonka he tahtoivat saada hälvenemään.

He lähettivät siitä syystä Espanjalaisten luo lähettiläiksi erään vanhan, kunnianarvoisan vanhuksen ja kaksi tyttöä, jotka kantivat kultalevyjä kaulassaan. Ukko kantoi kädessään lippua, epäilemättä jonkunlaisena rauhanmerkinä, ja pyysi päästä Kolumbuksen puheille. Amiraali otti vastaan heidät tavallisella ystävyydellänsä sekä syötti ja vaatetti heitä, ja he palasivat maalle varsin tyytyväisinä tuohon ystävälliseen kohteluun.

Seuraavana päivänä lähti Kolumbuksen veli maalle, jossa hän näki kaikki alku-asukkaille lahjetetut tavarat kasaan kerättyinä, varmaankin siitä syystä että asukkaat eivät tahtoneet ottaa vastaan lahjoja ennenkuin olivat jotain omastakin puolestaan antaneet. Hänen noustessaan maalle tulivat etevimmät heistä veneen luo, taluttivat häntä käsistä ylöspäin ja pyysivät häntä istumaan ruoholle heidän keskellensä. Bartolomeo täytti heidän toivonsa, teki intiaanilaisen tulkin avulla heille muutamia kysymyksiä ja käski kirjurinsa panna paperille heidän vastauksensa.

Mutta tuskin huomasivat he paperin, kynän ja mustepullon, kun he säikähtyen hypähtivät ylös maasta ja juoksivat muiden Intiaanien kanssa tiehensä. He olivat näet niin taikauskoisia, että luulivat kirjuria noidaksi ja kirjoitusneuvoja taikakaluiksi, joilla aiottiin tehdä heille jotain paha. Vaikea oli saada heidän käsittämään tuota naurettavaa epäluuloa perusteettomaksi; eivätkä he rohjenneetkaan palata Espanjalaisten luo ennenkuin he olivat omalla tavallaan tehneet kirjurin taika-keinot tehottomiksi. Sen tekivät he siten, että heittivät Espanjalaisia vastaan jonkunlaista jauhetta, joka levitti ikäänkuin savupilven ympärillensä. Tämän savun he uskoivat tekevän kaikki taikomiset voimattomiksi!

Bartolomeo seurasi heitä sitten heidän kaupunkiinsa. Merkillisin, mitä hän siellä näki, oli suuri puurakennus, jota käytettiin hautauspaikaksi. Siellä tapasi hän muutamia puuvillakankaisiin kiedottuja ruumiita, joista yksi oli palsamoitu. Jokaisen haudan päällä oli lauta, johon oli piirretty eläinten kuvia, muutamaiin vainajankin kuva tahi muita koristuksia.

Kun amiraali seuraavana päivänä pidätti laivalla muutamia alku-asukkaita, niin luulivat toiset sen

tapahuneen voitonhimosta, jotta saataisiin heistä lunnaita. He lähettivät sentähden hänelle kaksi nuorta villisikaa vankien lunastusmaksuksi. Amiraali koetti tuojille selvittää, etteivät laivalla pidätetyt miehet suinkaan olleet vankeja, vaan että heillä oli täysi vapaus palata maalle ensi tilaisuudessa ja ettei mitään lunnaita siis tarvittu. Hän osti sitten siat heiltä, jonka jälkeen he aivan tyytyväisinä palasivat takaisin.

Siat vietiin ylös etukannelle. Siellä oli myöskin harmaa metsäkissa, jonka yksi laivamiehistä oli saanut kiinni. Tämä eläin on yhtä notkea ja sukkela kuin orava, hyppää samoin kuin sekin puusta toiseen ja riippuu usein hännästään puun oksassa joko levätäkseen tai kenties huvin vuoksi. Tuskin olivat siat huomanneet tämän eläimen, kun he tulivat suureen hätään ja pyrkivät pois. Yksi niistä vietiin kissan luo. Se kietoi paikalla häntänsä kuonon ympäri, iski siihen kiinni etukäpäpäillään ja olisi varmaan tappanut sen, jollei laivamiehiä olisi tullut väliin. Sanotaan, että sudet Espanjassa tekevät samalla tavalla, kun tahtovat tappaa saaliinsa.

Vieläkin muutamia päiviä purjehdittuansa laski Kolumbus ankkuriin erään joen suulle ja lähetti veneitä sekä miehiä maalle. Mutta joukko aseellisia Intiaaneja asettui heidän maallenousuansa estämään. Satakunta miehiä juoksi veteen vyötäisiä myöten; he heiluttivat keihäitensä uhoitellen, töräyttivät torviin, ruiskuttivat merivettä Espanjalaisia vastaan ja syleksivät suustansa pureksittua ruohoa, osottaaksensa sillä tavoin halveksimistaan ja inhoaan. Espanjalaisia oli käsketty pysymään rauhallisina ja varovaisina. He siis eivät millään tavoin vastanneet villien uhoittelevaan käytökseen, vaan katselivat levollisina soveliaan välimatkan päästä tuota

sotaista näytelmää. Intiaanit vihdoinkin itsekin väsyivät ubkailemiseen, kun huomasivat, ettei siitä ollut mitään hyötyä. Tappelun sijaan syntyi molempain kansojen välillä vilkas vaihtokauppa; muutamilla kulkusilla vaihettivat Espanjalaiset itselleen kuusitoista kultalevyä, joiden arvo teki noin 150 tukaattia. Kunpa ihmiset aina käyttäytyisivät niinkuin Espanjalaiset sillä kertaa! Paljon verenvuodatusta, monta onnettomuutta silloin jäisi tapahtumatta.

Joskus — varsinkin kun on tekemisissä suoraan typeräin ihmisten kanssa — tapahtuu sentään niinkin, että tyyneytemme ja mielenmalttimme käsitetään väärin eikä siis saavuta tarkotustaan. Silloin on kyllä lupa käyttää väkivaltaa suojellakseen itseään sellaisten typeräin ihmisten loukkauksilta, kun ei mitään muuta neuvoa ole. Puolustuksemme ei kumminkaan saa muuttua vihaksi tai kostonhimoksi. Siinäkin voi Kolumbus olla meille hyvänä esimerkkinä.

Intiaanit näet alkoivat pitämään Espanjalaisten tyyneyttä ja varovaisuutta pelkuruutena ja rupesivat sentähden niin hurjiksi ja vallattomiksi, että he heittoa keihäillä ottivat vastaan maalle päin soutavien venheidän miehistöä. Silloin tuli Espanjalaisille pakko osottaa, ettei heiltä puuttunut rohkeutta eikä voimaa taisteluunkin, jos sitä tarvittiin. Amiraali laukasutti yhden kanuunan, ja kun samalla kertaa yhteen hyökkääjään sattui veneestä ammuttu nuoli, pakenivat kaikki säikähtyneinä rannalta pois. Espanjalaiset tyytyivät sitten vain maalle nousemaan eivätkä ajaneet takaa pakenevia. Päinvastoin koetettiin ystävällisillä viittauksilla saada heitä palaamaan takaisin. Se onnistuikin, koska alku-asukkaat nyt uskoivat, etteivät valkea-ihoiset muukalaiset tahtoneet heitä vahingoittaa, vaikka he kyllä

olisivat kyenneet sen tekemään. He panivat sentähden pois aseensa, palasivat takaisin ja tekivät kaikessa sovussa vaihtokauppaa kultalevyillään.

Kun Kolumbus oli riittävästi tutkinut tämän maan luonnonlaatua, asukkaita ja tuotteita, purjehti hän eteenpäin yhä seuraten rannikkoa, toivossa että viimeinkin tapaisi etsimänsä salmen. Tällä matkalla saapui hän vihdoin erääseen merenlahteen, joka muodosti tilavan ja turvallisen sataman. Sen luo olivat alku-asukkaat perustaneet jokseenkin suuren kaupungin, jossa oli väkeä paljon ja jota ympäröi hyvin viljelty maaseutu. Kolumbus antoi tälle paikalle nimen Portobello (kainis satama).

Seudun asukkaat käyttäytyivät erittäin rauhallisesti ja toivat kaupaksi hienoa kehrättyä puuvillaa sekä kaikenlaisia ruokatarpeita, joita he hyvin mielellään vaihettivat nauhoihin, nuppineuloihin, tiukuihin ja muihin samanlaisiin aarteisiin.

Täältä purjehti Kolumbus edelleen 6 penikulmaa niille paikoin, missä nyt sijaitsee Nombre de Dios niminen kaupunki, jonka löydätte kartalta. Siellä täytyi hänen myrskyisen ilman vuoksi viipyä sään pidossa muutamia päiviä, jotka hän käytti jo hyvin puuttuvaisiksi tulleiden laivojensa korjuuttamiseen. Sitten purjehti hän taas eteenpäin, mutta paha ilma pakotti hänen kohta taas turvautumaan pieneen satamaan, jolle hän antoi nimen Turvapaikka.

Täälläkin olivat alku-asukkaat ensin varsin ystävällisiä, mutta muutamien merimiesten loukkaukset ärsyttivät heitä vihollisuuksiin. Luottaen lukumääräänsä varustautuivat he yleiseen hyökkäykseen, uhaten kiivetä ylös laivoille ja vallata ne. Kolumbus koetti vuoroin hyvällä, vuoroin uhkauksilla saada heitä aikeestaan

luopumaan, mutta kun ei kumpikaan keino auttanut, laukasutti hän kanuunan, toivoen että paljas paukaus säikäyttäisi heidät pois. Siinä hän kuitenkin erehtyi. Sillä kun he näkivät, ettei tämä paukaus tuottanut heille mitään vahinkoa, tulivat he siitä vain sitä uhkamielisemmiksi, vastasivat laukaukseen kaikuvilla huudoilla, löivät nuijillaan puita vasten ja osottivat kaikin tavoin, kuinka syvästi he halveksivat kanuunain voimantonta jyrinää.

Silloin oli pakko selvemmin näyttää heille, mitä tämä jyrinä voi aikaansaada. Amiraali käski ladata yhden suurimmista kanuunista ja tähdätä sillä erästä kukkulaa, jonne suuri joukko alku-asukkaita oli kokoontunut. Kanuuna laukaistiin ja kuula suhahti väkijoukon keskitse. Nyt näkivät he ihmeekseen, että tämä jyrinä myöskin saattoi tappaa, ja säikähtyneinä pakenivat he metsiin päin.

Nämät ihmiset olivat ruumiinrakennukseltaan kauheimmat kaikista tähän saakka tavatuista. He olivat solakoita eikä pussimahaisia, niinkuin muut asukkaat näillä tienoin. Tässä satamassa nähtiin suuri joukko alligaattoreja, noita Uuden maailman krokotiilejä, jotka keräytyivät rannikolle nukkumaan. Näistä eläimistä lähtee väkevä haju, joka täyttää koko ilman, ja vaikka ne olivat pelkureita, kun niiden kimppuun käytiin, koettivat he kuitenkin toisinaan siepata ihmisiä syödäkseen niitä.

Nyt alkoi Kolumbus jo epäillä yrityksensä onnistumista, nimittäin tuon salmen löytämistä, jonka kautta pääsisi purjehtimaan Atlantin merestä eteenpäin. Kun samoihin aikoihin myöskin raivosivat ankarat myrskyt ja vastatuulet, päätti hän kääntyä ja purjehtia Veragua nimiseen seutuun, jossa villien yhtäpitävien kerto-

muksien mukaan piti löytyä mitä rikkaimpia kulta-kaivoksia.

Ankara myrsky, joka lakkaamatta raivosi muutamia päiviä, sekä ruokavarojen puute tekivät tämän matkan mitä vaivaloisimmaksi ja vaarallisimmaksi. Koko ruokavarasto, mikä enää oli jällellä heidän oltuaan merellä kahdeksan kuukautta yhtämittä, oli vaan pieni jäännös laivakorppuja, mutta sekin oli kosteassa ja kuumassa ilmanalassa niin turmeltunut, että useimmat meistä mieluummin näkisivät nälkää kokonaisen päivän kuin ravitsisivat itseään niin inhottavalla ruoalla. Se oli näet tullut niin täyteen matoja, että se näytti elävän, ja se joka sitä söi, saattoi paremmin luulla syövänsä jonkunlaista elävää toukkakeitosta kuin leipää. Sittenkin syötiin tätä luonnotonta ruokaa mitä halukkaimmin. He menivät vain, kun tahtoivat syödä, johonkin pimeään nurkkaan, jotta eivät näkisi mitä he suuhunsa pistivät. Niin voi nälkä, jota te, lapset, Jumalan kiitos, vasta vain nimeksi tunnette, ihmistä pakottaa.

Samaan aikaan näkyi laivojen ympärillä suuri joukko haikaloja.

Lotta. Minkälaisia ne ovat?

Isä. Etkö ole lukenut niistä?

Lotta. Kyllä vähän, mutta siitä on niin kauan.

Hannes. No minä kerron sitten vähän niistä. Haikala on ensinnäkin hyvin suuri, pitempi kuin tämä huone — muutamat niistä ovat jopa 5 sylenekin pituisia — ja sen lisäksi jotenkin paksu. Sillä on myöskin mahdolloman suuri kita, jossa ylä- ja alapuolella on kolme riviä teräviä hampaita, jotka käyvät ristiin ja joilla se silmänräpäyksessä voi purasta poikki jalan, käden tai päänkin. Päälliseksi on sillä väkevä pyrstö, jolla

se aina iskee ympärillensä, ja jos sen isku sattuu johonkuhun ihmiseen, niin voi se musertaa käsivarren tai jalan tai tappaa hänet siinä silmänräpäyksessä.

Kaarlo. Kylläpä se on kauhea eläin.

Isä. Päälle päätteeksi on se hyvin ahmatti. Nä-lissään nielee se kaikkea mitä eteen sattuu, vieläpä rautakoukkuja sekä kirveitä, joita sille heitetään. Muuan matkailija kertoo, että kerran oli kääritty erään laivalla kuolleen miehen ruumis purjekankaaseen sekä heitetty se mereen, niinkuin merimatkoilla on tapana tehdä. Seuraavana päivänä saatiin suuri haikala, jonka ma-hasta sitä auki leikattaessa löydettiin koko ruumis purje-vaatteineen päivineen. Haikalan liha on rasvainen ja maultaan inhottava. Afrikan neekerit pitävät sitä kum-minkin suurena herkkuna, ja tehdäksensä sen vielä maukkaammaksi antavat he sen olla auringonpaisteessa viikon päivät, jotta se oikein mätäneee ja tulee haisevaksi.

Lotta. Hyi!

Isä. Kolumbuksen taikauskoinen väki piti näiden merihirviöiden ilmautumista onnettomuuden merkinä. Mutta huolimatta tästä taikauskoisesta pelosta ja siitä inhosta, joka Europalaisilla on haikalan lihaa vastaan, söivät nälkäiset laivamiehet sitä kuitenkin hyvin halui-sesti, koska se toki maistui paljon paremmalta kuin matoiset korput.

Kaarlo. Mutta kuinka niitä saatiin?

Isä. Se ei ollut vaikeata. Täytyi ainoastaan käyttää hyväkseen heidän ahmattiuttansa, joka houkutte-lee nämät eläimet perikatoon, samoin kuin himot teke-vät muutamille ihmisille. Koska ne sieppaavat syödäk-seen kaikkea mitä niille heitetään, niin kietoivat meri-miehet terävän rautakoukun ympärille kappaleen punaista vaatetta ja heittivät koukun rautavitjoihin kiinnitettynä

mereen. Saaliinhimoinen hai nielasi paikalla koukun ja vedettiin sitten ylös. Yhden kalan vatsasta löytyi elävä kilpikonna, joka päästyään vankilastaan mateli ympäri kannella. Toisen vatsassa taas oli erään vast'ikään saadun haikalan pää, jonka merimiehet olivat leikanneet poikki ja panneet syötiksi. Siitä näkee, että ne syövät myöskin toisiansa.

Mutta riittäköön tämä jo näistä kaloista. Huomenna taas jatkamme kertomusta Kolumbuksesta.

Seitsemästoista kertomus.

Isä. Ennenkuin Kolumbus saattoi ehtiä sinne Veraguan kultamaahan, johon hän nyt oli matkalla, pakkivat tiheään sattuneet hirmumyrskyt hänen ankkuroimaan useissa paikoissa rannikolla milloin pitemmäksi milloin lyhemmäksi ajaksi.

Eräässä näistä paikoista kohtasi heitä omituinen näky. Aasukkaat näet eivät, kuten muut ihmiset, asuneet maassa, vaan olivat rakentaneet asuntonsa korkealle ilmaan.

Kaarlo. Kuinka se oli mahdollista?

Isä. He olivat rakentaneet majansa korkeiden puiden oksille, aivan kuin linnut.

Lotta. Mutta minkätähden he niin tekivät?

Isä. Kenties sentähden etteivät he maassa olleet turvassa vedentulvia tai vihollisia vastaan.

Kaarlo. Kuinkas he sinne ylös pääsivät?

Isä. Tikapuita myöten, jotka he heti ylös kiivettyänsä vetivät ylös, joten pääsy kaikilta muilta estettiin.

Mikko. Sehän oli viisaasti tehty.

Isä. Vihdoin saavuttiin onnellisesti Veraguaan ja Kolumbuksen miehet jo ajatuksissaan iloitsivat niistä aarteista, joita he siellä toivoivat kokoavansa. Laivat laskettiin ankkuriin joen suulle, jonka amiraali nimitti Bethlem'iksi. Kun täällä oli tehty tuttavuutta muutamain alku-asukkaiden kanssa ja heiltä saatu kuulla, että heidän kuninkaansa, jonka nimi oli Kvibio, asui muutaman päivämatkan ylempänä joen varrella, niin päätettiin purjehtia jokea ylöspäin. Se tapahtui ja Kolumbus lähetti edeltäpäin Bartolomeo veljensä tervehtimään intiaanilaista majesteettia. Tämä, joka jo oli saanut tiedon valkoisten miesten tulosta, saapui Bartolomeoa vastaan ja molemmat tervehtivät toisiaan varsin ystävällisesti.

Seuraavana päivänä suvaitsi majesteetti tulla vierailemaan itse amiraalinkin luo. Tämä vastaanotti häntä vieraansa korkean arvon mukaisesti ja saavutti pian hänen täydellisen ystävyytensä lahjottamalla hänelle muutamia europalaisia pikkukapineita.

Bartolomeo oli sillä välin hankkinut tarkempia tietoja kultakaivoksista ja lähti seuralaisineen sinne päin, missä niitä sanottiin olevan.

Saavuttuaan paikalle tapasivat he heti vähän kultaa, joka oli ihan vapaata muista aineista, suurten puunjuurien läheisyydessä; siinä oli heillä selvä todistus, että itse maassakin täytyi olla runsaasti tuota kallista metallia. Poimittuaan näitä sinne tänne sironneita kultamuruja palasivat he tyytyväisinä ilmoittamaan johtajalleen heidän löytöretkensä onnellisesta päättymisestä.

Tämä tieto vahvisti Kolumbusta siinä päätöksessä, minkä hän jo oli tehnyt, että hän nimittäin perustaisi tälle sendulle uudis-asutuksen. Sen vuoksi antoi hän

heti käskyn tarpeellisten rakennusten rakentamisesta lähelle Bethlem-joen suuta. Tämä työ tehtiin erinomaisella innolla, ja lyhyessä ajassa oli joukko puisia, olilla katettuja asuntoja saatu valmiiksi. Kolumbus valitsi miehistään 80 uutisasukkaiksi ja nimitti veljensä heidän päälliköksi. Hän antoi heille sitten kaikenlaisia työ- ja huonekaluja, jotka saattoivat olla heille tarpeen mukavaa ja turvallista oloa varten. Etenkin jätti hän heille paljon kalastusneuvoja, koska vedet näillä seuduin olivat tavattomasti kalarikkaat. Muun muassa oli siellä myöskin eräänlaatuisia sardelleja, joita alkuasukkaat pyysivät vähän omituisella tavalla. Näiden kalojen tapa näet on, kun niitä hätyytetään, hypätä ylös vedestä kuivalle maalle. Intiaanit tuon tietäen ottivat veneeseensä joukon palmunlehtiä, sousivat sitten joen poikki ja löivät airoillaan vettä, jolloin kalat, pitäen lehdillä peitettyä venettä maana, hyppäsivät suoraan siihen.

Kun kaikki varustelut oli saatu loppuun ja Kolumbus jo oli lähtemäisillään paluumatkalle Espanjaan, kuuli hän hämmästykseseen, että kuningas Kvbio kateellisuudesta Europalaisia vastaan oli päättänyt sytyttää uutistalot palamaan. Amiraali neuvotteli veljensä kanssa keinoista tämän onnettomuuden estämiseksi, ja molemmat luulivat, että heidän oli pakko vangita itse katsiki. Se oli onneton päätös, josta seurasi paljon surkeutta.

Bartolomeo otti pannakseen tuon päätöksen toimeen. Lukuisan miesjoukon saattamana meni hän suoraan Veraguaa kohti, jonka keskellä katsikin asunto oli pienellä kummulla. Hänen saavuttuaan sinne ilmoitti Kvbio tulevansa häntä vastaanottamaan ja pyysi sentähden häntä vähän odottamaan. Bartolomeo otti silloin vain 5 miestä mukaansa ja käski muiden seurata

häntä etäämmällä, mutta niin pian kuin pyssynlaukauksen kuulivat, piti heidän saartaa rakennus, niin ettei kukaan sieltä voisi pois päästä.

Nyt lähestyi katsiki; mutta samassa silmänräpäyksessä kuin hän tervehti vierastaan, näki hän joutuneensa tämän vangiksi. Suostuttu merkki annettiin, Espanjalaiset riensivät esiin ja saarsivat talon ja kaikki sisällä olijat tehtiin ilman vastarintaa vangeiksi.

Muutammat lapsista. Hyi!

Isä. Niin, mielelläni tahtoisin minäkin poistaa tämän tahrn Kolumbuksen ja hänen rehellisen veljensä historiasta. Mutta —

Mikko. Mutta katsikihan ensin oli ollut petollinen ja vangitseminen tapahtui vaan estääkseen häntä täyttämästä ilkeätä aiettansa.

Isä. Totta kyllä, Mikko. Mutta kuka oli sitten antanut Espanjalaisille oikeuden hänen luvattansa asetua hänen maallensa asumaan?

Mikko. Ei kukaan.

Isä. Voiko moittia hallitsijaa, joka ei tahdo maassaan kärsiä muukalaisia, joista hän arvaa koituvan vaaraa hänelle itselleen ja alamaisilleen?

Mikko. Ei suinkaan.

Isä. Mitä suurta vääryyttä siinä sitten oli? Kuinka voivat Espanjalaiset puolustaa tekoaan, jolla he niin suuresti olivat loukanneet vierasvaraisuuden pyhyttä?

Kolumbuksen puolustukseksi en voi muuta sanoa kuin että hänellä varmaankin tässäkin oli hyvä, ihmisystävällinen aie. Kenties toivoi hän, että vastaperustettu uudisasutus hänen veljensä johdon alaisena voisi saattaa tämän seudun asukkaat totisen Jumalan palvelijoiksi; kenties tahtoi hän vangita kuninkaan vain

saadaksensa keskustella hänen kanssansa ja voidaksensa siten koettaa saavuttaa hänen suosiotansa. Jos tämä todellakin, niinkuin tahdomme uskoa, oli hänen aikomuksensa, niin täytyy kai tunnustaa, että tarkoitus oli hyvä, mutta keino, jonka kautta sitä koetettiin voittaa, pysyy kumminkin yhtä vääränä ja häpeätä tuottavana hänen muistollensa. Ja, lapset, olkoon aikomus kuinka oikea ja kiitettävä hyvänsä, jos me sen saavuttamiseksi valitsemme vääriä keinoja, niin on käytöksemme sittenkin hyvin moitittava. Hyvää ei saa edistää pahalla, sillä silloin se ei enää ole hyvää.

Tätä ajattelematonta tekoa seurasi joukko vastoinkäymisiä, joita kesti Kolumbuksen elämän loppuun asti. Saamme kuulla, minkälaisia ne olivat.

Vangittua katsikia, jonka kädet ja jalat olivat sidotut, lähdettiin viemään laivoille. Vene laski rannasta; tuli yö; katsiki, joka nuorilla oli kahlehdittu veneeseen, valitti tuskaa käsissään, jotka olivat liian kovaan sidotut, ja hänen vartijansa oli siksi sääliväinen, että irrotti hänet veneestä. Kumminkin piti häntä vielä nuorasta kiinni eikä laskenut irti hänen jalkojansa ja käsiänsä. Sittenkin osasi katsiki käyttää hyväkseen soveliasta tilaisuutta; hän heittäysi veneen laidan yli, kun vartija kaikista vähimmin aavisti mitään pahaa, ja veti hänet mukanaan mereen. Turhaan koetettiin katsikia saada kiinni; hänen taitonsa uimissa ja yön pimeys pelastivat hänen pian takaa-ajajain kynsistä ja hänen pakonsa onnistui. Miten hän menetteli uidakseen sidotuin käsin ja jaloin on meidän Europlaisten, jotka uimistaidossa ovat paljon harjaantumattomampia, vaikea ymmärtää.

Saaliinhimoiset Espanjalaiset käyttivät tätä seikkaa tekosyyksi anastaakseen jonkunlaisella oikeuden

varjolla itselleen hänen omaisuutensa, koska he lukivat onnettomalle katsikille sen rikokseksi, että hän oli käyttänyt tilaisuutta voittaakseen vapautensa takaisin. Hänen talonsa siis ryöstettiin ja Espanjalaiset jakoivat keskenään siellä olevat kultalevyt, joiden arvo nousi 300 tukaattiin.

Kvibio sillä välin valmistautui verisesti kostamaan sortajilleen. Hän hyökkäsi uudis-asutuksen kimppuun ennenkuin sitä aavistettiinkaan, koska tiheä metsä oli salannut hänen joukkonsa kulun. Hyökkäys tehtiin hirmuisen huudon kaikuessa ja palavan nuolipilven sataessa. Näillä palavilla nuolilla toivoi hän saavansa rakennuksien palmulehtikatot sytytyiksi, mutta matka oli niin pitkä, ettei se aie onnistunut. Sitten seurasi ankara tappelu, joka olisi päättynyt uudisasutuksen täydelliseen häviöön, jollei Bartolomeo rohkeudellaan ja pelkäämättömyydellään olisi sitä pelastanut. Muutamien harvojen Espanjalaisten kanssa tunkeutui hän vihollisten keskusta niin vastustamattomalla voimalla, että niiden oli pakko paeta, sittenkuin molemmin puolin muutamia oli kaatunut ja toisia haavoittunut. Näiden jälkimmäisten joukossa oli Bartolomeo itse, johon nuoli oli sattunut keskelle rintaa; haava ei kuitenkaan ollut kuolettava.

Toivottiin, että tämä tappio saisi katsikin luopumaan enemmistä vihollisuuksista, mutta siinä petyttiin. Kiukustuneempana kuin koskaan ennen hautoi hän nyt kostotuumia mielessään. Epäilemättä olisikin uudisasutus vihdoin joutunut hänen kostonsa uhriksi, jollei miehistö, joka huomasi uhkaavan vaaran, yksimielisesti olisi lausunut amiraalille, että he mieluummin tahtoivat purjehtia aavalla ulapalla noilla huonoilla laivoillakin, kuin jäädä paikalle, jossa he joka päivä saivat pelätä

vimmastuneiden alku-asukkaiden hyökkäyksiä. Kolumbus, joka siitä sai tiedon, näki siis olevansa pakotettu hakemaan heidät takaisin laivoihin ja ottamaan osan heistä omalle laivalleen, koska neljäs laiva jo oli tullut peräti kelvottomaksi hylyksi. Se oli siis jätettävä. Kolme muuta laivaa, jotka eivät nekään olleet juuri kehuttavassa tilassa, lähtivät sitten purjehtimaan.

Amiraalin ainoa toivo oli nyt ehtiä näillä keunoilla laivoillaan edes Hispaniolaan, sillä paluumatkaa niillä Espanjaan pidettiin ihan mahdottomana. Mutta kaikki alku-aineet näyttivät liittoutuneen hänen perikatoansa tuottaakseen. Mitä rajuimmat myrskyt, jotka tässä maanosassa tavalliset ankarat ukkos-ilmat tekevät vielä pelottavammiksi, myllertivät meren pohjaa myöten ja viskelivät laivoja kuin kaarnakappaleita ikään. Miehistö kadotti kauhistuksesta senkin vähän mielenrohkeutta, mikä sillä vielä oli jälellä. Turhaan koetti Kolumbus ryhtyä kaikkiin niihin varokeinoihin, joita hänen pitkällinen kokemuksensa neuvoi käyttämään; hänen käskyjensä ei kuunneltu, ja jos kuunneltiinkin, niin teki kuitenkin kauhu, säikähdys ja voimattomuus miehet kykenemättömiksi täyttämään hänen käskyjensä. Siten meni yksi hänen laivoistaan haaksirikoon, kun he vielä olivat manteren läheisyydessä, ja molemmat toisetkin olivat ruvenneet vuotamaan niin kovasti, että koko miehistön yhdistyneet voimat tuskin riittivät pumppuamaan pois vettä, joka alituiseen tunkeusi sisään.

Tässä kamalassa asemassa ollessaan suuntasi Kolumbus laivat Kubaa kohti siinä toivossa että hän siellä voisi mitenkuten korjata laivojensa pahimmat viat, mutta sekin toivo petti. Uusi kauhea myrsky ajoi vastustamattomalla voimalla hänet rannikolta, jonka hän jo oli

saavuttanut, ulos merelle ja paiskasi laivat niin ankarasti yhteen, että miehistö luuli viimeisen päivänsä tulleen.

Jumalallinen Sallimus kuitenkin näki hyväksi vielä kerran säilyttää Kolombuksen vaivaloisen elämän. Laivat eivät musertuneet, ja kun samaan aikaan oli saavuttu Jamaikan rannikolle, onnistui amiraalin laskea laivat rantaan juuri kun ne olivat uppoamaisillansa. Siten pelasti hän oman ja seuralaistensa elämän, antamalla laivojen mennä.

Hannes. Mutta kuinka ihmeessä hän pääsee pois, kun hänellä ei enää ole laivojakaan?

Isä. Jumala tiesi! Hänen haltuunsa Kolombus heittää vastaisen kohtalonsa, tyytyen itse tekemään kaikki, mikä hänen silloisessa asemassaan oli mahdollista. Laivojen korjaaminen ei voinut tulla kysymyksenkään, sillä ne olivat menneet peräti kelvottomiksi; mutta kuitenkin oli Kolombukselle äärettömän tärkeätä, etteivät ne kokonaan hajonneet, sillä hyvillä syillä katsoi hän paremmaksi asua onnettoman miehistönsä kanssa näillä haaksihylyillä kuin rannikolla. Ensinnäkin olivat he paremmin kuin maalla turvassa kaikkia vihollisia hyökkäyksiä vastaan, ja toiseksi saattoi Kolombus siten paremmin estää miehistöä rosvoamisen ja vääryyden kautta ärsyttämästä alku-asukkaita, joiden ystävyys heidän silloisessa asemassaan oli välttämätön. Sen vuoksi panetti hän pönkkiä haaksihylkyjen molemmille puolille, rakensi majoja kansille ja kielsi väkeänsä menemästä maalle.

Pian sen jälkeen tuli monta alku-asukasta laivoille, ja kun Kolombuksen käskyn mukaan heitä kohdeltiin erittäin ystävällisesti, saivat hekin luottamusta europlaisia muukalaisia kohtaan ja toivat kaikenlaisia ruoka-

tavaroita vaihtaakseen niitä noihin tavallisiin korutavaroihin, joita Espanjalaisten oli tapana kaupitella. Pieneistä kissankultapalasesta antoivat villit mielellään kaksi hanhea; yhdestä lasikorallista antoivat he maniokjuuresta leivotun leivän ja kulkusparista eivät he pitäneet liikanaishana antaa mitä parasta tiesivät.

Kolumbus sillä välin neuvotteli ystäviensä kanssa, miten he menettelisivät päästäksensä pois tältä saarelta. Yksi ainoa keino näytti heistä mahdolliselta, se nimittäin, että lähetettäisiin sana Hispaniolan maaherralle heitä kohdanneesta onnettomuudesta ja pyydettäisiin hänen lähettämään laiva heitä noutamaan. Mutta silloin nousi kysymys: miten oli tieto tästä saatava hänen korviinsa? Haaksirikkoutuneilla ei ollut yhtään ainoata venettä, ja Hispaniola on, niinkuin kartalta näette, yli 20 penikulman päässä Jamaikasta. Mistäs nyt neuvo saataisiin?

Se saatiin kuitenkin. Ystävällisellä ja oikeudenmukaisella käytöksellä oli Kolumbus siinä määrässä saavuttanut alku-asukkaiden suosion, että ne taipuivat myymään hänelle muutamia veneitänsä. Ne kuitenkin olivat peräti surkeita, tuskinpa edes ansaitsivat veneiden nimeäkään, koska ne eivät olleet muuta kuin ontoksi koverrettuja muodottomia ja tölskätekoisia ruuhia, joilla ilman vaaratta tuskin rohkeni soutaa edes rantoja pitkin. Mutta huolimatta silminnähtävästä hengenvaaraasta, joka uhkasi niitä, jotka uskalsivat lähteä pitkälle matkalle tuollaisilla kaarnankuorilla, oli Kolumbuksen väessä kuitenkin kaksi rohkeata miestä, jotka olivat valmiit panemaan vaaraan oman henkensä, pelastaaksensa, jos mahdollista, amiraalin ja hänen onnettoman miehistönsä. Toinen näistä oli nimeltä Mendez, toinen Fiesci; edellinen oli Espanjalainen, jälkimmäinen

Genovalainen. Kumpikin astui yhteen venheeseen; heitä seurasi 6 Espanjalaista sekä muutamia alku-asukkaita soutajina. Sopimus oli sellainen, että niin pian kuin he onnellisesti saapuisivat Hispaniolaan, palaisi Fiesci takaisin tuomaan amiraalille siitä tietoa, ja Mendez lähetsi maitse San Domingoon toimittamaan asiaansa maa-herran luona.

He sousivat siis pois, jällelle jäävien Espanjalais-ten mitä hartaimmin toivottaessa heille onnea. Soudet-uaan jo kaksi penikulmaa polttavan kuumassa päivä-
paisteessa sitä suuntaa, mikä heille oli määrätty, alkoivat he pelätä kadottaneensa oikean suunnan ja kulke-
neensa Hispaniolan sivu aavalle valtamerelle. Voitte arvata kuinka kauhealta sellainen ajatus heistä tuntui, kun heidän vesivarastonsakin jo oli aivan lopussa ja kuumuus, jano ja uupumus olivat ihan näännyttää heidät. Muutamat alku-asukkaista vaipuivat voimattomina soutoteljoille ja kuolivat; toiset, jotka silmänsä edessä luulivat näkevänsä omankin onnettoman kohtalonsa, vajosivat epätoivoon, joka vielä lisäsi heidän asemansa kauheutta. Ainoa virvotuskeino oli ottaa merivettä suuhunsa kielensä jäähdyttämiseksi, mutta se tuotti kumminkin varsin vähän lievitystä ja vain lisäsi juotavan veden himoa.

Tässä kamalassa asemassa tuikahti heille äkkiä toivon säde. Yö oli tullut, ja kun kuu nousi taivaan-rannalla, huomasivat he sillä kohden kallion, joka pisti ylös merestä. Tämä antoi heille syytä toivoa, että he olivat saaren läheisyydessä, ja toivo sai heidät uusin voimin koettamaan saavuttaa tätä turvapaikkaa. Se onnistui heille; mutta mitä tapasivat he, kun vihdoin saapuivat tuon luullun saaren luo? Paljaan, hedelmättömän kallion, jossa ei ollut syötävää, ei juotavaa mitään!

Kumminkin hyppäsivät he ulos veneistään ja kuljeskelivat täynnä epätoivoa kalliolla. Tässä taas näkyi, kuinka väärin on koskaan, silloinkin kun se mahdottomimmalta näyttää, epäillä kaikkiohjaavan jumalallisen Sallimuksen väkevästä avusta, joka kuitenkin usein on lähinnä juuri kun hätä on suurin. Kuka olisi uskonut, että Jumala juuri oli valinnut alastoman kallion antaakseen näille janon piinaamille ihmisille sitä, mikä yksin voi pelastaa heidät perikadosta; ja niin kuitenkin oli. Kallion rotkoissa löytyi runsaat määrät sadevettä, joka siellä oli säilynyt ihan puhtaana ja raikkaana. Pahaksi onneksi unhottivat he, tehdessään tämän ilahduttavan löydön, kohtuuden kultaisen säännön; he syöksyivät veden yli, joivat ja joivat liiaksi. Muutamat heistä saivat maksaa kohtuuttomuutensa hengellään, toiset taas terveytensä kadottamisella. Edelliset kaatuivat juotunsa kuolleina maahan, jälkimmäiset sairastuivat hivuttavaan kuumeeseen tai vesitautiin. Tosi on, että kohtuuttomuus voi muuttaa luonnollisimmankin ja terveellisimmänkin ravinto-aineen myrkyksi, ja että ihmisen ymmärtämättömyys voi muuttaa taivaan siunauksen kiroukseksi.

Seikkailijaimme suurin tarve oli kumminkin täten tullut tyydytetyksi. Vielä oli jälellä vaikea kysymys: minkälainen tulisi heidän vastainen kohtalonsa olemaan? Onneksi löytyi rannoilta meren ylös viskaamia kaloja, ja kun kaikki saivat niillä nälkensä sammutetuksi, päättivät molemmat johtajat levähtää kuumimman päiväs-ajan tällä autiolla saarella ja vasta yötä myöten lähteä etsimään tuota toivottua maata. Jätämme heidät siis tällä kertaa; huomenna saamme kuulla, tulivatko he perille vai eivätkö.

Muutammat yht'aikaa. Hyvä isä, kertokaa toki edes niin pitkälle, että saamme kuulla, tulivatko he perille vai eivätkö.

Isä. No, täytynee minun sitten tehdä se! Kuten jo sanoin, lähtivät he vasta illan tullen liikkeelle, sousivat kirkkaassa kuutamossa koko yön ja saavuttivat sanomattomaksi ilokseen aamuhämärässä Hispaniolan länsirannikon. Ja siihen lopetamme tällä kertaa.

Kahdeksastoista kertomus.

No, lapset, sanoi isä, kun hän seuraavana päivänä uudelleen ryhtyi kertomaan, jätämme nyt nuo kunnan miehet Mendezin ja Fiescin Hispaniolaan, jonne heidät onnellisesti saatoimme, palataksemme Jamaikaan katsomaan miten Kolumbukselle sillä välin on käynyt. Hänen elämänsä loppu alkaa lähestyä; meidän täytyy sentähden käyttää hyväksemme joka tilaisuutta seurustellaksemme hänen kanssansa.

Mikko. Ei suinkaan hän vielä kuole?

Lotta. Voi kuinka se olisi ikävätä, jos hän jo kuolisi!

Isä (vakavasti). Lapset, vaikka kuinka paljon valittaisimme kadottaissamme rakkaamme, niin emme sillä kuitenkaan voi muuttaa Sallimuksen päätöstä. Parempi on siis, sen sijaan että sellaisissa tilaisuuksissa heittäytyisimme hillimättömän surun valtaan, valmistautua kärsivällisyydellä vastaanottamaan kaikkia, raskaimpiakin tapauksia — kun ne ovat välttämättömiä.

Kolumbuksen seuralaiset silmäilivät joka päivä ikävöiden siihen suuntaan, mistä Fiescin sopimuksen

mukaan piti tulla, mukanaan se iloinen tieto, että hänen toverinsa onnellisesti oli saavuttanut Hispaniolan rannikon. Mutta vaikka he katsella tirkistelivät silmänsä väsyksiin asti, niin ei mitään Fiesciä näkynyt.

Kaarlo. Mutta miksi hän sitten ei tullut?

Isä. Mistä minä sen tiedän? Nyt olemme Jamaikan saarella, ja kuinka minä voin sieltä saakka nähdä, mitä Hispaniolassa tapahtuu, tietääkseni, mikä pidättää uskollista Fiesciä palaamasta päällikkönsä luo?

Summa se, että häntä ei kuulunut; ja Kolumbusen miehet tulivat taas ihan epätoivoisiksi. He tulivat nyt yhä varmemmiksi siitä että molemmat lähettäiläät olivat löytäneet hautansa uskaliaalla retkellään ja että heidän mukanaan kaikki pelastuksen toivo oli ikipäiviksi kadonnut. Silloin syntyi vaikeroiminen ja valitus niin että ilma kaikui. Mutta siihenkään se ei jäänyt. Samoin kuin aina ennenkin, kuten Kolumbus jo niin usein oli kokenut, pidettiin häntä tälläkin kertaa heidän yhteisen onnettomuutensa ainoana syynä. Kaikki kirosivat sitä hetkeä, jolloin he olivat antautuneet hurjanrohkean ja suoraan surman suuhun syöksevän päällikön johdon alaisiksi. Nämät valitukset ja kiroukset kasvoivat vihdoin ilmi kapinaksi. Miehet melusivat, huusivat, kirosivat ja uhkasivat Kolumbusen elämätä; ja nyt näytti todellakin olevan käsissä se onneton hetki, jolloin tämä suuri mies, joka tähän saakka onnellisesti oli välttänyt niin monta suurta vaaraa, näytti joutuvan alamaistensa sokean raivon uhriksi.

Kolumbus makasi tähän aikaan kovasti sairaana tuskallisessa nivel-leinissä. Suuri osa miehistöä oli samassa tilassa. Muut, jotka vielä olivat jalkeilla, olivat melkein kaikki liittyneet kapinoitsijain päämiehiin, Porras veljeksiin.

Vanhempi heistä, joka oli tunnoton ihminen, astui amiraalin vuoteen luo ja kysyi röyhkeästi, miksi hän ei tahtonut palata Espanjaan. Kolumbus vastasi tyynenä kuin tavallisesti, etteihän hänen vallassaan ollut sinne palata, vaikka hän kuinkakin hartaasti sitä toivoi. Jos hänen seuralaisissaan oli ketään, joka voi ilmoittaa jonkun keinon siihen, niin olisi sellainen neuvo erittäin tervetullut. Tuota tarkotusta varten sanoi hän tahtovansa vielä kerran kutsua kokoon kaikki upseerit kuulustellakseen heidän mieltänsä.

Vaikka tämä hänen puheensa oli lempeätä ja järkevätä, ei se tehnyt vähintäkään vaikutusta tuohon hävyttömään roistoon. Hän vain hurjalla, ynseällä äänellä vastasi, ettei nyt ollut aika laverrella ja että hän puolestaan tahtoi lähteä purjehtimaan. Sitten huusi hän kokoontuneelle laivaväelle: „se teistä, joka tahtoo minua seurata, tulkoon tänne.“

Nämät sanat olivat merkinä yleiseen kapinaan laivoilla. Useimmat menivät heti tämän kapinoitsijan puolelle ja huusivat olevansa valmiit seuraamaan häntä. Rampa, leinin ja huolien heikontama Kolumbus hypähti nämät sanat kuullessaan ylös vuoteelta, pakottaakseen kapinoitsijoita tottelemaan; mutta hänen palvelijansa pidättivät häntä, koska he syystä pelkäsivät, että hänet murhattaisiin. Samalla tavalla menettelivät he hänen veljeänsä Bartolomeoa kohtaan, joka ainoastaan lyhyt keihäs kädessään tahtoi syöksyä kapinoitsijain keskelle kurittaaksensa heitä heidän uskottomuudestaan. Kapinoitsijat sillä välin anastivat haltuunsa kymmenen pientä alusta, jotka amiraali oli ostanut villeiltä, ja astuivat niihin. Se saattoi muutkin, jotka eivät vielä olleet heidän puolellensa käyneet, epätoivoisiksi; heidän uskollisuutensa alkoi horjua, ja lopuksi hyppäsivätkin

useimmat veneisiin rukoillen, että heidät otettaisiin mukaan.

Voi arvata millä mielellä Kolumbus, hänen veljensä Bartolomeo ja hänen poikansa Fernando näkivät nämät häpeälliset tapahtumat; lopuksi näkivät he kaikkien muiden heidät hyljänneen, paitsi vuoteessaan maakaavien sairaiden ja muutamien harvojen uskollisten palvelijain. Nämät kutsutti Kolumbus vuoteensa ääreen ja piti heille liikuttavan puheen, osaksi kiittääkseen heitä heidän osottamastaan uskollisuudesta, osaksi kehottaakseen heitä yhä edelleen pysymään samanlaisina ja pikaisen avun toivossa luottamaan Häneen, joka on luvannut palkita uskollisuuden ja rehellisyyden niin tässä kuin tulevassa elämässä.

Tunnottomat kapinoitsijat sillä välin sousivat riemuhuutojen kaikuessa saaren itäiseen päähän, kulkeakseen sieltä meren yli Hispaniolaan. Joka kerta kun he tällä matkalla poikkesivat maalle, rosvosivat ja räökkäsivät he alku-asukkaita mitä tylyimmällä tavalla, antaen heille samalla sen pirullisen neuvon, että saisivat kostaa kaikki vahingot amiraalille, joka muka oli ainoa syy siihen, että heidän oli pakko niin tehdä kuin tekivät. Jos hän, lisäsivät he, ei tahtoisi suorittaa vaadittua korvausta, niin oli alku-asukkailla täysi vapaus tappaa hänet. Eihän hänen aikeensa kumminkaan muuta tarkottaneet, kuin heidän saattamistaan kurjuuteen; parasta siis oli, niin neuvoivat kapinoitsijat, koettaa ehtiä ennen häntä.

Siten saivat he Intiaanein mieliin kylvetyksi katkeruutta heidän entistä päällikköänsä vastaan. Sitten vangitsivat he yhden joukon ja pakottivat sen miehet olemaan heillä soutajina tuolla pitkällä matkalla. Ja sitten lähtivät he.

Tuskin olivat he kumminkaan ehtineet pari penikulmaa ulapalle päin, kun syntyi vastatuuli ja niin kova aaltoileminen, että heidän pienet veneensä alkoivat täytyä vedellä. Keventääksensä näitä päättivät Espanjalaiset turvaantua julmaan keinoon. He päättivät näet murhata Intiaanit ja heittää ne mereen. Tätä kamalata tuumaansa ryhtyivätkin he toteuttamaan. Muutamille noista onnettomista se jo tehtiinkin, kun toiset epätoivon vallassa itse heittäysivät mereen ja uivat veneiden ympärillä rukoillen armoa ja sääliväisyyttä. Mutta voi verratonta julmuutta — kun Intiaanit uinnista väsyneinä silmänräpäyksen ajan pitelivät kiinni veneistä, niin nuo europalaiset pedot hakkasivat heiltä kädet poikki, niin että heidän täytyi surkeasti hukkuu. Tuolla raakamaisella, melkeinpä uskomattomalla tavalla tapettiin 18 heistä, eikä yksikään olisi samaa kauheata kohtaloa välttänyt, jolleivat Espanjalaiset olisi ruvenneet epäilemään omaa turvallisuuttaan, jonka vuoksi he käyttivät harvoja jällellä olevia Intiaaneja soutamaan heidät takaisin Jamaikaan.

Tekisipä mieli kokonaan muististaan hävittää tuolainen kamala tapaus, tai, jollei sitä voi, täytyy ainakin surkutella, että ihmiskunnan häpeäksi on ollut olemassa sellaisia petoja ihmishaahmossa, jotka niin juurta jaksain ovat voineet tukahduttaa kaikki säälin ja ihmisyyden tunteet.

Kolumbus pysyi tälläkin kertaa kaltaisenaan. Suuren onnettomuutensa kesti hän tavallisella kärsivällisyydellään, ja vaikka hän itse oli sairas, piti hän isällisellä hellyydellä huolta muiden hänen luoksensa jääneiden sairaiden hyvästä hoidosta. Taivas siunasikin hänen hellän huolenpitonsa, niin että hänen lyhyen ajan kuluessa oli ilo nähdä heidät kaikki taas terveinä.

Mutta nyt joutui hän uuteen vaikeuteen. Alku-asukkaat, jotka tähän saakka olivat hankkineet hänelle elintarpeita, alkoivat peljätä, että nämät ahneet muokalaiset asettuisivat ainaiseksi heidän luoksensa ja tekisivät lopun kaikista heidän maansa tuotteista. Tämä pelko ja se pahoinpiteleminen, jota he olivat saaneet kärsiä kapinallisten puolelta, synnyttivät heissä kammaa ja inhoa ja seuraus siitä oli, että he yht'äkkiä herkesivät viemästä ruokavaroja laivoille.

Kolumbuksen terävä järki keksi kumminkin tällä kertaa keinon, millä selvitä tästä pahasta pulasta. Hän tiesi kuunpimenemisen olevan tulossa ja hän käytti hyväkseen tätä tietoansa herättääkseen villeissä kunnioitusta ja hyväntahtoisuutta häntä kohtaan. Kuulkaa, kuinka hän silloin menetteli!

Erään Hispaniolasta mukana seuranneen villin kautta kutsutti hän kokoon alku-asukasten päälliköt, sanoen että hänellä oli heille jotain erittäin tärkeätä ilmoitettavaa. He tulivatsaapuville. Silloin sanotti hän intiaanolaisen tulkkinsa kautta, että hän ja hänenseuralaisensa olivat miehiä, jotka tunsivat sen totisen Jumalan, joka oli luonut taivaan ja maan. Tämä Jumala, joka suojelee hyviä ja rankaisee pahoja, oli rankaiseva myöskin Intiaaneja, jos he herkeäisivät ruokavaroilla auttamasta hänen palvelijoitansa. Sellaisen uhkaavan rangaistuksen merkiksi saisivat he ensi yönä nähdä kuun nousevan vihasta pimentyneenä; siitä voivat he arvata, mikä surkea kohtalo heitä odotti, jolleivät he osottautuneet suopeiksi ja ystävällisiksi vieraitansa kohtaan.

Tämä ennustus sai aluksi osakseen vain jokseenkin yleistä pilkkaa. Mutta kun kuu nyt nousi, kun se todellakin alkoi pimetä ja pimeneminen kasvamistaan kasvoi, niin syntyi yleinen hämmästys, ja ääneen huu-

taen ja valittaen pyysivät he amiraalia rukouksilla torjumaan heistä hänen Jumalansa uhkaavan rangaistuksen. He lupasivat myös tästälähin mielellään tuoda hänelle ruokavaroja.

Kolumbus lupasi täyttää heidän toivonsa ja sulkeutui kajuuttaansa siihen hetkeen saakka, jolloin hän tiesi pimenemisen alkavan vähetä. Silloin astui hän uudelleen esiin ja käski heidän olla huoleti. Jumala näet, sanoi hän, oli mielihyvällä kuullut heidän käytöksensä muuttuneen. Sen vuoksi ei Hän tulisikaan heitä rankaisemaan, ja suosion merkiksi antaisi hän kuun kohta saada takaisin tavallisen ystävällisen loistonsa.

Kun nyt tämä toinenkin ennustus toteutui, niin ylistivät kaikki, täynnä iloista ihmetystä, kristittyjen Jumalaa ja hankkivat runsaasti ruokavaroja tuolle merkilliselle miehelle, joka kaiken sen oli ennustanut. No, lapset, mitä te siitä sanotte? Tekikö Kolumbus siinä oikein ja viisaasti, että hän käytti hyväkseen näiden ihmisten tietämättömyyttä? (Yleinen äänettömyys). No, Hannes, mitä sinä siitä arvelet?

Hannes. Viisaasti hän kyllä teki, mutta —

Isä. No?

Hannes. En oikein tiedä, mutta minusta tuntuu kuitenkin, ettei hän siinä aivan oikein tehnyt.

Isä. Ja miksikä ei?

Hannes. Niin . . . en voi esittää ajatuksiani niin selvästi kuin tahtoisin . . . mutta minun mielestäni ei yleensä saa valehdella ja kaikista vähimmin levittää vääriä tietoja Jumalasta.

Isä. Se on minunkin ajatukseni, mutta annahan kuulla, onko meillä samanlaiset perusteet näihin ajatuksiimme. Minkätähden sinun mielestäsi ei varsinkaan Jumalasta saa mitään valheellista sanaa?

Hannes. Koska me sen kautta tulemme syy-
päiksi siihen, etteivät muut ihmiset opi oikein tunte-
maan Jumalaa.

Isä. Oikein, Hannes! Se on minunkin mieli-
piteeni perustus. Tiedättehän kaikki, kuinka tärkeätä
on ihmiselle, että hän oikein oppii tuntemaan Jumalaa.
Kaikki epätosi, mitä yksinkertaiset ihmiset Jumalasta
uskovat, se on taikauskoa. Sen nimen ansaitsee se-
kin, mitä Kolumbus sai Intiaanit uskomaan, että nimit-
tään Jumala hänen tähtensä pimitti kuun. Hän oli siis
syyppää siihen, että nämät yksinkertaiset ihmiset saivat
vielä yhden taikauskoisen luulon entisten lisäksi.

Emme siis voi Kolumbuksen käytöstä kiittää,
mutta jos koskaan itsessään moitittava keino ansaitsee
puolustusta, niin ansaitsi tämä sitä. Kolumbus ei näh-
nyt mitään muuta neuvoa pelastaakseen itseänsä ja
omiansa; samalla herätti hän edes vähän tietoa toti-
sesta Jumalasta taitamattomien villien sydämissä ja teki
siis heidät ainakin halukkaiksi tästälähin vastaanotta-
maan muitakin ja parempia opetuksia. Se olkoon sa-
nottu tavallaan hänen puolustukseksensa.

Kahdeksan pitkää, surullista kuukautta oli kulu-
nut sittenkuin Mendez ja Fiesci olivat matkustaneet
Hispaniolaan, eikä sen koommin ollut heistä mitään
kuulunut. Sentähden olivat jällelle jääneet jo siinä lu-
jassa uskossa, että he olivat surmansa saaneet, ja Ko-
lumbuksen seuralaiset kadottivat jo kaiken toivon avun
saapumisesta. Epätoivo herätti sentähden heissäkin
ajatuksen hyljätä onneton johtajansa ja liittyä kapinalli-
siin, jotka yhä vielä kuljeskelivat ympäri saarta ja eli-
vät rosvoamisella.

Mutta juuri kun he olivat panemaisillaan toimeen
aikeensa, näkyi heidän iloiseksi hämmästykseksensä

pieni europalainen laiva, joka laski ankkuriin lähellä rantaa. Ei kestänyt kauan, ennenkuin päällikkö saapui veneellä Kolumbuksen luo ja jätti hänelle kirjeen Hispaniolan maaherralta, sekä vadillisen viiniä ja kaksi siankylkeä. Mutta tuskin oli hän ehtinyt nämät antaa, kun hän jo hyppäsi veneeseensä, soudatti itsensä takaisin laivalle ja purjehti sinne mistä oli tullutkin. Kirje, jonka hän oli tuonut mukanaan, sisälsi vain tyhjänpäiväisiä kohteliaita lauseparsia, ei muuta mitään.

Varmaankin käsitätte te yhtä vähän kuin Kolumbus itsekään, mitä tämä ilmiö merkitsi. Hispaniolan maaherra, Ovando, jonka halpamaisesta käytöksestä Kolumbusta kohtaan tuonnoin kerrottiin, ei toivonut mitään muuta kuin että suuri amiraali kuolisi kurjuudessaan; sillä jos hän pääsisi Espanjaan palaamaan, niin pelkäsi Ovando hänen uudestaan vaativan, että amiraali asetettaisiin oikeuksiinsa Länsi-Intian varakuninkaana ja että Ovando itse silloin kadottaisi maaherruutensa. Sentähden halusi hän tietää, kuinka suuressa hädässä todella oli tuo mies, jonka hän niin mielellään tahtoi masentaa, ja voisiko hän saavuttaa inhottavan tarkoituksensa, jos hän vielä jonkun aikaa koettaisi toistaiseksi lykätä pyydettyä apulähetystä. Tämmöinen oli, niin vakuuttavat muutamat historioitsijat, syy, jonka vuoksi hän lähetti äsken mainitun laivan ja jonka tähden se, niin pian kuin sen päällikkö oli saanut tietää Kolumbuksen todellisen aseman, heti palasi. Toiset mainitsevat viattomamman syyn. He sanovat, että Ovando luuli Kolumbuksen ilmoitusta laivojensa haaksirikosta vain tekosyyksi, jonka varjolla hän mukavalla tavalla pääsisi Hispaniolaan ja sitten väkivallalla voisi anastaa häneltä riistetyn maaherruuden. Ovando oli sen vuoksi vain lähettänyt tiedustelijoita, tutkiaksensa oliko ami-

raalin asema todellakin sellainen, jommoiseksi hänen miehensä sitä olivat kuvailleet. — Voitte nyt itse näistä kahdesta mielipiteestä valita sen, joka teistä tuntuu luontevammalta. Kumpi on parempi?

Kaikki. Viimeinen, viimeinen!

Isä. Miksi niin?

Hannes. Koska on vain epävarma arvelu, että Ovando olisi ollut sellainen sydämetön julmuri, ja koska, missä ei varmoja todistuksia ole, aina täytyy uskoa toisista niin hyvää kuin suinkin.

Isä. Oikein, Johannes! Pysy siinä mielipiteessä; sitä et ole koskaan katuva seuranneesi! Olkoon niin, että joskus voit luulla jotakuta lähimmäistäsi paremmaksi kuin hän todella on, mutta parempi on kymmenen kertaa erehtyä sillä tavalla kuin yhden ainoan keran loukata jotakuta uskomalla päinvastaista.

Kolumbuksen sanotaan epäilleen että Ovandolla oli tuo pahempi aie; mutta ollen liian suuri antaakseen onnettomuuden masentaa itseänsä salasi hän väeltään suuttumuksen, joka hänessä kuohui, ja toivottoman tilan, johon hän luuli joutuneensa. Iloisesti sanoi hän vain miehillensä, että laiva oli heti palannut takaisin vain sen vuoksi, että päällikkö oli huomannut sen liian pieneksi heille kaikille ja heidän tavaroilleen. Mendez ja Fiesci olivat onnellisesti saapuneet Hispaniolaan ja saaneet käskyn ostaa amiraalille jonkun ison laivan, joka pian oli tulossa heitä vapauttamaan.

Hän olikin todella jo saanut tietoja näiden miestensä kohtaloista. Me jo tiedämme, että he onnellisesti olivat saapuneet Hispaniolaan; nyt voin myöskin kertoa, minkätähden Fiesci ei, kuten oli luvannut, ollutkaan palannut takaisin.

Vaikka tuo kunnan mies Hispaniolaan saapuesaan sairasti kuumetta, jonka hän Kallio-saarella oli saanut, tahtoi hän kumminkin lupauksensa mukaan heti palata tuomaan amiraalille tietoa heidän uhkarytyksensä onnellisesta päättymisestä. Mutta ei ainoakaan hänen seuralaisistaan taipunut uudestaan lähtemään tuolle vaaralliselle matkalle. Siinä ei auttaneet rukoukset eikä uhkaukset, ja lopustakin oli hänen pakko vasten tahtoansakin seurata toisten mukana San Domingoon. Siellä oli hän nyt Mendezin kanssa alinomaa rukoellut maaherraa sallimaan heidän ostaa laivan, jolla he voisivat hakea johtajansa; mutta Ovando oli, tiesi mistä syystä, kaikenlaisilla tyhjillä puheilla viivyttämistään viivytellyt myöntymyksensä antamista.

Kolumbus oli sillävälän tehnyt muutamia onnistumattomia yrityksiä palauttaakseen kapinoitsijoita heidän velvollisuutensa täytäntöön. He vain itsepintaisesti jatkoivat entistä menettelyänsä, vaativatpa vielä lisäksi amiraalin antamaan heille puolet laivalla olevista vaatteista ja muusta tavarasta. Jollei hän sitä tekisi, niin uhkasivat he tulla väkivallalla ottamaan, mitä olivat pyytäneet; ja kun tästä uhkauksesta huolimatta heille sittenkin annettiin kieltävä vastaus, niin varustautuivat he panemaan täytäntöön tuota uhkaustaan.

Koska Kolumbus itse vielä oli sairas, niin lähetti hän heitä vastaan veljensä Bartolomeon johtamina kaikki asekykyiset miehensä. Hän oli kuitenkin käskenyt veljensä vielä kerran koettaa sovittaa riitaa hyvällä, ja kieltänyt ryhtymästä vihollisuuksiin ennenkuin täytymys itseänsä puolustaa siihen vaati. Bartolomeo totteli tunnollisesti tätä käskyä; mutta kun hän tapasi kapinoitsijat ja tarjosi heille rauhaa, pitivät he tätä tarjoumista heikkouden ja pelkuruuden merkinä ja alkoivat taiste-

lun. Kuusi heistä oli tehnyt sopimuksen yhteisesti hyökätä Bartolomeon kimppuun eikä eritä ennenkuin näkisivät hänen kaatuvan. Mutta Bartolomeo vastaanotti heidät pelotonna kuin ainakin, ja pienen, urhoollisen joukkonsa kera hyökkäsi hän niin vastustamattomalla voimalla kapinoitsijoiden kimppuun, että hän lyhyessä ajassa oli täydellisesti voittanut heidät. Muutamat kaatuivat hänen miekkansa iskuista, toiset tehtiin vangeiksi ja loput pötkivät pakoon. Vankien joukossa, jotka pantiin kahleisiin ja vietiin laivoille, oli myöskin kapinoitsijain päällysmies, Porrás, jonka Bartolomeo omalla kädellään oli ottanut vangiksi ja tehnyt aseettomaksi. Itse oli hän saanut ainoastaan pienen haavan käteensä.

Pakolaiset lähettivät pian sen jälkeen pyytämään Kolumbukselta armoa, ja tämä jalo mies, joka oli taipuisampi anteeksi antamaan kuin kostamaan, suostui heti heidän pyyntöönsä. Siten palautettiin yht'äkkiä järjestys ja rauha, jokainen teki taas, kuten ennenkin, velvollisuutensa, ja ainoastaan kapinan röyhkeät päämiehet pidettiin vankeina, jotta he vasta saisivat kärsiä ansaitun rangaistuksensa.

Mendez ja Fiesci olivat sillävälin herkeämättä ahdistelleet Hispaniolan maaherraa pyynnöllä, että heidän sallittaisiin ostaa laiva, jolla he sitten saisivat Jamaikasta noutaa päällikkönsä ja jääneet toverinsa. Kauan oli Ovando kaikenlaisilla mitättömillä verukkeilla estellyt heidän kohtuullisen pyyntönsä täyttämistä, mutta kun hän lopuksi pelkäsi, että Espanjan hovi voisi vaatia hänet edesvastaukseen, jos hän yhä kielsi apua niin ansiokkaalta mieheltä kuin Kolumbus oli, antoi hän vihdoin suostumuksensa laivojen ostamiseen. Siten loppuivat viimeinkin Kolumbuksen huolet

ajalla, jolloin hän kaikkein vähimmin sitä aavisti. Taas todistus siitä, ettei pidä antaa rohkeutensa lannistua, vaikka kaikki inhimillinen apu näyttääkin riittämättömältä; vaan että luottaen kaikkivaltiaan Jumalan apuun viimeiseen saakka pitää tehdä velvollisuutensa ja säilyttää toivonsa. Niin Kolumbus teki, ja niin mekin, lapset, tahdomme tehdä, jos joskus joudumme samanlaiseen ahdinkoon.

Ostettu laiva saapui Jamaikaan, kun Kolumbus jo kokonaisen vuoden oli siellä taistellut hädän ja kurjuuden kanssa. Kaikki menivät iloisina laivalle ja siten purjehdittiin San Domingoon.

Siellä vastaanotettiin Kolumbus mitä suurimmilla kunnianosotuksilla. Se tapahtui maaherran käskystä, joka koetti salata pahanilkisyytensä matelevaisella imaruksella. Mutta samaan aikaan antoi hän kumminkin salaisen vihansa Kolumbusta vastaan purkaantua varsin loukkaavalla tavalla. Hän näet lasi heti vapautteen kapinan päämiehet, jotka Kolumbus aikoi viedä vangittuina Espanjaan siellä tuomittaviksi. Vieläpä uhkasi hän niitä, jotka olivat pysyneet Kolumbukselle uskollisina, sillä että heidän käytöksensä tulisi ankaran tutkinnon alaiseksi.

Kolumbus, joka jo oli kärsivällisesti kestänyt niin paljon muita halpamaisia loukkauksia, tunsu itsensä kylmin vahvaksi ylenkatsoaksensa tätäkin. Hän kiirehti kumminkin minkä voi jättääksensä maan, minkä hän näytti keksineen omaksi onnettomuudekseen, ja lähti sentähden purjehtimaan Espanjaan, niin pian kuin oli saatu kaksi laivaa sitä varten varustetuksi. Mutta tällä viimeiselläkin matkallaan sai hän kokea samantaisia vastoinkäymisiä kuin siihenkin saakka. Mitä ankarimmat myrskyt, joita nousi heti hänen lähdet-

tyään, ruhjoivat sen laivan, jolla hän itse oli, niin kelvottomaksi, että hänen täytyi lähettää se takaisin Hispaniolaan. Toinen jälellä oleva laiva sai sekin niin pahoja vammoja, että vaadittiin tavallista enemmän uskaliaisuutta tekemään sillä pitkää merimatkaa. Paitsi muita vahinkoja oli se vielä päälliseksi kadottanut isomaston ja perämaston. Siitä huolimatta jatkoi Kolumbus rohkeasti matkaansa. Tällä puoliruhjoontuneella laivalla purjehti hän 700 meripenikulmaa ja saavutti vihdoin, vaikka töin tuskin, espanjalaisen S. Lucan satamaan Andalusiassa.

Ja nyt varmaankin toivotte hänen tähänastisien vastoinkäymisiensä loppuneen — mutta turhaan toivotte! Tuskin oli hän noussut maalle, niin sai hän suureksi hämmästyksekseen tiedon eräästä surullisesta tapauksesta, joka mitä likeisimmin koski häntä itseään. Hänen suojelijattarensa, Isabella kuningatar, oli kuollut. Häneen oli Kolumbus pannut kaiken luottamuksensa, kun hän toivoi kerran saavansa korvausta niistä monista loukkauksista, joita hän oli kärsinyt. Nyt oli hänkin poissa! Mitä saattoi enää toivoa epäluuloiselta, pikkumaiselta kuninkaalta, joka alun pitäinkin oli ollut häntä kohtaan epäsuosiollinen!

Kumminkin lähti hän, niin pian kuin hänen terveytensä jotakuinkin oli tullut entiselleen, hoviin, tehdäkseen kuninkaan edessä selkoa matkansa vaiheista ja saavuttamistaan tuloksista. Hänet vastaanotettiin hyvin kylmästi; hänen oikeutettuja valituksiaan niistä vääryyksistä, joita hän oli saanut kärsiä yhden toisensa perästä, ei otettu kuulevaan korvaan ja kaikenlaisilla tyhjillä verukkeilla viivytettiin myöskin sen hänen kohtuuden mukaisen pyyntönsä täyttämistä, että hän asetettaisiin jälleen virkoihinsa.

Niin täytyi siis tämän suuren, ansiokkaan miehen kuluttaa elämänsä loppuaika sellaisessa toimesta kuin rukoilemalla oikeutta väärältä tuomarilta ja kuninkaalta, jonka epäsuosioon hän ihan ilman syyttä oli joutunut. Ja turhaan rukoili hän alituisesti, siksi kunnes Jumala itse vihdoin teki lopun hänen monista ja katkerista kärsimyksistään. Kaikkien vaivojen ja ikävyyksien heikontamana, joita hänen oli täytynyt kestää, kuoli hän Valladolidissa 59:llä tahi, kuten toiset väittävät, 65:llä ikävuodellaan.

Hän kuoli samoin kuin oli elänytkin, yhtä rauhallisena, yhtä iloisesti Jumalaan turvaten, kuin elämänsä ajan vaarallisimmissakin kohtauksissa. Hänen paljon koeteltu sielunsa näytti ilolla eriävän siteistään rientääkseen Hänen luokseen, jonka tuomioistuimen eteen kuninkaittenkin täytyy saapua.

(Pitkä hiljaisuus. Sitten jatkoi isä näin:)

Tahdotteko vielä kuulla, miten historioitsijat ovat kuvailleet tämän kunnan miehen ja hänen luonteensa?

Kaikki. Kyllä, isä hyvä.

Isä. „Ruumiinrakennukselleen“, sanovat he, „oli hän suuri ja komea. Hänen ulkomuodossaan ja koko hänen olennossaan ilmausi jotakin jaloa. Hänellä oli soikeahkot kasvot, käyrä nenä, vilkkaat, siniset silmät ja vaalea iho. Nuoruudessaan oli hänen tukkansa punertava, mutta ne vaivat ja alituiset vastukset, joiden kanssa hänen oli taisteleminen, saivat sen pian käymään harmaisiin. Sillä hänen elämänsä oli alituista onnen ja onnettomuuden, solvauksien ja ylistyksien, korkeimpain kunnianosotusten ja katkerimpain loukkausten vaihtelua. Harvat ja lyhyet olivat hänen iloiset hetkensä; mutta harvassa olivat nekin päivät, joina hänen ei tarvinnut kärsiä joko kovien ruumiillisien tus-

kien tai kaikenlaisien harmien ja kalvavien huolten tähden.“

„Muuten oli hän roteva ruumiiltaan, sekä tavattoman väkevä ja notkea. Sitäpaitsi oli hänellä miellyttävä ja luonnollinen käytös ja hän oli ystävällinen ja vaatimaton kaikkien kanssa seurustellessaan. Vieraita kohtaan oli hän kohtelias, palvelijoilleen suopea, hyvään ystäväin seurassa iloinen ja — mikä enimmin on hänelle kunniaksi — kaikissa onnen vaiheissa ihmeteltävästi hiljainen ja tasaluontoinen.“

„Hänen elämänvaiheensa todistavat selvästi, mitä jalomielisyyttä, ajatusten ylevyyttä, ymmärryksen terävyyttä, lannistumatonta rohkeutta ja viisasta varovaisuutta hän koko käyttöksessään osotti. Harvassa on hänellä vertaisiaan rohkeudessa ja kestäväisyydessä sekä kärsivällisyydessä, joka voittaa suurimmatkin vastukset.“

„Vaikka hän oli viettänyt kaksi kolmattaosaa elämästään niukanpuolisissa varoissa, omisti hän kuitenkin, kohotessaan korkeampaan yhteiskunnalliseen asemaan, erittäin jalon käytöstavan, joka oli niin luonnollinen että se näytti olevan synnynnäistä hänessä. Hän osasi yhtä hyvin kuin kuka muu hyvänsä käyttäytyä sopivan vakavasti, samassa kuin hänellä erinomaisessa määrässä oli tuo viehättävä ja sydämeen käypä kaunopuheliaisuus, joka on niin tärkeä johtajalle. Hän puhui vähän, mutta silloin aina erittäin somasti ja painolla.“

„Hän eli kohtuullisesti, pukeutui koruttomasti, ja kun häntä yrityksissään kohtasi puutteita tai vastuksia, kieltäysi hän vapaaehtoisesti kaikesta erikois-asemasta, jokaisesta nautinnosta ja mukavuudesta, josta eivät kaikki hänen seuralaisensa voineet osallisiksi tulla.“

„Nuoruudessaan oli hän erittäin innolla harrastanut tieteitä, joissa hän oli ehtinyt pitemmälle kuin useimmat hänen aikalaisistaan. Mikä hänessä kuitenkin enemmän kuin muu mikään ansaitsee jälkimaailman rakkautta, on hänen syvä, teeskentelemätön jumalanpelkonsa ja hänen ankara oikeamielisyytensä, jonka hän useassa tilaisuudessa silminnähtävästi osotti. Vaikka hän oli taipuvainen pikavihaisuuteen, masensi hän kuitenkin uskonnon avulla tämän heikkoutensa siinä määrässä että, kuten näimme, hän vihollisten mitä loukkaavimmalla tavalla häntä parjatessa saattoi ulkonaisessa käytöksessään osottaa ihmeteltävää mielentasaisuutta.“

Sellainen oli se mies, jota hänen aikalaisensa niin väärin arvostelivat, mutta jonka nimi on elävä suvusta sukuun jälkimaailmassa ja aina herättävä rakkautta ja ihmettelyä niissä sydämissä, jotka osaavat arvostella sellaisia hyveitä.

Tässä vaikei isä, ja hänen nuoret kuulijansa pysyivät vielä hetken aikaa äänettöminä istumassa ennenkuin erosivat.

Yhdeksästoista kertomus.

Lapset huomasivat viimeisen kertomuksen lopulla, ettei isä vielä ollut kaikkea puhunut, mitä hän aikoi, ja he vaivasivat kovasti päätänsä arvatakseen mitä hänellä vielä oli kertomista.

„Isä“, sanoi yksi, „on varmaan tehnyt pilaa meistä! Saadaanpa nähdä, että Kolumbus taas yht’äkkiä ilmestyy elävänä meidän joukkoomme.“

„Sitä en minä kumminkaan usko“, sanoi toinen. „Hän näytti niin vakavaltakin lopettaessaan kertomuksensa.“

Lotta, joka viimeiseksi oli tullut sisään, meni isän luo, taputteli häntä poskelle ja sanoi: „Hyvä isä, kertokaa meille vielä mitä on jälellä, muuten emme varmaankaan saa unta ensi yönä!“

„Lapsi raukat!“ vastasi isä, „se olisi todellakin ikävää minusta, jos minun tähteni saisitte unettoman yön.“

Lotta. No, silloinpa pitää isän myöskin jatkaa kertomusta!

Isä. Pitääkö?

Lotta. Niin, minä vaan tarkotin, jos isä tahtoo olla niin hyvä.

Isä. No, jospa minä sitten tahtoisin olla niin hyvä; kutsu tänne kokoon muut.

Lotta (huutaen). Lapset hoi, kuulkaa! Isällä on vielä meille kertomista.

Isä (toisten tullessa sisään). Lotta väittää, että teille tulee uneton yö, jollen minä kerro mitä vielä on jälellä kerrottavaa. Ja koska mielelläni suon teidän hyvin käytetyn työpäivän jälestä nauttia häiritsemätöntä unta, niin täytyy kai minun koettaa haihduttaa teidän levottomuutenne.

Kaikki. No, sepä mainiota.

Isä. Hyvä siis! Kuulkaa mitä minulla vielä on teille kerrottavaa.

Kolumbus, rakkaat lapseni, on todellakin kuollut, mutta hänen sijaansa astuu toinen mies, joka myöskin kykenee pitämään paikkansa.

Muutamat. Kuka sitten?

Isä. Vähän kärsivällisyyttä vain, niin saatte pianakin kuulla hänen nimensä.

Ensin täytyy minun teille kertoa, mitä tapahtui Kolumbuksen kuoleman jälkeen, aina siihen saakka kuin tämä jälkimmäinen mies, jonka nimeä ette vielä tunne, esiintyy historian näyttämöllä. Muuten ette voisi täydellisesti käsittää kertomustani hänestä.

Kaarlo. Niin, isä, kertokaa vain siinä järjestyksessä.

Isä. Palatkaamme ensin ajatuksissamme Hispaniolaan eli San Domingoon, nähdäksemme, minkälaisiksi olot siellä muodostuivat Ovandon hallituksen aikana. Mutta minua hirvittää jo kääntäessäni puhuttani tälle tolalle, ja olen varma siitä, että tekin teette samoin, vaikka vain ohimennen aion kuvata teille sitä sydämetöntä julmuutta, jota tässä onnettomassa maassa alettiin harjottaa.

Ovando ei ensinkään ollut mikään huono maaherra Espanjalaisille, jotka olivat saarelle asettuneet. Hän julkaisi useita viisaita määräyksiä, palautti kutakuinkin hyvän järjestyksen ja yksimielisyyden maamiestensä keskuuteen, hankki rikkauksia sekä kuninkaalle että seuralaisilleen ja itselleen huolellisesti valvomalla työtä vuorikaivoksissa, ja — mikä varsinkin on vaikuttanut paljon sekä tämän saaren että Europankin oloihin — hän oli ensimmäinen, joka Länsi-Intiaan toi sokeriruo'on, jonka kasvin hän sinne siirsi Kanarian saarilta. Se oli onnellinen ajatus! Monta monituista miljoonaa naulaa sokeria on hänen ajastaan saakka kasvanut tällä seudulla, jossa ei sitä ennen koko kasvia tavattu, ja tuhansittain ihmisiä on saanut jokapäiväisen leipänsä täten syntyneen tärkeän kaupanhaaran kautta. Kaikki tämä oli paljasta hyvää; mutta miksi täytyi saman miehen, joka pani toimeen niin paljon järkeviä laitoksia, käyttäytyä kuin peto maan onnetto-

mia alku-asukkaita vastaan, niin että hänen osakseen syystä on tullut kaikkien oikeamielisten ihmisten inho? Saatte itse kuulla, minkälainen hänen käytöksensä oli, ja sen mukaan häntä arvostella.

Tyytymättä siihen, että oli valtansa alaisiksi saanut saaren kaikki oikeat asukkaat ja haltijat ja oli pakottanut heidät mitä raskaimpia rasituksia kantamaan ja suorittamaan vuotuisia veroja, joita heidän oli mahdoton kestää, piti Ovando heidät karja-eläinten vertaisina, joita sai kohdella miten ikänä halusi. Hankiakseen seuralaistensa suosion, vaikka väärällä tavalla, lahjotti hän yhdelle heistä 20, toiselle 50, kolmannelle 100 tuollaista onnetonta Intiaania, ihan kuin rikas meikäläinen tilanhaltija lahjottaa työvoudilleen niin ja niin monta lammasta tai sikaa; ja hän antoi heille lisäksi luvan kohdella ja räähkätä näitä turvattomia olennoita ihan mielensä mukaan.

Tätä heikkoa, viatonta ja hyvänsävyistä kansaa kohtelivat nyt heidän raakamaiset isäntänsä niin sydämettömällä tavalla, että monet heistä surkeasti kuolivat ja useat muut niin ikävystyivät surulliseen elämänsä, että he epätoivoisina koettivat lopettaa itsensä. Kun Kolumbus tämän maan löysi, arvattiin sen asukkaiden lukumäärä yhdeksi miljoonaksi, ja nyt, tuskin viisitoista vuotta myöhemmin, oli heitä ainoastaan 60,000. — 940,000 ihmistä oli siis tämän lyhyen ajan kuluessa Europalaisten sydämetön ja julma menettely tuhonnut!

Vielä oli saarella yksi laaja ja hedelmällinen maakunta, jonka asukkailla, vaikka hekin maksoivat veroa Espanjalaisille, edes oli oma kuningattarensa. Tämän nimi oli Anakoana; hän oli hyvässä ystävyudessa Europalaisten kanssa ja hän maksoi säännöllisesti heidän vaatimansa verot.

Pahaksi onneksi oli muutamia Roldanin puoluelaisia asettunut tämän kuningattaren maahan. He olivat sydämettömiä, kovia ihmisiä, ja vaikka heitä kuningatar ja hänen alamaisensa mitä ystävällisimmin kohtelivat, harjoittivat he kuitenkin kerta toisensa perästä mitä hävyttömimpiä julmuuksia niitä kohtaan, jotka olivat osottaneet heille suurinta ystävällisyyttä. Kuningattaren oli senvuoksi pakko estää heidän omavaltaisuuttansa, ja se suututti heitä. Kostaakseen päättivät he koettaa syöstä alkuasukkaita mitä suurimpaan kurjuuteen. Siinä mielessä läksivät he San Domingoön maaherra Ovandon luo ja ilmoittivat hänelle, että kuningatar Anakoanalla oli kapinallisia aikeita Espanjalaisia kohtaan ja että hän aikoi niin pian kuin suinkin vapautua Espanjalaisten yliherruudesta. He siis neuvoivat maaherraa olemaan varuillansa ja paremmaksi vakuudeksi anastamaan haltuunsa kuningattaren itsensä, hänen omaisuutensa ja koko maan.

Ovando oli kyllin järkevä käsittääkseen näiden ihmisten aikeiden halpamaisuuden ja heidän tekemänsä syytösten perättömyyden. Mutta kun hän itsekin oli himonnut kuningatar Anakoanan tavaroita ja omaisuutta, oli hänkin niin halpamainen, että oli uskovinaan heidän syytöksiään, ja hän päätti käyttäytyä heidän neuvonsa mukaan.

Kuningattaren valta ei kumminkaan ollut niinkään mitätön. Hän hallitsi laajaa aluetta, ja sanotaan, että lähes 300 katsikia oli hänen alahallitsijoinaan. Jokainen näistä oli velvollinen kaikin voiminsa auttamaan kuningatarta, milloin niin tarvittiin. Sen tiesi Ovando, eikä siitä syystä rohjennut alkaa julki sotaa kuningatarta vastaan, koskapa Europalaisten luku ilmaston epäterveellisyyden vuoksi oli arveluttavasti supis-

tunut. Siitä syystä päätti hän taas turvautua mitä inhottavimpaan petokseen.

Hän lähetti sanan kuningattarelle, että hän aikoi tulla vierailemaan hänen luokseen, mukanaan loistava seurue; aikomus oli muka nyt vielä juhlallisemmin vahvistaa ystävyiden liitto kuningattaren ja Espanjalaisien välillä. Hän lähti kuningattaren asuntopaikkaan, mukanaan 300 miestä jalkaväkeä ja 70 ratsuria. Anakoana iloitsi ystäviensä vieraisiin tulosta ja ottaakseen vastaan heitä kuninkaallisilla kunnianosotuksilla kokosi hän kaikki valtansa alaiset katsikit ja meni, mukanaan lukuisa saattojoukko, Ovandoa vastaan.

Nyt saapui petturi. Anakoana tervehti häntä maan tavan mukaan lauluilla ja tansseilla ja vei hänet sitten asuntoonsa. Omituisella hyväntahtoisuudellaan käytti hän sitten kaikkia mahdollisia keinoja tehdäkseen vieraittensa olon niin hupaiseksi kuin mahdollista, ja käytti sen vuoksi monta päivää kaikenlaisiin huvituksiin, jotka olivat tavallisia tämän kansan keskuudessa.

Ovando näytti olevan erittäin huvitettu tästä, ja hän pyysi saada kerran panna toimeen europalaisetkin hovit kuningatar ja koko hänen seuruettaan varten. Kun nyt seuraavana päivänä kuningatar koko seurueineen ja suuri joukko uteliaita Intiaaneja oli koolla, poistui Ovando, tehdäkseen, kuten hän sanoi, valmistuksia aiotuita huveja — turnajaisia — varten.

Pian sen jälkeen näyttäytyi hän ratsuväkensä etupäässä, ja jalkaväki, joka seurasi etempänä, alkoi huomaamatta miehittää kaikkia pois pääsypaikkoja. Itse ratsasti hän seuralaisineen suljetuissa riveissä aina kuningattaren palatsiin saakka, joka ei ollut muuta kuin monen pylvään päällä lepäävä katos; ja Intiaanit, jotka

eivät aavistaneet mitään pahaa, eivät voineet kyllin ihmetellä tätä sotaista näytelmää. Äkkiä laski Ovando kätensä ritaritähdelle rinnallansa — se oli sovittu merkki. Siinä silmänräpäyksessä paljastettiin kaikki miekat, hurja hyökkäys tehtiin Intiaaneja vastaan, jotka äkillisestä säikähdyksestä olivat kuin puusta pudonneet, suuri osa heistä telotettiin, kuningatar vangittiin ja katsikit sidottiin palatsin pylväisiin. Sitten käski tuo sydämetön julmuri sytyttää rakennuksen tuleen, ja lyhyessä ajassa olivat liekit syöneet kaikki siihen sidotut onnettomat uhrin.

Te kauhistutte, lapseni, ja syyistä kyllä; mutta sääliänne tarvitsee vielä onneton kuningatarkin, jonka kohtalo on vielä surkeampi kuin niiden, joiden äskettäin kaatuneen miekan iskuista tai saaneen surmansa tulen liekeissä. Kuni syytön, turvaton lammas suden suussa on hän nyt pyöveliensä käsissä, jotka raastavat häntä vankina mukanaan San Domingoon, ei säästääkseen häntä, vaan päinvastoin pitkittääkseen hänen vaivojansa ja antaakseen jonkunlaista oikeudenvarjoa mitä suurimmalle vääryydelle. Näön vuoksi pantiin näet toimeen vasituinen oikeudenkäynti häntä vastaan, ja ilman pienintäkään todistusta, että hän olisi jonkun rikoksen tehnyt, tuomittiin hän — hirtettäväksi, samain roistojen todistusten nojalla, jotka olivat kohdelleet häntä niin kehnosti. Ja tämä inhottava tuomio pantiin todella täytäntöön.

Pelko, kauhistus ja epätoivo oli nyt vallannut kaikki muut Intiaanit, ja tästälähin ei kukaan heistä rohjennut koettaa vetäytyä pois tyranniensa sietämättömän ikeen alta. Niin kauan kuin Isabella kuningatar Espanjassa oli elänyt, joka aina oli kokenut suojella tätä onnetonta kansaa, pysyivät nämä armottomat sor-

tajat toki vähän aisoissa. Mutta hänen kuolemansa jälke-
keen näkivät onnettomat alku-asukkaat joutuneensa
aivan turvattomaan asemaan. Eräs kunnon pappi —
Bartolomeo de las Casas oli hänen nimensä — to-
sin esiintyi heidän puolustajanaan, eikä herennyt koko
elinaikanansa, milloin Espanjassa, milloin Länsi-Intiassa
rukoilemasta sääliä ja armoa alku-asukkaille; mutta
mitä tehosi yhden ainoan miehen ääni tämän kansan
sortajien yhteistä suurta joukkoa vastaan, jotka vaiensivat
hänen parhaatkin syynsä kultakappaleilla, joita he
tuon tuostakin lähettivät Espanjaan!

Jällellä olevain Intiaanien pienoinen lukumäärä vä-
heni nähtävästi päivä päivältä, niin että he lopulta al-
koivat käydä riittämättömiksi töihin vuorikaivoksissa.
Ovando ehdotti sen vuoksi kuninkaalle, että Bahama-
saarien asukkaita — kai muistatte, että ne olivat ne,
jotka Kolumbus löysi ensimmäisellä matkallaan?

Mikko. Niin, joista Kolumbus ensiksi keksi Guana-
hanin.

Isä. No niin. Hän siis ehdotti, että näiden saa-
rien asukkaita siirrettäisiin Hispaniolaan, jotta he muka
siellä sitä helpommin saisivat opetusta kristinopissa.
Kuningas suostui tähän; ja Ovando taas mietti petosta,
millä hän helpoimmin voisi houkutella tämän herkkä-
uskoisen kansan pauloihinsa, ja hän keksikin yhden, joka
oli hänen roistomaisuuttansa myöten.

Kaikessa kiireessä varustettiin muutamia laivoja,
joilla sitten purjehdittiin Bahaman saarille. Siellä julisti-
vat Ovandon lähettiläät, jotka osasivat maan kieltä,
tällaisia valeita Intiaaneille:

„Kuulkaa, hyvät ihmiset, minkä iloisen sanoman
teille tuomme! Me tulemme suoraan autuaitten saa-
relta, jossa teidän esi-isänne kuolemansa jälkeen oles-

kelevat ja viettävät onnellista elämää — niin onnellista ettei sitä voi sanoilla kuvata. He pyytävät teitäkin niin pian kuin mahdollista tulemaan heidän luoksensa samaa autuutta nauttimaan, ja jollette tyhmyydessänne meitä vastusta, niin olemme me valmiit ottamaan teidät mukaamme.“

Niin puhuivat nuo sydämettömät petturit, ja typerä kansa, jolla ei ollut pienintäkään aavistusta tästä halpamaisesta petoksesta, meni joukottain, ilman pitkiä tuumailuja, laivoille, iloiten suuresti siitä, että he niin äkkiarvaamatta saivat tilaisuuden yhtyä rakkaisiin esiisiinsä. Väitetään, että niiden onnettomien luku, jotka aikaa voittaen tällä tavalla petettiin, nousi 40,000:een.

Tuskin olivat he saapuneet Hispaniolaan, ennenkuin he kauhistukseen huomasivat petoksen. Osa heistä kuoli suuttumuksesta ja pahasta mielestä tämän tähden, toiset taas ponnistivat viimeisetkin voimansa päästäksensä vainoojainsa kynsistä. Muun muassa tapasi eräs espanjalainen laiva joitakuuta heistä yli 30 penikulman päässä aavalla merellä, missä he istuen puunrungon päällä sousivat kotisaaristoansa kohti. Koko heidän ruokatavaravarastonsa oli vain muutamia kalabassikuoria täynnä suolatonta vettä. He eivät enää olleet kaukana saareltaan, mutta heidät saatiin kiinni ja sanomattomaksi surukseen täytyi heidän uudelleen taipua orjuuden ikeeseen, jota he juuri olivat henkensä kaupalla koettaneet paeta. — Lopuksi, kun ei viekkaus enää tehonnut, käytettiin väkivaltaa, ja silloin tyhjenivät muutamissa vuosissa nämät saaret niin typi väettömiksi, ettei niihin jäänyt yhtä siehua.

Hannes. Voi noita inhottavia ihmisiä! Jos minä olisin elänyt siihen aikaan, niin olisin tehnyt vaikka mitä estääkseni noiden ilkiöiden hirmutöitä!

Isä. Tuskinpa sentään, hyvä Hannes, olisit voinut saada aikaan enempää kuin kunnon de las Casas, joka myöskin koetti tehdä vaikka mitä, mutta ilman seurauksia. Kiittäkäämme ennemmin Jumalaa, että hän on antanut meidän syntyä parempana aikana, jolloin meidän Jumalan kiitos ei enää tarvitse nähdä sellaisia hirmutöitä.

Las Casas koetteli kaikkia mahdollisia keinoja pelastaaksensa näitä onnettomia, mutta turhaan! Hänen hyvää tarkottava intonsa sokaisi hänet vihdoin siinä määrässä, että hän pelastaaksensa amerikalaisia holhokeitansa ehdotti keinoa, joka syöksi toisenkin ihmisrodun onnettomuuteen. Hänen neuvonsa oli näet, että ostettaisiin Afrikan rannikoilta neekerejä, jotka ruumiinrakennukselleen olivat lujempia kuin amerikalaiset, ja annettaisiin niiden tehtäväksi raskaimmat työt vuorikaivoksissa. Tämä ehdotus saavutti kannatusta, ja siitä saakka alkoi tuo jumalaton orjakauppa, joka melkeinpä meidän päiviimme saakka vuosittain on maksanut yli 40,000 mustaihoisen vapauden ja jota kaikista ponnistuksista huolimatta ei vielä ole saatu likimainkaan täydellisesti hävitetyksi. Eikä se keino edes auttanut noita surkuteltavia Intiaaneja — he pysyivät, kuten olivat olleetkin, kuolinhetkeensä saakka piinattuina orjina.

Mutta jopa hyvinkin riittää täksi päiväksi.

Kahdeskymmenes kertomus.

Hannes. Emmekö enää saa kuulla mitään Kolumbuksen veljestä Bartolomeosta?

Isä. Oli hyvä, että muistutit minua hänestä; meidän on aika palata kertomaan Kolumbus-vainajan jälkeenjääneistä omaisista.

Kolumbuksen vanhin poika, Diego, vaati isänsä kuoltua sen sopimuksen täyttämistä, jonka kuningas oli tehnyt Kolumbuksen kanssa, ja pyysi nyt tämän sopimuksen nojalla, että hänet asetettaisiin Länsi-Intian varakuninkaan virkaan, joka ikuisiksi ajoiksi oli hänen isänsä suvulle myönnetty. Mutta Ferdinand kuningas pysyi yhtä epäluuloisena ja kohtuuttomana poikaa kohtaan, kuin hän isää kohtaan oli ollut; kaikki huomautukset ja pyynnöt oikeuden tekemisestä olivat hyödyttömät.

Vihdoin rohkeni Diego haastaa kuninkaan sen tuomioistuimen eteen, joka oli asetettu tutkimaan kaikkia amerikalaisia riita-asioita, ja — olkoon se sanottu tämän tuomioistuimen kunniaksi — noilla rehellisillä tuomareilla oli rohkeutta langettaa päätöksensä kuningasta vastaan ja Kolumbuksen eduksi. Tuomio kuului, että annettu lupaus oli pidettävä ja Diegolle suotava kaikki mitä hänen isälleen oli luvattu.

Kenties ei kuningas sittenkään olisi paljoa välittänyt tästä tuomiosta, jollei Diego olisi keksinyt keinoa, joka antoi enemmän pontta hänen oikeutetuille vaatimuksilleen. Kun tuomioistuimen päätös oli korottanut hänet yhdeksi Espanjan valtakunnan korkeimmista virkamiehistä, pyysi hän erästä erittäin korkeasukuista naista, Alvan herttuan sisarentytärtä vaimoksensa ja saikin hänet. Silloin ahdisti koko Alvan herttuan mahtava suku kuningasta alituisesti niin pontevilla vaatimuksilla, että hänen vihdoin täytyi taipua ja sallia oikeuden tapahtuvan Diegolle. Ovando siis kutsuttiin takaisin ja Kolumbuksen koko perhe astui laivoihin,

lähteäkseen, täten voitettuaan kateuden ja vääryyden, Hispaniolaan.

Mikko. Kunpa toki Kolumbus itse vielä olisi elänyt!

Isä. Mitä välittää tämän kelpo miehen autuas sielu enää maallisista palkinnoista! Nautiten sitä korkeampaa autuutta, jonka Jumala nyt oli hänelle suonut, silmäili hän varmaankin kuolevaisten toimia niinkuin lasten leikkiä, ja iloitsi kestetyistä kärsimyksistä, koska hän epäilemättä nyt selvästi näki, miten se häntä oli hyödyttänyt, että hän tässä maailmassa oli kärsinyt kateutta ja vainoa.

Veljensä, setänsä ja puolisonsa seurassa purjehti Diego kuninkaallisella komeudella Hispaniolaan, ja eli siellä loistossa, joka vastasi hänen isänsä suuria ansioita Espanjan valtakunnan hyväksi. Joukko ylhäisiä Espanjalaisia seurasi häntä sinne, ja useat vieläkin kukoistavat suvut entisissä Espanjan maissa Etelä-Amerikassa polveutuvat näistä Diegon seuralaisista.

Katsotaanpa nyt, mitenkä siellä olevat espanjalaiset alusmaat vähitellen laajenivat.

Jo Ovandon hallituksen aikaan oli eräs Johan Ponce pyytänyt ja saanut luvan perustaa siirtokunnan Kolumbuksen keksimälle Porto Ricon saarelle. Hän siis purjehti sinne, seurassaan joukko seikkailijoita, jotka toivo helposti ansaita rikkauksia oli houkutellut häneen liittymään, sillä oli syytä luulla, että tämäkin saari oli rikas kullasta.

Tämän maan asukkaat olivat hyväntahtoisuudessa ja herkkäuskoisuudessa samanlaiset kuin Hispaniolan. He vastaanottivat valkeaihoiset vieraansa erittäin ystävällisesti, pitäen, kuten muidenkin saarien asukkaat, heitä taivaallisina olentoina; ja eräs heidän katsikeis-

taan otti Intiaanein tavan mukaan osottaakseen ikuista ystävyyttään, liittämällä nimeensä espanjalaisen päällikön nimen, kutsuen itseänsä Johan Ponce Augueynaba'ksi. Mutta arvossa pidetyt muka taivaalliset vieraat paljastivat täälläkin pian todellisen laatunsa ja käyttäytyivät niin kovasti ja sydämettömästi, että oli vaikea edes tunnustaa heitä ihmisiksi. Saadakseen täydellistä varmuutta siitä, olivatko he tavallisia kuolevaisia, päättivät Intiaanien päälliköt kaikella mahdollisella varovaisuudella aluksi ottaa yhden heistä kokeiden alaiseksi. Siinä mielessä odottivat he soveliaista tilaisuutta, jollainen pian heille tarjoutuikin.

Nuori Espanjalainen, joka rauhallisesti käveli saarella, tuli kerran yötä viettämään muutaman Intiaani-päällikön luo, joka myös oli ollut osallisena juuri näissä neuvotteluissa. Hänet vastaanotettiin ystävällisesti ja vieraanvaraisesti. Seuraavaksi aamuksi oli hänen isäntänsä kutsuttanut sinne muutamia Intiaaneja seuraamaan häntä osaksi hänen tavarainsa kantajina, osaksi tienoppaina. Näille oli neuvottu, mitä heidän tuli tehdä.

He tulivat erään joen luo; silloin tarjoutui yksi Intiaaneista selässään kantamaan Espanjalaista joen yli. Kun hän oli joutunut keskelle jokea, oli hän tahallaan kompastuvinaan ja pudotti Espanjalaisen virtaan; sitten piteli hän tovereittensa avulla Espanjalaista veden alla siksi kunnes hänessä ei enää näkynyt mitään elämän merkkejä. Sen jälkeen kantoivat he ruumiin rannalle.

Se luulo Espanjalaisten kuolemattomuudesta, joka oli juurtunut näihin ihmisiin, oli kuitenkin niin luja, etteivät he vielä voineet uskoa hukkunutta todella kuolleeksi. He pysyivät sentähden kiihkeästi häneltä an-

teeksi muka onnettomuutta, joka oli tapahtunut, ja vakuuttivat, että heidän oli ollut mahdotonta pikemmin ehtiä häntä auttamaan. Vaikka ei kuolleessa enää ollut huomattavana vähintäkään elon merkkiä, viipyivät he kuitenkin kokonaista kolme päivää hänen luonansa, ehtimiseen rukoillen häneltä anteeksi, koska he pelkäsivät, että hän yht'äkkiä vielä voisi virota henkiin. Vasta kun ruumis alkoi mädätä, uskoivat he vihdoin että hän todellakin oli kuollut ja riensivät silloin viemään katsikilleen sitä iloista sanomaa, että valkoisetkin ihmiset todella saattoivat kuolla.

Enempää ei katsiki tarvinnut tietää. Heti paikalla lähetti hän tiedon tästä havainnosta muille katsikkeille, ja silloin päätettiin yksimielisesti vapautua noiden julmain sortajain ylivallasta. Mutta mitä voi alaston, sodassa tottumaton kansa harjaantuneita sotureita vastaan, joilla oli miekkoja, pyssyjä, hevosia ja koiria! Heidän kyllä onnistui, ennenkuin Espanjalaiset heidän aikeensa ymmärsivät, murhata toista sataa valkoista, jotka kuljeksivat erillään muista; mutta hepä saivatkin sen maksaa vapautensa ja koko entisen onnellisen elämänsä kadottamisella. Ponce kokosi hajalla olevat miehensä, jotka suurimmaksi osaksi olivat vanhoja kokeneita sotureita, haki heidän kanssansa läpi kaikki Intiaanien piilopaikat, tappoi ne mitkä tapasi tai teki heidät orjiksi. Kun hän tämän sotaretken aikana oli saanut lisää miehiä Hispaniolasta, niin juolahti herkkäuskoisten villien päähän ajatus, että kaikki tapetut Espanjalaiset nyt olivat heränneet uudestaan elämään, ja että siis oli turhaa yrittääkään vastarintaa sellaisia vastaan, joita oli mahdoton tappaa. Tämä taikausko sai heidät vapisten taas taipumaan orjuuden raskaan ikeen alle, jota he nyt säälimättä saivat kantaa.

Tämän ajan historiankirjoittajat, kertoessaan noista verisaunoista Porto Ricon saarella, eivät voi kylliksi kiittää erään suuren koiran viisautta ja urhoollisuutta, jonka nimen he sanovat olleen Bezerillo ja joka kuuluu tehneen paljon merkillistä. „Hän osasi“, sanovat he, „heti erottaa, mitkä Intiaanit olivat hänen herransa ystäviä tahi vihamiehiä. Kymmenen Espanjalaista, joilla oli tämä koira mukanaan, saivat aikaan yhtä paljon pelkoa Intiaaneissa kuin sata muuta. Ennenkuin sota syttyi, antoivat Intiaanit hänelle, jotta hän ei tekisi heille mitään pahaa, yhtä paljon elatusvaroja, kultaa ja palvelijoita, kuin jokaiselle Espanjalaisellekin. Tavarat piti tietysti hänen isäntänsä.

Tämän eläimen erinomaisesta viisaudesta kerrotaan muun muassa seuraava juttu, josta saatte uskoa niin paljon kuin haluttaa. „Kun muutamat sydämettömät Espanjalaiset“, kertovat he, „tahtoivat nähdä vanhan Intiaanivaimon, joka heistä oli vastenmielinen, rikkirevittävän ja raadeltavan, niin lähettivät he hänen kirjettä viemään, mutta usuttivat samassa Bezerillon hänen kimppuunsa. Vihaisesti karkasi se hänen päälensä. Mutta vanha vaimo heittäytyi polvillensa hänen eteensä, näytti kirjettä ja sanoi: Voi, armollinen herra koira, minä pyydän, teidän ylhäisyytenne, että säästäisitte minua! Minun täytyy viedä tämä kirje kristityille! — Nämät sanat kuultuaan leppyi koira heti paikalla; hän nuuski vaimoa, lieritteli häntäänsä ja palasi herransa luo tekemättä mitään pahaa.“

Nyt oli siis tämänkin kansan onni hävitetty. Katsootaanpa nyt, mitä tapahtui tämän onnetoman maanosan muilla seuduilla.

Espanjalaisten löydöt ja valloitukset laajenivat laajenemistaan; tahdon lyhykäisyydessä mainita tär-

keimmät niistä. Ensimmäinen yritys, johon Diego ryhtyi omansa ja kuninkaansa alueiden laajentamiseksi, oli että hän lähetti uudis-asukkaita Kolumbuksen löytämän Kubagua saaren luo, perustamaan siellä helmi-kalastuspaikkaa. Kartalta näette, että tämä saari on lähellä toista suurempaa, Margarita nimistä, ei kaukana Kumanan rannikolta.

Mikko. Mitenkä niitä helmiä pyydetään?

Isä. Ne, rakas Mikko, kasvavat eräänlaatusissa simpukoissa sekä meressä että muutamissa virroissa, ja ne ovat siis noudettavat merenpohjasta. Nyt tiedetään, että helmet syntyvät eräänlaisen taudin kautta näissä simpukoissa. Helmenpyytäjät tukkivat nenänsä ja korvansa täyteen puuvillaa ja laskeutuvat sitten köyttä myöten meren pohjaan, josta he poimivat siellä olevia helmisimpukoita. Voitte helposti käsittää, että tällainen pyydystämistapa vaatii monta ihmishenkeä ubrikseen, ja kumminkin kantavat meidän tunteikkaat naisemme erityisellä ihastuksella näitä näin kalliista hinnasta ostetuita koristeita kaulansa ja käsiensä ympärillä.

Diego Kolumbus uskoi, että tämä työ Intiaaneille, jotka olivat harjaantuneet uintiin ja sukeltamiseen, olisi helpompaa kuin kullan kaivaminen. Hän lähetti siitä syystä joukon heitä sekä tarpeellisen määrän europalaisia kaitsijoita Kubaguaan, jonka ympärillä olevan meren jo hänen isänsä oli huomannut erittäin rikkaaksi helmistä. Tämä pyydystys tuotti summattomasti voittoa sekä kuninkaalle että maaherralle, mutta onnettomat Intiaanit, joita siihen käytettiin, kuolivat suurimaksi osaksi työn vaarallisuuden ja epäterveellisyyden tähden. Saaren hedelmättömyys pakotti myöskin sinne lähetettyjä Europalaisia asettumaan läheisyydessä olevaan Margarita saareen.

Samaan aikaan otti Diego myöskin Jamaikan haltuunsa. Sinnekin perustettiin siirtokuntia, ja alku-asukkaat näkivät sortuvansa saman kovan kohtalon alaisiksi, joka oli tullut heidän veljiensä osaksi Hispaniolassa.

Sitten oli Kuban vuoro. Diego uskoi sen valloittamisen erään Velasquez'in huoleksi, joka jo Kolumbuksen eläessä oli kunnostanut itseänsä useissa tilaisuuksissa. Suuri joukko ihmisiä, jotka toivoivat tästä yrityksestä hyötyvänsä, liittyi häneen, ja niiden kanssa nousi Velasquez maalle Kuban itäisen niemen luona.

Tätä seutua hallitsi siihen aikaan Hatuei niminen katsiki, joka oli paennut orjuutta Hispaniolassa ja asettunut tänne asumaan. Tämä kansansa sortajain ikuinen vihollinen oli jo kauan odottanut heidän saapumistansa, ja piti siltä varalta alituisesti tiedustelijoita Hispaniolassa, jotta hän ajoissa saisi sanan uhkaavan vaaran lähestymisestä. Nyt kertoivat tiedustelijat hänelle, että se hetki oli tullut. Silloin kutsui hän kii-reesti kokoon alapäällikkönsä ja liittolaisensa, selitti heille vaaran, joka heitä kaikkia uhkasi, ja kehotti heitä puolustamaan vapauttansa viimeiseen verenpisaaraan saakka. Kaikki yhdestä suusta lupasivat seurata hänen esimerkkiänsä.

„No niin“, jatkoi Hatuei, „yksi on kuitenkin tarpeellinen, ystäväni, jotta eivät pyrintömme torjua näitä verikoiria luotamme menisi turhiin. Tiedättekö, miksi he tulevat meidän tykömme? Jumalaansa etsimään! Tokko on teille tuntematonta, mikä tuo heidän Jumalansa on? Tässä sen näette!“

Tämän sanoessaan näytti hän heille kullalla täytetyn vakan ja vakuutti, että tuo hyödytön aine se oli, jota saavuttaakseen valkoihoiset olivat valmiit mihin hyvänsä ja jonka vuoksi he tahtoivat valloittaa myöskin

heidän saarensa. „Kiiruhtakaamme“, sanoi hän, „viettämään juhlaa tälle Espanjalaisten jumalalle, voittaaksemme hänen suosionsa.“ Silloin alkoivat he heti Intiaanien tavalla hyppiä ja juosta korin ympärillä. Tätä juhlallisuutta jatkettiin maan tavan mukaan myöhään yöhön, jolloin koko seurue väsyneenä ja puolitoperruksissa vajosi maahan.

Seuraavana päivänä kokosi Hatuei taas Intiaaninsa ja sanoi miettineensä, että huolimatta siitä kunniaista, jota he äsken olivat osottaneet Espanjalaisten jumalalle, he eivät vielääkään voineet elää turvassa niin kauan kuin sitä oli tavattavissa heidän saareltaan. „Turbaan“, huudahti hän, „koetatte te piilottaa sitä; vaikka nielisitte sen, niin he leikkaisivat halki teidän vatsanne etsiäksensä häntä sieltä sisälmyksistänne. Upottaakamme se siis syvälle meren syvyyteen, jotta sitä ei missään koko saarella tavattaisi!“ Tätä neuvoa toteltiin paikalla; jokainen kiirehti noutamaan aarteitansa ja kaikki kulta, mitä löydettiin, heitettiin mereen.

Sittenkin saivat he vähän ajan perästä nähdä espanjalaisten lippujen liehuvan rannoillansa. Hatuei meni urhoollisesti heitä vastaan ja taistelu syntyi, jolloin kumminkin onnetoman Intiaanikuninkaan miehet lyhyen vastustuksen jälestä ajettiin pakoon. Katsiki itse vangittiin ja muille varoittavaksi esimerkiksi tuomittiin — poltettavaksi.

Muutamit. Hyi niitä inhottavia ilkiöitä!

Isä. Jo seisoj katsiki polttoroviolla paaluun sidotuna, kun hänen luoksensa astui fransiskaani-munkki kuvatakseen hänelle taivasta ja autuaiden olinpaikkaa kuoleman jälkeen. „Onko“, kysyi katsiki, „siinä onnellisessa paikassa myöskin Espanjalaisia?“ „On kyllä“, vastasi munkki, „mutta ainoastaan hyviä.“ — „Olkoonpa

vaikka kaikista parhaitakin“, sanoi siihen Hatuei, „en sittenkään tahdo tulla paikkaan, missä heitä on.“

Tämä kauhea julmuuden esimerkki synnytti niin suurta pelkoa kaikissa Kuban saarella oleskelevissa Intiaaneissa, että he eivät enää ajatelleetkaan vastustelemista, vaan kaikki hyvällä antausivat Espanjalaisen valtaan. Siten vallottivat Espanjalaiset muutamissa päivissä, kadottamatta ainoatakaan miestä, yhden maailman suurimmista ja kauneimmista saarista.

Samaan aikaan tehtiin myöskin useita meriretkiä Kolumbuksen keksimälle mannermaalle, ja jo silloin alettiin sinnekin perustaa espanjalaisia uudis-asutuksia sekä vallotella maita niiden ympärillä. Mutta siitä toiste enemmän.

Toinen merkillinen samanaikainen tapaus on minun myös mainittava. Ponce, sama mies, jonka halussa oli Portorikon saari, oli kuullut muutamien alkuasukkaiden kertovan tarua, jota he täydellä todella uskoivat. Jossakin pohjoisessa päin näet piti, niin sanoivat he, olla saari ja siellä ihmeitä tekevä kaivo, jonka vedellä oli se merkillinen voima, että se teki kaikki, jotka siinä kylpivät, uudelleen nuoriksi ja väkeviksi. Niin epäiltävä kuin tämä taru itsessään olikin, herätti se kuitenkin Poncen uteliaisuuden ja hän päätti kun päättikin lähteä tuota ihmeellistä lähdetä etsimään.

Siinä mielessä lähti hän purjehtimaan Portorikosta ja suuntasi tarun neuvon mukaan kulkunsa pohjoiseen päin Bahama-saarien läheisyyteen. Ehdittyänsä 26:lle asteelle pohjaista leveyttä ja käännettyänsä sieltä länteen päin tapasi hän suureksi ilokseen —

Kaarlo. Kaivonko?

Isä. Ei, vaan suuren ja kauniin maan, josta nyt tiedämme, että se on osa Pohjois-Amerikkaa. Sille antoi

Ponce nimen Florida (kukoistava), joko siitä syystä että sillä oli hyvin rehevä kasvullisuus tai koska löytö tapahtui aikana, jota Espanjassa sanotaan Floridaksi, nimittäin Palmusunnuntaina. Joutavanpäiväinen satu siis antoi aiheita tärkeään löytöön.

Nyt kääntyi Espanjalaisten huomio toiseen seutuun, joka tähän saakka oli ollut heille aivan tuntematon. Hyviä syitä oli otaksua, että maata löytyisi niillä paikoin, missä me kaikki nyt tiedämme suuren ja rikkaan Meksikon sijaitsevan, mutta tähän saakka ei kukaan ollut yrittänyt retkeä sinne päin. Nyt kuitenkin tulee sellainen retki toimeen, ja silloin saatte vihdoinkin myös kuulla sen merkillisen miehen nimen, jonka teiltä niin kauan olen salannut.

Hänen nimensä on Cortez — ja tähän päättyy tämä kertomus.

II.

CORTEZ.

Yhdeskolmatta kertomus.

Joka kerta kuin isä viime kertomuksen loputtua kutsui kokoon lapset, tapansa mukaan kertoakseen heille yhtä ja toista, kuului aina ilohuuto: „Cortez'ista! Cortez'ista!“ kaikuvan läpi talon, niin että ikkunat tärisivät. Sitten kiirehti joka sorkka kuin tuiskuna isän luo, tarttuen kiinni hänen takinhelmaansa tai käsivarteensa saadakseen paraan paikan, ja nyt luulivat he, että mentäisiin istumaan ulos varjoisan omenapuun alle tai vihreälle nurmikolle.

Mutta siinä seiso i sä suu auki töllistäen ja kysyi välistä: „Oletteko pyörällä päästänne, lapset?“ Siinä silmänräpäyksessä oli koko tuo meluisa ilo tyyntynyt ja lapset asettuivat hiljaisemmiksi.

Niin kului monta viikkoa ennenkuin isästä ensinkään saattoi huomata, että hän aikoi jatkaa keskeyttämänsä kertomusta. Mitä oli tässä tehtävä? Tuota pientä sanaa minkätähden ei lapsien tapa ollut käyttää, koska he hyvin tiesivät, että isä usein ei vastannut sellaisiin kysymyksiin. Täytyi siis kärsivällisesti odottaa.

Eräänä iltana istuivat nuorimmat lapsista, Kaarlo, Lotta ja Mikko, koulutuntien loputtua juttelemassa eteisen kynnyksellä. Isä seiso i jokseenkin lähellä heitä, nojaten puun runkoa vasten.

„Tiedättekö mitä minä tahtoisin?“ kysyi Kaarlo muilta.

„No?“ sanoi Lotta.

„Että isä vihdoinkin rupeaisi kertomaan meille Cortez'ista!“

„Niin, sitä minäkin tahtoisin“, huudahti Mikko.

„Tiedättekö mitä?“ sanoi Lotta äkkiä hypähtäen ylös. „Minä uskon, että jos me kolme menisimme pyytämään sitä isältä, niin hän kyllä tekisi sen. Onhan hän monta kertaa ennen tehnyt meille mieliksi.“

„Voi“, huudahti Kaarlo, „kuinka se olisi hupaista!“

„Tulkaa, tulkaa“, sanoi Lotta ja tarttui molempain käsiin. Yhdessä sitten mentiin isän luo.

Isä, joka oli kuullut heidän keskustelunsa, oli jo ennenkuin he tulivat, päättänyt täyttää heidän toivomuksensa. Heidän ei siis tarvinnut monta sanaa sanoa, ennenkuin haluttu suostumus oli saatu.

„Voi, voi!“ huudahtivat kaikki kolme ja juoksivat minkä ehtivät puutarhaan, jonne muut lapset eräiden samanikäisten toveriensa kanssa olivat menneet. „Isä kertoo Cortez'ista!“ huusivat he mennessään. Tuossa tuokiossa olivat kaikki kokoontuneet isän ympärille ja kysyivät kuin yhdestä suusta: „Onko se totta, isä!“

„On“, vastasi hän, ja silloinkos ilo syntyi! Kuten tavallista alkoivat he hyppiä ja tanssia isän ympärillä, niin että hänen täytyi molemmin käsin koettaa lykätä heitä luotansa. Mutta tässä ei mikään vastustus autanut; muutamat tarttuivat käsivarteen, toiset takin liepeisiin, ja niin täytyi hänen tulla nurmikolle vetäen kuutta lasta perässään. Muutamat menivät hakemaan äitiä ja muita halullisia kuulijoita. Kun vihdoin kaikki olivat asettuneet paikoilleen isän ympärille, alkoi juhallinen odotuksen hiljaisuus. Isä iloitsi hetken aikaa siitä tiedonhalusta, joka elävästi kuvastui hänen nuor-

ten ystäväinsä katseista, ja alkoi sitten uuden kertomuksensa seuraavalla tavalla:

Minusta on ikävätä, lapset, että minun edeltäpäin täytyy huomauttaa, että kertomukseni tuottamaa huvia usein on tyytymättömyys ja suru katkeroitettava. Minun täytyy viedä teidät takaisin niihin aikoihin, jolloin ihmiset olivat niin ilkeitä ja hurjia, että heitä on vaikea erottaa susista ja tiikereistä tai muista petoeläimistä. Se on kyllä surettavaa, ja mielelläni tahtoisin teidät siitä vapauttaa, mutta voipa se teille hyvääkkin tuottaa. Te tiedätte jo, että meidän aikanamme ihmiset, Jumalan kiitos, jo ovat tulleet ihmisellisemmiksi, kun he ovat saaneet huolellisemman ja paremman kasvatuksen kuin ennen. Hyvä siis on, että meidän on suotu elää tänä aikana, jolloin yhteiskunta jokaiselle helpottaa valistuneeksi, hyväksi, hurskaaksi ja ihmis-ystävälliseksi tulemisen. Menneiden aikojen historia voi siis opettaa meille etupäässä sen, että oikein ymmärrämme arvostella onneamme, kun olemme syntyneet sivistyneemässä aikakaudessa; olkaamme siitä kiitolliset Jumalalle ja koettakaamme kaikin tavoin osottaa ansaitsevamme sen. Kas se, lapseni, on tosi syy, jonka vuoksi tahdon kertoa teille tämän kamalan kertomuksen.

Velasquez oli, kuten tiedämme, ottanut haltuunsa Kuban saaren. Tämä valloitus ei kumminkaan vielä tyydyttänyt hänen kunnianhimoansa, koska hänen yhä vain täytyi pysyä Diego Kolumbuksen käskynalaisena. Tästä ylivallasta tahtoi hän nyt vapautua, ja parhaalta keinolta tämän tarkoituksensa saavuttamiseksi näytti hänestä olevan uusien suurien löytöjen tekeminen, joten hän voisi saada oman, muista riippumattoman maa-herrakuntansa. Siinä mielessä arveli hän lännen puolisat seudut sopivimmiksi uusille yrityksille, koska siellä

päin oli syytä luulla isonkin mannermaan löytyvän, vaikk'ei siellä vielä kukaan europalainen ollut käynyt.

Hän varusti sitä varten kaksi laivaa ja yhden brigantiinin.

Kaarlo. Mikä se on?

Isä. Eräänlaatuinen pieni sotalaiva. — Tämän laivaston uskoi hän erään Kordovalaisen Hernandez'in haltuun, ja tämä lähti sitten purjehtimaan.

Nyt on meidän taasen tarkastettava Amerikan karttaamme ja erittäinkin sitä osaa, joka nyt on kysymyksessä. Se on meidän tästälähin aina pidettävä muistossa. Minun ei varmaankaan tarvitse sanoa teille, mikä maa se on, jota tarkoitan?

Kaikki. Meksiko, Meksiko!

Hannes (osottaen kartalle). Tässä se on!

Niilo. Ja tässä vasemmalla on Kalifornian niemimaa.

Mikko. Tuossa itäpuolella taas on Louisiana ja Florida.

Isä. Ja tuo meri tuossa länsipuolella on osa suuresta —

Kaikki. Tyvenmerestä eli Isosta valtamerestä.

Hannes. Ja tässä itäpuolella näemme Meksikon lahden.

Isä. Oikein. Minä naulaan kartan tähän puuhun, jotta se teillä aina olisi silmämme edessä. Hernandez purjehti siihen mannermaan osaan, jota sanotaan Yukatan'iksi; ja ehdittyänsä rannan luo, laski hän sitä pitkin, kunnes saapui Kampesh-lahden seuduille saakka.

Hannes. Siellähän kasvaa kampesh-puu, jota käytetään värjäyslaitoksissa.

Isä. Aivan oikein. — Hernandez nousi maalle useassa paikassa ja joutui moneen ankaraan otteluun alku-asukasten kanssa, jotka kuitenkin jätän sen tarkemmin kertomatta, koska tahdon joutua tärkeämpiin tapauksiin. Kaikkialla huomattiin näiden seutujen asukkaat paljon sivistyneemmiksi, mutta myös paljon sotaisemmiksi kuin tähän saakka tunnetut saarelaiset. Heillä oli pukuja pumpulikankaasta sekä aseina puumiekkvoja, peitsiä, jousia, nuolia ja kilpiä. Heidän kasvonsa oli maalattu monenvärisiksi ja päässä kantoivat he koreita höyhentöyhtöjä. Muuten olivat he ensimmäiset amerikalaiset, joilla tavattiin oikeita kivistä tehtyjä rakennuksia.

Espanjalaiset eivät aina olleet voitollisia taisteluissaan näitä alku-asukkaita vastaan. Muutamassa pikkukahakassa ottivat he vangiksi kaksi Intiaanipokkaa, joista sittemmin tuli kristityitä ja jotka saivat nimet Julianus ja Melkior. He tulivat molemmat sittemmin varsin tärkeiksi henkilöiksi, sillä heitä käytettiin tulkkeina ja välittäjinä Meksikolaisten kanssa neuvotellessa.

Eräänä päivänä, kun he kuten tavallisesti olivat nousseet maalle hankkiaksensa itselleen raikasta vettä, lähestyi 50 Intiaania, jotka kysyivät heiltä, olivatko he tulleet sieltäpäin mistä aurinko nousi. Kun tähän vastattiin myöntävästi, veivät he heidät kivistä rakennettuun temppeliin, jossa näkyi useita verellä tahrattuja epäjumalankuvia. Äkkiä astui esiin kaksi pitkiin valkoihin viittoihin puettua miestä, joilla oli pitkä, musta, niskaan koottu tukka; he pitivät käsissään pieniä saviastioita, joihin he viskasivat jonkunlaista pihkaa. Sen savun ajoivat he Espanjalaisia vasten ja käskivät heidän kuolemanrangaistuksen uhalla lähteä maasta.

Espanjalaisista alkoi näyttää arveluttavalta pitempi oleskelu näiden ihmisten parissa, jonka vuoksi he tottelivat ja palasivat takaisin laivoillensa.

Hannes. Mitähän tuo suitsutus lienee tarkoittanut?

Isä. Se oli taika-uskoisilla Amerikalaisilla hyvin tavallinen keino, jolla he luulivat turvaavansa itsensä noituutta vastaan. Kaiketi oli se huomio, että hyvänhajuiset suitsutukset karkottivat inhottavia löyhyä, saanut heidät uskomaan, että myöskin pahoja henkiä voitiin samalla tavalla karkottaa.

Toisella seudulla — Potonchan'in luona — hyökkäsi heidän kimppuunsa, kun he olivat maalle astuneet, suuri joukko Intiaaneja, jotka sellaisella raivolla tunkeutuivat heidän päällensä joka puolelta, että 47 miestä laivaväkeä jäi taistelutanterelle ja että kaikki muut, osaksi haavoittuneinakin, hädin tuskin pääsivät pakenemaan laivoille. Pahasti haavoittunut oli myöskin itse johtaja Hernandez.

Tämän kamalan iskun jälkeen riennettiin niin pian kuin mahdollista takaisin Kubaan, missä Hernandez, tehtyään tarkan selon siitä mitä oli tapahtunut, kuoli haavoistaan.

Velasquez iloitsi hänen nimessään tehdyistä löydöistä ja päätti jatkaa niitä. Kolme laivaa ja yksi brigantiini varustettiin siihen tarkoitukseen, ja eräs nerokas sekä rohkea mies, Grijalva, nimitettiin päälliköksi. Hänelle kumminkin annettiin nimenomainen käsky, että hänen oli supistettava tehtävänsä vain löytöjen tekemiseen, ryhtymättä sitävastoin uudis-asutuksien perustamiseen.

Grijalva suuntasi kulkunsa suoraan Yukatan'in niemimaata kohti, mutta merivirrat kuljettivat hänet

huomaamatta etelämpään. Siellä keksi hän Yukatan'in itärannan lähistöllä Kozumel saaren.

Sieltä purjehti hän rantaa pitkin aina Potonchan'iin saakka, jossa Hernandez oli tuon ankaran tappionsa kärsinyt. Kostaaksensa tätä Espanjalaisten kärsimää loukkausta pyysi miehistö päästä maalle, ja Grijalva täytti heidän toivomuksensa. Intiaanit tulivat rohkeasti heitä vastaan täynnä ylpeyttä ja itseluottamusta, jota heidän entinen etevyytensä oli heille antanut. Mutta heidät ajettiin takaisin ja noin 200 heistä sai hengellään maksaa rohkeutensa; muut pötkivät pakoon. Hämmentys ja kauhu levisi tämän tappion jälestä yli koko maan.

Grijalva lähti sitten uudestaan purjehtimaan ja eteni yhä pohjoista kohti. Ihmeekseen huomasi hän kaikkialla kyliä ja pieniä kaupunkeja, joissa oli oikeita kivistä tehtyjä rakennuksia, jotka Espanjalaisten mielikuvituksessa näyttivät paljon suuremmilta ja komeammilta kuin ne todella olivatkaan. He olivat huomaavinaan niin paljon yhtäläisyyttä Espanjan ja tämän maan välillä, että sille annettiin nimi Uusi Espanja, jota nimeä se sitten hyvin kauan on kantanutkin.

Sitten tultiin erään joen suulle, jota alkua-asukkaat nimittivät Tabasko'ksi, mutta jolle Espanjalaiset päällikkönsä kunniaksi antoivat nimen Grijalva. Sen voitte nähdä kartallamme.

Koko ympärillä oleva seutu näytti hyvin hedelmälliseltä ja sitäpaitsi niin väkirikkaalta, ettei Grijalva enää voinut vastustaa haluansa oppia sitä lähemmin tuntemaan. Senvuoksi meni hän maalle koko miehistönsä kanssa. Siellä tapasi hän joukon sotaan valmiita Intiaaneja, jotka kauheasti huutaen kielsivät häntä pitemmälle etenemästä. Hän ei kuitenkaan huolinut

heidän uhkauksistaan, vaan meni heitä vastaan joutsen kantomatkan päähän, pysähtyi siellä, järjesti miehensä taistelurintamaan ja lähetti nuo Hernandez'in ottamat nuoret Amerikalaiset, Julianuksen ja Melkiorin, alkuasukasten luo ilmoittamaan heille, ettei hän tullut tehdäkseen heille mitään pahaa, vaan halusi rauhaliittoa heidän kanssansa.

Intiaanit, jotka jo olivat täynnä ihmettelyä ja kummastusta heitä vastaan rientävien Europalaisten vaatteiden, aseiden ja komean järjestyksen vuoksi, kummastuivat vielä enemmän kuullessaan tämän selityksen. Muutamia heidän päälliköistään rohkeni astua esiin. Grijalva kohteli heitä mitä suurimmalla ystävyydellä ja antoi tulkkiensa kautta ilmoittaa heille, että hän ja hänen seuralaisensa olivat suuren kuninkaan alamaisia, joka siellä, missä aurinko nousee, rajattomalla vallalla hallitsee kaikkia maita. Tämä kuningas oli hänen lähettänyt kehottamaan tämänkin maan asukkaita tunnustamaan hänen ylivaltaansa. Ja nyt sanoi hän odottavansa ratkaisevaa vastausta.

Silloin seurasi kumea hälinä Intiaanien keskuudessa. Viimein vaati eräs päälliköistä hiljaisuutta ja lausui kaikkien puolesta suoraan ja rohkeasti: „Meistä tuntuu kummalta, että puhutte rauhasta, ja samalla vaaditte meitä tunnustamaan kuninkaanne ylivaltaa! Myöskin täytyy meidän kummaksua sitä, että tarjoatte meille uutta hallitsijaa, ottamatta edeltäpäin selkoa siitä, olemmeko tyytymättömät niihin, jotka meillä nyt on. Koska tässä nyt kumminkin on kysymys sodasta tai rauhasta, niin ei minun sovi antaa teille ratkaisevaa vastausta. Minun täytyy mennä neuvottelemaan esimiesteni kanssa.“

Näin sanoen jätti hän Espanjalaiset, jotka koko joukon ällistyivät niin rohkeasta ja järkevästä vastauk-

sesta. Vähän ajan kuluttua palasi hän ja lausui Grijalvalle, etteivät heikäläiset pelänneet sotaakaan, vaikka olivatkin kuulleet tapauksista Potonchanin luona. Kumminkin pitivät he rauhaa parempana kuin sotaa, ja osottaakseen heidän rauhallista mielialaansa sanoi hän tuoneensa mukanaan kaikenlaisia elatustarpeita, jotka hän nyt jätti lahjaksi heille.

Pian sen jälkeen saapui katsiki itse aseetonna ja ainoastaan pieni seurue mukanaan. Molemmipuolisten ystävällisten tervehdysten jälkeen otti hän mukanaan tuodusta korista kaikenlaisia kultaisia asekoristeita, joihin oli sovitettu hohtokiviä ja kauniita höyheniä, ja sanoi Grijalvalle: „Minä rakastan rauhaa, ja sen vahvistukseksi pyydän sinun ottamaan vastaan tämä lahja. Mutta jotta ei mitään väärinkäsityksen aihetta meidän välilämme syntyisi, niin pyydän sinua myös niin pian kuin mahdollista lähtemään tästä maasta.“

Espanjalainen päällikkö vastasi katsikin kohteliaisuuteen useilla hänelle varsin mieluisilla vastalahjoilla ja lupasi katsikin toivon mukaan hetimiten taas lähteä purjehtimaan. Ja niin hän todella tekikin.

Matka suunnattiin yhä etemmäs rantaa pitkin ja saavuttiin saarelle jokseenkin lähellä rantaa, jossa niinikään oli kivirakennuksia. Niiden joukossa oli myös temppele, jonka keskellä nähtiin kaikenlaisia kauheita epäjumalankuvia eräällä alttarilla. Lähellä sitä makasi kuusi ruumista, jotka näyttivät olevan siellä vallitsevan kauhean tavan mukaan uhratuina edellisenä yönä. Hirmustuneina tästä kamalasta näystä antoivat Espanjalaiset tälle saarelle nimen Uhrisaari.

Yhä useammin tuli esiin todisteita siitä että tuo kauhistava tapa uhrata ihmisiä epäjumalain kunniaksi oli yleiseen vallalla tässä kansassa. Kun vähän myö-

hemmin laskettiin ankkuriin toisen saaren luona, jota alku-asukkaat mainitsivat nimellä *Kulva*, nähtiin siellä taas useiden äsken teurastettujen ihmisien ruumiita; kylmä väristys kävi espanjalaisten sotilaiden ruumiin läpi heidän nähdessään tätä kauhistusta.

Grijalva liitti tämän saaren nimeen oman ristimänimensä *Juan* (*Juhana*), ja siitä on aikaa voittain syntynyt nimi *San Juan d'Ulloa*, jota saari vieläkin kantaa.

Kaikkialla, minne tultiin, tavattiin kultaa ylen runsaasti. Se seikka sekä seutujen nähtävä hedelmällisyys herätti monessa halun asettua vakituisesti asumaan näille rikkaille seuduille. Grijalva seurasi kuitenkin tarkoin maaherransa Velasquezin antamaa käskyä ja tyytyi siihen, että kaikkialla otti maan haltuunsa Espanjan kuninkaan nimessä.

Sitten purjehti hän rannikkoa pitkin aina Panukon maakuntaan saakka, joka tällä puolen on Meksikon viimeinen. Siellä kävi erään joen suulla Intiaanjoukko niin ankarasti hänen kimppuunsa, että hänen oli täytymys panna toimeen kauhea verisauna heidän keskuudessaan. Päästyään sillä tavoin heistä vapaaksi pelottivat häntä vastaiset merivirrat yritystä sen pitemmälle jatkamasta, ja lopuksi oli hänen täytymys lähteä paluumatkalle Kubaan.

Sinne saapuessaan sai hän kohtuuttomalta ja horjuvamieliseltä Velasquez'ilta ankaria nuhteita siitä, ettei ollut käyttänyt hyväkseen tilaisuutta perustaakseen uudis-asutuksia niin rikkaaseen maahan.

Mikko. Mutta olihan maaherra juuri sitä tekemästä häntä kieltänyt, silloin kun hän matkalle lähti! Kuinka hän silloin saattoi Grijalvaa siitä nuhdella?

Isä. Siinä hän tosiaankin menetteli huonosti, mutta, lapset — ikävä kyllä sanoa — niin käy usein

maailmassa. Kohtuuttomat ja ilkeät ihmiset lukevat toisinaan meille viaksi myöskin uskollisuuden ja tarkkuuden velvollisuuksiemme täyttämässä. Mutta onnelliset olemme, jos meidän täytyy kärsiä siitä syystä, että teemme oikein! Silloin nautimme palkaksi sitä rauhaa, jonka meille antaa hyvä omatuntomme ja tieto siitä että Jumala, hyvän ja pahan ijäinen kostaja, on tyytyväinen meidän käytökseemme, jota typerät ihmiset moittivat. Sillä mitä merkitsee ihmisten moite Jumalan ja meidän omantuntomme hyvän todistuksen rinnalla!

Huomenna jatkan kertomustani.

Niilo. Minä luulin, että isä aikoi kertoa meille Kortezi, mutta emmehän nyt ole saaneet kuulla hänestä sanaakaan.

Isä. Mitä pitää tapahtua kaikkein ensin, kun tahdotaan näytellä jotakin?

Niilo. Esirippu on vedettävä ylös.

Isä. Oikein. No, poikaseni, tänään olen tahtonut vetää ylös kertomukseni esiripun; huomenna on sen sankari Kortezi itse esiintyvä.

Kahdeskolmatta kertomus.

Isä. No, lapset, nyt on näyttämö avattu ja esirippu noussut; kohta saatte siis nähdä sankarimme astuvan esiin.

Velasquez — kunnianhimoinen, mutta samalla epäluuloinen ja horjuvamielinen mies — päätti nyt jatkaa hänen nimessään tehtyjä suuria löytöjä ja niistä hankkia itselleen niitä suuria etuja, joita ne näyttivät

lupaavan. Hän varusti siis kiireimmän kautta kymmenen isonpuolista laivaa.

Sitten tuli kysymys: kuka pantaisiin Velasquez'in varustaman laivaston johtajaksi? Itsellään ei hänellä ollut rohkeutta johtaa yritystä, jota näytti seuraavan niin paljon vastuksia ja vaaroja; joku toinen oli hänen siis siihen toimeen määrättävä. Mutta kuka? Yksi näytti hänestä liian pelkurilta, toinen liian hurjalta; yksi kovin typerältä, toinen taas liiaksi viisaalta ja ovelalta.

Mikko. Liian viisaalta — miten niin?

Isä. Hän ajatteli, että jos retkikunnan johtaja olisi viisas ja uskalias, niin hän valloitettuaan laajoja alueita piankin saattoi kyllästyä käskettävänä olemaan ja saada päähänsä pyrkiä ominpäiseksi maaherraksi; ja sellaista riippumattomuutta ei Velasquez'in kunnianhimo suvainnut. Hän halusi sentähden tavata miehen, joka tarpeellisen järkevyyden ja uskaliaisuuden ohessa täydellisesti ja orjallisesti tottelisi hänen käskyjensä, niin että Velasquez niittäisi kaiken kunnian hänen urhoistiaan.

Mikko. Eipä se herra Velasquez tyhmä ollut.

Hannes Eikö? Minusta hän päinvastoin meneteli hyvin tyhmästi.

Mikko. Kuinka niin?

Hannes. Koska hän osotti olevansa sekä itsekäs ja kunnianhimoinen että pelkuri. Jos hän yksin tahtoi nauttia yrityksestä lähteviä etuja, olisi hänen myös yksin pitänyt kestää sen vaarat ja vastukset.

Isä. Minun mielestäni, lapset, on Hannes oikeassa. Sen sijaan että hän etsi miestä, joka olisi orjallinen mielipiteiltään, olisi hänen pitänyt etsiä miestä, jonka hän tunsu vakaaksi ja lujaluontoiseksi. Hänen

kanssaan olisi hänen pitänyt jakaa yrityksestä lähtevät edut. Silloin olisi hän ollut varma niinhyvin onnellisesta päätöksestä kuin vastaisesta ylivallastaankin. Onni toikin hänelle miehen, joka todella näytti olevan kuin luotu tällaista yritystä varten, mutta hän ei osannut käyttää hyväksensä häntä.

Kaarlo. Kuka se oli?

Isä. Se on se mies, joka nyt tulee kertomuksemme sankariksi.

Muutamat. Oi, Kortezi!

Isä. Juuri hän itse. Mutta minun täytyy ensin lähemmin tutustuttaa teidät tähän merkilliseen mieheen.

Hän oli aatelista sukuperää, syntynyt Medellin'issä, joka on pieni kaupunki Estremaduran maakunnassa Espanjassa. Aikaisimmasta nuoruudestaan saakka oli hän osottanut erinomaista rohkeutta, väsymätöntä kärsivällisyyttä kaikenlaisten vaikeuksien kestämisessä, lanistumatonta utteruutta ja palavaa halua tulla kuuluisaksi mainioiden urhotöiden kautta. Kas siinä sellaisen nuorukaisen tuntomerkit, josta kypsyy suuri mies!

Tuskin oli hän lähtenyt koulusta, kun hän rupesi etsimään toimialaa, jolla hän saavuttaisi jonkun suuren ja kunniakkaan päämäärän. Kaikkien mieli teki silloin Länsi-Intiaan. Myöskin hän seurasi tätä suuntaa; ja hän päätti liittyä niihin rohkeisiin miehiin, jotka silloin, halveksien kaikkia vaaroja sekä vastuksia, koettivat hankkia isänmaalleen uusia alusmaita ja itselleen kuuluisata nimeä.

Hän oli juuri täyttänyt yhdeksäntoista vuotta, kun hän lähti Espanjasta purjehtiakseen San Domingoön; ja jo tällä ensi matkalla pantiin hänen kärsivällisyytensä kovan koetuksen alaiseksi. Vaara seurasi tois-

taan ja vaikeus toisensa perästä ilmestyi, mutta rohkea nuorukainen, jonka ruumiin- ja sielunvoimia eivät hitaus, hempeys ja häpeälliset himot olleet heikontaneet, kesti ne kuin huvikseen vain. Työ oli hänelle iloa, valvominen, nälkää ja janoa kärsiminen leikkiä; kuoleman, jos sitä vaadittiin, yhdentekevä asia. Mitä voivat elämän vastukset sellaiselle sielulle, kun se asuu sellaisessa ruumiissa!

Kortez saapui San Domingoon, kun Ovando vielä oli maaherrana siellä. Jo paljaalla ulkomuodollaan herätti nuorukainen hänessä luottamusta. Hän oli varreltaan roteva sekä kasvoiltaan miellyttävä ja osotti käytöksessään kaikkia kohtaan teeskentelemätöntä ystävyyttä. Hänen sielunominaisuutensa voittivat hänelle vielä enemmän suosiota. Hän oli avomielinen, vilpitön, taipuisa ja jalomielinen, mutta samalla viisas, varova ja vaitelias. Hän ei puhunut pahaa kenestäkään ja oli iloinen iloisessa seurassa. Hän osasi aina kohteliaalla tavalla tarjota palvelustaan eikä voinut kärsiä että hänen ansioitaan ylistettiin.

Nämät hyvät puolet tekivät hänen pian yleiseen rakastetuksi. Itse Ovando oli hänelle suosiollinen ja halusi pidättää hänet luonansa; mutta koska hänen nuori ja reipas mielensä pyrki korkeampaan päämäärään, niin sai hän luvan seurata Velasquez'ia retkelle Kubaan.

Täällä tarjoutui hänelle pian tilaisuutta osottaa rohkeuttansa ja muita hyviä ominaisuuksiansa. Hän kohosi sentähden nopeasti arvoasteissa ja lyhyen ajan kuluttua nimitettiin hänet jo niin tärkeään luottamustoimeen kuin Kuban pääkaupungin Santiagon alkaldin eli ylituomarin virkaan.

Tämmöinen oli siis se mies, jota nyt ehdotettiin Velasquez'in varustaman laivaston päälliköksi. Ehdo-

tus saavutti suosiota; hän nimitettiin tuohon toimeen, ja kaikki, jotka aikoivat ottaa osaa retkeen, iloitsivat suuresti siitä että olivat saaneet niin taitavan, urhoollisen ja suositun miehen päälliköksi. Korteze itse oli ihasuksissaan, kun oli saanut tilaisuuden osoittaa kykyänsä ja mielellään uhrasi hän koko omaisuutensa hankkiakseen suuremman varaston sotatarpeita ja suorittaakseen varustuskustannukset niiden seuralaistensa edestä, jotka köyhyyden takia eivät itse olleet voineet hankkia kaikkia tarpeita. Tämä oikeaan aikaan osotettu anteliaisuus voitti täydellisesti hänen puolelleen kaikkien niiden sydämet, jotka olivat määrättyt häntä seuraamaan.

Varustukset saatiin vihdoin lopetetuiksi Santiagossa. Koko joukossa oli vain 300 miestä, joihin myöhemmin liittyi pari sataa soturia toisilta Kuban seuduilta sekä useita varsin korkeasukuisia vapaaehtoisia, kaikki henkilöitä, jotka paloivat halusta voittaa kunniaa ja rikkautta. Tuuli ja ilma olivat suotuisat; Korteze käski nostaa ankkurin ja laivasto lähti purjehtimaan. Se tapahtui marraskuun 18 p. 1518.

Mikko. Siis 26 vuotta senjälkeen kuin Kolumbus ensi kerran saapui Länsi-Intiaan.

Isä. Oikein. — Laivaston lähin määräpaikka oli Trinidad, ja sieltä kuljettiin Havannaan, jossa aiottiin ottaa vielä lisää miehiä ja sota- sekä muonatarpeita. Molemmat mainitsemani paikat ovat satamia Kuban saarella, jota teidän vielä tulee kartalla tarkemmin silmäillä.

Siihen saakka kuin Korteze lähti purjehtimaan näytti Velasquez erittäin tyytyväiseltä tekemäänsä valintaan, vaikka moni kateellinen korvankuiskuttelija jo oli kokenut saattaa häntä epäluuloiseksi. Tuskin oli

hän kuitenkin ehtinyt lähteä, kun kaikki jo näkyi hänelle toisessa valossa. „Entä jos“, ajatteli hän, „tämä Kortez sittenkin käyttää väärin saamaansa valtaa? Entä jos hän ei olekaan minulle uskollinen ja tekee itsensä riippumattomaksi herraksi siinä maassa, jota hän on lähetetty minulle valloittamaan?“ Tämä ajatus sai veren nousemaan hänen päähänsä ja hänen levottomat silmäyksensä osottivat kyllin selvästi, mitä hänen miellessään liikkui. Pieni joukko Kortez'in salaisia kadehti-joita ja vihamiehiä, joita oli Velasquez'in seurueessa, huomasi pian, minkälaiset ajatukset maaherran mielessä liikkivat, ja teki parastaan kiihottaakseen hänessä heräävää kateellista epäluuloa. Harmi, katumus ja kateellisuus valtasi nyt koko hänen mielensä vastustamattomalla voimalla.

Kiireimmän kautta lähetettiin sana Trinidadissa olevalle alkaldille, että hänen heti Kortez'in sinne saavuttua oli tältä ottaminen pois hänelle annettu valtakirja. Trinidadin alkaldi toimitti asian, joka hänelle oli käsketty, mutta Kortez, joka tiesi kaikessa menetteleensä omantunnon mukaisesti, ei katsonut olevansa velvollinen tottelemaan. Hän vakuutti alkaldille, että joku väärinkäsitys epäilemättä oli synä niin pikaiseen muutokseen maaherran mielipiteissä, ja sai hänet lykkäämään virkaeron julistamisen siksi kunnes oli ehtinyt tulla vastaus siihen kirjeeseen, minkä Kortez heti aikoi lähettää maaherralle. Alkaldi, joka ei pystynyt väkivoimalla täyttämään hänelle annettua tointa, suostui pyydettyyn lykkäykseen. Kortez kirjoitti siis maaherralle ja nosti heti sen jälkeen ankkurin purjehtiakseen Havannaan.

Siellä oli hänen pakko viipyä jonkun aikaa, osaksi ottaakseen laivoihinsa sinne saapuneita apujoukkoja,

osaksi hankkiakseen yhtä ja toista muuta, joka hänestä näytti olevan tarpeen niin suuressa yrityksessä kuin tämä oli.

Näihin kuului varsinkin muutamanlaiset haarniskat, jotka olivat eräänlaisia puuvillalla täytetyitä takkeja. Ne teetti Kortezen oikeastaan hätävaraksi, koska häneltä puuttui rautaa, mutta kokemus osotti sittemmin, että puuvilla lujaan tukittuna liinavaatteen väliin oli paljoo varmempi suojeluskeino kuin rauta Amerikalaiden nuolia ja heittokeihäitä vastaan; sillä ne kun sattuvat tuollaiseen takkiin, kadottavat heti kaiken voimansa ja tarttuvatpa vielä kärestään niihin kiinni, jota vastoin ne rautahaarniskasta kimmahtavat takaisin ja haavoittavat tavallisesti lähinnä seisovaa miestä. Tämä kokemus sekä se seikka, että nämät keveät takit olivat kuumassa ilmanalassa huokeammat kantaa kuin rautahaarniskat, tekivät että ne seuraavana aikakautena tulivat europalaisten soturien tavalliseksi asepuvuksi Amerikassa. Niin on tarvis jo useinkin synnyttänyt mitä järkevimpä ja hyödyllisimpiä keksinnöitä.

Nyt oli kaikki valmiina. Laivastoon kuului 11 laivaa, joista suurin ei ollut isompi kuin pieni kaksimastoinen kauppalaiva; se pantiin amiraalilaivaksi. Muista laivoista oli vain kolme vähän kookkaampaa; kaikki muut olivat vaan pieniä kannettomia aluksia.

Koko Kortezen miehistö oli nyt kasvanut 617 mieheksi, joista noin sata oli laivaväkeä ja käsityöläisiä, muut sotamiehiä. Näistä oli vain 30 musketeilla varustettuja, 32 jousilla, muut miekoilla ja keihäillä; niin vähän käytettiin vielä siihen aikaan ampuma-aseita. Tärkein osa varustuksissa oli 16 hevosta, 10 pientä kanuunaa ja 4 falkonettia — eräänlaisia pitkiä ja samalla kapeita kanuunia, joita nykyaikaan ei käytetä. Ja tällä

surkean pienellä sotavoimalla aikoi Kortez purjehtia tuntemattomaan maahan, aikoi sotia mahtavaa kuningasta vastaan, jonka kukoistava valtakunta alusmaineen oli paljon suurempi kuin kaikki ne maat yhteensä, joiden hallitsijana Espanjan kuningas silloin oli! Tämä kuningas oli näet Meksikon hallitsija, jonka vallasta ja komeudesta kohta saatte kuulla enemmänkin.

Kaarlo. Mitä oli tämä kuningas sitten tehnyt Espanjalaisille, koska he lähtivät sotaan häntä vastaan?

Isä. Ei mitään.

Kaarlo. Mistä syystä hyökkäsivät he sitten hänen kimppuunsa?

Isä. Riistääkseen häneltä hänen aarteensa, kaupunkinsa, kansansa ja maansa.

Kaarlo. Mutta sittenhän he olivat rosvoja!

Isä. Eipä paljon muutakaan, Kaarloseni!

Kaarlo. Hyi! silloin en enää välitä Kortez'ista! Minä luulin häntä rebelliseksi mieheksi!

Isä. Semmoinen hän monessa suhteessa olikin, ja samalla kuitenkin rosvo, vaikka itse sitä tietämättänsä. Koetan selittää, miten tämä ristiriitainen lauseeni on ymmärrettävä.

Siihen aikaan vallitsi sellainen usko, että kaikki, jotka eivät tunteneet kristinoppia, eivät olleet edes oikeita ihmisiä, vaan Jumalan vihan alaisia ja auttamattomaan kadotukseen tuomituita olentoja. Sentähden pidettiin sitä Jumalalle otollisena työnä, kun pakanoita ajettiin takaa, vainottiin ja sorrettiin kaikella tavalla, jotta heidät siten väkivallalla pakotettaisiin kristityiksi. Tämä kauhea harhaluulo oli sokaissut kelpo Kortez'in kin. Hän piti itseänsä aseena, jota Jumala aikoi käyttää kurittaakseen Meksikon pakanoita ja pakottaakseen heitä kristityiksi. Mikä ihme siis, että hän lähti tähän

vääryydellä alettuun sotaan yhtä iloisella mielellä kuin konsanaan meikäläinen hauskalle metsästysretkelle?

Katsokaa, lapset, siten on mahdollista, että sama mies voi olla sankari ja rosvo, jalomielinen ja julma, jumalinen ja sydämetön; se on harhaluulojen tavallinen seuraus.

Hän ei ensinkään saanut päähänsä, että saattoi olla väärin sotia kansaa vastaan, joka ei vähimmässäkään määrässä ollut loukannut Europalaisia, koska se ei edes tiennyt, että niitä maailmassa oli olemassakaan. Oi jospa olisi joku valistunut ja rohkea ihmisystävä ollut saapuvilla, joka olisi avannut Kortezen silmät tämän tapaisilla puheilla:

„Onneton, mitä aiot? Mitä ovat sinulle tehneet nämät ihmiset, joiden verellä nyt aiot tahrata kätesi? Miten ovat he rikkoneet sinun kuningastasi tai kansalaisiasi vastaan? Onko se rikos, etteivät he usko mitä Europan asukkaat uskovat, kun he eivät koskaan ole edes kuulleet, että koko Europpa onkaan? Vai eivätkö nämät syyttömät raukat ole ihmisiä, siksi että he eivät ole kristityitä? Raakalainen! Katsele heidän muotoansa; eivätkö he ole ihmisiä? Eikö heidän ruumiinsa, jonka aiot murha-aseellasi lävistää, ole luuta sinun luustasi ja lihaa sinun lihastasi? Kun kukistat heidät maahan, kun tallaat heidän niskaansa jalallasi, etkö silloin tunne sydämesi tykyttävän, etkö kuule ihmisyyden ääntä tunnossasi: sinä julmuri, omaa veljeäsihän tallaat! Ja sinä itse, kuka sinä olet? Kristityksi itseäsi sanot. Sinäkö kristitty, lempeän Jesuksen opetuslapsi, sen Herran, jonka korkein käsky on rakkaus? Oletko sinä sen Jumalan palvelija, joka on armollinen kaikkia kohtaan ja antaa aurinkonsa paistaa niin hyvälle kuin pahoillekin? Luuletko, sinä tomppeli, että Jumala, jos hän tah-

toisi kurittaa tätä kansaa, tarvitsee sinua aseeksensa? Tai onko hän todella määrännyt sinut sijaisekseen siihen toimeen? Onko hän käsenyt sinun murhaamaan ja rosvoamaan? Opi, onneton, ennenkuin miekka kädessä tahdot lähteä kääntämään toisia kristinuskoon, ensin tuntemaan tämän opin ihmisystävällistä henkeä! Kristinuskoko ei ole tullut maailmaan synnyttämään riitoja, edistämään murhia ja sotia, vaan yhdistämään kaikkia ihmisiä, kaikkia kansakuntia hyväntahtoisuuden ja veljesrakkauden lujilla siteillä!

Jos joku olisi näin puhunut hänelle, olisi kenties harhaluulo, joka nyt pimitti hänen sielunsa, haihtunut ja hän itse samalla hurskaalla innolla, jolla hän nyt lähti sotaan viatonta kansaa vastaan, heittänyt pois miekkansa tai ruvennut onnettomien Amerikalaisen puolustajaksi muita europalaisia rosvoja vastaan. Mutta jok'ainoa hänen seuralaisistaan oli yhtä sokea kuin hän itsekkin; hänen omallatunnollaan ei ollut mitään sanomista ja syyttömän kansan kohtalo oli siten ratkaistu.

Velasquez oli sillä välin suurimmaksi mielipahakseen kuullut, että vasten hänen Trinidadiin lähettämänsä kieltoa oli annettu Kortezin lähteä purjehtimaan. Hän syytti sananviejää petoksesta, ja kun hänen epäluulonsa nyt oli paisunut rajattomaksi, kiirehti hän ryhtymään mitä ankarimpiin toimiin estääkseen Korteziä Havannastakin lähtemästä. Hän lähetti sentähden yhden uskottuistaan siellä olevan alamaaherran luokovalla käskyllä, että Kortezi heti oli vangittava ja vartijajoukolla tuotava takaisin Santiagoon.

Onneksi sai Kortezi hyvissä ajoin tiedon myrskystä, joka häntä uhkasi, ja ehti ryhtyä tarpeellisiin varokeinoihin. Hän kutsui heti kokoon miehensä, joi-

den uskollisuudesta hän oli varma, ilmaisi heille vaaran, joka häntä uhkasi ja kehotti jokaista lausumaan mielipiteensä asiassa. Kaikki hundahtivat yhdestä suusta, ettei hänen pitäisi välittää maaherran perusteettomasta horjuvaisuudesta, ei luopua oikeudella saamastaan päällikkydestä eikä heittäytyä yhtä väärämielisen kuin epäluuloisen tuomarin käsiin. He pyytämällä pyysivät, ettei hän eroamalla heistä riistäisi heiltä päällikköä, johon he täydellisesti luottivat ja jota he olivat valmiit seuraamaan kaikissa sodan vaaroissa, vaikkapa kuolemaankin.

Kortez'ia ei ollut vaikea saada taipumaan tuumaan, johon oma halukin häntä kehotti. Hän kiitti sentähden miehiä heidän osottamastaan luottamuksesta ja käski heti kohta nostaa ankkurin ja lähteä purjehtimaan.

Kolmaskolmatta kertomus.

Otto. Mihin Meksikon valtakunnan osaan Kortez nyt purjehti?

Isä. Hän oli aikonut kulkea samaa suuntaa kuin Grijalva ennen häntä; hänen lähin määräpaikkansa oli siis Kozumel-saari.

Siellä oli hänellä tilaisuus vapauttaa eräs Espanjalainen, joka jonkun aikaa sitten oli joutunut haaksirikoon tällä rannikolla ja siitä saakka ollut Intiaanien luona orjuudessa. Tämä mies raukka, jonka nimi oli Aquilar, oli kahdeksanvuotisen olo-aikansa kuluessa villoin keskuudessa kokonaan luopunut kaikista europa-

laisista tavoista; hän kävi Intiaanien puvussa, puhui heidän kieltänsä ja seurasi heidän tapojansa, ja oli tämän kaiken kautta niin muuttunut, että häntä tuskin enää voi Espanjalaiseksi tunteakaan. Hän kävi melkein alastomana kuten alkuasukkaat, hänen ihonsa väri oli tullut tummanruskeaksi ja maan tavan mukaan piti hän tukkaansa pitkällä palmikolla, joka oli kääritty pään ympäri. Toisella olallaan kantoi hän airoa, kädessä jouta ja selässä kilven sekä nuolia. Koko hänen muu omaisuutensa oli kudottu pussi, jossa hän kuljetti mukanaan elintarpeitaan, ja vanha rukouskirja, jota hän ahkeraan lueskeli. Äidinkieltensä oli hän jo siinä määrässä unhottanut että häntä hädin tuskin enää ymmärrettiin.

Hänen oman ilmoituksensa mukaan oli hän yhdeksäntoista muun miehen kanssa joutunut haaksirikoon tämän rannikon läheisyydessä. Seitsemän hänen tovereistaan oli pian kuollut nälkään ja nääntymykseen; muut joutuivat maan katsikin käsiin, joka oli petomainen mies ja heti uhrasi viisi heistä jumalillensa sekä salpasi toiset eräänlaatuisen häkkiin, heitä ensin asianmukaisesti lihottaaksensa. Avuttomina ja epätoivoisina harhailivat he sitten metsissä, kunnes he vihdoinkin tapasivat muutamia Intiaaneja, jotka veivät heidät toisen, ystävällisen katsikin luo, joka oli edellisen vihollinen. Siellä kohdeltiin heitä jotenkin ihmisellisesti, vaikka heille tosin pantiin joka päiväksi raskaat työt tehtäväksi. Useimmat heistä kuolivat pian sen jälkeen, ja ainoastaan kaksi, Aquilar ja Guerro jäi henkiin. He olivat kohta tilaisuudessa tuntuvalta tavalla auttamaan katsikia sodassa, jonka vuoksi he voittivat suurella määrällä hänen suosionsa. Guerro otti vaimokseen ylhäisen Intiaanittaren, korotettiin pian sotapäälliköksi ja

muuttui vähitellen niin täydelliseksi Amerikalaiseksi, ettei hän Espanjalaisten saapuessa toivonutkaan muutosta tilassaan. Hän ei edes näyttäytynyt heille; kenties häpesi hän, koska, kuten Aquilar sanoi, hän todellisten Intiaanien tapaan oli pistänyt renkaan nenänsä läpi ja osittain maalannut ruumiinsa.

Kortez syleili alastonta Aquilar raukkaa ja peitti hänen omalla viitallaan. Koska hän pitkällisen oleskelunsa kautta tässä maassa oli oppinut maan kielen, iloitsi Kortez suuresti siitä että oli hänet tavannut, sillä hän toivoi syystä kyllä, että hänellä Aquilarista olisi vastaisuudessa paljon hyötyä keskustellessaan maan asukkaiden kanssa.

Kozumel'ista lähti hän Tabasko-maakuntaan niille seuduille, missä Grijalvan löytämä joki laskee mereen. Siellä toivoi hän saavansa osakseen samaa ystävällistä kohtelua kuin hänen edeltäjänsä, mutta siinä hän pettyi. Heti hänen laivansa nähdessään riensivät alkuasukkaat suurin joukoin vastaan ja näyttivät aikovan estää hänet maalle nousemasta. Hän lähetti Aquilarin heidän luoksensa hieromaan rauhaa; mutta turhaan. Hänelle ei edes annettu suun vuoroa, ja tyhjin toimin täytyi hänen palata takaisin.

Tämä tapaus oli Kortez'ille yhtä ikävä kuin odottamaton. Hän ei ensinkään ollut ajatellut valloitusretkensä alottamista tästä kohden; hän halusi niin pian kuin mahdollista saavuttaa sen osan rannikkoa, joka olisi lähinnä suuren Meksikon valtakunnan sydänmaita, lähteäksensä sieltä käsin aiotulle suurelle retkelleen sitä vastaan. Nyt näki hän sen sijaan olevansa pakotettu joko peräytymään hurjien alkuasukasten uhkauksien tähden tai alottamaan tästä kaukaisesta maakunnasta käsin sotaretkensä, joka, vaikka se onnistuisikin parhaiten

toiveitten mukaisesti, epäilemättä kuitenkin vaati aikaa ja miehiä, joita kumpiakaan hänellä ei ollut liikennemään. Jos hän taas vetäytyi takaisin, pitäisivät Intiaanit sitä heikkouden merkinä ja tulisivat siten vielä ylimielisemmiksi. Pitkällisen harkinnan jälestä näytti hänestä tämä jälkimmäinen syy niin tärkeältä, että hän piti aivan välttämättömänä hyökätä villien kimppuun. Lähenevä yö esti kuitenkin häntä heti panemasta tuumaansa toimeen. Hyökkäys lykättiin sentähden seuraavaksi päiväksi, ja yön käytti Kortez sillä välin tarpeellisiin valmistuksiin.

Aamuhämärässä olivat kaikki valmiit taisteluun. Kortez antoi laivastonsa muodostaa puolipiirin, ja tässä asemassa, johon ahdas väylä hänet pakotti, alkoi hän purjehtia ylös jokea. Koettaakseen kumminkin, ennenkuin verenvuodatukseen ryhdyttiin, vielä kerran hyvällä voittoa tarkotustansa lähetti hän Aquilarin edeltäpäin sanoman alkuasukkaille, että heistä itsistään riippui, tuliko hän olemaan heidän ystävänsä vai vihollisensa. Aquilar lähti toimittakseen asiatansa; mutta alkuasukkaat eivät ottaneet hänen puheitaan edes kuullakseenkaan, vaan alkoivat hyökkäyksen pienissä ruuhissaan, joilla he sousivat Europalaisten laivastoa vastaan.

Nyt alkoi tappelu. Intiaanit lähettivät vihollisiaan vastaan sakean nuoli- ja kivipilven, josta oli heille paljon haittaa. Europalaiset pysyivät aluksi asemillaan; mutta pian antoi Kortez'kin käskyn hyökätä. Yksi ainoa yhteislaukaus laivojen järeistä kanuunista ratkaisi heti asian. Säikähtyen odottamattomasta paukkeesta ja pelästyen nähdessään sen hävittävää vaikutusta hypäsivät Intiaanit nopeasti ruuhistaan veteen ja koettivat paeta uimalla. Espanjalaiset laivat laskivat sitten rantaan ja Kortez miehineen nousi esteettömästi maalle.

Siihen ei sota kuitenkaan vielä läheskään ollut loppunut. Kanooteista paenneet Intiaanit riensivät pensaisiin, jonne vielä suurempia joukkoja sodanhaluisia alkuasukkaita oli kokoontunut. Kortezin asettaessa väkeänsä sotarintamaan, syöksyivät nämä esiin; ja heidän lukemattomat nuolensa, heittokeihänsä ja kilpensä sekä räikeä sotahuutonsa tekivät hyökkäyksen todella kamalaksi. Kortez ei kuitenkaan tuosta hätäntynyt, järjesteli vain rivejensä siksi kunnes koko hänen sotajoukkonsa oli suljetussa taistelujärjestyksessä. Silloin hyökkäsi hän rohkeasti heitä vastaan ja tunkeutui ihmeteltävän uskaliaasti veteläin rämeiden ja tiheän vesakoiden läpi vihollisten hurjaan joukkoon, levittäen kuolemaa ja kauhistusta joka paikassa. Suljettu sotarintama ja europalaiset aseet olivat niin peräti uutta Intiaaneille; he eivät voineet niitä vastustaa ja pötkivät kii-reimmän kautta pakoon.

Kortez taisteli omiensa etupäässä rohkeudella ja voimalla, jota ei mikään näkynyt voivan vastustaa. Hän oli heti alussa kadottanut kengän syvään suohon, jossa hänen oli täytynyt kaalata; mutta hän ei edes huomannut tätä tappiotansa ennen taistelun loppua, niin oli sotainen innostus hänet vallannut.

Viholliset pakenivat sitten Tabasko-nimiseen linnoitettuun kaupunkiinsa.

Hannes. Linnoitettuunko?

Isä. Niin kyllä, mutta heidän linnoituksensa oli vain paalurivi, joka ympäröi kaupunkia. Tämän paalurivin molemmat päät ulottuivat toistensa ohitse ja niiden välitse kulki pitkä, suikerteleva tie kaupunkiin.

Vaikka siihen liittynyt vaara näytti hyvin suurelta, tunkeutui Kortez kumminkin vastustamattomasti eteenpäin tätä tietä myöten, mutta tapasi itse kaupungin

kadut suljettuina paaluriveillä ja sen asukkaat yhäkin vastarintaa tekemässä. Mutta tämä uusi ottelu oli sekin pian ratkaistu. Intiaanit ajettiin taas takaisin; siihen ei taistelu kumminkaan loppunut. He kokoontuivat vielä kerran kaupungin torille ja yrittivät ankarata vastarintaa, mutta vieläkin kerran saivat he selkään. Sitten pakenivat he metsiin; Tabasko valloitettiin ja siihen päättyi taistelu.

Sanokaa nyt, lapseni, minkälaisia tunteita tämä kertomus on teissä herättänyt! Kumman puolelle olette tässä asettuneet? Kummalle olisitte voiton suoneet? Urhealle Kortez'illemmeko vai Amerikalaisille?

Muutamats. Kortez'ille!

Toiset. Eihän toki! Amerikalaisille.

Isä. Antakaapa kuulla, millä perustuksilla! Sinä, Otto ja te muut samaa mieltä olevat, miksi pidätte Kortez'in puolta?

Otto. Koska hän oli niin urhoollinen ja kelpo mies.

Niilo. Ja koska hän mielellään olisi säilyttänyt rauhan, jos vaan olisi voinut.

Mikko. Ja koska hän on meidän maamiehemme.

Lotta. Ja koska isän kertomus varmaankin olisi loppunut tähän, jos Kortez olisi voitettu tahi kenties kaatunut.

Hannes. Kylläpä on kauniita syitä! Eivätkö Intiaanit sitten olleet urhoollisia ja kelpo miehiä?

Niilo. Ja hyökkäsivätkö he Espanjalaisten maahan? Espanjalaisethan ne olivat tulleet hyökätäkseen heidän kimppuunsa.

Kaarlo. Ja ovathan Amerikalaiset yhtä paljon meidän maamiehiämme kuin Espanjalaiset.

Aiti. Oikein, Kaarlo! Kun oikeus on kysymyksessä, ovat kaikki ihmiset meidän maamiehiämme.

Hannes. Lotan syy se nyt on oikein hullunkurinen. Senkö tähden pitäisi Intiaaniraukkojen saada selkäänsä, että isällä olisi jotain kertomista!

Otto. Oi! minä toivoisin, että Espanjalaiset olisivat ajetut takaisin, vaikka ei isällä olisi koskaan enää mitään kertomista!

Isä. Oikein, lapset! Olette korjanneet erehdyksenne. Täytyy minun kuitenkin lausua sananen myöskin Kortez'in puolustajain hyväksi. Olen varma siitä että me kaikki taistelun aikana, ennenkuin ehdimme malttaa mielemme ja järjen kannalta arvostella asiata, olimme Kortez'in puolella; ja niin on varmaan vastakin usein käyvä meille. Me unhotamme sata kertaa, että meidän europalaiset maamiehemme ovat rosvoja ja sortajia, Amerikalaiset sitävastoin syyttömästi sorrettuita; ja jos voiton määrääminen olisi meidän käsissämme, antaisimme varmaankin, tarkottamatta sillä mitään pahaa, sen kääntyä sen miehen puolelle, joka nyt on kertomuksemme sankarina.

Älköön se teitä kummastuttako, lapset! Se tunne, josta se lähtee, ei ole itsessään paha. On luontomme mukaista, että osanotolla seuraamme sitä, jossa huomaamme erinomaista rohkeutta ja tavatonta toimintakykyä. Tällöin ei meidän tosin pitäisi unhottaa joka kerta tarkastaa, miten tätä rohkeutta käytetään ja mitä tuo toimintakyky kokee toteuttaa. Mutta ensimmäisessä ihmettely-innossamme jätämme sen usein tekemättä, ja silloin tapahtuu usein, että pidämme sitä puolta, jolta meidän, tarkemmin asiata punnittuamme, inholla täytyy luopua.

Kas niin, lapseni, on käynyt niiden teistä, jotka äsken sanoivat pitävänsä Kortez'in rosvojoukon puolta. Näiden henkilöiden erinomainen rohkeus ja uskaliaat pyrinnot heitä kohdanneiden vaikeuksien voittamiseksi, ne ne vain teidän silmänne huikaisivat. Ette silloin ajatelleet, että Amerikalaisilla oli oikeus torjua voittonhimoisia ja rosvomaisia muukalaisia luotansa. Tämän huomattuanne varmaankin muutatte mielenne, vai kuinka, Lotta?

Lotta. Kyllä; leikillähän minä vain niin sanoin.

Isä. Leikkinä minäkin sitä pidin. No, lapset, pitäkää nyt muistissanne nämät mietteet, ja palatkaamme sitten Tabaskoon.

Kortez ei sallinut pakenevia Intiaaneja takaa ajettavan, ja siinä huomaamme taas hänet mieheksi, jota ei verenhimoisuus tehnyt syyttömän kansan sortajaksi, vaan harhaluulo. Espanjalaisten saama saalis ei tyydyttänyt heidän voittonhimoansa, sillä Intiaanit olivat vieneet suurimman osan kalleuksistaan mukanaan metsään. He olivat jättäneet sinne vain joukon ruokavaroja, jotka tulivat nälkäisille ja puolinääntyneille Espanjalaisille hyvään tarpeeseen.

Yön tullessa jakoi Kortez joukkonsa kolmeen temppeleihin, jotka sijaitsivat korkeilla kummuilla keskellä kaupunkia, ja asetti ylt'ympäri vartijoita, ollakseen turvassa äkkirynnäköiltä yön aikana. Itse kiersi hän useita kertoja ympäri tarkastamassa, että vartijat tekivät velvollisuutensa. Aamupuoleen tutkitutti hän läheiset metsät, mutta ei ainoatakaan Intiaania näkynyt eikä kuulunut. Tuo näytti hänestä epäilyttävältä. Hän lähetti siitä syystä tiedustajia kaukaisiinkin seutuihin, ja ne toivat palatessaan sen ikävän sanoman, että olivat nähneet äärettömän Intiaanijoukon, jonka

lukumäärän he arvostelivat ainakin neljäksikymmeneksi tuhanneksi, ja jotka taas näyttivät valmiilta taisteluun.

Tämä tieto olisi voinut säikähdyttää rohkeintakin Kortez'in asemassa. Sillä voivathan he odottaa mitä hyvänsä vihollisjoukolta, joka oli luvultaan lähes sata kertaa suurempi kuin Europalaiset, jotka olivat melkein perikadon partaalla ja joiden siten pakostakin täytyi taistella isänmaansa, temppeleinsä, elämänsä ja vapautensa edestä. Kortez käsitti vaaran koko suuruuden; mutta pysyen itsensä ja tunteittensa herrana säilytti hän niin iloisen ja tyynen katsannon kuin olisi vain leikistä ollut kysymys. Hänen esimerkkinsä synnytti miehistössä samanlaista pelkäämättömyyttä, ja ilolla seurasivat he häntä, kun hän johti heidät paikkaan, missä hänen harvalukuinen joukkonsa saattoi asettua edullisimmalla tavalla.

Siellä järjesti hän miehensä erään kummun juurille taistelurintamaan. Kukkula suojeli heitä hyökäyksiltä takaapäin ja sieltä saattoivat heidän kanuunansa parhaiten tehota. Kortez itse ratsumiehineen kätkeksi läheiseen metsään hyökätäkseen sieltä oikealla ajalla ja äkkiarvaamatta vihollisten kimppuun. Ja sitten odotettiin kamalan äänettömyyden vallitessa vihollisen saapumista.

Ja he saapuivat. — Mutta tehdäkseni teille oikein eläväksi itse tappelun menon, otan tässä sitä ennen tarkoin kertoakseni heidän aseistaan ja sodankäyntitavastaan.

Useimmat heistä olivat varustetut jousella ja nuolla. Jousen jänne oli eläimen jänteestä tai yhteen punotuista hirvenhiuksista, ja nuolien kärkiin oli sovitettu teräviä luunsirpaleita. Siihen tuli lisäksi heitto-

keihäs, jota käytettiin sekä pitemmällä että lyhemmillä matkoilla. Heidän pelottavin aseensa kuitenkin oli eräänlainen suuri, hyvin kovasta puusta valmistettu sa-peli, jonka terään oli sovitettu teräviä kiviä vierä vie-reen, ja joka oli niin raskas että sitä liikutettiin mo-lemmin käsin kuten tapparaa. Muutamat kantoivat myös sotanuijia, toiset linkoja, joilla he osasivat varsin voimakkaasti ja taitavasti viskellä joltisesti suuria ki-viä. Ainoastaan päälliköillä oli suojelusvarustuksia: puuvillahaarniskat ja puusta tai kilpikonnaan kuoresta tehdyt kilvet. Kaikki muut kävivät alastomina; teh-däkseen itseänsä pelottavamman näköisiksi olivat he kuitenkin maalanneet ruumiinsa ja asettaneet päähänsä komean höyhentöyhdon.

Heidän sotamusiikkinsa oli samaa mukaa kuin muutkin varustukset. Siinä käyttivät he puhallussoitti-mina ruokopilliä ja suuria merisimpukoita, sekä rumpua, joka oli valmistettu ontoksi koverretusta puunrungosta. Suljetuissa riveissä taistelevinen oli heille ihan outo tapa; jonkunlainen järjestys heillä kuitenkin oli, koska heidän sotajoukkonsa oli jaettuna useihin pikku parviin, joilla kullakin oli oma johtajansa. Se heillä myös oli yhteistä meidän europalaisen sotataitomme kanssa, että he eivät vieneet koko sotajoukkoa samalla kertaa tais-teluun, vaan jättivät osan siitä apujoukoksi.

Ensimmäinen hyökkäys tapahtui aina kamalalla melulla ja oli hirmuisen ankara, mutta jos vihollinen ensin oli sen kestänyt, ja hänen sitten onnistunut saada ensimmäiset heistä epäjärjestykseen ja peräytymään, niin oli suuren järjestyksettömän tungoksen tähden koko lauma tuossa tuokiassa voitettu ja sitä seurasi yleinen pako.

Semmoinen oli se sotajoukko, jonka Espanjalaiset näkivät heitä lähestyvän. Ääneti ja mies miehessä

kiinni, kuin elävänä muurina odottivat he hyökkäystä. Niin pian kuin vihollinen oli saapunut jousen kantomatkan päähän, alkoi se taistelun hirveällä sotahuudolla ja nuolisateella, joka pimitti ilman. Espanjalaiset vastaukseksi tähän hurjaan tervehdykseen ampuivat laukauksen kanuunoistaan ja musketeistaan, joiden kuulat kyntivät leveitä vakoja vihollisten riveihin. Mutta urheat Intiaanit eivät siitä tällä kertaa säikähtyneet. Sotahuutonsa kajahuttaen täyttivät he vain heti riveihin syntyneet aukot, viskelivät hiekkaa ilmaan peittääksensä siten syntyneen tomupilven kautta tappionsa ja riensivät sitten, ammuttuansa pois nuolensa, käsi-kahakkaan.

Espanjalaiset ponnistivat kyllä niin paljon kuin jaksoivat tätä ylivoimaa vastaan; mutta ryntäävän vihollisen raivo ja paljous oli niin suuri, etteivät he ajan pitkään olisi voineet puoliansa pitää sitä vastaan. Jo olivat heidän rivinsä muutamista paikoista murtuneet ja tappio oli tulemaisillaan, kun Kortez äkkiä tunkeutui esiin ratsumiehineen ja syöksähti keskelle tappelu-tuoksinaa — yhtä outo kuin kauhistava näky Intiaani-raukoille, jotka eivät vielä koskaan olleet nähneet ratsu-miestä tai hevosta. He pitivät molempia yhtenä ainoana puoleksi eläin-, puoleksi ihmismuotoisena epä-sikiönä, ja nämät kummitukset synnyttivät heissä sel-laista kauhua, että aseet putosivat heidän käsistään. Espanjalaiset saivat siten aikaa järjestäytyä uudelleen; heidän kanuunatulensa tuli ankarammaksi ja onnetto-mat, joka puolelta ahdistetut, säikähdyksestä puolikuolleet Intiaanit lähtivät joukottain pötkimään pakoon.

Tyytyen siihen, että oli näin osottanut ylivoi-mansa, käski Kortez heti säästää pakenevia ja otti ai-noastaan muutamia harvoja heistä vangiksi käyttääkseen

heitä rauhan välittäjinä alkuasukasten kanssa. Tais-
telutanterelle jäi 800 Intiaania, mutta ainoastaan kaksi
Espanjalaista. Heistäkin oli kuitenkin 70 haavoittunut.
Ne Intiaanit, jotka eivät aivan pahasti olleet haavoittu-
neet, olivat kaikki paenneet, eikä heidän lukumääräänsä
siis saatu tietää.

Seuraavana päivänä tuotatti Korteze eteensä muuta-
mia vangituista Intiaaneista. Tuska ja kauhistus ku-
vastui heidän kasvoillaan, sillä he odottivat aivan var-
maan saavansa kuulla kuolemantuomionsa. Suuri oli
siis heidän iloinen hämmästyksensä, kun espanjalainen
sotapäällikkö vastaanotti heidät erittäin ystävällisesti
ja Aqvilarin kautta julistutti heidät vapaiksi. Heidän
ihastuksensa tuli vieläkin suuremmaksi, kun Korteze
tämän odottamattoman armon-annon lisäksi vielä lah-
joitti heille sellaisia europalaisia pikkukapineita, joiden
hän tiesi heitä miellyttävän. Ihan haltioissaan ilosta
riensivät he maanmiehilleen kertomaan, kuinka hyvin
heitä oli kohdeltu, ja seuraus siitä — kuten ainakin
hyvyydestä ja ystävyydestä — oli että kaikkien sydä-
met, jotka äsken olivat olleet täynnä raivoa ja koston-
himoa, nyt leppyivät.

Täynnä luottamusta ja hyväntahtoisuutta tuli pian
senjälkeen joukko Intiaaneja tuoden mukanaan kaiken-
laisia elatustarpeita, joiden edestä he saivat runsaasti
vastalahjoja. Itse katsiki laittoi lähettäjäitä, jotka toi-
vat lahjoja ja pyysivät rauhaa. Se myönnettiin mie-
lillään, ja kun hän pian sen jälkeen itse tuli saapuville,
vahvistettiin molemminpuoliset ystävyyden vakuutukset
lahjoilla, jotka molemmille olivat tervetulleita. Muiden
muassa lähetti katsiki kaksikymmentä nuorta naista,
jotka olivat taitavat maissileivän leipomisessa; ne lah-
joitti hän Korteze'ille. Yksi heistä, joka sittemmin kas-

teessa sai nimen **Marina**, oli Intianikatsikin tytär, joka oli jo lapsuudessaan ryöstetty pois kotoansa ja sittemmin myyty **Tabaskon** katsikille. Hän oli tavattoman kaunis ja samalla erinomaisen lahjakas; ja kun hän lyhyessä ajassa oppi Espanjan kieltä, teki hän **Kortez'**ille paljon hyötyä hänen neuvotteluissaan Meksikolaisten kanssa. Kuten kerrotaan oli **Kortez** viimein kiitollisuudesta mennyt naimisiin hänen kanssansa ja tästä avioliitosta syntyi poika, joka sai nimen **Martin Kortez**.

Sillä aikaa kuin katsikin ja hänen kansansa etevimmät miehet olivat **Kortez'**in luona sattuiivat Espanjalaisten hevoset hirnumaan. Siitä säikähtyneinä kysyivät Intiaanit, mitä vailla nuo „kauheat vallat“ olivat, johon vastattiin, että he olivat suutuksissaan siitä ettei katsikia ja hänen kansaansa oltu ankarammin rangaistu. Tuskin olivat Intiaanit tämän kuulleet, kun he kiireesti toivat vaippoja, joilla nuo „kauheat vallat“ saisivat levätä, ja kaikenlaisia lintuja syötäväksi, heitä lepyttääksensä. Myös pyysivät he mitä kohteliaimmin heiltä anteeksi ja vakuuttivat tästä lähin aina pysyvänsä kristityiden nöyrinä alamaisina.

Espanjalaiset ryhtyivät sitten matkapuuhiin purjehtiaksensa etemmäksi länsirantaa pitkin. Huomenna, jos tulee jotakuinkin suotuista tuuli, saamme siis nähdä heidän lähtevän.

Mikko. Mitä tuulta he silloin tarvitsevat?

Isä. Katso kartalta! Tuossa on **Tabasko**; tuonne **Veracruz'**iin päin on nyt heidän matkansa. Mikä tuuli heille silloin on suotuista?

Mikko. Itätuuli.

Isä. Pitäkää silmällä nyt, milloinka tuuli, joka nyt on lännessä, kääntyy itäiseksi, ja tulkaa sanomaan

minulle. Niin pian kuin saan tämän tiedon, lähtevät Espanjalaiset heti purjehtimaan. Siihen saakka ovat he ankkurissa ja me heidän kanssansa.

Neljäskolmatta kertomus.

Tuuli pysyi kauan läntisenä, vaikka lapset tuhka tiheään katselivat tuuliviiriä ja toivoivat sen kääntyvän itäiseksi. „Oikein harmittaa, kun se nyt niin itsepintaisesti pysyy kääntymättä“, sanoi Mikko.

„Semmoista harmia tulee teille usein tapahtumaan maailmassa“, sanoi isä. „Jollei aina olekaan suotuista tuuli se mitä odotatte, on kuitenkin milloin yhtä, milloin toista, jota kauan saatte turhaan odottaa. Pitäkää sitä siis hyvänä asiana, kun sattumus ottaa antaakseen teille opetusta hyödyllisessä kärsivällisyyden hyveessä! Uskokaa minua, lapset, te tulette usein tarvitsemaan sitä eläessänne ja surkuteltava on se, joka silloin vasta tahtoo saada sen haltuunsa, kun jo olisi tarvis sitä käyttää! Kärsivällisyyttä siis, te nuoret maailman asukkaat, joiden on purjehtiminen ihmis-elämän merellä ettekä tällä kertaa ole päässeet kauas rannasta! Voitte olla varmat siitä, että monta kertaa teitä kohtaa tuulen puute, myrskyt ja vastatuulet, jotka hiljentävät vauhtianne, ajavat teidät oikeasta suunnasta, jopa viskovat veneenne kallioihin tai vaarallisille hiekkasärkille. Siis vielä kerran: kärsivällisyyttä! Ja olkoon tämä pieni vastoinkäyminen, jollainen tuo itsepintainen länsituuli teille nyt on, valmistuksena suurempiin!

Niin kului taas kaksi päivää, joina tuo ikävä länsituuli yhtämittaa puhalsi, kun vihdoin aikaiseen eräänä aamuna kello 5 ja 6 välillä, juuri kun isä oli noussut ylös, ilohuuto kuului pihalta ja kohta senjälkeen sisällä huoneissa. Muutamat, jotka hartaimmin halusivat kuulla kertomuksen jatkuvan, olivat näet tänä ja edellisinä päivinä nousseet aikaisin ylös nähdäkseen mikä tuuli puhalsi; ja näiden äkillinen ilohuuto se nyt kajahti kaikkien huoneiden kautta koko talossa. Itätuuli, itätuuli! huusivat he minkä kurkusta lähti syösteessään isän kamariin, ikäänkuin olisivat he peljänneet että hän yön kuluessa oli kadottanut kuulonsa. Isä parka piteli korviaan ja rukoili, että niitä toki säästettäisiin, mutta mitä vielä! Mitään armoa tässä ei annettu, pienet kuulijat hyppivät, nauroivat ja huusivat joka puolella hänen ympärillään, ja lopuksi karkasi isä aivan epätoivoisena heidän läpitsensä saliin, täyttääksensä lupauksensa, jos sen täyttäminen oli välttämätön. Hänen täytyikin taipua heti paikalla heidän vaatimukseensa, ja hierottuaan unen silmistään alkoi hän:

„Kortez miehistöineen lähti Tabaskon seuduilta eteenpäin iloisena sodan onnellisesta päättymisestä, joka helposti olisi voinut tuottaa onnettomia seurauksia, ja toivoen samaa menestystä edeskinpäin vaarallisella radallansa. Kaikki olivat taas käyneet laivoihin; suotuisa itätuuli täytti pullistuvat purjeet ja laivasto ohjasi kulkunsa länttä kohti.“

Tässä teki isä syvän kumarruksen seurueelle ja meni, sanomatta enää sanaakaan, takaisin kamariinsa pukeaksensa täydellisesti päällensä. Häntä kyllä huu-dettiin ja muutamat juoksivat hänen jälessäänkin vetääkseen häntä takaisin, mutta turhaan. „Teillä oli oikeus“, sanoi isä, „vaatia että lupaus heti paikalla

täytettäisiin, mutta minä lupasin antaa Espanjalaisten lähteä niin pian kuin saisimme itätuulen; sen lupaukseni olen pitänyt, ja muuta ette saakaan minulta vaatia. Sallittakoon minun olla yhtä tarkka lupaukseni täyttämässä kuin te olette olleet oikeuksistanne kiinni pitäessä. Lisää tulee illalla!”

Näin sanoen meni isä pois, ja koska ankarin oikeus nähtävästi oli hänen puolellansa, ei kenelläkään ollut mitään siihen sanottavaa. Jokainen koetti varustaa itseänsä kärsivällisyydellä ja ikävöitsi illan tuloa.

Ilta tuli ja isä myöskin, ja koko nuoren seurueen erinomaiseksi iloksi jatkoi hän heti ilman mitään esipuhetta kertomustansa seuraavalla tavalla:

Kortez kävi tällä matkalla kaikissa niissä paikoissa, joissa Grijalva ennen häntä oli ollut. Viimein tuli hän myös San Juan d’Ulloan saarelle, josta tuonnoin mainitsin, ja laski siellä laivastonsa ankkuriin saaren ja manteren välille. Ei kestänyt kauan ennenkuin näkyi rannaltapäin laskevan kaksi pirogia eli suurta, pitkää venettä, jotka olivat tehdyt yhdestä ainoasta ontoksi koverretusta puunrungosta. Veneessä olevat Intiaanit, jotka näyttivät olevan arvokkaita henkilöitä, eivät osotaneet epäluuloa eikä pelkoa, ja Kortez itse vastaanotti heidät omalla laivallaan mitä suurimmalla ystävyydellä. Sitten alkoivat he puhua, ja Kortez odotti että hänen tulkkinsa Aqvilar selittäisi heidän asiansa, mutta tämä odotus petti. Aqvilar seisoi hämillänsä ja sanoi, että näiden ihmisten kieli oli hänelle aivan outoa. He puhuivat näet Meksikon kieltä, jota vastoin hän oli oppinut ainoastaan Yukatanin kieltä, ja nuo molemmat olivat toisistaan varsin eroavaisia. Harmillinen seikka sekin!

Mutta Kortez huomasi suureksi ilokseen, että yksi Tabaskon orjattarista, juuri tuo Marina, josta äsken

kerroimme, vilkkaasti keskusteli muutamien Intiaanien kanssa. Huomattiin, että hän kun oli syntynyt eräässä meksikolaisessa maakunnassa, josta hänet oli ryöstetty ja viety Yukataniin, hän yhtä sujuvasti puhui molempain maiden kieliä. Heti alettiin yhteiset neuvottelut. Marina puhui Meksikolaisten kanssa heidän kieltään ja ilmoitti sitten puheen sisällyksen Aqvilarille, joka taas tulkitsi päällikölle Espanjan kielelle, mitä Marina oli hänelle sanonut. Niin oli molemmin puolin pakko antaa ajatuksiensa kulkea kolmen kielen kautta, ennenkuin ne voivat siirtyä sielusta toiseen.

Kortez sai nyt tätä kiertotietä tietää, että tämän maakunnan maaherra, Pilpatoe, ja suuren Montezuma keisarin sotapäällikkö, Teutile, olivat lähettäneet nämät Intiaanit lähettiläiksi hänen luoksensa, tutkiaksensa missä tarkoituksessa hän oli tullut ja tarjotaksensa hänelle kaikkea apua, jota hän mahdollisesti tarvitsi jatkaaksensa matkaansa.

Minun ei kai tarvinne huomauttaa teille, että tällainen puhe ilmaisi tämän kansan suuresti eroavan kaikista niistä Länsi-Intian heimoista, joihin jo oli tutustuttu. Kortez huomasi tuon erotuksen ja vastasi mitä kohteliaimmin tulleen kaikessa ystävyydessä tämän maan hallitsijalle tuomaan tietoja, jotka olivat erittäin tärkeät koko maalle. Sitten lähetti hän heidät pois annettuaan heille runsaita lahjoja, ja alkoi heti sen jälkeen odottamatta mitään vastausta viedä maalle väkeänsä, hevosiensa, kanuuniansa ja kaikkia muita sotatarpeitansa. Sendun hyväluontoiset asukkaat riensivät joukottain auttamaan tulevia sortajiansa ja rakentamaan heille majoja oksista ja lehivistä. Jospa nuo onnettomat olisivat aavistaneet, kuinka paljon he vielä saivat kärsiä tästä vierasvaraisesta ystävyydestään! Olisi-

vatpa he silloin kauhistuksella paenneet näitä susia lammasten vaatteissa! Varmaan olisivat he ponnistaneet viimeisetkin voimansa ja viimeisen veripisaransa ilolla uhranneet torjuakseen mailtaan näitä vaarallisia muukalaisia! Mutta Sallimus oli säätänyt, että tämänkin onnettoman kansan tuli joutua Europalaisten ankaran ikeen alaiseksi. Miksi? Sen tietää ainoastaan Hän, joka ijäisellä viisaudella ja hyvyydellä hallitsee koko maailmaa, ja joskus sallii tulla pahankin, josta ennen tai myöhemmin kumminkin seuraa enemmän hyvää. Meidän lyhytnäköisten ihmisten tulee kunnioituksella vaieta ja odottaa loppua.

Seuraavana päivänä saapuivat Pilpatoe ja Teutite itse, mukanaan lukuisa seurue aseellisia Meksikolaisia. Heidän tulonsa oli komeata ja heidän mahtavan hallitsijansa arvon mukaista. Kortez piti hänkin puolestaan tarpeellisena osottaa niin suurta komeutta kuin asianhaarat myönsivät, herättääkseen Meksikolaisissa suuria ajatuksia hänestä itsestään ja siitä hallitsijasta, jota hän lähettiläänä edusti. Hän käski sentähden sotamiestensä rintamajärjestyksessä ja juhlallisen hiljaisuuden vallitessa asettua hänen molemmille puolilleen, ja siinä vastaanotti hän meksikolaiset ylimykset käyttäytyen tavalla, jonka ehdottomasti täytyi heissä herättää kunnioitusta. Heidän tekemiinsä kysymyksiin vastasi hän tahallansa lyhyesti ja ylpeästi. Hän sanoi tulleen Itävallan Kaarlen, itäisten maiden suuren ja mahtavan hallitsijan, lähettiläänä. Tämä suuri hallitsija oli antanut hänelle toimeksi ilmaista keisari Montezumalle muutamia asioita, joiden vuoksi vaadittiin pääsyä hänen itsensä luokse. Hän siis pyysi että heitä vietäisiin sinne.

Koska muutamat teistä eivät vielä ole lukeneet Uuden ajan historiaa, täytyy minun kai ensin sanoa teille, kuka tämä Itävallan Kaarle oli, jota Kortezi tässä nimittää itäisten maiden hallitsijaksi. Muistatte kai vielä, että Kolumbuksen aikana Espanjassa hallitsi Ferdinand katolinen. Tällä Ferdinandilla ei ollut poikia, mutta yksi tytär, nimeltä Johanna, joka oli naimisissa Itävallan prinssin Filipin kanssa. Tästä avioliitosta oli syntynyt Kaarle niminen poika, ja hän juuri on se josta tässä on puhe.

Kun Espanjan Ferdinand kuoli oli tämä hänen tyttärensä poika, jonka isä jo ennen oli kuollut, lähin kruununperillinen. Hän tulikin todella kuninkaaksi ja yhdisti Espanjan valtakuntaan myöskin Alankomaat, jotka hän muutamia vuosia sitä ennen oli saanut. Vielä tuli hän valituksi myöskin Saksanmaan keisariksi, jonka kautta hänestä tuli yksi mahtavimpia hallitsijoita kuin koskaan on Europassa ollut. On tapana nimittää häntä Kaarle viidenneksi, koska ennen häntä oli neljä Kaarle nimistä Saksan keisaria hallinnut.

Nyt tiedätte, kenestä tässä on puhe, ja voin siis jatkaa kertomustani.

Meksikon ylimykset joutuivat nähtävästi pulmaan kuullessaan tämän espanjalaisen päällikön suoran selityksen. He tiesivät, että Kortezi'in vaatimus saada persoonallisesti puhutella heidän herraansa, keisari Montezumaa, olisi hyvin vastenmielinen hänelle.

Hannes. Miksi niin?

Isä. Montezuma oli siitä saakka kuin Europlaiset olivat hänen rannoilleen saapuneet ollut hyvin huolissaan heidän aikeistansa. Meksikossa kävi näet vanha kulkupuhe sellainen, että kaukana idän puolella asui mahtava ja pelottava kansakunta, joka kerran

maailmassa hyökkää Meksikon valtakunnan kimppuun ja kukistaa sen. Miten tämä usko oikeastaan lienee syntynyt, ei ole helppo saada selville, mutta varmaa on, että taikauskoiset Meksikolaiset ja Montezuma itse jo Europalaisten ensimmäisen esiintymisen aikana olivat suuresti pelästyneet tuon vanhan ennustuksen johdosta. Siinä oli siis syy, jonka vuoksi tämän ruhtinaan molemmat lähettiläät niin ällistyivät Kortez'in pyynnöstä, että hän vietäisiin heidän pääkaupunkiinsa.

Ennenkuin he vastasivat mitään tähän pyyntöön, jonka täyttäminen heistä näytti niin arveluttavalta, koettivat he runsailla lahjoilla voittaa kenraali Kortezen suosiota. Korteze ilmaisi kiitollisuutensa niiden edestä; silloin rohkenivat he suoraan selittää, että heidän oli mahdotonta suostua hänen pyyntöönsä. Mutta hyvinpä he hämmästyivät, kun Korteze ankarasti ja käskävän näköisenä keskeytti heidän puheensa ja vakuutti että hänen välttämättä täytyi pysyä vaatimuksessaan, koska hän ei ennen rohjennut palata sen suuren ja mahtavan hallitsijan luo, jonka lähettiläs hän oli, ennenkuin oli täyttänyt sen tehtävän, joka hänelle oli uskottu. Näin paljoa he eivät olleet odottaneet; he sentähden eivät tienneet, kuinka he voisivat päästä tästä pälkähästä muuten kuin pyytämällä Korteze'ia odottamaan niin kauan että he ehtisivät viedä sanan keisari Montezumalle hänen toivomuksestansa ja saisivat kuulla hänen mielipiteensä. Tähän suostui kenraali.

Mikko. Sanoivatko Meksikolaiset todellakin Montezumaa keisariksi?

Isä. Ei, Mikko; silloinhan he olisivat puhuneet samaa kieltä kuin mekin. He nimittivät häntä omalla kielellänsä korkeimmaksi hallitsijaksensa, itsevaltiaaksi tai kuninkaaksi; mutta koska hän oli niin mahtava mies,

antoivat Espanjalaiset hänelle keisarin nimen, johon he olivat tottuneet omassa maassansa, koska heidän kuninkaansa Kaarle viides myöskin, kuten jo kuulimme, oli keisari.

Sillävälin muutamat maalarit, jotka kuuluivat näiden meksikolaisten ylimysten seurueeseen, olivat piirustamassa valkealle palttinalle kuvia kaikista europalaisista merkillisyyksistä, joita he siellä näkivät. Kun Kortezi kuuli, että nämät maalaukset lähetettäisiin keisarin luo, päätti hän näyttää heille sellaista piirustettavaa, joka saattaisi syvemmin vaikuttaa Montezuman mieleen. Sitä varten antoi hän koko sotajoukkonsa esiintyä taistelurintamassa ja pani sitten ihmettelevien Meksikolaisten silmäin edessä toimeen komean sotatappelunäytelmän europalaisten turnausleikkien malliin. Intiaanilaiset katsojat niin hämmästyivät tästä, että osa heistä pötki pakoon, toiset taas säikähtyneinä kaatuivat maahan ja muut vaan vaivalla saatiin uskomaan että mitä he näkivät ja kuulivat, vain oli toimeenpantu heidän huviksensa.

Nyt oli heidän maalareillaan vasta oikein tilaisuus harjotella taidettaan, kuvatessaan Eurojalaisten sotajoukon mahtavaa vaikutusta, jonka todistajina he nyt olivat olleet. Sen he tekivät vapisevin käsin; ja kun kaikki oli valmiina, lähetettiin koko kertomus ja muutamia pieniä lahjoja pikajuoksijoita myöten Meksiko nimiseen pääkaupunkiin, jossa keisari asui. Tässä maassa oli näet pantu toimeen se viisas järjestelmä, että kaikille suurille teille maan äärimmäisiltä rajoilta pääkaupunkiin saakka oli soveliaiden välimatkain päähän asetettu juoksijoita, joiden piti juosta yhdeltä asemalta toiselle ja siellä olevalle juoksijalle pikimmittain jättää asiansa. Siten sai keisari verrattain lyhyessä

ajassa tietää kaikki, mitä tapahtui hänen valtakunnassansa.

Mikko. Kuinka kaukana oli Meksiko siitä paikasta, jossa Espanjalaiset olivat?

Isä. Noin 30 Suomen penikulman päässä. — Nuo juoksijat siis lähtivät matkalle, ja muutamain päivän kuluttua saatiin jo keisarin vastaus. Se oli, kuten arvata voitiin, kieltävä, mutta lieventääksensä kiellon ikävyyttä oli Montezuma samalla lähettänyt mukaan todella kuninkaallisia lahjoja. Pilpatoen ja Teutilen tehtäväksi jäi molempain tuominen. He kuitenkin varovaisuuden vuoksi toivat lahjat ensin, jotta Kortez, jos mahdollista, ei panisi pahakseen kieltävää vastausta.

Sata Intiaania oli hyvin juhlallisella tavalla näitä lahjoja tuomassa, ja ne laskettiin Kortez'in jalkain juureen matoille, jotka sitä varten levitettiin. Himoisesti kiintyivät Espanjalaisten silmäykset näihin aarteisiin. He hämmästyivät nähdessään rikkauksia, jotka voittivat heidän rohkeimmatkin toiveensa. Tässä oli karttuunikankaita, jotka hienoudessa ja loistossa kilpailivat silkkivaatteen kanssa; oli puiden, eläinten ja muiden esineiden kuvia, jotka olivat monenvärisistä höyhenistä niin taitavasti kokoonpantuja, että niitä melkein piti maalauksina, komeita kultaisia rannerenkaita, jotka nekin olivat erittäin sievästi valmistetut. Mutta kaikki nämät kalleudet voitti loistossa kaksi suurta pyöreätä levyä, joista toinen oli puhdasta kultaa, toinen hopeata. Edellinen näistä kuvasi aurinkoa, jälkimmäinen kuuta. Ja juuri kuin olisi ollut tarkoitus kiihottaa Espanjalaisten voitonhimoa tuomalla esiin kaikki, mikä sitä saattoi lisätä, oli näiden lahjojen joukossa muutamia lippaita täynnä jalokiviä, helmiä ja kultajyviä, joita saatiin tämän maan jo'ista ja kultakaivoksista.

Kortez vastaanotti nämät runsaat lahjat ja kiittäen kiitti niiden antajaa. Silloin toivat lähettäjät esiin asiansa ikävänkin puolen. He julistivat hallitsijansa nimessä, että oli mahdotonta sallia vihollisjoukkojen lähestyä pääkaupunkia tai kauemman aikaa viipyä Meksikon rajojen sisäpuolella. Espanjalaisia pyydettiin sentähden niin pian kuin suinkin menemään matkoihinsa.

Vaikka tämä pyyntö oli kohtuullinen ja oikeutettu oli Kortez kuitenkin tulevinaan loukatuksi ja julisti vielä kopeammalla sekä käskevämmällä tavalla, ettei hän mitenkään voinut tyytyä kieltävään vastaukseen, koska hänen oma ja hänen suuren hallitsijansa kunnia ei sallinut hänen palata saamatta, kuten oli pyytänyt, tavata Meksikon hallitsijaa.

Olisittepa nähneet, kuinka Meksikolaiset, jotka aina olivat tottuneet syvimässä alamaisuudessa tottelemaan hallitsijaansa, hämmästyivät nähdessään miehen, joka itsepintaisesti piti kiinni vaatimuksesta, minkä heidän hallitsijansa kerran oli hyljännyt! Sellainen itsepintaisuus oli heille kerrassaan kuulumaton kaubistus, josta tointuakseen he tarvitsivatkin hyvän aikaa. Vihdoin rohkaisivat he mielensä ja pyysivät rohkealta Europalaiselta, joka heistä alkoi näyttää yhä hirvittävämmältä, vielä muutaman päivän aikaa, jonka kuluessa he saisivat lisiä tietoja keisariltaan. Kortez suostuikin tähän lykkäykseen, kuitenkin sillä ehdolla, ettei hänen kauan tarvitsisi vastausta odottaa.

Niin vakaalta ja rohkealta kuin hän näyttikin tässä tilaisuudessa, ei hän itse asiassa ollut ensinkään hyvällä mielellä. Kaikesta hän näki, että oli tullut tekemisiin suuren ja hyvin järjestetyn valtion kanssa, ja hänestä näytti kerrassaan uhkayritykseltä koettaa kou-

rallisella espanjalaisia seikkailijoita kukistaa sellaista valtiota. Sittenkin pysyi hän päätöksessään; hän tahtoi ainakin koettaa, maksoi mitä maksoi. Tähän ajoi hänet etupäässä kaksi syytä. Ensimmäinen oli hänen uskonharrastuksensa, joka sai hänet uskomaan, että hän tekisi Jumalalle otollisen työn, jos kukistaisi nämät pakanalliset ihmiset pakottaaksensa heidät kristityiksi; toinen oli hänen oma asemansa, joka sekin oli kokolailla arveluttava. Sillä sen jälkeen, mitä oli tapahtunut maaherra Velasquez'in ja hänen välillensä hänen lähties- sään Kubasta, ei hän rohennut toivoa palatessaan jäävänsä rankaisematta. Koska siis hänen henkensä ja turvallisuutensa kaikissa tapauksissa oli vaarassa, halusi hän mieluummin panna sen alttiiksi jossakin mainetta tuottavassa yrityksessä, kuin ehkä pyövelin käden kautta menettää sen takaisin palatessaan.

Pahaksi onneksi oli sotajoukossa muitakin, jotka olivat tulleet samanlaisiin mietteisiin, ja ne olivat sellaisia henkilöitä, jotka sydämensä pohjasta enemmän pitävät Velasquez'in kuin Kortez'in puolta. He tekivät sentähden minkä voivat saadaksean mielipiteitänsä yleisesti vallalle ja jos mahdollista nostattaakseen yleisen kapinan ja pakottaakseen päällikköä lähtemään takaisin Kubaan. Himo odotettujen summattomien aarteiden voittamiseksi oli kuitenkin useimmissa niin suuri, ettei se antanut minkään muunlaisille mietteille sijaa. Sitäpaitsi oli syytä vielä odottaa Meksikosta vastausta, joka kenties tulisi olemaan edullisempi heille kuin entiset.

Vastaus tuli; mutta se oli kaikkea muuta kuin toivon mukainen. Vaikka Montezuma ja hänen neuvonantajansa olivatkin suuresti säikähtäneet espanjalaisen päällikön itsepintaisuudesta, niin päättivät he lopuksi sittenkin pysyä kerran annetussa kieltävässä vas-

tähtäksessään. Teutile se taas toi tämän ikävän sanomman, jota nytkin seurasi joukko runsaita lahjoja.

Kortez näki hyväksi tällä kertaa käyttäytyä sävyisemmästi ja vastasi sentähden hyvin suopeasti, että kristityt pitivät velvollisuutenaan opettaa tietämättömiä kanssaihmissiään siinä uskonopissa, joka neuvoa ainoan oikean onnen tien. Siitä syystä oli hänen korkea hallitsijansa hänen lähettänyt, poistamaan Meksikolaisista eksytystä, jossa heidän ei voitu kärsiä enempää aikaa pysyvän. Siihen kuitenkin välttämättä vaadittiin, sanoi hän, yhtyminen keisarin kanssa, josta vaatimuksesta hänen siis vieläkin oli mahdoton luopua.

Teutile sai tuskin maltetuksi mieltänsä tämän selityksen loppuun asti. Suuttuneena hypähti hän vihdoin ylös paikaltansa ja sanoi, että koska hän nyt näki ystävälliset kehotukset hyödyttömiksi, niin osattaisiin kyllä ankarammillakin keinoilla pakottaa tottelemaan hänen herransa käskyjä. Näin lausuen riensi hän pois. Häntä seurasivat kaikki leirissä olevat Meksikolaiset, ja väkässä ajassa olivat alkuasukkaat myöskin koko lähiseudulta lähteneet pois, joten sentu jäi aivan autioksi.

Näin paljoa ei Kortez ollut odottanut. Hän hämmästyi, ja vielä enemmän hänen seuralaisensa. Pelko sydämessä odottivat he, mitä tästä tapauksesta seuraisi; etukädessä pelkäsivät he täydellistä elatusvarojen puutetta, kun eivät alkuasukkaat niitä enää heille hankkineet. Tyytymättömät sotajoukossa käyttivät hyväkseen tätä yleiseen vallitsevaa alakuloisuutta pakottaakseen, jos mahdollista, päällikkönsä viemään heitä takaisin Kubaan. Nyt rohkenivat he ääneen napista häntä vastaan, syyttää häntä tuhmanrohkeudesta ja kehottaa tovereitaan eroamaan pois retkeltä, joka epäilemättä veisi perikatoon. Kortez, jossa ihmeteltävään rohkeuteen

oli yhdistynyt mitä suurin varovaisuus, joka usein esiintyi viekkauudenkin muodossa, otti uskottujensa kautta salaisesti selkoa miehistönsä mielipiteistä, ja mielihyväkseen sai hän kuulla, että Velasquez'in puoltajain kapinalliset kehotukset eivät olleet voittaneet suurta suosiota enemmistössä. Sitten kutsutti hän kokoon näiden kapinallisten etevimmät miehet, joiden joukossa muuan Ordaz oli pääjohtajana, saapui heidän joukkoonsa iloisen ja ystävällisen näköisenä ja halusi tietää heidän mielipidettään siitä, mitä nyt oli tehtävä. He eivät salanneetkaan tuumiansa, vaan vaativat yksimielisesti että mitä pikemmin sitä parempi oli mentävä laivoille ja palattava takaisin Kubaan.

Kortez kuunteli heitä varsin tyynesti. Sitten vastasi hän, ettei hän omasta puolestaan nähnyt niitä vaaroja, joita he niin suuresti säikähtivät, mutta ettei hän myöskään vasten heidän tahtoansa halunnut heille johtajaksi tuppautua. Hän siis sanoi taipuvansa heidän tahtoonsa.

Heti käski hän koko leirissä julistaa, että jokaisen tuli olla valmis laivoille astumaan Kubaan lähtöä varten. Hän oli varsin järkevästi arvannut, mitä seurauksia tästä käskystä olisi, ja hänen arvionsa toteutui täydellisesti.

Espanjalaiset, jotka siitä saakka kuin he täällä nousivat maalle eivät olleet uneksineet muusta kuin määrättömistä aarteista, olivat kuin ukkosen iskemät kuullessaan, että heidän nyt oli luopuminen näistä loistavista toiveistaan ja palaaminen kotiin saamatta mitään korvausta niistä vaivoista, joita he tähän saakka olivat kärsineet. Tämä ajatus oli heistä sietämätön, vaikka he äsken olivatkin olleet alakuloisia, ja koko leirissä vallitsi tyytymättömyys ja napina päällikön epävakaisuuden tähden.

Kortez iloitsi niistä moitteista, joita häntä vastaan tehtiin, koska hän käsitti että hän niiden avulla voisi viedä perille aikeensa. Hän toimitti vielä niinkin että hänen uskottunsa yhä yllyttelivät sotamiehiä, julkisesti valitellen sitä, että paljaasta pelkuriudesta tahdottiin sulkea heiltä loistavin tie kunniaan ja rikkauteen. Siitä seurasi, että leirissä syntyi yleinen kapina ja kaikki kiivaasti vaativat, että päällikkö astuisi heidän eteensä. Sitäpä juuri Kortez oli toivonutkin.

Hän saapui heti ja oli olevinaan peräti kummastuneen näköinen. Yksimielisesti moitittiin häntä nyt siitä että hän muka sulasta pelkuriudesta oli toivoton sellaisen retken onnellisesta päättymisestä, joka kuitenkin nähtävästi tulisi auttamaan oikean uskon leviämistä ja heidän isänmaansa kunniaa ja etua. He lisäsivät, että he omasta puolestaan olivat lujasti päättäneet pitkittää sillä uralla, joka heille näin oli auennut, ja sanoivat valitsevansa itselleen toisen päällikön, jos hän pelkurimaisesti heistä luopuisi.

Vaikka noiden miehistön puheiden oikeastaan olisi pitänyt suuresti loukata sotapäällikköä, kuuluivat ne kumminkin suloiselta soitolta Kortez'in korvissa. Hän seiso i kuin puusta pudonnut ja näytti siltä kuin olisi hän tarvinnut aikaa tointuakseen hämmästyksestään. Vihdoin alkoi hän puhua ja lausui suuresti ihmettelevänsä sitä mitä oli kuullut. Hän vakuutti ei edes uneksi-neensa luopumista niin suurista ja varmoilta näyttävistä toiveista. Mutta koska hänelle oli selitetty, että koko sotajoukko oli kadottanut rohkeutensa ja vakaasti vaati peräytymistä, niin oli hän vasten tahtoansa siihen taipunut. Silloin huusivat sotamiehet vihastuneina, että häntä oli petetty! Joku ainoa jänishousu oli valehtelut koko sotajoukossa vallitsevan saman pelkurimaisen

mielialan kuin hänessä itsessäänkin, mutta muut eivät suinkaan tunnustaneet sellaisten pelkurein mielipidettä omiksensa, vaan olivat valmiit uhraamaan verensä ja henkensä tuon suuren yrityksen toteuttamiseksi. Vieköön hän siis heitä minne hyvänsä, kyllä he huolimatta kaikista vaaroista ja vastuksista seuraisivat häntä vaikka kuolemaan.

Tämäkös Kortez'in mieltä hyvitti. Iloisena ja rohkeana ylisti hän miestensä kiitettävää lujutta ja lupasi menetellä heidän toiveittensa mukaan, jotka olivat juuri samaa mitä hän itsekin halusi. Sitä varten sanoi hän heti ryhtyvänsä toimiin uudis-asutuksen perustamiseksi sille paikalle, jossa he nyt olivat, voidakseen sitten, mukanaan suurin osa sotajoukkoa, turvallisesti tunkeutua sisämaahan. Yleinen ilohuuto osotti sotamiesten tyytyväisyyden tähän päätökseen.

Vielä oli jälellä viimeinen kohtaaminen siitä narripelistä, jonka Kortez oli nähnyt hyväksi panna toimeen. Hän tosin oli ja pysyi heidän päällikkönään, mutta koko hänen arvonsa kumminkin tykkänään riippui hänen käskynsä alaisten soturien suosiosta. Samat soturit, jotka nyt julistivat hänen päälliköksi, saattoivat toisen kerran yhtä hyvin erottaa hänet siitä toimesta. Tätä mahdollisuutta koetti hän estää ja turvautui sitä varten viekkauteen.

Hän nimitti ehdotettua uudis-asutusta varten tuomioistuimen, johon yksinomaan kuului henkilöitä, joiden suosiosta ja uskollisuudesta hän oli aivan varma. Tuskin oli se tapahtunut ja vasta nimitetyt tuomarit kokoontuneet, kun Kortez astui heidän eteensä sotapäällikön sauva kädessään ja kunnioittaen lausui:

„Minä pidän teitä, hyvät herrat, tästä hetkestä saakka henkilöinä, jotka edustavat meidän yhteistä suurta hallitsijaamme. Teidän määräyksenne on siis aina oleva pyhä laki minulle. Te käsitätte kuinka tarpeellista on, että sotajoukollamme on johtaja, jonka arvo ei riipu sotamiesten vaihtelevasta mielisuosiosta. Mutta minä olen tätä nykyä siinä asemassa. Kun maaherra on peruuttanut minulle annetun valtakirjan, voi tosiaankin olla eri mieliä minun oikeudestani ylipäällikkyyteen. Katson siis olevani velvollinen luovuttamaan tämän arvoni teidän käsiinne, ja pyydän teitä valtanne nojalla kuninkaan nimessä määräämään siihen toimeen sen jonka ansiollisimmaksi katsotte. Minä puolestani olen valmis tavallisena sotamiehenä keihäs kädessä tottelemaan sitä päällikköä, jonka te määräätte.“

Näin sanoen suuteli hän päällikönsauvaansa, jätti sen sitten kunnioittaen ylituomarille, laski valtakirjansa pöydälle ja poistui.

Tuomarit vuorostaan jatkoivat tätä ilvenäytelmää. Näön vuoksi hyväksyivät he Kortez'in luopumisen ja pitkän sekä perinpohjaisen neuvottelun jälestä valittiin Kortez taas yksimielisesti päälliköksi. Sitten kutsuttiin sotamiehet kokoon ja tuomioistuin julisti heille vaalin päätöksen, jonka johdosta he kaikuvilla suostumushuudoilla osottivat mieltymyksensä.

Saatte sanoa, annatteko tekin hänelle äänenne, voinko siis antaa hänen lähteä vaarallisimmalle retkelle, joka koskaan on tehty. Mutta saatte sitä varten ajatus-aikaa huomiseksi asti.

Viideskolmatta kertomus.

Hannes. Nyt olemme miettineet, isä!

Isä. Ja mihin päätökseen olette tulleet?

Hannes. Että Kortez saa jäädä sotapäälliköksi.

Isä. Entäs Meksikolaiset sitten?

Hannes. Niin, heitä emme voi auttaa, niin mielellämme kuin tahtoisimmekin. Jollei siis Kortez tulisi-kaan heidän kukistajakseen, niin tekisi sen joku muu, joka olisi vielä armottomampi.

Isä. Onneton maa! Sinun kohtalosi on siis ratkaistu! Minäkään, jolla on vain kaksi kättä ja sitäpaitsi olen tullut maailmaan kolme vuosisataa liian myöhään, en voi sinua suojella. Valmistau siis perikatoasi varten; se on varma, sillä urhea ja uskalias Kortez on nyt valittuna sotapäällikkönä kuuden sadan ahnaan suden etupäässä, joiden edestä sinun alastomain lastesi lukemattomat määrät ovat vain turvattomia lammaslaumoja!

Ennenkuin lähdettiin eteenpäin, antoi valittu tuomarikunta aiotulle uudis-asutukselle nimen *Villa ricca de la vera Cruz*, joka suomeksi merkitsee: totisen ristin rikas kaupunki. Rikkaaksi nimittivät he aiotun kaupungin, koska he täällä olivat tutustuneet Meksikolaisten rikkauksiin heidän lähettämänsä runsaiden lahjojen kautta ja koska he toivoivat, että nämät rikkaudet pian siirtyisivät heidän kaupunkiinsa. Lisäys totisen ristin otettiin sen johdosta, että tänne oli saavuttu juuri sinä päivänä, jona Kristus ristiinnaulittiin.

Tämä omituinen nimi, joka annettiin Europalaisten ensimmäiselle uudis-asutukselle Meksikossa, ilmaisee senkin osaltaan, minkälainen kiihko Espanjalaisia pääasiallisesti ajoi. Se oli ahneus ja taikauskoinen haa-

veksiminen. Heissä näet paloi yhtä harras halu täyttää taskunsa kullalla kuin taivas kristityillä sieluilla. Niin osaa tavallisesti tuo turmiollinen taikausko yhdistää maallisen taivaalliseen, julmuuden näennäiseen ihmiserakkauteen, halpamaisten himojen täyttämisen teeskenneltyyn jumalanpelkoon. Kunpa jo olisi lähellä se onnellinen aika, jolloin kaikki taikausko ja uskonkiihko olisi hävinnyt ihmismielistä!

Niilo. Onko se kaupunki, jonka Espanjalaiset tänne perustivat, sama josta maantieteessä olemme lukee neet Vera Cruz'in nimellä?

Isä. Ei, Niilo! Kohta saamme kuulla, kuinka Kortez itse näki parhaaksi muuttaa tämän kaupunkinsa toiseen seutuun, joka näytti hänestä soveliaammalta. Se kaupunki, joka nykyisille kartoille on merkitty Veracruz'in nimellä; on monta penikulmaa etelämpänä kuin entinen Villa ricca de la Vera Cruz.

Sitten ruvettiin lähtöä varustelemaan ja onnellinen sattuma osotti heille tien. Saapui näet viisi Intiaania, jotka sanoivat olevansa erään jokseenkin lähellä asuvan katsikin lähettiläitä ja pyysivät päästä espanjalaisen päällikön puheille. Heidän tahtonsa täytettiin ja Kortez sai tulkin avulla heiltä kuulla varsin hauskan sanoman. Heidän herransa, Sempoallan katsiki, näet ilmoitti kuulleensa Espanjalaisten suurista urhotöistä Tabaskossa. Hän piti arvossa urhoutta ja halusi siitä syystä rakentaa ystävyysliiton heidän kansansa.

Kyselemällä sai Kortez vielä tietää muitakin tärkeitä asioita. Montezuma, jonka vallan alainen Sempoallankin katsiki oli, oli yhtä vihattu kuin pelätty, koska hän oli kopea, ylimielinen ja julma hallitsija. Siitä syystä toivottiin mitä hartaimmin vapautusta hä-

nen ikeestään ja odotettiin vain soveliaista tilaisuutta kapinan nostamiseen.

Kortez'in oli vaikea salata iloa, jota tämä sanoma hänelle tuotti. Hän tiesi, kuinka helposti mahtavimmatkin valtakunnat voivat kukistua, niin pian kuin tyytymättömyys ja epäsovu hallitsijan ja alamaisten välillä on päässyt vallalle, eikä hän enää vähintäkään epäillyt yrityksensä onnistumista, joka ilman tätä suotuisata seikkaa olisi hänelle ollut hyvin epätietoinen. Lähettiläille osotettiin kaikin tavoin ystävyyttä ja heille vakuutettiin, että Kortez ensi tilassa saapuisi heidän katsikinsa luo vierailemaan.

Täyttääksensä tätä lupausta ja lähemmin tarkastaaksensa erästä paikkaa, jota hänelle oli kehuttu paljon soveliaammaksi uudisasutuksen perustamista varten, lähti hän kohta liikkeelle koko sotajoukkonsa kanssa, annettuaan laivastolle käskyn purjehtia rannikkoa pitkin samaan suuntaan. Ensimmäisen päivämatkan loputtua tuli hän intiaanilaiskylään, jonka sen asukkaat olivat jättäneet antioksi. Talot, vieläpä temppelitkin tavattiin ihan tyhjinä; ainoa, mikä oli jälellä, oli joku-nen epäjumalankuva, uhrattujen ihmisten jäännöksiä ja muutamia kirjoja, ensimmäiset Amerikassa tavatut.

Mikko. Oikeita kirjojako?

Isä. Ei semmoisia kuin meillä nyt on, mutta kyllä tavallaan kirjojen veroisia. Ne olivat näet pergamenttilehtiä, jotka oli peitetty gummikerroksella ja liisteröity järjestykseen. Kirjaimien asemesta nähtiin kaikenlaisia kuvia ja merkkejä, ja arveltiin että niiden sisällys koski tuota inhottavaa meksikolaista jumalanpalvelusta.

Seuraavana päivänä jatkoi Kortez marssiansa, mutta suureksi ihmeekseen olivat kaikki seudut, joihin

hän tuli, autioiksi heitetyt, vaikka he jo olivat Sem-
pallan alueella. Tämä tuntui hänestä epäilyttävältä.
Itapuoleen kumminkin saapui kaksitoista Intiaania, tuo-
den ruokavaroja, jotka katsiki oli lähettänyt heitä var-
ten. He pyysivät herransa nimessä espanjalaista pääl-
likköä etenemään aina katsikin asunnolle saakka, joka,
kuten he sanoivat, oli vain yhden auringonpituuden
päässä sieltä. Siellä tapaisi hän kaikenlaisia mukavuuk-
sia itseänsä ja omiansa varten. Kun kysyttiin, miks'-
ei katsiki itse tullut heitä vastaanottamaan, vastattiin
että kivuloisuus esti häntä siitä. Kortez lähetti kuusi
näistä Intiaaneista takaisin kiitoksia viemään ja pidätti
toiset luonansa oppaina.

Seuraavana päivänä tuli näkyviin katsikin kau-
punkki, joka oli hymyilevässä, hedelmällisessä seudussa
ja varsin viehättävän näköinen. Muutamat sotamie-
histä, jotka kulkivat etujoukossa, riensivät takaisin
tuodakseen sen iloisen sanoman, että kaupungin muurit
olivat puhtaasta hopeasta.

Muutamat. Johan nyt!

Isä. Eivät ne hopeasta olleet, vaan ne oli ainoas-
taan sivelty niin häikäisevän valkoisella kalkkikerrok-
sella, että ne auringonpaisteessa välkkyen saattoivat
synnyttää tuon harhaluulon sellaisten ihmisten silmissä,
jotka yötä päivää eivät muusta uneksineet kuin kullasta
ja hopeasta. Kaupunkiin saavuttaessa olivat kaikki
kadut ja julkiset paikat pakaten täynnä ihmisiä, jotka
uteliaisuus oli sinne houkutellut; kaikki olivat kuiten-
kin aseettomia ja käyttäytyivät erittäin sävyisästi ja
rauhallisesti.

Jo lähestyttiin katsikin asuntoa, josta hän itse
samassa astui ulos. Jo ensi näkemällä huomasi heti,
minkälainen kivuloisuus se oli estänyt häntä tulemasta

vieraitaan vastaan. Hän oli näet niin mahdottoman paksu ja lihava että hän töin tuskin pääsi paikalta liikkumaan ja että muutamain hovipalvelijain täytyi tukea ja työntää häntä eteenpäin. Tämä oli niin hullunkurisen näköistä, että Kortezi'illa oli täysi työ pidättää väkeänsä nauruun rähähtämästä ja itsekin pysyä vakavana. Muuten oli katsiki hyvin komeassa puvussa. Yllänsä oli hänellä vaippa puuvillakankaasta, johon yltä yleensä oli kiinnitetty kalliita kiviä; samoin oli korviin ja huuliin ripustettu samanlaisia koristeita.

Pube, jolla katsiki tervehti Kortezia, ei ensinkään ollut naurettava. Se oli päinvastoin varsin maltillinen ja järkevä ja päättyi pyyntöön, että vieras tulisi hänen taloonsa voidakseen vapaasti ja häiritsemättä puhella heidän keskinäisistä asioistaan. Muu osa päivästä omistettiin levolle, ja virkistykseksi tarjottiin maan hedelmiä, joita oli hankittu runsaat varastot.

Keskustelussa, jonka Kortezi sitten alkoi katsikin kanssa, mainitsi hän muun muassa tahallaan, että hänet oli lähettänyt itäisten maiden suuri hallitsija muun muassa estämään kaikkea sortoa tässä maanosassa ja tekemään siitä loppua, jos niin tarvittaisiin. Tämä selitys antoi katsikille rohkeutta puhjeta katkeriin valituksiin Montezuman ylpeyden ja kohtuuttomuuden vuoksi; hän sanoi keisaria kopeaksi ja julmaksi hirmuvaltiaaksi, jonka ijes jo kauan oli tuntunut sietämättömältä niin hänestä kuin monesta muusta alahallitsijasta. Tämän keskustelun aikana valtasi hänet niin kova suuttumus ja katkeruuden tunne että kyyneleet nousivat hänen silmiinsä.

Kortezi teki parastaan tyydyttääkseen häntä lupamalla hänelle suojelustansa. Hän lisäsi, ettei hirmuvaltiaan mahti häntä suuresti huolestuttanut, koska hän

tiesi taivaan suosivan Espanjalaisia ja tekevän heidät voittamattomiksi.

Seuraavana päivänä lähti Korteز sotajoukkoineen liikkeelle marssiakseen eteenpäin Kviabitslan'iin, siihen seutuun, jota oli ehdotettu uudis-asutuksen paikaksi. Tie sinne kulki viljavain tasankojen poikki ja miellyttävään metsään kautta, ja vajaan päivänmatkan päästä nähtiin Kviabitslanin kaupunki, joka sijaitsi kalliokärkien ympäröimällä kunnaalla. Asukkaat olivat sieltäkin paenneet, mutta kun oli saavuttu torille, astui eräästä temppeleistä esille viisitoista Intiaania, jotka tervehtivät vieraita ja vakuuttivat, että heidän päällikkönsä sekä kaikki asukkaat viipymättä palaisivat takaisin niin pian kuin heille luvattiin, ettei mitään pahaa kellekään tapahtuisi. Korteز vakuutti sen pyhästi; silloin tuli muuttaman silmänräpäyksen kuluessa esille katsiki ja hänen kanssansa kaikki muut kaupungin asukkaat, jotka peluruudesta olivat pois karanneet. Iloksensa tunsivat he Sempoallan katsikin muukalaisten seurueessa. Tuskin oli keskustelu alkanut, kua molemmat katsikit taas alkoivat mitä haikeimmin valittaa Montezuman sortoa. Korteز, joka ilolla kuunteli näitä yhtämittäisiä valituksia, lohdutti heitä ja lupasi yhäkin tarmonsaa takaa suojelevansa heitä.

Sillävälän astui esiin pari Intiaania, jotka hätääntyneen näköisinä kuiskasivat jotakin molemmille katsikeille. He näkyivät siitä suuresti hämmästyvän ja menivät vapisten pois. Korteز luonnollisesti tahtoi tietää syytä tähän äkilliseen pelästykseen ja lähti heidän jälkeensä. Pian selvisikin asia. Espanjalaisten leirin ohii kulki kuusi Montezuman lähettilästä komeissa puvuissa, orjajoukko seurassaan; muutamat näistä orjista kantoivat koreista höyhenistä tehtyjä päivänvarjoja lä-

hetttilästen päiden päällä. Ohi mennessään heittivät he syvästi halveksivia katseita Kortez'iin ja hänen upseereihinsa. Tämä kopeus suuntutti sotamiehiä niin että töin tuskin saatiin heidät estetyksi hyökkäämästä Meksikolaisten kimppuun.

Marina, joka oli lähetetty tiedustelemaan, tuli takaisin tuoden sanoman, että lähettiläät olivat käskeneet molemmat katsikit luokseen ja ankarasti moittineet heitä, koska he olivat ottaneet vastaan hallitsijansa ilmeisiä vihollisia. Rangaistukseksi tästä maankavalluksesta piti heidän paitsi tavallisia veroja antaa kaksikymmentä Intiaania uhriksi loukatuille jumalille.

Kortez suuttui, mutta järkevästi kyllä maltoi hän mielensä. Hän sentähden tyytyi siihen, että pyysi katsikit tulemaan luoksensa ja vaati, ettei heidän tulisi todella hirmuvaltiaan julmia käskyjä, vaan hänen vastuullaan vangita niiden tuojat. Katsikit, jotka olivat tottuneet sokeasti tottelemaan ylikeisariansa, hämmästyivät, mutta Kortez ei antanut heille miettimisen aikaa, vaan toisti käskynsä niin varmalla ja pontevalla tavalla, että heiltä katosi kaikki rohkeus vastustaa sitä. Lähettiläät siis vangittiin, ilman että Espanjalaisilla näennäisesti oli siihen mitään osallisuutta. Katsikit, kun nyt kerta olivat suuttuneet, tahtoivat mennä vielä pitemmällekin ja aikoivat vankien kanssa menetellä samalla tavalla, jota Montezuma aikoi käyttää, kun pyysi nuo 20 Intiaania uhriteuraiksi. Mutta Kortez vastusti tätä kauhistavaa julmuutta ja käski omain miestensä vartioida vankeja.

Hän halusi niin paljon kuin mahdollista karttaa kaikkia ilmeisiä vihollisuuksia itsensä ja mahtavan Montezuman välillä. Hänen viekkautensa neuvoi vielä sellaisenkin keinon, jolla hän saattoi tehdä palveluksen

tälle mahtavalle ruhtinaalle ja saada hänet uskomaan ettei hänellä ollut vähintäkään osaa siinä mitä lähettäjille oli tehty. Siinä mielessä tuotti hän yöllä luokseen kaksi vangeista, julisti heidät vapaiksi ja käski heidän ilmoittaa hallitsijalleen, että hän aikoi koettaa auttaa toisetkin vangit vapauteen. Sitten saivat he mennä ja seuraavana päivänä uskoteltiin Intiaaneille, että he olivat karanneet.

Aiti. Sepä oli halpamainen teko!

Isä. Niin oli! Eikä Kortez varmaankaan olisi käyttänytkään tuollaisia kavalia keinoja, jollei häntä olisi sokaissut se harhaluulo, että kristinopin levittämiseksi oli luvallista käyttää aivan vääriäkin keinoja.

Sillävälän oli saapunut vielä useita muita katsikoja läheisiltä vuoriseuduilta. Heitä kaikkia elähdytti viha Montezumaa vastaan ja halu vapautua hänen hirmuvaltansa alaisuudesta. Heidän alaisensa Intiaaniheimot, joita yhteisellä nimellä sanottiin totonakeiksi, tekevät nyt oikean liiton Kortez'in kanssa, luopuivat Montezuman alamaisuudesta ja suostuivat pitämään Espanjan kuningasta yliherranansa.

Sitten ruvettiin perustamaan tuota espanjalaista undis-asutusta erääseen seutuun, joka oli Kviabitslanin ja meren välillä ja joka varsin hyvin soveltui tarkotukseensa niinhyvin maan hedelmällisyyden ja kauniiden metsäinsä kuin meren läheisyyden vuoksi. Ensin annettu nimi Villa ricca de la vera Cruz säilytettiin; kuitenkin sanotaan sitä nykyään tavallisesti lyhykäiden vuoksi Veracruz'iksi. Mutta ennenkuin menemme etemmäksi täytyy meidän vielä heittää silmäys kartalle nähdäksemme sen aseman.

Jokaisen soturin Espanjan sotajoukossa piti ottaa osaa uuden kaupungin ympärismuurin rakentamiseen ja

tarpeellisimpain rakennusten perustuksen laskemiseen. Ei kukaan rohjennut pysyä siitä poissa, itse Kortezi ei pitänyt itseään liian ylhäisenä ryhtyäkseen työhön ja esimerkillään kiihotti hän kaikkia muita. Työ sujui sentähden uskomattoman nopeaan ja aivan pian oli kaupunki kyllin lujaksi varustettu Intiaanein hyökkäyksiä vastaan.

Sillävälin olivat nuo vapautetut lähettiläät saapuneet Montezuman pääkaupunkiin ja ylistelivät siellä suuresti Korteziin osottamaa avuliaisuutta. Tämä sanoma vähän lepytti suuttunutta hallitsijaa. Vihastuksensa ensi vimmassa oli hän jo käskenyt koota mahtavan sotajoukon, karkottaaksensa nuo vastenmieliset tulokkaat miekalla ja tulella. Nyt sai pelko taas vallan hänen sielussaan ja hän päätti koettaa vielä kerran hyvällä päästä näistä kiusallisista ja pelottavista muukalaisista.

Uusi lähetystö laitettiin, mukanaan varsin kallisarvoisia lahjoja; niitä antamaan valittiin kaksi nuorta prinssiä, keisarin sukulaisia. He saapuivat espanjalaiseen leiriin juuri kun oli saatu valmiiksi uuden kaupungin linnoitustyöt. He toimittivat asiansa, kiittivät sotapäällikköä siitä että hän oli auttanut keisarin virkamiehiä ja pyysivät lopuksi, että hän vihdoinkin suvaitsisi lähteä pois heidän hallitsijansa maasta.

Kortezi kohteli lähettiläitä suurimmalla kunnioituksella ja antoi, ennenkuin vastasi heidän pyyntöönsä, tuoda esiin toiset neljä vankia, jotka myös laskettiin vapautteen. Sitten vastasi hän Marinan kautta seuraavalla tavalla.

„Minun on paha mieli siitä että on loukattu keisaria vangitsemalla hänen lähettiläänsä. Minun täytyy kuitenkin myöntää, että nämä henkilöt ovat ansainneet

kohtalonsa, koska he, toivottavasti keisarin tietämättä, lausuvat mitä julmimman vaatimuksen. Ainakin täytyy minun julistaa, että kristittyjen oppi pitää ihmisten uhraamista hirmuisena kauhistuksena, joka on kaikkialta ja kaikilla mahdollisilla keinoilla hävitettävä. Muuten olen nyt sovittanut keisaria vastaan tehdyn loukkauksen antamalla hänelle takaisin vangit. Ja koska olen velvollinen ajamaan liittolaisteni asiaa, niin uskallan toivoa että keisari hänen pyynnöstään on antava anteeksi Sempoallan ja Kviabitslanin katsikeille. Olen velvollinen ottamaan nämät ruhtinaat suojelukseni alaisiksi, koska he niin paljon kuin mahdollista olivat koettaneet vierasvaraisella käytöksellä korvata Teutilen osottamaa epäkohteliaisuutta. Mitä vihdoin tulee minun läh tööni, niin olenhan jo ilmoittanut keisarille, että eräs erittäin tärkeä asia velvoittaa minut vasta sitten palaamaan kotimaahani kuin olen saanut tavata itse keisaria. Muuten ei ole sitä vaaraa eikä vastusta, joka estäisi europalaista soturia täyttämästä esimiesten antamaa tehtävää.“

Lähettiläät hämmästyivät sitä kylmyyttä ja arvokkaisuutta, jolla Kortezi antoi vastauksensa, ja palasivat ihmetyksissään hänen päättäväisyydestään sekä salaisesti halveksien omaa hallitsijaansa, kertomaan kaikesta, mitä olivat kuulleet ja nähneet.

Espanjalaisten uusi kaupunki oli nyt täydessä puolustuskunnossa ja Kortezi varustautui todenteolla retkelleen pääkaupunkia vastaan. Onni näytti liittoutuneen hänen kanssansa, vaikka hänen uskonkiihkonsa oli vähällä turmella kaikki. Hänelle näet kerrottiin että muutamassa hänen liittolaistensa temppelissä aiottiin panna toimeen ihmis-uhri. Julmistuneena tästä hirmutyöstä, joka oli tapahtumaisillaan ihan hänen sil-

mäinsä edessä, syöksyi hän muutamien aseellisten miesten kanssa temppeleihin ja uhkasi tulella ja miekalla, jollei heti paikalla laskettaisi onnetonta uhriteurasta vapauteen.

Tämä luonnollisesti oli aivan oikein tehdy. Mutta hänen intonsa ei pysähtynyt siihen. Hän vaati että pappien piti rikkoa epäjumalankuvansa ja ikuisiksi ajoiksi luopua epäjumalista.

Lotta. Mutta kai hän siinä ainakin teki oikein?

Isä. Kyllä; mutta hänen intonsa ei rajoittunut siihen. Hän vaati, että pappien piti särkeä epäjumalain kuvansa ja ikipäiviksi luopua kaikesta taikauskostaan, vaikka he eivät vielä olleet saaneet pienintäkään opetusta paremmassa uskonnossa. Ja siinä hän mielestäni ei tehnyt oikein.

Lotta. Voipi niin olla.

Isä. Papit lankesivat hänen jalkainsa juureen, rukoilivat ja valittivat ja katsiki, joka oli saapuvilla, vapisi. Mutta turhaan! Kun Intiaanit kieltäysivät maahan hakkaamasta noita hirveitä epäjumaliansa, käski Kortez sen tehdä väkisin. Papit kehottivat silloin tarttumaan aseisiin, ja muutamissa silmänräpäyksissä saarsi Kortez'in ja hänen harvalukuisen miehistönsä niin pelottava joukko Intiaaneja, että siitä olisi voinut rohkeinkin säikähtyä. Kortez ei kuitenkaan kadottanut uskallustaan, vaan huusi hirvittävällä äänellä kokoontuneelle kansalle, että ensimmäinen nuoli, jonka he rohkenisivat ampua, tulisi maksamaan heidän katsikinsa hengen ja koko heidän heimonsa olisi perikadon oma. Marinan piti kääntää tämä uhkaus alkuasukasten kielelle ja sotamiehet kiiruhtivat täyttämään kenraalinsa käskyä. Silmänräpäyksessä kaatui suurin ja hirvein epäjumalankuva maahan; muut alttarineen ja pyhine astioi-

neen seurasivat samaa tietä; ne särettiin, temppeli puhdistettiin, ihmisveri, joka tahraa seinät, pestiin pois ja neitsyt Maarian kuva pystytettiin epäjumalain sijaan.

Säikähtyneet Intiaanit odottivat, että tuli heti lankeaisi alas taivaasta ja kostaisi tämän heidän jumaliensa väkivaltaisen kohtelun. Mutta kmm ei pienintäkään kipinätä näkynyt, kun tempppelin häväsijät yhä terveinä ja uhkamielisinä liikkuvat heidän edessänsä, alkoivat he horjua uskossaan ja tulivat miettiväisiksi; ja seuraus oli että heihin vähitellen juurtui sellainen usko, että Espanjalaiset itse varmaankin olivat jonkunlaisia jumalia, mahtavampia kuin nuo, jotka kukistuvat. Silloin he arvelematta kävivät itsekin hävitystyöhön käsiksi ja heittivät ylenkatseellisesti epäjumalankuviensa palaset tuleen. Temppeli vihittiin heti kristityksi kirkoksi, ja vielä samana päivänä pidettiin siinä roomalais-katolinen jumalanpalvelus lukuisain Intiaanien läsnäollessa, jotka ihmettelivät tätä komentoa ymmärtämättä siitä mitään.

Niilo. Isä, te sanoitte joku aika takaperin, ettemme voi tietää, mistä syystä Jumala salli Meksikon valtakunnan häviön. Nyt minun mielestäni kyllä voi käsittää syyn.

Isä. Mikä se syy sitten olisi?

Niilo. Se että Meksikolaisilla oli niin inhottava jumalanpalvelustapa — ihmisten uhraaminen. Sen Jumala varmaankin tahtoi saada poistetuksi ja siitä syystä kai täytyi hänen sallia, että Espanjalaiset kukistivat heidät.

Isä. Puheesi ei kuulu niinkään hullulta, Niiloseni! Luultavasti oli kuitenkin jumalallisella sallimuksella useitakin syitä, joita emme voi käsittää, ja kenties ilmenevät ne vasta vuosisatojen kuluttua, ehkäpä

ei ennenkuin ijäisyydessä. Tahdomme siis, jollei tuo sinun mainitsemasi syy meistä näytä riittävältä, odottaa, mitä tulevaisuus tuo ilmi, ja olla varmat siitä että Jumalalla tässä kohden, kuten joka kohdassa, on ollut viisas ja armollinen tarkoituksensa.

Tuskin oli Kortez nyt suoriutunut tästä vaarasta, kun jo nousi uusi ukkospilvi hänen päällensä. Muutammat sotamiehet ja merimiehet, jotka olivat kyllästyneet pitkälliseen kuleksimiseen ja säihkähtyneet ajatellessaan niitä vaaroja, joiden he arvasivat odottavan retkellä pääkaupunkia vastaan, olivat keskenänsä solminneet salaliiton päällikköänsä vastaan ja päättäneet anastaa yhden laivan karataksensa sillä Kubaan ja ilmaistaksensa suuttuneelle maaherralle Kortez'in olinpaikan. Onneksi tuli tämä salaliitto ilmi ajoissa. Kortez vangitutti yllyttelijät ja rankaisi heitä heidän ansionsa mukaan; mutta hänkin huomasi, ettei kapinan lähde hänen pienessä sotajoukossaan sillä ollut tukittu. Tehdäkseen senkin mietti hän keinon, joka tosin oli luotettava, mutta samalla niin vaarallinen, että vähemmän lujaluontoinen mies kuin hän tuskin olisi uskaltanut ryhtyä siihen.

Tuskinpa voinette arvata, mikä se keino oli. Sillä vaikka jo joissakuissa tilaisuuksissa olette nähneet Kortez'in rohkeaksi mieheksi, niin tuskin olisitte voineet uskoa että hän tieteen ja tahallansa uskalsi hävittää kaiken paluuretken mahdollisuuden ja saattaa itsensä ja sotajoukkonsa sellaiseen asemaan, ettei ollut muuta valittavata kuin joko Meksikon valtakunnan kukistaminen tai kaatuminen. Semmoinen tuuma se näet oli hänen sielussansa syntynyt. Hän päätti hävittää koko laivastonsa, jotta pelkurimaisinkin mies sotajoukossa näkisi ettei ollut muuta neuvoa kuin voittaa tahi kuolla.

abon: Mutta jos vaadittiin uskaliaisuutta tuollaisen rohkean päätöksen tekemiseen, niin vaadittiinpa yhtä paljon viisautta saadakseen koko sotajoukon siihen suostumaan. Onnistui se Kortez'ille kumminkin.

Aluksi otatti hän laivoista pois mastot ja köydet sekä kuljetutti sen, samoin kuin kaiken muunkin irtaimiston, kanuunat y. m., maalle. Sitten piti laivan kirvesmiesten tutkia rungot ja julistaa, että ne kaikki oli niin vikaantuneet, ettei niistä korjaamallaakaan kalua tulisi. Silloin astui Kortez esille ja kiihotti niin miestensä rohkeutta että he itse ikäänkuin vapaasta tahdosta riensivät pois hävittämään laivoja — viimeistä turvapaikkaansa, jos retki sattuisi onnettomasti päätymään — ja tuomaan maalle kaikki kelvolliset laudat ja lankut.

Yksi ainoa laiva jätettiin hävittämättä. Syy oli seuraava. Kortez'in päällikkö-arvo tosin oli vahvistettu, mutta se vahvistus ei ollut juuri suurempiarvoinen kuin jos hän itse olisi sen julistanut. Hän tahtoi siitä syystä saada valtansa tukevammalle perustukselle, ja päätti sitä varten lähettää yhden laivan Espanjaan saadakseen hovia vahvistamaan kaikki hänen tähänastiset toimenpiteensä, vapauttamaan hänet Velasquez'in vallan alaisuudesta ja nimittämään hänet sen valtakunnan maaherraksi, jonka hän aikoi valloittaa.

Hän tiesi taatun keinon tämän tarkoituksen saavuttamiseksi, sen nimittäin, että Espanjan hoville lähetti melkoisia näytteitä niistä aarteista, joita hän heille aikoi hankkia. Mutta jos tämän näytelähetyksen piti jotakin vaikuttaa, piti hänen sitä varten käyttää Montezuman antamat lahjat ja silloin tuli myöskin sotamiesten, upseerien ja matruusien luopua osuuksistaan. Se

oli kova vaatimus, mutta kuitenkin rohkeni Kortezen tuoda sen esille, ja mikä vielä kummempi, hän sai tahtonsa toteutetuksi. Jokainen antoi vapaasta tahdosta osuutensa, lunastaakseen sillä itselleen oikeuden saada uhrata henkensä ja verensä tuhansissa uusissa vaaroissa. Jos otetaan huomioon näiden ihmisten voitonhimo, on tällä tapauksella tuskin vertaistakaan historiassa, ja se todistaa samalla, kuinka suuri valta Kortezen illa oli miestensä mielten yli.

Nyt valmistautui hän eteenpäin lähteäkseen. Koko hänen sotajoukossaan oli vain 500 jalkamiestä. 15 ratsumiestä ja kuusi kanuunaa. Jäännös, noin 50 miestä, jotka suurimmaksi osaksi olivat sotapalvelukseen kykenemättömiä, sekä kaksi hevosta, jäi Escalanten johdolla Veracruz'in vartijaväeksi. Liittoutuneet katsikot tarjosivat koko voimansa apujoukoiksi, mutta Kortezen tyytyi ottamaan vain 400 miestä sekä kaksi sataa n. s. tamenia eli lastinkantajaa, joiden piti kantaa tarpeelliset tavarat ja muonavarat. Sillä tässä maassa, jossa ei tunnettu hevosia eikä muita kuormajuhtia, käytettiin erästä ihmisluokkaa, jota nimitettiin äsken mainitulla nimellä, kuljettamaan tavaroita paikasta toiseen. Takeeksi Veracruz'iin jääneiden Espanjalaisten turvallisuudesta otti Kortezen mukaansa viisikymmentä arvokkainta Intiaania, jotka tietämättänsä siten tulivat olemaan hänen panttivankiaan. Sillä nimellä mainitaan ihmisiä, jotka joko vapaaehtoisesti tai väkisin pidetään säilyssä, pakottaaksensa siten heidän maamiehiänsä käyttäytymään niinkuin tahdotaan tai tekemään mitä ovat luvanneet.

Nyt on siis tuo suuri retki Meksikoa vastaan alkava. Tahdomme seurata noita hurjapäitä nähdäksemme miten heidän käy. Siihen tarvitsemme kuitenkin uusia

voimia, ja minun keuhkoni tarvitsevat lepoa. Huomi-
seen siis!

Kuudeskolmatta kertomus.

Isä. Oli Elokuun 16 päivä, kun pieni seikkailija-
joukkomme lähti liikkeelle Sempoallasta. Ensimmäisenä
päivänä heidän retkellään ei tapahtunut mitään mai-
nittavaa. Heidän tiensä kulki maiden läpi, joiden katsi-
kit olivat Sempoallalaisten ja siis heidänkin liittolaisia.
Heidät siis otettiin kaikkialla ystävällisesti vastaan,
ja he saivat riittävästi ruokavaroja. Vihdoin saapu-
vat he Tlaskalan maakuntaan, jossa meidän täytyy
heidän kanssansa viipyä jonkun aikaa. Ottakaamme
kumminkin ensin kartalta selko sen asemasta.

Tlaskalan maakunta oli noin kolmekymmentä peni-
kulmaa ympärimitaten. Niitä vuoria, jotka siellä ko-
hoavat, pidetään osana maailman suurimmasta vuorijo-
nosta, joka kulkee koko Etelä-Amerikan läpi ja maini-
taan Espanjan kielellä nimellä

Mikko. Kordillerit.

Hannes. Tai ranskaksi La Cordillère des An-
des, ja siitä sanotaan niitä favallisesti vain Andes-
vuoriksi.

Isä. Näiden vuorisentujen asukkaat olivat kaik-
kia muita Amerikalaisia etevämmät tavattoman roh-
keutensa ja rajattoman vapaus-intonsa kautta. Uljaasti
olivat he torjuneet päältänsä Meksikolaisten ikeen ja
muodostivat kukistumattoman vapaavallan. Jokaisella
piirillä tässä sotaisessa maassa oli edustajansa, jolla
oli puhevalta sen puolesta, pääkaupungissa Tlaskalassa,

ja näiden edustajain kokous muodosti koko kansakunnan suuren neuvoston ja lain säätävän vallan. Tämä on kenties ainoa esimerkki näin tavoin järjestetystä eduskuntalaitoksesta sellaisen kansan keskuudessa, joka tapojensa puolesta oli luettava raakalaisiin.

Ylpeys ja vapaudenrakkaus, rohkeus ja kostonhimo olivat tämän pienen, mutta pelottavan kansaheimon luonteen pää-ominaisuudet. Turhaan oli Montezuma koettanut sitä kukistaa; turhaan olivat vallanhimoiset ja rohkeat miehet heidän omassa joukossaankin koettaneet pyrkiä heimonsa yksinvaltiaksi; he puolustivat tarmokkaasti vapautta kaikkia hyökkäyksiä vastaan ja olivat tähän saakka pysyneet voittamattomina.

Niin urhean ja kunnioitusta ansaitsevan kansan olisi Kortezen mielellään nähnyt liittolaistensa joukossa. Hän päätti siitä syystä, niin pian kuin oli saapunut heidän rajoilleen, lähettää heidän luokseen rauhalähetystön Intiaanien tavan mukaan ja noudattamalla kaikkia heidän juhlamenojaan.

Tähän lähetystöön valittiin neljä etevintä Sempoallalaista, ja Marina otti sepittääkseen heille juhlallisen puheen, joka heidän piti oppia ulkoa. Sitten koristeltiin heidät seuraavalla tavalla. Heidän yllensä puettiin pitkä puuvillainen viitta; vasemmalla käsivarrella kantoivat he suurta raakunan kuorta kilven asemesta ja oikeassa kädessä leveätä, valkeilla höyhenillä koristettua nuolta, jonka kärki oli alaspäin. Tämä oli näet ranhallisten aikeiden merkki, kun sitä vastoin punahöyheninen nuoli, jonka kärkeä pidettiin ylöspäin, merkitsi sotaa. Tuollaisessa asussa saattoivat lähettiläät huoleti lähteä matkoille varmana siitä ettei kukaan heille vahinkoa tekisi, mutta heidän täytyi kui

tenkin tarkoin pysytellä valtamaantiellä, koska heidän lähettiläspukunsa ainoastaan siellä heitä suojeli.

Niin pian kuin nuo neljä lähettilästä olivat saapuneet Tlaskalaan, vietiin heidät erityiseen rakennukseen, jossa heitä asianmukaisesti kestitettiin. Seuraavana päivänä kutsuttiin heidät suuren neuvoston eteen, joka oli valmis kuulemaan heidän asiaansa. Kaikki neuvoston jäsenet istuivat matalilla, jonkunlaisesta kallisarvoisesta puulajista tehdyillä pölkkyillä. Osottaen suurinta kunnioitusta peittämällä päänsä viittoihinsa astuivat lähettiläät esiin kantaen rauhannuoliansa, ja neuvoston jäsenet nousivat istuimiltaan. Sitten kumarsivat lähettiläät syvään, vetäytyivät verkkaisin askelin takaperin huoneen keskusta, laskeutuivat siellä polvilleen ja odottivat, katse maahan luotuna, lupaa puhua. Kun se oli annettu, istuutuivat he maahan jalat ristissä, ja se heistä, joka oli opetellut puheen ulkoa, alkoi sitten lausua sitä. Historioitsijat ovat voineet kirjoittaa sen sisällyksen sanasta sanaan muistiin, koska se oli ulkoa opittu. Puhe oli näin kuuluva:

„Jalo vapaavaltio! Urhea, mahtava kansa! Teidän ystävämme ja liittolaisenne, Sempoallan katsiki ja vuoriston katsikit, lähettävät terveisensä ja toivottavat teille runsasta maan hedelmää ja vihollistenne kukistumista. Sitälikin tahtovat he tietää antaa, että heidän luokseen on tullut erinomaisia olentoja, jotka ovat enemmän jumalien kuin ihmisten kaltaisia. He ovat tulleet siitä seudusta, missä aurinko nousee. He ovat meren yli tulleet suurissa taloissa ja heidän käsissään on samat aseet, joita yksin taivas käyttää: ukkonen ja leimaus. He sanovat palvelevansa Jumalaa, joka on korkeampi ja mahtavampi kuin meidän jumalamme ja joka ei kärsi hirmu-

valtaa eikä ihmis-uhreja. Heidän päällikkönsä on lähettänyt hyvin mahtava hallitsija, joka uskontonsa vaatimuksesta tahtoo hävittää meidän keskuudessamme vallitsevat väärinkäytökset sekä Montezuman väkivaltaisuuDET. Hän on pelastanut meidätkin siitä sorrosta, jonka alla huokailimme. Nykyään on hänen pakko retkellensä Meksikoon kulkea teidän maanne läpi, ja hän haluaa tietää, millä tavoin mainittu hirmuvaltias on teitä loukannut, voidakseen puolustaa teidän oikeuttanne samalla kuin omaansa ja liittämään senkin syyn niihin muihin, jotka ovat antaneet aiheita hänen retkeensä. Hän tulee siis rauhallisissa aikeissa eikä vaadi mitään muuta kuin että rauhassa sallitte hänen kulkea teidän alueenne läpi. Voitte huoleti luottaa siihen, että hän tarkoittaa teidän parastanne, että hän käyttää aseitaan oikeuden palveluksessa ja että ne, jotka niitä kantavat, luonnostaan ovat hiljaisia ja rauhallisia eivätkä käytä ankaruutta, jollei heitä vastaan hyökätä tai heitä loukata.“

Tämän puheen loputtua nousivat lähettiläät uudelleen polvillensa, tehden samassa syvän kumaruksen, ja istuutuivat sitten taas odottaakseen vastausta, joka aluksi annettiin vaan muutamilla sanoilla. Heitä kiitettiin tuomistaan tiedoista ja sanottiin että asiata kyllä tuumitaan ja sitten vastataan tarkemmin. Sitten täytyi lähettilästen poistua ja neuvottelu alkoi.

Asiasta oli hyvin eri mieliä. Muutamat kehottivat rauhantekoon, toiset sotaan. Näiden jälkimmäisten etupäässä oli sotapäällikkö Ksikotenkatl, nuori, ylpeä ja uskalias mies, joka oli liiankin kärkeä miekkaan tarttumaan. Hänen puolueensa pääsi vähitellen voitolle ja sopimus tehtiin sellainen, että lähettiläitä tuli vii-

vyttää kaikenlaisilla verukkeilla, jotta sillä aikaa ehdittäisiin varustautua puolustukseen.

Niin kului kahdeksan päivää, ja sekä Kortez että liittolaiset alkoivat aavistaa viivykin oikeata syytä. Päätettiin sen vuoksi matkustaa eteenpäin kuullakseen, miten oli käynyt lähettilästen ja heidän asiansa.

He eivät olleet ehtineet varsin pitkälle ennenkuin tapasivat joukon aseellisia Intiaaneja, jotka uhkamielisesti asettuivat heidän tiellensä. Syntyi tappelu, joka tuli jokseenkin veriseksi Intiaaneille, kun Espanjalaiset sitävastoin, joita heidän puuvilla haarniskansa suojelivat, saivat ainoastaan muutamia pieniä haavoja, vaikka vihollisten luku oli kymmenen kertaa suurempi kuin heidän omansa. Mutta mitä voi urhous ilman järjestystä ja tehokkaita aseita Europalaisten vastustamatonsa sotataittoa ja ampuma-aseiden tuhoisata tulta vastaan!

Tämän ensimmäisen voiton jälkeen jatkoi Kortez retkeänsä sisämaahan, ja seuraavana päivänä oli hänen ilo nähdä kaksi lähettiläistään palaavan takaisin muutamain tlaskalalaisten seurassa. Nämät panivat eilispäivän tapaukset erään heidän kanssansa liittoutuneen kansan, Otomilaisten syyksi, jotka Tlaskalalaisten tietämättä olivat ryhtyneet ominpäinsä vihollisuuksiin ja nyt olivat saaneet rangaistuksensa siten että heidän päällikkönsä oli surmattu. Tämän lyhyen anteeksipyynnön jälkeen menivät he taas pois selittämättä sen tarkemmin omia mielipiteitään.

Heidän salaperäinen käytöksensä selvisi kuitenkin pian, sillä kun Espanjalaiset jatkoivat retkeänsä Tlaskalaan päin, tulivat molemmat jalellä olevat lähettiläät heitä vastaan varsin surkeassa tilassa. Itkien lankesivat he Kortez'in jalkain juureen, syleilivät hänen polviaan ja valittivat että uskottomat Tlaskalalaiset olivat

loukanneet kansainvälistä oikeutta vangitsemalla heidät uhrataksensa heidät jumalillensa. He olivat kuitenkin yöllä saaneet tilaisuuden pakenemaan; mutta he tiesivät, että Tlaskalalaiset olivat valinneet koko espanjalaisen armeijan ukriksi jumaloilleen.

Kortez nyt tiesi, mitä hänellä oli odotettavana ja päätti uskaliaasti käydä vaaraa vastaan, vaikka se suurikin olisi. Siinä mielessä eteni hän etenemistään eikä kauan kestänyt ennenkuin hän näki ympärillensä lukemattoman paljouden aseellisia Tlaskalalaisia ja muita heidän kanssansa liittoutuneita kansoja, joiden etupäässä sotaisia Ksikotenkati oli ylipäällikkönä. Taistelu, joka nyt alkoi, oli tavattoman ankara, ja eräs itsessään varsin vähäpätöinen tapaus oli vähällä tuoda turmion koko espanjalaiselle sotajoukolle. Muuan espanjalainen ratsu-mies tunkeutui näet niin syvälle tiheisiin vihollisriveihin, että hän joutui aivan erilleen omista maamiehistään. Viholliset ahdistivat häntä joka puolelta, hän itse sai useita haavoja ja hänen hevosensa loukkaantui myöskin niin pahasti, että se lopuksi vaipui maahan. Nopeasti katkasivat Intiaanit hevosen pään, pistivät sen keihään nenään ja kantoivat sitä ympäri riemukulussa, osottaaksensa kaikille, etteivät nämät hirviöt olleet kuolemattomia, kuten oli luultu.

Tämä seikka antoi Intiaaneille suunnattomasti rohkeutta, ja he sotivat innolla, jota Espanjalaiset eivät enää jaksaneet vastustaa. Täydellinen tappio oli tulemaisillansa, kun kovasti ahdistettujen Espanjalaisten suureksi ihmeeksi vihollisten hurja sotahuuto äkkiä vai-keni ja samassa taistelukin joka haaralla taukosi. Kuultiin torvien antavan paluumerkin ja nähtiin, kuinka vihollisjoukko kaikessa hiljaisuudessa marssi tiehensä, vaan syytä tähän kaikkeen ei ymmärretty.

Mikko. Sepä hassua oli! Mikä niitä Meksikolaisia silloin vaivasi?

Isä. Kuten sittemmin vangeilta kuultiin olivat heidän etevimmät sotapäällikkönsä kaatuneet, ja heidän sijaansa ei voitu heti saada toisia miehiä. He pitivät kumminkin tuota poikkihakattua hevosenpäättä mainiona voittosaaliina. Ksikotenkatl kantoi sitä omin käsin ja lähetti sen sittemmin suurelle neuvostolle.

Kortez varustautui sitten soveliaassa paikassa lujan asemaan ja koetti vielä kerran hyvällä saada Tlaskalalaisia sovintoon. Hän lähetti siitä syystä muutamia vangeista näiden sotapäällikön luo kehottaakseen häntä rauhaan ja uhatakseen häntä mitä ankarimmalla tavalla, jos hän rohkenisi pysyä itsepintaisuudessaan. Ksikotenkatl vimmastui niin tästä tiedosta että hän pieksätti sen tuojan ja ajatti ne takaisin Espanjalaisen leiriin kertomaan heidän päällikölleen, että hän seuraavana päivänä aamuna aikoi saapua, mukanaan suuri sotajoukko, vangitakseen espanjalaisen sotapäällikön ja hänen miehensä sekä uhratakseen ne kaikki tyyni jumalille.

Tämä sanoma ei ollut juuri erittäin mieluinen, vaan sitä seurasi kuitenkin jotakin, joka osaksi saattoi sulostuttaa sen katkeruuden. Ksikotenkatl lähetti näet samalla Espanjalaisille 300 kalkkunaa ja paljon muita ruokatarvikkeita, jotta hänen vihollisensa ensin saisivat syödä lujasti ennenkuin heidät teurastettiin.

Mikko. Miksi niin?

Isä. Jotta heidän lihansa olisi sitä maukkaampaa. Espanjalaiset nauroivat tätä kerskumista ja söivät hyvällä ruokahalulla saadakseen uusia voimia tuossa olevaa taistelua varten. Ksikotenkatl kuitenkin pysyi sanassaan. Hän saapui aamunkoitossa hirvittä-

vän suuren sotajoukon keralla ja mitä tuimin taistelu syntyi. Kauan näytti päätös epävarmalta; europalainen sotataito kuitenkin sai voiton huolimatta vihollisten lukemattomasta joukosta ja jäykästä miehuudesta. Tlaskalalaiset pakenivat ja Espanjalaiset jäivät voittajiksi.

Eipä tämä kolmaskaan tappio voinut kokonaan lannistaa tämän sotaisen kansan urhounta. Siitä he kyllä nyt olivat varmat että Europalaiset kaikki olivat noitia, joita ei voitu tavallisilla keinoilla kukistaa, mutta he toivoivat kuitenkin että heidän omat tietäjänsä myöskin kykenisivät tässä asiassa jotain aikaansaamaan.

Lotta. Oliko heillä siis tietäjiä?

Isä. Heillä oli pappeja, jotka pettivät kansaa ja uskottelivat kaikenlaisilla taikatempuilla voivansa tutkia tulevia asioita sekä saada aikaan yhtä ja toista enemmän kuin muut ihmiset. Heiltä kysyttiin nyt neuvoa ja he vastasivat:

„Espanjalaiset ovat auringon lapsia. Tämä heidän äitinsä vahvisti heitä päivin säteillään, ja silloin olivat he voittamattomia; yöllä sitävastoin haihtuu heidän yliluonnollinen voimansa ja he muuttuvat tavalliseksi ihmisiksi.“

Taikauskoiset Tlaskalaiset eivät vähääkään epäilleet tämän neuvon totuutta ja panivat heti toimeen yöllisen hyökkäyksen. Mutta eivät he niin vähällä Korteziä kiinni tavanneet. Hän oli niin taitavasti asettellut etuvartijansa, että hän sai tiedon uhkaavasta vaarasta jo hyvissä ajoin ja ehti saada miehensä järjestykseen. Kun nyt Tlaskalalaiset hyökkäsivät heitä vastaan, tapasivat he vihollisensa jo aseissa; ja vaikka hyökkäys oli erittäin urhea ja raju, ajettiin heidät tälläkin kertaa suurella tappiolla takaisin.

Tämä oli paljon enempi kuin mitä nämät ihmis-
roukat kykenivät käsittämään. He olivat nyt ihan
varmat siitä että Espanjalaiset olivat korkeampia olen-
toja, sillä kuinka saattoi muuten selittää, että kaikissa
näissä taisteluissa oli kaatunut useampia tuhansia
Tlaskalalaisia, mutta ei ainoatakaan Espanjalaista.
Mutta olivatko he hyviä vai pahoja olentoja, siitä
eivät he vieläkään olleet selvillä. Ensi aluksi he
tässä neuvottomuudessaan uhrasivat jumalille muuta-
mia noista tietäjistä, jotka olivat väärän neuvon an-
taneet. Sitten laittoivat he juhlallisen lähetystön rau-
haa anomaan.

Lähettiläät, joiksi oli valittu etevimmät kansasta,
lähestyivät espanjalaista leiriä juhlapuvussa ja valkeilla
höyhenillä koristeltuina, ja osottivat jo etäältä syvintä
kunnioitustaan. He näet seisautuivat tuon tuostakin
ja koskettivat maata kädellään, jonka he sitten nosti-
vat huulillensa. Tämän juhlallisen liikkeen toistivat
he monta kertaa siksi kunnes olivat saapuneet espanja-
laisen leirin vallin luo, jonka edustalla he polttivat
suitsutuksia ja sitten vielä kerran osottivat kunnioi-
tustansa äskenmainitulla tavalla.

Kortez otti heidät vastaan teeskennellen jäykkää
arvokkaisuutta, herättääkseen myöskin sillä tavalla
heissä kunnioitusta, ja käski heidän sitten puhua. He
tottelivat, ja heidän merkillinen puheensa oli näin
kuuluva: „Jos olette julmia, meille vihasia jumalallisia
olennoita, niin annamme nyt teille viisi orjaa; syökää
heidän lihaansa ja juokaa heidän vertansa. Jos olette
suopeita jumalia, niin ottakaa vastaan uhriksi hyvän-
hajuista suitsutusta ja kirjavia höyheniä. Mutta jos
olette ihmisiä, niin on teillä tässä lihaa, leipää ja he-
delmiä; syökää niitä.“

He lisäsivät tulleensa pyytämään anteeksi niistä vihollisuuksista, joihin heidän maamiehensä olivat ryhtyneet, ja samalla rukoilemaan rauhaa. Kortezi moitti heitä nyt mitä ankarimmin siitä itsepäisestä halveksimisesta, jota he olivat osottaneet, kun hän heille oli rauhaa tarjonnut, lisäten, että hän kumminkin oli valmis unohtamaan, mitä oli tapahtunut, jos he vain tästä lähtien pysyisivät rauhallisina ja sovittaisivat siten huonon käytöksensä. Tämän lausuttuaan lähetti hän heidät menemään.

Niin pian kuin tämä vastaus oli tuotu Tlaskalaan, kuulututti neuvosto kaikille lähiseuduilla asuville maalaisille, että heidän piti viedä ruokavaroja noiden ihmeellisten muukalaisten leiriin, mutta kaikin mokomin karttaa maksun ottamista. Tätä käskyä toteltiin niin mieluisasti ja täsmällisesti että se oikein ihmetytti Espanjalaisia. Kaksi päivää myöhemmin näkyi Tlaskalasta päin tulevan juhlallinen saattokulku. Siinä oljain puvut osottivat, että sekin saapui rauhallisissa aikeissa, ja Kortezi käski laskea ne leiriin osottamatta vähääkään epäluulon merkkiä.

Tätä lähetystä johti urhea Ksikotenkatl itse ja hänen seurassaan oli viisikymmentä kansan parhaista miehistä, mitä komeimmissa puvuissa. Päällikkö itse kantoi pitkää valkoista takkia, joka oli koristeltu valkoisilla höyhenillä ja kalliilla kivillä. Kasvultaan oli hän pitkä ja solakka, suora ja voimakas, ja hänen katseantonsa osotti ylevyyttä ja uskaliaisuutta. Kumarrettuaan maan tavan mukaan Espanjalaisten sotapäällikköä istuutui hän pyytämättä siihen erityistä lupaa ja lausui miehevällä äänellä: „Minä yksin olen syypää kaikkiin vihollisuuksiin, koska luulin että te piditte minun vihamieheni Montezuman puolta. Sentähden an-

taun nyt vapaaehtoisesti voittajani käsiin, jotta hän sitten antaisi anteeksi minun kansalleni, jonka nimessä vielä kerran tulen rauhaa anomaan. Tlaskalan kaupunki on valmis ystävyydellä ottamaan vastaan sinut ja kaikki sinun miehesi.“

Tämän nuoren soturin jalous ja avomielinen olento miellytti Kortez'ia, eikä hän voinut olla osottamatta hänelle kunnioitustansa. Hän moitti häntä itsepäisyydestä, mutta vakuutti kuitenkin lopuksi tahtovansa muutamain päivän kuluessa tulla heidän luokseen Tlaskalaan.

Sillävälän oli Meksikosta vielä saapunut lähettäviä, jotka toivat uusia lahjoja Montezumalta, mutta myöskin vielä kerran kokivat estellä Kortez'ia lähtemästä Meksikoon. Heidän tärkein asiansa näytti kumminkin olevan estää Espanjalaisia liittoutumasta Tlaskalalaisten kanssa. Siinä tarkoituksessa kuvailivat he tätä kansaa varsin uskottomaksi ja kavalaksi, mutta Kortez ei välittänyt heidän varoituksistaan, vaan vakuutti että hänellä oli yhtä vähän syytä peljätä salaisia vehkeilyjä kuin julkisia vihollisuuksiakaan.

Tlaskalalaiset tulivat kuitenkin huoliinsa siitä ettei Kortez heti tullut heidän luoksensa, koska he siitä päättivät että Montezuman lähettilästen oli onnistunut herättää Espanjalaisissa epäluuloa heihin. Poistaakseen sellaisia epäluuloja päättivät he että koko heidän suuri neuvostonsa lähtisi Espanjalaisten leiriin panttivangeiksi. Neuvoston jäsenet saapuivat sinne juhlakulussa. Kaikki olivat puettuina valkeisiin vaatteisiin, ja jokaista heistä kannettiin kantotuolissa.

Arvokkain tässä kunnioitettavassa joukossa oli Ksikötenkatlin isä, joka jo oli vanhuudesta sokea, mutta

joka vielä oli täysissä sielunvoimissa. Hän kannatti itsensä lähimmäksi Kortez'ia, syleili häntä ja koetteli sitten kädellään hänen kasvojansa ja ruumistansa, saadaksensa siten käsityksen hänen ulkomuodostaan. Se puhe, jonka hän sitten piti, oli niin ponteva ja kannis että se hyvin kelpaa näytteeksi todellisen miehevästä kaunopuheisuudesta. Se oli espanjalaisten historioitsijain mukaan näin kuuluva:

„Jalo sotapäällikkö! Joko syntyperäsi on kuole mattomien suvusta tahi ei, niin on nyt Tlaskalan neu vosto vallassasi. Tahdomme tällä tavalla osottaa sy vimmän alamaisuutemme. Emme tahdo kieltää kan samme hairahtuneen, tahdomme vaan ottaa syyn siihen omille niskoillemme ja toivomme, että tämä meidän suo ruutemme on lepyttävä sinun vihasi. Me yksin olemme päättäneet sotia sinua vastaan, mutta me olemme myös kin päättäneet pyytää sinulta rauhaa. Tiedämme, että Montezuma kokee pelottaa sinua tekemästä liittoa mei dän kanssamme. Muista kuitenkin, jos häntä kuulet, että hän on meidän vihollisemme, vaikka et häntä pitäisi kään hirmuvaltiaana. Lienet kai sinäkin hänet hirmu valtiaaksi havainnut, jos muistat, että hän koettaa saada sinut taipumaan aivan kohtuuttomaan vaatimuk seen. Emme vaadi sinua auttamaan meitä häntä vas taan. Meidän oma voimamme riittää kyllä kaikkia muita paitsi sinua vastaan; mutta meitä surettaa, jos otat uskoaksesi hänen lupauksiansa, sillä me tunnemme hänen ilkeäjuonisuutensa. Juuri nyt, kun kanssasi pu hun, näen, vaikka olenkin sokea, valon, joka jo aikoja ennen ilmaisee sen onnettomuuden, joka sinua on koh taava. Olet suostunut rauhaan kanssamme, mutta Montezuma estelee sinua siitä. Miksikä hän sinua este lee? Miksi et suostu pyyntöömme? Miksi et tahdo

kunnioittaa meidän kaupunkiamme läsnäolollasi? Olemme lujasti päättäneet joko saavuttaa sinun ystävyytesi ja täyden luottamuksesi tai jättää vapautemme sinun käsiisi. Valitse nyt mikä mielestäsi on paras, sillä meillä ei ole mitään muuta neuvoa. Meidän täytyy tulla joko ystäviksesi tai orjikesi.“

Kuka olisi voinut vastustaa sellaisia sanoja sellaisen vanhuksen suusta? Kortezi siis vastasi suostuvansa heidän toivomukseensa, jos hän vaan saisi kyllin väkeä kuormaston ja tykistön kuljetukseen. Seuraavana päivänä saapui heti 500 tamenia eli kuormankantajaa, jotka keskenään kiistelivät siitä kuka saisi kunnian kantaa enimmän kuormaa. Kortezi määräsi kulkujärjestyksen, ja sotajoukko eteni sitten suljetuin rivein yhtä varovasti kuin jos se olisi marssinut tappeluun. Samanlaista varovaisuutta noudatti tämä viisas päällikkö kaikissa muissakin marssissaan, ja se seikka oli suurena syynä hänen menestykseensä.

Espanjalaisten saapuminen Tlaskalaan oli kuin riemukulkua. Kansaa tulvaili katujen täydeltä, ja ihmiset huusivat ja riemuitsivat niin ettei melulta voinut kuulla omaa ääntänsäkään. Nuoret tytöt sirottelivat kukkia muukalaisten päälle; papit astuivat esiin uhripuvuissaan ja tervehtivät heitä suitsutuksilla, ja koko neuvosto sekä etevimmät kansasta kävivät heitä vastaan toivottaen heitä tervetulleiksi. Kaikkialla valitsi riemu, luottamus ja ihmettely. Vieraille, joita sanottiin teuleiksi eli jumaliksi, osotettiin asunnoksi mukava rakennus, joka oli niin avara, että kaikki varsin hyvin mahtuivat siihen. Tuskin oli Kortezi ottanut sen haltuunsa, kun hän jo asetti vahdit kaikille sen porteille. Tämä tosin ei ollut Tlaskalalaisten mie-

leen, koska se heistä osotti epäluottamusta; mutta kun heille selitettiin, että europalaisten soturien oli tapana keskellä syvintä rauhaakin noudattaa sotatapoja, jotta ei tottumus niihin heistä häviäisi, ei Tlaskalalaisilla enää ollut mitään siihen sanomista. Päättipä Ksikotenkatl vielä panna omainkin miestensä joukossa toimeen samanlaisen järjestyksen.

Kortez huomasi nyt yhä enemmän, kuinka suuri hyöty hänellä voisi olla tämän sotaisan ja samalla jalomielisen kansan ystävyydestä. Hän käski sentähden kaikkien miestensä käyttäytyä ystävällisesti ja oikeudenmukaisesti, ja hän itse käytti kaikkia keinoja vahvistaakseen sitä luottamusta ja kunnioitusta, jonka hän oli saavuttanut. Se onnistuikin hänelle, mutta äkkiä tapasi hänet taas tuo entinen uskonnokiihko, joka oli vähällä tehdä tyhjäksi kaikki jo saavutetut edut.

Hän näet ryhtyi keskusteluun uskonnollisista asioista erään neuvosherran kanssa, jonka mieleen hän koetti teroittaa, että hänen pitäisi luopua epäjumalistaan ja taipua palvelemaan ainoata totista Jumalaa, kristittyjen Jumalaa. Neuvosherra siihen arveli, että heillä aivan hyvin saattoi olla sama maallinen hallitsija kuin Espanjalaisilla, mutta näiden yksi ainoa Jumala ei heille riittänyt. He puolestaan tarvitsivat useampia: yhden, joka suojeli heitä myrskyiltä, toisen, joka torjui vesitulvat, kolmannen, joka auttoi sodassa ja niin eteenpäin eri jumalan joka eri tarpeeseen. Turhaan selitti Kortez, että kristityiden ainoa Jumala pitää huolen kaikesta ja ohjaa kaiken parhaimman mukaan. Tlaskalalaisesta kuului mahdottomalta, että yksi kykeni niin moneen eri tehtävään. Kortez kutsutti silloin sota-

papin saadakseen neuvosherran ja muut läsnäolijat va-
kuutetuiksi puheensa totuudesta.

Sotapappi teki parastaan ja häntä kuunneltiin hy-
vin tarkasti. Mutta kun hän oli lopettanut puheensa,
pyysivät Tlaskalalaiset, ettei tämmöisiä puhuttaisi nkko-
puolella Espanjalaisten leiriä, sillä muuten voisivat hei-
dän jumalansa tämän kuullessaan vihastua ja silloin he
aivan varmaan kostaisivat.

Silloin Kortez kiivastui ja oli jo, samoin kuin Sem-
poallassa, väkivoimalla hävittämäisillään epäjumalan-
kuvat, kun sotapappi, jonka nimi oli Bartolomeo de
Olmedo, esti hänet huomauttamalla kuinka vaaralli-
nen sellainen menettely olisi. Oppia totisesta Juma-
lasta, niin sanoi tämä valistunut mies, ei pidä levittää
tulella ja miekalla, vaan tyynellä opetuksella ja hurs-
kaan vaelluksen esimerkillä; se väkivalta, jota oli tehty
Sempoallassa, ei siis ensinkään ollut hänen mieleensä.
— Onpa tosiaankin ilahduttavaa tavata tällaisia su-
vaitsevaisia mielipiteitä papissa aikana, jona melkein
kaikki kristityt pitivät oikeana ja kristillisenä vainota
eksyneitä veljiänsä tulella ja miekalla ja väkivallalla
pakottaa heitä uskomaan semmoista, johon ei heidän
sydämensä vielä ollut taipunut.

Seitsemäskolmatta kertomus.

Kaarlo. Tänään kai lähdetään Meksikoon päin,
eikö niin, isä?

Isä. Ehkä; saammepa kuitenkin nähdä kuinka
kauas ehdimme. Espanjalainen armeija yhdessä 6,000

Tlaskalalaisen kanssa oli valmis lähtemään retkelleen; mutta samassa saapui vielä yksi lähetystö keisari Montezuman luota.

Hannes. No, vieläkö nytkin lähetystö! Mitä hän nyt tahtonee.

Mikko. Kaiketi hän vielä kerran kieltää Korteziä tulemasta Meksikoon.

Isä. Ei, tällä kertaa oli lähettilästen asia toinen. Määräämättä selvin sanoin, saisiko Kortez tulla vai ei, pyysivät he hänen vain tulemaan Kolulan kautta, koska keisari oli käskenyt siellä olla Korteziä vastassa ja hankkia sinne kaikenlaisia tarpeita hänen sotajoukkolensa. Tlaskalalaisten silmissä oli tämä kutsumus hyvin arveluttava. He olivat varmat siitä että Montezumalla oli paha mielessä, ja pyysivät sentähden hartaasti, ettei heidän suojelijansa menisi ansaan, joka hänelle oli Kolulassa viritetty.

Lauri. Oliko Kolula sitten tiellä Meksikoon?

Isä. Oli, mutta kyllä sitä pääsi kiertämäänkin. Se oli noin päivänmatkan päässä Tlaskalasta.

Kortez kiitti liittolaisiaan heidän huolellisuudesta, mutta vakuutti, ettei europalaisten soturien tapa ollut väistää ainoatakaan vaaraa, olipa se kuinka suuri hyvänsä. Hän lähti siis liikkeelle Kolulaan päin.

Ensimmäinen vastaanotto siellä oli näköjään erittäin ystävällinen ja kunnioittava. Tlaskalalaiset apujoukot, jotka olivat Kolulalaisten vanhoja vihollisia, eivät kuitenkaan päässeet itse kaupunkiin, vaan saivat leirytyä sen ulkopuolelle. Europalaisilta liittolaisiltaan olivat he jo oppineet, miten leiri oli varustettava valleilla ja kaivannoilla, ja tätä opetusta käyttivät he nyt hyväkseen.

Ensimmäiset päivät kuluivat sovussa ja rauhassa. Mutta sitten ilmaantui yksi seikka toisensa perästä, joka liiankin selvästi näytti vahvistavan Tlaskalalaisten epäluulot. Ruokavarain tuonti kävi niukemmaksi, kat-sikit tulivat kylmäkiskoisemmiksi ja Montezuman lä-hettilläät neuvottelivat ehtimiseen heidän kanssansa. Lisäksi tiesi kaksi Tlaskalalaista kertoa että he sala-puvussa kaupungissa käydessään yön aikaan olivat nähneet vaimojen ja lasten suurin joukoin pakenevan läheisiin seutuihin, sekä että olivat kuulleet eräässä temppelessä uhratun kuusi pientä lasta, jollaista ta-paa aina noudatettiin, kun joku sotainen yritys oli aikeissa. He neuvoivat sentähden Korteziä olemaan varuillaan, koska häntä vastaan epäilemättä oli pahoja tekeillä.

Kortez'in ponnistaessa kaikkea tarkkuuttansa ja terävyyttänsä saadakseen selkoa Kolulalaisten salaisista aikeista sattui koko asia tulemaan ilmi aivan odotta-mattomalla tavalla. Muuan ylhäinen Kolulalais-nainen oli erittäin mielistynyt Marinaan ja toivoi saavansa tä-män pelastetuksi yleisestä perikadosta. Siitä syystä kertoi hän hänelle maamiestensä aikeet, saadaksensa hänet ajoissa luopumaan Europalaisista, joiden turmio oli varma. Marina, joka oli täydestä sydämestään Es-panjalaisten puolella, oli käyttävinään hyväksi tätä va-rotusta ja sai Intiaanittaren siten ilmaisemaan kaikki hänelle. Hän sai siten tietää, että päivä, joka oli mää-rätty Espanjalaisten perikatoa varten, oli lähellä, että osasto meksikolaisia satureita oli piiloutunut Kolulan läheisyyteen tehdäkseen sieltä määräaikana äkkihyök-käyksen ja että muutamia katuja jo oli suljettu ja toi-siin oli kaivettu kuoppia, joiden päälle oli laitettu ohut peite, jotta hevoset niihin putoaisivat. Temppelien ja

talojen katoille oli vielä kerätty kiviä ja muita heittoaseita, joilla Espanjalaiset päältäpäin ruhjottaisiin. Heidän perikatonsa oli siis aivan varma.

Marina riensi kertomaan kaiken tämän sotapäällikölle, joka hetkeäkään viivyttelemättä ryhtyi ponteviin toimiin heitä uhkaavan suuren vaaran torjumiseksi. Ensityökseen houkutteli hän luoksensa Intiaanivaimon ja kolme pääpappia sekä pakotti uhkauksilla heidät tunnustamaan aiotun verisaunan. Sitten luuli hän välttämättömäksi ankaruudella pelottaa Montezumaa ja kaikkia hänen puoluelaisiansa sellaisista petos-yrityksistä. Sitävärtten järjesti hän miehensä sekä kaikki siinä olevat Sempoallalaiset taistelurintamaan sen talon pihamaalte, joka heille oli asunnoksi annettu. Tlaskalalaiset saivat käskyn hyökätä kaupunkiin kuullessaan ensimmäisen laukauksen, ja Kolulalaisten päälliköt houkuteltiin kaikenlaisilla tekosyillä Espanjalaisten leiriin ja vangittiin siellä. Silloin antoi Kortez merkin hyökkäykseen ja verisauna alkoi.

Espanjalaiset ja Sempoallalaiset syöksyivät kaduille, ja samaan aikaan riensivät Tlaskalalaisetkin kaupunkiin. Hurjasti kuljeksivat he katuja pitkin. Luke mattomat kuolleitten ruumiit todistivat piankin murhastyöstä. Alkuasukkaat, joilla ei ollut johtajia, seisoiivat kuin ukkosen iskemänä ja tuskin rohkenivat nostaa kättänsä puolustautuakseen. Väijyksissä ollut meksikolainen sotajoukko tunkeutui kyllä esiin heitä suojelemaan, mutta sekin ajettiin helposti takaisin, ja nämät soturit sekä ne kaupunkilaiset, jotka olivat säilyneet miekan terältä, pakenivat temppelien torneihin. Kortez'in miehet marssivat suljetuin rivein temppelejä vastaan, ja päällikkö julistutti kaikuvalla äänellä, että niitä kaikkia armahdettaisiin, jotka hyvällä antau-

tuisivat. Yksi ainoa käytti hyväkseen tätä armolupausta, muut näyttivät päättäneen mieluummin kuolla kuin antautua. Silloin ryhtyi Kortez kauhean päätöksensä toimeenpanemiseen. Hän antoi sytyttää tuleen temppelit, niin että niissä oleva ihmisjoukko joutui liekkien uhriksi.

Tämän kauhistavan rangaistuksen toimeenpano kesti täyteen kaksi päivää, joiden aikana lakkaamatta ryöstettiin, poltettiin ja murhattiin. Vihdoinkin näytti Espanjalaisten verenhimo saaneen tarpeensa. Kortez vapautti vangiksi otetut hallitusmiehet, moitti heidän uskottomuuttansa, joka oli pakottanut häntä menettelemään niinkuin oli tehnyt, ja vaati, että heidän piti kutsua takaisin paenneet asukkaat ja palauttaa kaikki entiseen järjestykseensä. Sitten julistettiin yleinen anteeksianto. Kolulalaiset valtasi taikauskoinen kunnioitus Espanjalaisia kohtaan, joka vaikutti, että jällellä jääneet pian kokoontuivat kaupunkiin. Muutamain päivän kuluttua vilisi autioksi heitetty kaupunki asukkaista, jotka nöyrinä ja kuuliaisina kaikissa tottelivat heidän omaistensa murhaajia ja heidän temppeliensä häväsijöitä.

Ja nyt, lapset, saamme seurata rohkeata sankaria hänen lopullisella, ratkaisevalla retkellään pääkaupunkia vastaan. Sitä ennen hän kuitenkin teki työn, joka tuottaa yhtäpaljon kunniaa hänen inhimillisyydellensä kuin valtioviisaudellensa. Hän näet ennen retkelle lähtönsä sai toimeen rauhan ja ystävyysliiton kolulalaisten ja Tlaskalalaisten välillä, jotka siihen saakka olivat olleet leppymättömiä vihollisia. Tämä ystävyysliitto vahvistettiin molemmin puolin tavanmukaisilla juhlamenoilla. Siten teki Kortez lopun verenvuodatuksista ja hankki samalla myöskin itselleen pal-

jon hyötyä. Sillä nyt oli hänellä tällä paikkakunnalla salaisten tabi julkivihollisten asemesta todellisia liittolaisia, jotka tarpeen tullessa-saattoivat tulla hänen avuksensa. Ainakin oli siten hänen paluumatkansa turvattu siinä tapauksessa että retki Meksikoa vastaan päättyisi onnettomasti.

Ja sitten lähdettiin Meksikoon päin. Lähin pysäyspaikka on Tetskuko, yksi valtakunnan suurimpia kaupunkeja, joka ei enää ole kaukana Meksikosta.

Meksikon pääkaupunki on taipaleella kahden järven välissä. Näillä järvillä on se omituisuus, että toinen niistä sisältää makeata, toinen suolaista vettä. Tämän ilmiön syytä ei ole saatu täysin selville, mutta todennäköistä on että toisen järven pohjalla on runsaasti vuorisuolaa, joka antaa vedelle suolaisen maun.

Espanjalaisten sotajoukko eteni nyt ripeästi. Kuta kauemmas tultiin, sitä enemmän syytä on Kortezi'lla toivoa uskaliaan yrityksensä onnellista päättymistä. Kaikkiialla kuuli hän valituksia Montezuman menettelystä, kaikkiialla tapasi hän maaherroja, jotka olivat valmiit luopumaan hänen kärsimättömästä ikeestänsä. Niiden joukossa on mainittava varsinkin Tetskukon katsiki, joka otti vastaan Espanjalaisia pelastajina ja vapauttajina. Myöskin alkoi yhä selvemästi näkyä, että heikko Montezuma oli kadottanut kaiken rohkeutensa eikä enää tiennyt, mitä hänen oikeastaan piti tehdä. Milloin tuli hänen luotaan sanansaattajia, jotka lausuiivat espanjalaisen sotapäällikön tervetulleeksi Meksikoon, milloin taas toisia, jotka peruuttivat tämän kutsuksen ja käskivät hänen pysähtymään, ja heti sen jälkeen vieläkin toisia, jotka sallivat hänen marssia eteen-

päin. Kortezi välitti yhtä vähän Montezuman lupauksista kuin kielloistakaan, jatkoi vaan marssiansa ja saapui Tetsukukosta vuorisendun kautta Kalkoon sekä sieltä Istapalapaan.

Kun Kalkoon tultaessa päästiin pois vuoristosta aukeni sotajoukon eteen näky, joka sai kaikki ensin hämmästyttämään ja sitten ihastumaan. Edessäpäin levisi laaja, viehättävä tasanko, jonka keskellä oli järvi, joka muistutti merta. Tämän järven rannoilla oli useita suuria kaupungeita ja kyliä, jotka näyttivät ikäänkuin vedestä suoraan kohoavan, ja keskellä kaikkia muita komeili niiden kuningatar, avara ja loistava pääkaupunki, lukuisine tempeleineen ja tornineen. Ensi silmänräpäyksessä seisoivat Espanjalaiset kaikkea tätä nähdessään kuin huumauksissa, epä tietoisina näkivätkö he unta vai olivatko valveilla. He uskoivat joutuneensa henkien lumottuun maailmaan, niin suurilta, loistavilta ja komeilta näyttivät heistä kaikki esineet. Nyt olivat he mielestensä ylen runsaasti palkitut kaikista siihen saakka kärsimistään vaivoista, ja uskoivat jo olevansa noiden summattomien aarteiden omistajat. Kuten sumu, jonka aurinko karkoittaa, olivat nyt heidänkin silmistään kadonneet kaikki ne mahdolliset vaarat, jotka heitä tähän saakka olivat peljättäneet. He olivat valmiit kaikkeen, ja Kortezi, joka ilomielin huomasi tämän mielenmuutoksen, riensi käyttämään sitä hyväksensä sekä marssi hyvin uskaliaasti maasta kokoon lapioitua siltaa myöten pääkaupunkiin päin.

Yht'äkkiä ilmestyi kaupungista suuri joukko ihmisiä, hyvinkin toistatuhatta. Puvuista päättäen olivat he kaikki korkea-arvoisia henkilöitä, koska kantivat hienoja karttuuniviittoja sekä komeita höyhentöyh-

töjä. Äänettöminä lähestyivät he espanjalaista armeijaa, ja jokainen heistä kulki osottaen syvintä kunnioitusta Kortezen ohi, ilmottaen hänelle että Montezuma itse oli tulossa. Pian näkyikin hänen komean hoviseurueensa etujoukko: kaksisataa aivan yhtäläisiin vaatteisiin puettua ja höyhentöyhdöillä koristeltua palvelijaa. He kävivät parittain, aivan äänettöminä, ja asettuivat tultuansa espanjalaisen armeijan alkupään luomolemmille puolille tietä, jättäen auki keskustan, jossa näkyi joukko mitä loistavimpia hovimiehiä ja heidän keskellään Montezuma itse kultaisessa kantotuolissa. Neljä valtakunnan korkeimmista ylimyksistä kantoi häntä hartioillaan; toiset pitivät hänen päänsä päällä viheriäistä höyhenistä erittäin taiteellisesti valmistettua varjostinta, joka oli aivan sen näköinen kuin olisi se valmistettu jostakin kudotusta, hopealla kirjaellusta vaatteesta. Tämän loistavan kulkueen etupäässä kävi kolme korkeata herraa, käsissään kultasauvat, joita he tuon tuostakin kohottivat. Kun tämä merkki annettiin, lankesi kaikki kansa silmänräpäyksessä maahan ja peitti kasvonsa, kuin olisi se ollut arvoton näkemään korkeata hallitsijaansa.

Kun tämä kulkue oli tullut kyllin lähelle, astui Kortezen alas hevosen selästä ja riensi kunnioittaen hallitsijaa vastaan. Tämä antoi samassa silmänräpäyksessä laskea alas kantotuolinsa ja suvaitsi kahteen prinsisiin nojaten hitain ja majesteetillisin askelin käydä pelättyä muukalaista vastaan. Samassa laski hänen seurueensa mattoja tielle, jotta ei hallitsijan jalkojen tarvinnut koskettaa maata.

Kortezen lähestyi jalolla, reippaalla arvokkaisuudella ja tervehti keisaria europalaiseen tapaan syvään kumartamalla. Montezuma vastasi siihen kansansa koh-

tehtiäimmalla tavalla: koskettamalla maata kädellään ja suuntelemalla tätä kättänsä. Tällainen alentuvaisuus heidän ylpeän hallitsijansa puolelta, jonka tapa oli tervehtiä jumaliaankin ainoastaan huolimattomalla päännyykähdyksellä, sai Meksikon kansaa suuresti ihmettelemään ja vahvisti heitä siinä luulossa että heidän vieraansa olivat jumalallisia olentoja eli teuleja.

Kortez kantoi kaulassaan vitjoja, jotka olivat koristetut keinotekoisilla jalokivillä: ne vitjat oli hän määrännyt lahjaksi keisarille. Niin pian kuin molempien puoliset tervehdystemput olivat suoritettut, otti hän senvuoksi kaulastaan tämän koristeen ja riipusti sen Montezuman kaulaan. Keisari näytti tulevan siitä hyvin hyvillensä ja käski heti valita kalleimman hänen aarteidensa joukossa — se oli niinkään kaulaketju, joka oli kokoonsovitettu mitä kallis-arvoisimmista näkin-kengistä, joista jokaisesta riippui molemmin puolin neljä kultaista kravun kuvaa. Tämän koristeen hän myöskin omakätisesti pani vieraansa kaulaan ja lisäsi vielä tälläkin perin harvinaisella alentuvaisuudellaan kansan ihmetystä.

Montezuma näytti olevan noin neljänkymmenen ikäinen. Pituudelleen oli hän keskinkertainen, ja ruumiiltaan pikemmin laihaksi kuin lihavaksi sanottava. Sen lisäksi oli hänellä todella arvokas ulkomuoto ja vilkas katsanto, eikä hän iholtaan ollut varsin niin ruskea kuin muut Meksikolaiset. Pukuna oli hänellä pitkä viitta hienosta pumpulivaatteesta, johon yltä yleensä oli soviteltu kultaisia koristeita, helmiä ja kalliita kiviä. Päähine oli kultainen kruunu ja kengät olivat paksuja kultalevyjä, jotka olivat remmeillä ja kultaisilla soljilla jalkoihin kiinnitetyt.

Sitten lähti hän yhdessä vieraansa kanssa kaupunkiin. Sen nimenä ei silloin vielä ollut Meksiko vaan Tenoktitlan. Se oli suuri ja väkirikas. Espanjalaisen historioitsijain kertomuksien mukaan oli siinä 20,000 tasakattoista rakennusta ja lukuisia temppeleitä sekä palatseja, jotka komeudessa voittivat kaikki mitä uudessa maailmassa siihen saakka oli nähty. Mutta hyvin todennäköistä on myös että sen ajan historioitsijat kuvaillessaan tämän kaupungin komeutta usein ovat melko lailla liioitelleetkin. Muuan noista tilavista palatseista, joka muureineen ja portteineen oli todellisen linnoituksen näköinen, annettiin espanjalaiselle sotajoukolle asunnoksi, ja Montezuma itse saattoi heitä sinne, jätti heidät sitten levähtämään ja käski lähtiessään vierasten olla Meksikossa kuin veljiensä ja heimolaisiensä keskellä.

Kortez sillävälän tapansa mukaan miehitti kaikki ovet ja käytävät vahailla ja kanuunilla ja käski upseeriensa ja sotamiestensä noudattaa samaa tarkkaa järjestystä ja valppautta kuin siihenkin saakka.

Kahdeksaskolmatta kertomus.

Isä. Vielä samana iltana palasi Montezuma koko komean hoviseurueensa kanssa vierailukseen arvoisan sotapäällikön luona. Saatuaan tiedon keisarin tulosta meni Kortez kunnioituksella häntä vastaan linnan pihalle, kumarsi syvään ja saattoi hänet sitten huoneeseensa. Siellä istahti Meksikon hallitsija pyytämättä

ja käski tuoda kenraalillekin tuolin. Hänen hovimiehensä asettuivat seinävierille, ja huoneessa olevat Espanjalaiset seurasivat heidän esimerkkiänsä. Sitten kutsuttiin Marina tulkiksi, ja keisari alkoi juhlallisen puheen, jossa hän ensinnäkin koetti saada Kortez'issa heräämään parempia ajatuksia hänestä kuin mitä hän kenties pahojen huhujen johdosta oli saanut. „Ehkä on“, sanoi Montezuma, „sinulle puhuttu, että olen kuolematomia jumalia; toiset lienevät tehneet parastaan parjatakseen minua edessäsi ja kuvanneet minua ylpeäksi ja julmaksi hirmuvaltiaaksi. Toinen huhu on yhtä vähän uskottava kuin toinenkin, ja edellisen perättömäksi todistaminen riittää todistamaan samaa jälkimmäisenkin suhteen.“

Näin sanoen paljasti hän käsivartensa ja kehotti Kortez'ia näkemällä ja koettelemalla saamaan varmuutta siitä että hän tosiaankin oli luuta ja lihaa kuten kaikki muutkin ihmiset — mitä Kortez muuten ei kyllä epäillytkään. Sitten jatkoi hän puhettaan vakuuttamalla että puhe hänen hirmuvaltaisuudestaan oli sekin aivan perätöntä. Tämän valmistuksen jälkeen lausui hän mieliteensä Espanjalaisten syntyperästä ja aikeista seuraavalla tavalla:

„Me tiedämme taruista, jotka ovat säilyneet muinaisista ajoista meidän päiviimme saakka, että esi-isämme ovat tulleet kaukaisilta seuduilta ja valloittaneet nämät maat, joiden hallitsija nyt olen. Heidän johtajansa oli suuri *Kvetsalkoatl*, joka perustettuansa meidän valtakuntamme taas lähti täältä pannaakseen valtansa alaiseksi toisia idässä olevia maita. Hän jätti meille kuitenkin sen ennustuksen, että kansa, joka hänestä juurtaa alkunsa, kerran oli saapuva luoksemme

ja muuttava lakimme sekä valtiolaitoksemme. Nyt huomaa selvästi kaikesta mitä minulle on teidän tulosanne kerrottu ja mitä teistä itsistänne havaitsen, että te olette nuo meidän kanta-isämme luvattut jälkeläiset; siitä syystä olenkin ottanut teidät vastaan heimolaisina eikä muukalaisina. Olen täten tahtonut puhua teille tästä, jotta peittelemättä ilmoittaisitte minulle herranne, Itämaiden suuren hallitsijan, tahdon, jota minä ja minun kansani tahdomme pyhänä lakina noudattaa.“

Kortez tuli hyvin iloiseksi saadessaan tämän tiedon, joka niin suuresti suosi hänen tuumiansa, ja hän varoi lausumasta mitään, joka olisi voinut tuota uskoa Meksikolaisissa horjuttaa. Päinvastoin koki hän kaikin tavoin vahvistaa sitä luuloa, että Kvetsalkoatl'in ennustus nyt oli käynyt toteen. „Kuitenkin“, lisäsi hän, „vaikka onkin silminnähtävä, että siis Itämaiden suurella hallitsijalla, jonka alhaisin palvelija minä olen, on oikeus kaikkiin sinun maihisi, ei hän kuitenkaan millään muotoa vaadi teitä siinä suhteessa alistumaan hänen valtansa alaisiksi. Hän ei sinulta eikä kansaltasi vaadi mitään muuta kuin että omaksi hyödyksenne luovutte erehdyksistänne ja suostutte oikeaan oppiin, jota hän minun kauttani julistuttaa. Tietäkää siis, että teillä on väärä uskonto, että te palvelette kuolleita puukuvia, jotka ovat vain teidän omien kätenne töitä. Yksi ainoa Jumala on olemassa; hän on luonut kaikki ja ylläpitää kaikki mitä maailmassa on. Tämä ainoa olento, jolla ei ole alkua eikä loppua, on tyhjistä luonut koko maailman: tämän liekehtivän auringon, joka loistaa ylitsemme, maan ja kaikki mitä siinä on, samoin myös ensimmäiset ihmiset, joista me kaikki olemme syntyisin. Sentähden olemme velkapääät tun-

nustamaan ja palvelemaan Häntä, joka on kaiken luoja. Tämä on se vaatimus, jonka kuningas, minun herrani, veljellisesti ja kaikessa rakkaudessa sinulle ja kansallesi tekee. Kun tämän täytätte, on hän valmis tekemään kanssanne ikuisen ystävyysliiton, joka epäilemättä on teille tuottava suurta hyötyä.“

Tämä Kortezen puhe saattoi Montezuman nähtävään mielenliikutukseen. Hänestä oli hirveätä kuulla epäjumaliansa tällä tavalla halvennettavan, ja hänen oli peräti vaikea olla vaiti siksi kunnes Kortezen oli lopettanut. Silloin nousi hän ylös kiivaanpuolisesti ja sanoi kiitollisuudella ottavansa vastaan liittotarjouksen ruhtinaalta, joka oli Kvetsalkoatlin heimoa. „Mutta mitä jumaliin tulee“, sanoi hän, „niin saattaa se jumala, jota te Espanjalaiset palvelette, aivan hyvin olla semmoinen kuin sanotte, ilman että meidän jumalamme siitä halpenevat.“ — Näin sanoen keskeytti hän puheensa ja lähti takaisin palatsiinsa, jaettuaan ensin muutamia kallisarvoisia lahjoja.

Seuraavana päivänä kutsuttiin Kortezen ja hänen etevimmät upseerinsa keisarin luo keskustelemaan. Tällä kertaa kesti juttelu kauemmin; Montezuma tiedusteli kaikenlaista, elintapoja sekä oloja Europassa, ja Kortezen, jonka hartain halu oli saada häntä kääntymään, käytti joka tilaisuutta johtaakseen puhetta uskontoon. Varsinkin kiivaili hän ankarasti noita kauheita ihmisuhreja sekä atrioita vastaan. Meksikon hallitsijalle tosin ei tahtonut käydä täysin selväksi, että piti vihollisiaankin pitää veljinään, mutta tämä keskustelu vaikutti kumminkin niin paljon että hän kielsi tästä lähtien tuomasta ihmislihaa hänen pöydällensä.

Sitten tahtoi hän myöskin näyttää vierailleen tempeliensä loiston. Hän vei heidät senvuoksi suurimpaan

niistä; ja papit sallivat Europalaisten tulla sisälle sillä ehdolla että nämät siellä eivät mitenkään käyttäytyisi sopimattomasti. Montezuma itse koetti näyttää ja selittää heille kaikkea. Hän mainitsi epäjumalain nimet ja kertoi, millä tavalla kutakin niistä palveltiin. Kun hän selitti näitä omituisia tapoja sekä mainitsi, että suuriarvoisimman epäjumalan nimi oli Vitsliputsli, kuului tämä kaikki muutamista Espanjalaisista niin hullunkuriselta, että he purskahtivat kaikuvaan nauruun. — Oliko se oikein tehty, lapset?

Useat. Ei!

Isä. No miksikä ei?

Hannes. Koska ei saa tehdä pilaa siitä mitä toiset ihmiset pitävät pyhänä.

Isä. Mutta jos se tosiaankin on hyvin hullunkurista ja mielettömältä kuuluvaa?

Hannes. Vaikka niinkin olisi, niin he kuitenkin pitävät sitä pyhänä ja loukkaantuvat siitä, jos heidän läsnäollessaan siitä ilveilee.

Isä. Olet ihan oikeassa, poikaseni; emme koskaan saa pilkata sitä, mitä joku niistä, joiden keskuudessa oleskelemme, pitää pyhänä. Sääli kyllä saa valata mielemme, kun näemme lähimmäistemme eksyvän vääriin luuloihin ja pimeyteen, mutta nauraa emme saa eikä ilveillä — se on kerrassaan sopimatonta ja sitä täytyy meidän aina karttaa.

Montezuma ei tehnyt muuta kuin heitti ankaran silmäyksen nauraviin Espanjalaisiin, muistuttaen siten heitä sopimattomasta käytöksestä. Kortezen itse pani kuitenkin samassa keisarin kärsivällisyyden vielä kovemmalle koetukselle; hän sanoi näet että jos hän vaan saisi tähän temppeliin pystyttää kristityiden ristin, niin saataisiin pian nähdä, etteivät epäjumalat voisi kestää

sen läsnäoloa. Tämä ehdotus oli mielestäni kerrassaan sopimaton, ensinnäkin siksi ettei se tapahtunut oikeassa paikassa ja oikealla ajalla, ja vielä senkin vuoksi että se oli suorastaan valheellinenkin, sillä miksikä eivät elottomat epäjumalankuvat kestäisi yhtä elottoman ristin läheisyyttä? Vai odottiko Kortez että nämät epäjumalankuvat kukistuisivat jonkun ihmeen kautta niin pian kuin kristittyjen risti pystytettäisiin?

Olipa tämän asian laita miten hyvänsä, summa se että se Montezumassa herätti mitä suurinta tyytymättömyyttä ja papeissa kauhua. Edellinen kuitenkin malttoi mielensä ja lausui ainoastaan sen verran, että hän toki oli odottanut vierailtansa enemmän kunnioitusta sitä paikkaa kohtaan, jossa he nyt olivat, ja sitä henkilöä kohtaan, joka oli heidän saattajanansa. Näin sanoen meni hän ulos, lausuen vielä lähtiessään, että hän nyt meni pyytämään anteeksi jumalilta liiankin pitkälle mennyttä suvaitsevaisuuttansa.

Tässä sopii minun lyhyesti kertoa teille noista kauheista jumalanpalvelustavoista. Ne ovat niin hirveitä ja kauhistavia, että mielelläni olisin niistä mitään virkkamatta, mutta niiden tietämisestä voi kumminkin olla se hyöty että sitä elävämmiin ja hartaammiin voitte kiittää Jumalaanne siitä armosta, että Hän on suonut teidän syntyä kristillisen ja sivistyneen kansan keskuudessa eikä maassa tahi aikana, jolloin sellaisia kauhistavia julmuuksia on harjoitettu.

Ihmis-uhrit olivat tärkein osa Meksikolaisten jumalanpalveluksesta. Usein kävivät he sotia naapurivaltakuntia vastaan ainoastaan saadakseen vankeja, jotka he voivat teurastaa jumalainsa alttareilla ja sitten syödä; ja he säästivät vihollistensa hengen taisteluissa ainoastaan siksi, että ne sitten pappien uhriveit-

sistä saisivat surmansa paljon tuskallisemmalla tavalla. Tuollaisten onnettomain teuras-uhrien luku teki joskus ainoastaan yhden päivän osalle useita tuhansia; onpa historioitsijoita, jotka väittävät että joskus olisi surmattu kerrassaan 20,000 henkeä, vaikka sitä toki sentään voinee pitää liioiteltuna. Kun Meksikolaisilla oli ollut rauha vähän pitemmän ajan kuluessa ja uhrattavia vankeja siis alkoi puuttua, sanoivat papit keisarille että jumalilla oli nälkä. Heti levitettiin keisarin käskystä yli koko maan sanoma, että jumalat halusivat uhriatriata, ja tämä sanoma oli merkinä yleiseen hyökäykseen naapurivaltakuntia vastaan. Niin pian kuin täten oli saatu kokoon riittävä määrä vankeja, oli papin vuoro astua kauhistavan virkansa toimitukseen.

Onnettomat teuras-uhrit järjestettiin tempelin etupihalle. Heti astui sitten esiin uhripappi valkeissa vaatteissa, kantaen käsivarrellaan vehnäjuho- ja hunajataikinasta tehtyä epäjumalan kuvaa, johon oli, jotta se oikein hirvittävältä näyttäisi, pantu viheriät silmät ja keltaiset hampaat. Tämä kuva kädessään nousi hän kivelle, joka pisti ulos muurista, näytti kuvaa kaikille vangeille ja lausui samalla sanat: katso, tässä on teidän jumalanne! Sitten astui hän taas alas, asetui vankien etupäähän ja vei heidät paikalle, jossa muut uhripapit heitä odottivat.

Se näistä hirviöistä, joka toimitti varsinaisen teurastustyön, kantoi topiltsin'in kunnianimeä ja oli puettu pitkään tupsuilla reunustettuun, verenkarvaiseen viitaan; päässä oli hänellä kruunu vihreistä ja keltaisista höyhenistä ja korvissa sekä alahuulessa kultarenkaita. Hänen kasvonsa olivat maalatut pikimustiksi ja kädessään oli hänellä leveä ja terävä kivinen veitsi. Teurastuspenkinä oli suuri kivi.

Nyt piti onnettomien vankien yksi kerrallaan alastomina astua esiin. Ensimmäinen otettiin kiinni ja laskettiin kivelle. Kaksi uhripappia piteli häntä käsistä, kaksi muuta jaloista ja viides kurkusta, johon jo edeltäpäin oli sovitettu kaularengas. Kuudes — kauhistuttaa sitä kertoakin — pani vasemman käden uhrin rinnalle ja halkaisi kiviveitsellä ruumiin alhaaltapäin, tempasi värähtelevän ruumiin rinnasta vielä sykkivän sydämen ja kohotti sen aurinkoa kohti, uhratakseen sille sydämestä nousevan höyryn.

Kun tämä hirveä ensi näytös oli ohitse, kääntyi topiltsin epäjumalan kuvan puoleen, joka siksi aikaa oli asetettu syrjään, ja hieroi sen kasvoja uhrin sydämellä, mumisten samalla muutamia salaperäisiä rukouksia. Sillävälin tarttuivat papit ruumiiseen ja heittivät sen alas tempelin portaita, jonka alapuolella ne seisoivat, jotka olivat sodassa vanginneet nämät uhrin. Ruumiit olivat nyt heidän omansa; he kantoivat ne kotiinsa ja — söivät ne siellä!

Eikö, lapset, tämä ole hirveätä? Mutta vielä kauhistavampaakin täytyy teidän kuulla. Nämät mitä kamalimpaan taikauskoon vajonneet ihmiset viettivät toisinaan vielä erityistä juhlaa, jota he omalla kielellään sanoivat ihmisnylkemiseksi. Nimestä jo arvaa, minkälainen tuo inhottava juhla oli. Papit näet nylkivät uhriksi määrättyt vangit ja riipustivat niiden nahat tempelipalvelijainsa olille kuin viitaksi. Sitten juoksivat ne ympäri kaupunkia, lauloivat ja tanssivat kaikkien talojen ulkopuolella ja vaativat niiden asukkailta lahjoja papeille. Sitä, joka ei mitään antanut, löivät he jollakin nahan nurkkauksella kasvoihin niin että ne veristyivät. Tämmöistä ilmeistä rahankiskomista kesti siksi kunnes nahat mätänivät.

Mutta on jo yllin kyllin kerrottu näistä kauheista asioista. En olisi sitä tehnytkään, jollei se samalla antaisi meille jonkun verran selvitystä tekemäämme kysymykseen, miksi Jumala antoi niin suuren ja mahtavan kansakunnan kukistua harvalukuisten europalaisten seikkailijain kautta. Se moninainen sorto, jota äsken löydettyjen maiden asukkaat Europalaisten vallan alaisina tulivat kärsimään, oli epäilemättä paha asia; mutta jos sitä verrataan noihin julmuuksiin, jotka ennen Europa-laisten tuloa vapaasti saivat maassa raivota, niin ei voi olla tunnustamatta, että uusi hallitus oli kansalle pikemmin voitoksi kuin vahingoksi. Ja tähän valon kipinään, jonka sallimus jo nyt on suonut silloisen menettelynsä valaisemiseksi, voimmekin tyytyä siksi kunnes tulee päivä, jolloin kirikkaammassa valossa voimme nähdä sekä tämän että monta muuta meiltä vielä salassa ollutta sallimuksen määräystä.

Kääntykäämme nyt takaisin Kortez'iin. Tuskin oli ensimmäisten päivain tyytyväisyys hänen uhkarohkean yrityksensä päättymisestä haihtunut, niin alkoi sen aseman vaarallisuus, johon hänen rohkeutensa oli hänet syössyt, arveluttamaan. Nyt huomasi hän liiankin selvästi, että hän oli uskaltanut enemmän kuin olisi pitänyt ja että hänen oma ja hänen sotajoukkonsa kohtalo oli ruhtinaan käsissä, jonka todellisesta mielialasta heitä kohtaan ei vielä ollut minkäänlaista varmuutta. Tlaskalalaiset olivat ehtimiseen häntä varottaneet ja sanoneet pelkäävänsä, että Montezuma kenties oli suostunut vihdoinkin laskemaan hänet pääkaupunkiinsa ainoastaan siksi että hän siellä oli valmistanut heille ansan, josta vapautuminen olisi mahdotonta. Tämän ruhtinaan luonne ja kaupungin omituinen asema vahvistivat tätä luuloa hyvinkin arveluttavassa määrässä. Eihän

tarvinnut muuta kuin murtaa rikki puusillat, jotka oli asetettu kaupunkiin vievissä maavalleissa olevien aukkojen yli; kun muuta pois pääsyä ei ollut kuin nämät sillat, olisi Kortez siten tullut erotetuksi mannermaasta ja jäänyt väkijoukon keskelle, jonka ylivoimaa vastaan ei urhous eikä eurolalaiset aseet olisi auttaneet. Lisäksi tuli muuan hyvin ikävä tapaus Veracruz'issa, josta Kortez oli saanut tiedon vähää ennen Meksikoon tuloansa. Kvalpopaka, muuan Meksikolaisten päälliköistä, oli Kortez'in lähdettyä tältä seudulta ryhtynyt suurella sotavoimalla kukistamaan niitä kansakuntia, jotka olivat luopuneet entisestä hallitsijastaan ja liittyneet Espanjalaisiin. Veracruz'in maaherra, Escalante, piti velvollisuutenaan auttaa näitä liittolaisia. Hän siis yhtyi harvalukuisten miestensä ja kahden ratsunsa kanssa liittolaisiin. Kvalpopakan kanssa syttyi taistelu, joka kyllä päättyi Espanjalaisten voitoksi, mutta jossa pahaksi onneksi hän itse ja seitsemän muuta Espanjalaista oli tullut haavoitetuksi. Pahin onnettomuus oli kuitenkin se, että toinen hevosistakin oli saanut surmansa ja yksi mies elävänä joutunut Meksikolaisten käsiin. Nämät olivat heti teurastaneet vankinsa ja kantaneet päätä ympäri maakuntaa näytteeksi, etteivät Espanjalaiset olleet kuolemattomia. Vihdoin olivat he lähettäneet pään Meksikoon.

Kortez, joka syystä tuli levottomaksi kaikesta tästä, vetäytyi yksinäisyyteen ja vietti koko seuraavan yön miettimällä miten hän parhaiten voisi ehkäistä vaaran, joka näytti häntä uhkaavan. Aamupuoleen kutsutti hän luokseen muutamia uskollisia Tlaskalalaisia, tiedustellakseen heiltä, olivatko he nähneet eli huomanneet mitään, joka voisi paljastaa Montezuman aikeet; heidän antamat tietonsa vahvistivat hänen epäluuloansa,

mutta myöskin sitä päätöstä, jonka hän jo oli tehnyt. He kertoivat näet hänelle, että valtakunnan etevimmät miehet jo monta päivää olivat olleet käytöksessään erittäin salaperäisiä; vielä että kaupunkiin oli rannikon puolelta saapunut Espanjalaisen pää ja että Montezuma oli käskenyt huolellisesti salata sen Europalaisilta; ja lopuksi väittivät he kuulleen, että tuumittiin maavalleihin rakennettujen siltojen aukirepimistä.

Muuta ei Korteza tarvinnut tietää; hänen päätöksensä oli tehty ja hän koetti nyt saada upseerejansakin siihen vakaumukseen, ettei mikään muu pelastuskeino ollut mahdollinen.

Nillo. Mitä hän sitten aikoi tehdä?

Isä. Sen saatte itse arvata, jos voitte. Asettukaa aivan hänen asemaansa, miettikää tarkoin kaikkia asianhaaroja ja tuumikaa sitten: mitä minä Korteza'in sijassa olisin tehnyt? Huomenna, kun me tähän aikaan taas kokoонnumme, saa jokainen teistä lausua mielipiteensä, ja jos silloin teidän joukossanne on yksikään, joka keksii saman keinon, jota Korteza aikoi käyttää, niin jatkan kertomustani. Muussa tapauksessa saatte vieläkin vuorokauden mietintö-aikaa.

Muutamat. Kyllä minä keksin oikean tavan.

Toiset. Minä myös, minä myös!

Isä. No niin, huomenna siis!

Yhdeksäskolmatta kertomus.

Seuraavana päivänä, kun isä taas oli koonnut nuoret kuulijansa ympärillensä, oli helposti huomattava, että heillä jokaisella olisi ollut jotakin sanomista, mutta

heidän täytyi olla vaiti siksi kunnes isä kysyi heidän mielipidettänsä. Ja isä, joka tällaisissa tapauksissa, kun huomasi kuulijainsa kärsimättömyyden, oli hidas kuin etana, alkoi tälläkin kertaa toimensa niin monimutkaisesti, että vähemmästäkin olisi kärsivällisyys voinut loppua. Vihdoin viimein pääsi hän niin pitkälle, että kysyi Pekolta: „No, poikaseni, mitä olisit tehnyt Kortezen sijassa?„

Pekko. Hyvä toki että viimeinkin saa sanoa suunsa puhtaaksi! — Minä olisin suoraan sanonut Montezumalle, mitä minulle oli kerrottu, ja samalla katsellut häntä tiukasti kasvoihin huomatakseni, oliko hän rikoksellinen. Jos sen olisin havainnut, olisin heti julistanut sodan häntä vastaan.

Pari muuta. Niin minäkin olisin tehnyt.

Mikko. Minä taas olisin heti ensi yönä kaikessa hiljaisuudessa lähtenyt kaupungista mieheni, niin kauan kuin vielä on aikaa.

Nillo. Hyi, minkälainen jänishousu! Minäpä olisin lähettänyt joukon miehiä ja pari kanuunaa silloille estääkseni niiden repimistä, ja kyllä sitten olisin tullut toimeen kaupunkilaisten kanssa.

Isä. Entäs sinä, Kaarlo?

Kaarlo. Minä olisin hakannut Montezumalta pään poikki!

Isä. Johan nyt! Olisitko sinä ollut niin julma, Kaarlo!

Kaarlo (kiivaasti). Niin, miksikäs hän tahtoi tappaa minun ja mieheni?

Isä. Mutta eihän siitä vielä ollut varmoja tietoja että hän todellakin aikoi sen tehdä? Luultiin vaan, että niin oli.

Kaarlo. No, sitten olisin ensin ottanut siitä selvän.

Isä. Se olisikin ollut viisainta.

Hannes. Entäs minä, isä!

Isä. No, annahan kuulla, mikä sinun mielipiteesi olisi!

Hannes. Minä olisin vartioinut Montezumaa, pitänyt hänetä vankina tavallaan, mutta kohdellut häntä kaikin puolin siivosti. En olisi laskenut häntä käsistäni pois ennenkuin kaikki vaara hänen puoleltansa olisi ohitse.

Isä (laskien kätensä hänen otsallensa). Tuleeko tuo tuuma tosiaankin sinun omasta päästäsi, Hannes?

Hannes (nauraen). Ei, isä; minun täytyy tunnustaa että olen lyhimmittäin jo ennen lukenut Kortez'in historian.

Isä. Silloin on kekseliäisyytesi helppo käsittää. No niin, menköön kuitenkin täydestä, kuin olisit sinä itse sen keksinyt; minä jatkan siis.

Tämmöisen päätöksen uskalias Kortez siis nyt oli tehnyt; hän tahtoi vangita mahtavan Montezuman keskellä hänen pääkaupunkiansa ja tuhatlukuisia alamaisia, jotka milt'ei jumaloivat häntä. Oletteko koskaan kuulleet hurjanrohkeampata?

Kun siis tämä päätös oli tehty ja kaikki päälliköt sen hyväksyneet, ryhdyttiin heti sitä toimeenpanemaan. Koko espanjalaisen armeijan täytyi tarttua aseisiin ja järjestyä linnan pihalle, ollakseen valmiina niin pian kuin tarvis vaatisi. Muutamia pienempiä osastoja määrättiin liikkumaan niillä kaduilla, jotka veivät Montezuman asunnolle; oli luultavaa että se ei herättäisi mitään huomiota, koska jo oli totuttu näkemään espanjalaisten soturien joka aika päivästä käyvän aseellisinä. Kun nyt joutui tunti, jona Kortez'in oli tapana käydä keisarin luona, lähti hän tämän palatsiin, muka-

naan viisi upseeria ja kolmekymmentä valittua, urhoolista sotamiestä. Tämäkään ei herättänyt mitään epäluuloa, koska myöskin oli totuttu siihen, että kenraalia hänen sotamiehensä seurasivat.

Kortetz otettiin vastaan, kuten ainakin, suurella kunnioituksella ja vietiin heti upseeriensa ja tulkkiensa kera Montezuman huoneeseen. Palvelijat poistuivat ja tuo uskalias yritys alkoi. Näennäisesti hyvin loukattuna rupesi Kortez valittamaan Kvalpopakan uskotonta käytöstä, koska hän keskellä rauhaa ja siis vastoin kaikkea kansainvälistä oikeutta oli hyökännyt Espanjalaisten ja heidän liittolaistensa kimppuun, paljaasta verenhimosta teurastanut yhden vangin ja sitten kuljettanut sen päätä voitonmerkkinä ympäri koko maan. Kortez lisäsi, että huhu osotti itse Montezumaa tämän kauhean vääryyden alkuunpanijaksi, ja sanoi senvuoksi olevansa pakotettu vaatimaan hyvitystä siitä loukkauksesta, jonka Espanjan hallitsija tämän tapauksen kautta oli kärsinyt.

Montezuma säikähti tästä puhuttelusta niin että kalpeni, mutta vakuutti kumminkin pyhästi, ettei hänellä ollut vähintäkään osaa tässä ikävässä tapauksessa. Todistaakseen viattomuutensa lisäsi hän heti käskevänsä tuoda Kvalpopakan ja muut syylliset vangittuina Meksikoon.

Kortez tästä heittäytyi ystävällisemmän näköiseksi ja vakuutti itse puolestansa jo kyllä tyytyvänsä tähän selitykseen, mutta sanoi enempi tarvittavan hänen suuresti kiukustuneitten sotamiestensä rauhoittamiseksi. Heitä ei saatu uskomaan, että tuollainen verityö olisi voinut tapahtua keisarin siitä tietämättä ja siihen edeltäpäin suostumatta, jollei tämä itse päättäisi julki-
sesti osottaa luottamustansa ja ystävyyttänsä heitä

kohtaan. Se todistus, jota he vaativat, oli että keisari suvaitsisi viettää muutamia päiviä heidän asunnossansa, jossa häntä kyllä kohdeltaisiin kaikella sillä kunnioituksella, minkä hänen korkea arvonsa vaati.

Kuullessaan tämän kummallisen pyynnön suuttui Montezuma silmittömästi; hän ei kyennyt puhumaan ja seiso i kuin kuvapatsas, sillä välin kuin Kortez yhäti koki selittää, ettei tämä sotamiesten pyyntö millään tavoin ollut söpimaton, koskapa heidän asuntonsa juuri oli yksi Montezuman palatseista, jossa hänen ennenkin silloin tällöin oli ollut tapana oleskella. Vihdoin malttoi keisari mielensä sen verran että sai sanoissa julkilausutuksi suuttumuksensa. „Meksikon valtakunnan hallitsijan“, lausui hän hyvin arvokkaasti, „ei ole tapa vapaaehtoisesti astua vankeuteen; ja jos hän itse puolestaan voisikin niin alentua, että siihen suostuisi, niin eivät kuitenkaan alamaiset koskaan sallisi hänen joutua niin häpeällisen kohtelun alaiseksi.“

Kortez, joka ei mielellään tahtonut käyttää väkivaltaa, puhui milloin ystävyydellä, milloin uhaten, saadaksensa Montezumaa suostumaan hänen vaatimuksiinsa; mutta turhaan! Vihdoinkin, kun väittely jo oli kestänyt lähes kolme tuntia, huusi Velasquez de Leon, muuan nuori, kiivasluontoinen espanjalainen upseeri, joka jo aikoja sitten oli kadottanut kärsivällisyytensä: „Mitäs näistä pitkistä puheista! Viedään väkisin, tai surmataan!“ Montezuma, joka huomasi puhujan kiivauden, tahtoi tietää, mitä hän oli sanonut, ja Marina tulkitsi sen hänelle, selittäen pelkäävänsä mitä pahinta, jollei Espanjalaisten vaatimukseen heti suostuttu. Tämä tykkänään masensi miesraukan rohkeuden; hän huomasi olevansa näiden mahtavain ihmisten vallassa, eikä rohjennut enää vastustaa. Hän siis taipui kohtaloonsa, nousi

äkkiä istuimeltansa ja sanoi Kortez'ille luottavansa hänen vakuutukseensa ja tahtovansa seurata häntä.

Heti kutsuttiin hänen käskystänsä kokoon valtakunnan etevimmät virkamiehet, joille hän itse ilmoitti, että hän tärkeistä syistä näki hyväksi viettää jonkun aikaa vieraittensa luona. Hovimiehet tosin kummeksuivat näin odottamatonta ja arveluttavaa päätöstä, mutta eivät kumminkaan rohjenneet tehdä pienintäkään vastaväitettä kuultuansa itsevaltiaan hallitsijansa päätöksen. Tuotiin siis keisarillinen kantotuoli, ja onneton hallitsija vietiin pois. Kantajat tosin olivat hänen omia alamaisiansa, mutta itse asiassa oli Montezuma nyt vanki, jota espanjalaiset vartijasotamiehet nyt saattoivat.

Tuskin oli huhu siitä, että hänet oli viety pois, levinnyt kaupungissa, kun jo kadut olivat mustana ihmisistä, joiden kasvoissa ja liikkeissä kuvastui kauhu ja hämmästys. Muutamat huusivat, toiset itkivät, toiset taas heittäytyivät maahan, kuten olisi sanomattoman raskas surun taakka heidät masentanut. Montezuma koetti kuitenkin rauhoittaa heitä; hän oli olevinaan iloisen ja hymyilevän näköinen ja vakuutti että hän ei ollut mikään vanki, vaan vapaasta tahdosta oli päättänyt viettää muutamia päiviä heidän luonansa, huvitellaksensa heidän kanssansa. Tämä vakuutus rauhoitti kansaa jotakuinkin, niin että Espanjalaiset esteettömästi kulkiivat väkijoukon läpi korkean vankinsa kanssa ja onnellisesti saapuivat asuntoonsa.

Täällä valitsi Montezuma itse sen huoneen, jossa hän halusi asua, ja Espanjalaiset palvelivat häntä kenraalien käskystä mitä kohteliaimmin. Kortez salli sekä palvelijain että valtakunnan etevimpäin miesten vapaasti liikkua keisarin luona, noudattaen kumminkin sen veran varovaisuutta, ett'ei laskenut sinne kovin monta

yht'aikaa, sanoen tekosyyksi sen että hän niin tavoin tahtoi ylläpitää järjestystä. Muuten koetti hän kaikella muotoa tehdä vankeuden Montezumalle niin vähän rasittavaksi kuin suinkin. Montezuma olikin näennäisesti varsin alttiisti taipunut kohtaloonsa. Heti palatsiin tultuansa oli hän lähettänyt muutamia virkamiehiänsä kaduille toimittamaan kansaa kotiin menemään ja kuolemanrangaistuksen uhalla pysymään alallansa, vielä kerran vakuuttaen, että hän omasta vapaasta tahdosta oli lähtenyt Espanjalaisten luo vierailemaan. Sitten lähetti hän Korteziin läsnäollessa muutamia henkivartijajoukkonsa päälliköitä Kvalpopakan luo vangitsemaan ja tuomaan Meksikoon sekä hänet että toisetkin syylliset päälliköt hänen sotajoukossaan. Kaiken aikaa oli Montezuma olennossaan iloinen ja tyytyväinen, salataksaan siten edes omilta alamaisiltaan alentumisensa tilaa; ja vanginvartijoidensa Espanjalaisia kohtaan osotti hän ystävyyttä ja auliutta, jonka täytyi vahvistaa jokaista siinä uskossa, että hänen mieltänsä ei millään tavoin oltu pahotettu.

Sillä välin saapui Kvalpopaka, hänen poikansa ja viisi alapäällikköä, kaikki kahleissa. Montezuma, joka yhä vielä väitti ett'ei hänellä ollut mitään osaa siinä mitä he olivat tehneet, jätti Espanjalaisten toimeksi heidän rikoksensa tutkimisen sekä sitä vastaavan rangaistuksen määräämisen. Kortezi asetti sitä varten sota-oikeuden, jonka eteen vangit tuotiin; he tunnustivat olevansa syylliset ja tuomittiin — elävältä poltettaviksi! Siihen saakka olivat he, ollen harvinaisen uskolliset onnetonta herraansa kohtaan, jäykästi kieltäneet saaneensa mitään käskyä niin tehdäkseen kuin olivat menetelleet; mutta niin pian kuin tuo kauhea kuolemantuomio oli heille julistettu, kadottivat he lujuu-

tensa ja myönsivät nyt, mitä he sitä ennen olivat kieltäneet. Kortez ei kumminkaan tahtonut sen enempää heitä kuulustella, vaan käski heti viedä heidät telotuspaikalle.

Syystä ihmettelette, lapset, sitä suunnatonta rohkeutta, jolla Kortez keskellä vieraan hallitsijan väkirikasta pääkaupunkia ensinnäkin, anastaa haltuunsa ruhtinaan, jota hänen alammaisensa milt'ei jumaloivat, ja sitten ryhtyy käyttämään tuomio-oikeutta, joka oikeastaan ei ole tuleva kellekään muulle, kuin maan korkeimmalle virastolle. Mutta vielä saatte kummempia-kin kuulla.

Aivan kuin olisi päätetty viimeiseen asti nöyryyttää tuota mahtavaa hallitsijaa ja tehdä pilkkaa hänen vallastaan, antoi Kortez kansan läsnäollessa omavaltaisesti tyhjentää kokonaisen asehuoneen, jossa säilytettiin suunnaton paljous keihäitä, kilpiä ja muita sotatarpeita. Niistä näet aiottiin rakentaa polttorovio miehiä varten, jotka luultavasti eivät itse asiassa olleet mitään rikosta tehneet, vaan olivat ainoastaan panneet toimeen laillisen herransa käskyt. Kun aseet, joita valtakunnan puolustukseksi vuosikymmenien ajat oli kerätty, nyt olivat kasatut läjiin ja lukematon joukko kummastuneita katsojia seiso i ympärillä, tietämättä mitä heidän piti ajatella tästä kaikesta, tuotiin onnettomat uhr it esiin.

Samana hetkenä, jolloin tämä tapahtui, syöksi Kortez, mukanaan muutamia upseereja sekä yksi sotamies, joka kantoi käsirautoja, Montezuman huoneeseen. Hän lähestyi säikähtynyttä ruhtinasta julmistuneen näköisenä ja ärjäsi hänelle: „Tuomitut ovat selittäneet, että sinä itse, Montezuma, olit syynä heidän hyökkäykseensä. Oikeus vaatii että sinunkin pitää siitä kärsiä

rangaistus.“ Tuskin oli hän lausunut nämät sanat, niin käänsi hän selkensä hallitsijalle, jonka kädet sotamies kahlehti rautoihin. — Mitä tästä sanotte, lapset?

Kaikki (kauhistuksissaan). Se oli julmuutta!

Isä. Montezuma raukka oli ihan masentunut. Sanatonna ja melkeinpä taidotonna seisoi hän siinä ja antoi tapahtua, mitä hän kuitenkin ei kyennyt estämään. Viimein puhkesi hän äänekkääseen valitukseen, koska hän pelkäsi että hänetkin muutta mutkitta viettäisiin telotuspaikalle. Mikä teki tämän kauhean kohtauksen kaikkein liikuttavammaksi, oli hänen uskollisten palvelijainsa käytös, jotka suruisina ja äänettöminä lankesivat hänen jalkoihinsa ja kostuttivat niitä kyynelillään. He nostelivat rautoja keventääkseen niiden painoa, ja pistivät pehmeitä vaatekappaleita raudan ja ruumiin väliin, jotta hänen jäsenensä eivät tuntisi kahleiden tuottamaa kipua. Tuo näkö olisi voinut saada kovimmankin sydämen helymään.

Telotus oli pantu toimeen. Kortezi palasi, lähestyi Montezumaa ystävällisen näköisenä ja lausui: „Nyt on oikeus tapahtunut ja sinunkin rikoksesi siis sovitettu;“ ja näin sanoen käski hän, että kahleet otettaisiin pois keisarilta. Silloin vaihtui nöyryytetyn hallitsijan mieli yht'äkkiä syvimmästä surusta rajattomimpaan riemuun. Hän syleili lakkaamatta sortajiaan ja vakuutti olevansa sydämellisesti kiitollinen vapautuksestansa. Tuo onneton! Ilonsa yltäkylläisyydessä näytti hän kokonaan unhottaneen, että juuri sama mies, joka käski ottaa pois hänen kahleensa, itse oli panettanutkin ne.

Hannes. Sitä tässä olen tuumailnut, mikähän syy Kortezi'illa oli, joka sai hänet näin kohtelevaan onnetonta Montezumaa? Ei suinkaan se ollut paljas ylimielisyys.

Isä. Se tuskin on luultavaa. Kenties oli hänen aikomuksensa tällaisella rohkealla ja omavaltaisella menettelyllä lannistaa Montezuman jo itsessäänkin heikko sielu niin että hän tulisi ihan kykenemättömäksi lujan päätöksen tekemiseen.

Tämän aikeensa hän saavuttikin; koko Montezuman toimimiskyky oli kadonnut ja Espanjalaisten turvallisuus ja valta Meksikossa näytti lepäävän vankoilla perusteilla. Tämä ei kuitenkaan näyttänyt olevan kyliksi varovalle Kortez'ille. Hän ajatteli pikemmin jotakin keinoa hankkiakseen itselleen ja sotajoukolleen alati avoimen pääsytien kaupungista, jos Meksikolaiset joskus todellakin hävittäisivät kaupunkiin vievät sillat. Siinä mielessä jutteli hän usein Montezumalle europa-laisten laivojen ihmeellisyydestä, herättääkseen hänessä halun itse nähdä sellaisia merkillisiä laitoksia. Hän saavuttikin tarkoituksensa; Montezuma tuli mahdotto-man uteliaaksi näkemään tällaisia laivaa ja Kortez lupasi hankkia hänelle sen huvin. Keisarin käskystä lähetettiin tarpeellinen määrä kuormankuljettajia Veracruz'ista noutamaan siellä olevat espanjalaisten laivain jäännökset; toisia taas lähetettiin metsiin kaatamaan tarpeellisia puita. Lyhyen ajan kuluessa olivat espanjalaiset salvumiehet rakentaneet kaksi brigantiinia eli pienempää sotalaivaa, joilla vangittu hallitsija suureksi ilokseen aikavälistä sai tehdä huvimatkoja. Kortez sitävastoin näiden avulla hankki itselleen tietoja järven ja ympärillä olevan seudun laadusta, joka tieto sittemmin tuli hänelle erinomaisen hyödylliseksi.

Sitten alkoi tämä uskalias mies ryhtyä yhteen toimeen toisensa perästä Meksikon valtakunnan kukistamiseksi. Hän lähetti muutamia upseereistaan matkustamaan ympäri maata ja ottamaan selkoa eri maakuntain

suuruudesta, väestöstä ja muista oloista. Varsinkin tuli heidän tiedustella paikkoja, missä kultaa ja hopeata oli saatavissa. Hän osasi milloin yhdellä, milloin toisella verukkeella saada Montezuman panemaan pois viisaimmat ja rohkeimmat korkeimmista virkamiehistään ja määräämään heidän sijaansa sellaisia, joiden lyhytnäköisyys ja pelkurius teki heidät Espanjalaisille vaarattomiksi. Vihdoin vaati hän jo monin kerroin loukatulta ja nöyryytetyltä mieheltä, että hänen piti julkisesti tunnustaa Espanjan kuningas ylibherraksensa ja sitoutua alamaisuuden merkiksi maksamaan hänelle vuotuista veroa.

Mitä piti Montezuma raukan tehdä? Hänen vapautensa, jopa elämänsäkin oli Kortez'in kädessä; hän näki siis täytyvänsä taipua kaikkiin, jopa nöyryyttävimpiinkin vaatimuksiin.

Valtakunnan arvokkaimmat miehet kutsuttiin siis kokoon. Montezuma itse muistutti heille tuota tunnettua ennustusta, joka nyt muka oli mennyt täytäntöön, ja selitti sitten tahtovansa tästälähin koko valtakuntansa kanssa asettua riippuvaiseksi Itämaiden suuresta hallitsijasta, jolle korkein valta oli tuleva, kuten heidän yhteinen esi-isänsä oli määrännyt. Näitä sanoja lausueksaan tulivat kyyneleet hänen silmiinsä, joka seikka kylläkin selvästi osotti, kuinka raskas tällainen nöyrtyminen hänelle oli. Kumea mutina nousi läsnä-olevain Meksikolaisten joukossa; kummastus ja suuttumus kuvastui kaikkien kasvoilla ja miehet näyttivät olevan valmiit ase kädessäkin puolustamaan kansan ja sen hallitsijan loukatuita oikeuksia. Kortez kumminkin sai tämän mielialan tukahdutetuksi jo ennenkuin se ehti puhjeta ilmi, vakuuttamalla ettei hänen herransa suinkaan tahtonut ottaa valtakuntaa Montezumalta pois, vaan tyytyi

olemaan hänen suojelusherransa. Tämä vakuutus ja vapaaehtoisesti nöyryvän keisarin esimerkki rauhotti mielet, niin että ne juhlamenot, jotka Espanjalaiset määräsivät vahvistaaksensa tämän alistumisen sitovaisuutta ja tehdäksensä sen yleisesti tunnetuksi, esteetömästi kävivät päinsä. Montezuma antoi taaskin suuren lahjan vahvikkeeksi ja kehotti katsikeja tekemään samoin.

Kolmaskymmenes kertomus.

Isä jatkoi:

Nyt ryhdyttiin koottuja aarteita jakamaan. Kortezen sulatutti kaiken kerätyn kultahiekan ja kultakoristeet, ja niiden paino, kun ne olivat kangiksi valetut, teki 300,000 naulaa. Hopean määrä oli vain 250 naulaa.

Mikko. Tavataanko kultaa sitten Meksikossa runsaammin kuin hopeata?

Isä. Ei meidän aikoinamme; mutta selitänpä sinulle mistä se tulee, että heillä silloin oli enemmän kultaa kuin hopeata. Kultaa näet tavataan paljon useammin kuin hopeata puhtaana, sekottumattomana muilla aineilla. Hopea taas tavallisesti murretaan malmin vuorista ja on sitten tulen kautta puhdistettava siihen liittyneistä vieraista aineista. Tämä taito oli vielä silloin Meksikolaisille aivan tuntematon. Kaikki kulta ja hopea, mikä heillä oli, oli siis luonnostaan puhdasta ja he olivat vain koonneet sen. Mutta myöskin etsiessään sitä jokien hiekassa ja kultarikkaiden vuorien rinteillä eivät he ensinkään olleet tarkkoja, koska tällä metallilla heidän luonansa ei ollut likimainkaan

sitä arvoa kuin Europalaisten keskuudessa. He eivät osanneet käyttää sitä muuhun kuin kaikenlaisiin koristuksiin, eivätkä siis viitsineet kovinkaan paljoa vaijata itseänsä sen etsimisellä. Sepä olikin syy, minkä vuoksi koko se koottu kultamäärä, joka nyt oli jaettava, ei likimainkaan vastannut Espanjalaisten ylen suuria toivomuksia.

Kortez jakoi koko aarteen viiteen osaan. Ensimmäisen määräsi hän Espanjan kuninkaalle; toisen piti hän itse, päällikön osana, kuten yleinen tapa oli; kolmas säilytettiin korvauksena kaikille niille, jotka jollakin tavoin olivat avustaneet yrityksen toimeenpanoa; ja viimeiset kaksi viidettäosaa jaettiin koko sotajoukon kesken. Jokaisen sotamiehen osa tuli siis paljoa pienemmäksi, kuin oli odotettu, ja siitä syntyi yleinen napina. Kortez oli kumminkin suostuvainen miestensä hyväksi uhraamaan osan omasta osuudestaan; tämä aulius tukahdutti tyytymättömyyden.

Onneton Montezuma oli, kuten jo olemme kuulleet, kärsivällisesti taipunut kaikkiin, kovimpiinkin vaatimuksiin sortajainsa puolelta; yhdessä ainoassa kohdassa hän vain oli merkillisen jäykkä ja taipumaton. Se oli hänen ja Meksikon kansan uskonto, josta häntä ei uhkauksilla eikä lupauksilla saatu luopumaan. Turhaan oli Kortez useita kertoja pannut liikkeelle koko kaunopuheliasuutensa saadakseen keisarin käsittämään epäjumalanpalveluksensa koko typeryyden ja inhottavuuden ja juurruttaakseen häneen kristillisiä oppeja. Montezuma pysyi taipumattomana ja keskustelu loppui aina pyyntöön, että Kortez heittäisi sikseen kaikki puheet siitä asiasta, koska niistä ei kumminkaan mitään lähtisi. Kortez viimein niin suuttui, että päätti muitta mutkitta miekalla käydä Meksikolaisten jumalanpalveluksen

kimppuun. Sitä varten vei hän sotajoukkonsa suureen temppeeliin, aikeissa hävittää epäjumalain kuvat ja kaikki mitä niiden palvelukseen kuului. Suureksi ihmeekseen tapasi hän kumminkin koko lukuisan papiston siellä aseissa valmiina vuodattamaan viimeisen veripisarankin jumalainsa puolustukseksi. Vielä näki hän myös suuren joukon muita Meksikolaisia sinne rientävän heidän avuksensa, ja hän huomasi siis että hän innossaan tällä kertaa oli mennyt liian pitkälle. Hän sentähden tyytyi siihen että pystytti muutaman epäjumalankuvan sijaan, joka jo oli kukistettu komerostaan, neitsyt Maarian kuvapatsaan ja heitti kääntämis-yrityksensä toistaiseksi.

Tämä teko yht'äkkiä avasi Meksikolaisten silmät. Nyt he huomasivat, mitä heidän oli odottaminen näiden ennen niin kunnioitettujen muukalaisten ylimielisyydeltä, ja he alkoivat miettiä keinoja raivatakseen heitä tieltä pois. Papit ja kansan päämiehet, jotka nyt useammin kuin ennen kävivät vangitun keisarin kanssa keskustelemassa, vaativat kostoa jumalain loukkaajille, ja onnettoman Montezuman asema tuli siten vielä vaikeammaksi ja varallisemmaksi. Kummalle puolelle piti hänen asettua? Alammaistensako? Silloin oli hän vaarassa saada surmansa sortajiltaan, joiden käsissä hän nyt oli. No, sortajainsako puolelle sitten? Silloin taas oli pelättävä, että koko valtakunta luopuisi hänestä, ja minkä verran hän voi luottaa n. s. ystäviensä apuun, sen hän kyllä jo oli kokenut. Kauan horjui hänen epävakainen sielunsa sinne tänne, kuten ruoko, joka tuulessa häälyy. Vihdoin rohkaisi hän kuitenkin mielensä ja päätti seurata keskitietä, joka hänen mielestensä näytti turvallisimmalta.

Sentähden kutsutti hän Kortez'in luoksensa. Tämä, joka vankinsa salaisten keskustelujen johdosta pappien

ja kansan päämiehien kanssa jo oli alkanut tulla vähin epäileväksi, otti varovaisuuden vuoksi kaksitoista paraita miehiään seuralaisikseen. Hänen epäluulonsa vielä kasvoi, kun hän astui sisään Montezuman huoneeseen ja hänen kasvoissaan näki ankaran juonteen, jota hän ei koskaan ennen ollut niissä huomannut. Mutta vielä enemmän hän kummastui, kun Montezuma tarttui hänen käteensä, vei hänet syrjään ja sanoi hänelle käskävällä, melkein uhkaavalla äänenpainolla: „Koska nyt olet suorittanut tehtävän, jonka herrasi sinulle on uskonut, niin toivon että nyt myöskin alat jouduttaa paluumatkaasi.“

Tämä odottamaton puhuttelu, mutta vielä enemmän keisarin ankara katsanto ja päättävä ääni sai kenraalin kääntymään yhteen seuralaisistaan, jonka hän salaisesti käski heti toimittamaan koko espanjalaisen sotajoukon aseisiin. Sitten kokosi hän kaiken jänte-vyytensä, kääntyi hyvin välinpitämättömän näköisenä keisariin ja vastasi, että sitähan hän juuri oli hartaimmin toivonutkin. Mutta koska, kuten tunnettu oli, kaikki hänen laivansa olivat hävitetyt, niin piti hänen ensin rakennuttaa toisia, ja hän pyysi nyt sitä varten tarpeellista apua.

Montezuma ei voinut salata rajatonta iloansa tämän odottamattoman vastauksen johdosta. Hän syleili kenraalia, oikein tuhlaamalla tuhlassi kaikenlaisia ystävyyden osotteita ja vakuutti, että tämä selitys riitti tyydyttämään niinhyvin jumalia kuin Meksikon kansaa, jotka molemmat yhtä kiihkeästi vaativat heidän poistumistansa. Näistä sanoista sai Korteze pelottavan varman käsityksen Meksikon papiston ja kansan todellisesta mielialasta, ja hän arveli täytyvänsä vielä edelleenkin teeskennellä suoriutuakseen uhkaavasta vaarasta ja saavuttaakseen tarkotusperäänsä. Sitä varten

julkaisi hän käskyn uusien laivojen rakennuttamisesta, mutta käski samalla aikaa salaisesti rakentajain vitkastelemaan työtä niin paljon kuin mahdollista, jotta aikaa voitettaisiin. Kortezen näet toivoi, että se apulähetys, jota hän odotti Espanjasta, mahdollisesti saapui sill'aikaa.

Mutta aivan kuin olisi taivas tahtonut rangaista tällaista epärehellisyyttä, sattui pian sen jälkeen tapaus, joka yht'äkkiä pani Kortezen mitä arveluttavimpaan asemaan. Montezuma kutsutti taas hänet luoksensa ja näytti hänelle Meksikolaisten tapaan valkealle karttunnille maalatun taulun, joka kuvasi kahdeksaatoista europalaista laivaa. Tämä taulu oli juuri pikajuoksijain kautta saapunut keisarin luo. Samalla oli tullut tieto että siinä kuvatut laivat äskettäin olivat laskeneet ankuriin Meksikon valtakunnan rannikoilla.

Kortez ihastui suuresti tästä sanomasta, koska hän luuli niiden tuovan mukanaan toivotun apulähetyksen sekä kuninkaallisen vahvistuksen vasta keksityiden maiden käskynhaltijan virkaan. Voi siis arvata kuinka hän hämmästyi saadessaan muutamia päiviä myöhemmin Veracruz'in maaherralta, Sandoval'ilta, sen peräti masentavan sanoman, että äsken saapunut laivasto oli Velasquezin lähettämä ja että sen tarkoitus oli ottaa vangiksi Kortez ja hänen miehensä viedäkseen heidät Kubaan, jossa he tulisivat syytettäviksi maanpetoksesta. Mutta kuinka oli Velasquez saanut tietää heidän olinpaikkansa?

Kuten tiedämme, oli Kortez lähettänyt yhden laivoistaan Espanjaan kuljettamaan sinne näytteitä Meksikon valtakunnan kallisarvoisista tuotteista ja samalla Kortez'ille hankkimaan vahvistusta maaherran virkaan näissä maissa. Montejo ja Portocarrero, tämän

laivan päälliköt, saivat käskyn mitä huolellisimmin tällä matkallaan karttaa Kuban saarta. Heidän piti kulkea niin kaukana kuin mahdollista pohjoispuolitse sitä ja purjehtia Floridan niemimaan ympäri Bahama-salmesta; sillä nimellä näet mainitaan salmea Floridan ja Bahama-saarien välillä. Montejo, jolla oli maatila Kuban saarella, oli kuitenkin niin unhottanut velvollisuutensa, että hän rikkoi kenraalin käskyn, koska hänen mielensä teki ennen Espanjaan lähtönsä käydä katsomassa maatiluksiansa Kubassa; mutta tuskin oli hän ehtinyt näyttäytyä saaren rannikolla, kun jo Velasquez sai siitä tiedon. Maaherra, jota Kortez'in lähdöstä saakka ehtimiseen oli vaivannut viha, katumus ja kademielisyys, laittoi heti kaksi hyvin miehitettyä laivaa ottamaan kiinni Kortez'in lähettämää laivaa ja siinä olevia henkilöitä. Onneksi saivat nämät ajoissa vihiä asiasta ja onnistuivat pääsemään pakoon, jonka jälkeen he esteettömästi jatkoivat matkaansa Espanjaan.

Silloin leimahti Velasquez'in viha ilmi liekkiin. Hän päätti varustaa vahvan laivaston hakemaan Korteziä ja rankaisemaan häntä. Näissä varustuspuuhissa vielä ollessaan sai hän tiedon Espanjasta, että hänen käsistään päässyt laiva onnellisesti oli sinne saapunut, ja samalla sai hän myöskin tarkempia tietoja Korteziin olinpaikasta ja siitä menestyksestä, joka häntä oli seurannut.

Varustuspuuhia jatkettiin silloin kahta suuremmalla innolla. Laivastoon kerättiin 18 alusta, joissa oli 800 jalkamiestä, 80 ratsumiestä ja 12 kanuunaa; se oli todellakin oloihin nähden varsin pelottava sotavoima, melkein kahta vertaa mieslukuisampi kuin Korteziin. Päälliköksi pantiin Narvaez, eräs urhea, mutta myöskin pikaluontoinen ja pitkävihainen mies; hänelle annettiin myöskin

alamaaherran arvo Kortez'in löytämissä maissa. Tämä Narvaez se nyt oli, jonka odottamattomasta tulosta Kortez'ille tuotiin tieto.

Ajatelkaapas nyt, kuinka vaikeassa, päivä päivältä yhä vaarallisemmassa asemassa Kortez nyt oli. Rohkeaisiko hän marssia europalaista sotajoukkoa vastaan, joka oli kahta vertaa väkevämpi kuin hänen omansa? Ja jos rohkeaisikin, entäs Meksiko sitten ja kaikki ne edut, jotka hän monien vaivojen ja vaarojen kautta siellä vähitellen oli saavuttanut — miten niiden kävisi? Kuinka voi hän toivoa voittavansa vihollisen, joka oli täydellisesti hänen vertaisensa urhoudessa, sotataidossa ja aseissa, ja samalla niin paljon voimakkaampi miesluvussa, eikä vielä ollut taisteluissakaan heikontunut? Pitikö jäädä Meksikoon tuota vihollista odottamaan? Mutta silloinhan oli tarjona vaara joutua kahden yhtä väkevän vihollisen väliin, koska oli melkein varma että Meksikolaisetkin tarttuisivat aseisin huomattessaan hänen pulassa olevan. Entä jos hyvällä antautuisi miehen tuomittavaksi, joka janoi hänen vertansa? Silloinhan taas oli perikato ihan varma. Mitä hänen sitten piti tehdä?

Tämän epätietoisuuden kestäessä sai hän kerta toisensa perästä uusia tietoja, yksi toistaan huolestuttavampia. Hän kuuli muutamien sotilaittensa karanneen Narvaez'in puolelle ja ilmoittaneen tälle kaikki, mikä saattoi olla hyödyksi tietää. Hän kuuli, että Narvaez kaikkialla oli kuulututtanut: „Kortez ja hänen puolalaisensa ovat pettureita, jotka hallitsijansa tietämättä ja vastoin hänen tahtoansa olivat ryhtyneet kukistamaan ja sortamaan Meksikolaisia. Minä ja mieheni sitävastoin olemme saapuneet ehkäisemään tämän karanneen hylkiöjoukon hävytöntä menettelyä ja viemään

heitä kahleisiin kytkettyinä kärsimään hyvin ansaittua rangaistusta.“ Narvaez kehotti myöskin loukattua kansaa yhtymään hänen kanssaan tämän tuomion toimeenpanemista varten.

Voipi ajatella kuinka suloiselta tämä sanoma kuului vangitun Montezuman ja hänen ennestäänkin suuttuneiden alammaistensa korvissa. Heidän ilonsa siitä sekä halunsa auttaa Narvaez'ia oli ilmeinen. Yksi ainoa seikka vain vielä pani heidät arvelemaan ja esti heidän halunsa vapautua vihattujen muukalaisten ikeestä puhkeamasta ilmi vihollisuuksiin. Se oli Kortez'in käytös. Tämä mies saattoi näet niin suuresti hillitä itseänsä, ettei hänessä voinut huomata vähintäkään levottomuuden tai epäröimisen merkkiä, vaikka tietystikin hänen arveluttava asemansa pani hänet koviinkin huoliin. Iloisen ja tyyneen näköisenä teki hän vain tyhjäksi Narvaez'in levittämät huhut ja vakuutti, että saapuneet Europalaiset olivat hyviä ystäviä ja että piankin saataisiin nähdä hänen ja koko sotajoukon äsken tulleiden muukalaisten kanssa yhdessä lähtevän pois.

Ulkonaisessa käytöksessään hän tosin näyttäytyi tyyneeltä ja huolettomalta, mutta itse asiassa hän oli kaikkea muuta kuin rauhallinen. Hän punnitsi kuitenkin, käyttämällä koko viisauttansa, kaikkia mahdollisia menettelytapoja, ja tarkoin mietittyänsä tuli hän päätökseen, johon myös hänen urhoutensakin oli häntä kehottanut. Hän päätti näet ensinnä koettaa, voitaisiinko Narvaez'ia saada hyvällä sopimaan; jollei, niin oli Kortez päättänyt antaa aseiden ratkaista.

Sovintopuuhat raukesivat turhiin. Kiivas Narvaez ei tahtonut kuulla puhuttavan sovinnosta, koska hänestä näytti helpolta kukistaa Kortez ja hänen pieni joukkonsa asevoimalla. Kortez'illa ei siis ollut jällellä muuta

neuvoa kuin puolustautua niin hyvin kuin voi, ja siihen alkoi hän sitten heti valmistautua. Hän nimitti Alvaradon, erään urhean upseerin, josta Meksikolaiset paljon pitivät, käskynhaltijaksi pääkaupunkiin ja niiden 150 miehen päälliköksi, jotka hän oli päättänyt sinne jättää. Näiden jäävien mieleen terotti hän erityisellä painolla, että heidän tuli hänen poissa ollessaan käyttäytyä rauhallisesti ja hiljaisesti sekä kaikella kunnioituksella kohdella Montezumaa, joka omasta ehdosta oli luvannut pysyä Espanjalaisten huostassa siksi kunnes Kortez palaisi takaisin.

Ja tähän jätämme nyt Kortez'in. Huolestuneina täytyy meidän tosiaankin olla hänen tulevasta kohtalostaan. Huomenna seuraamme häntä hänen rohkealla ja vaarallisella retkellensä pelottavaa vihollista vastaan.

Yhdesneljättä kertomus.

Isä. No, lapset! Nyt saamme nähdä Kortez'in lähtevän retkelle, joka kenties on hänen elämänsä viimeinen.

Lotta. Kortez raukka!

Isä. Narvaez oli saapunut aina Sempoallaan asti; Sandoval oli uskonut uuden Veracruz kaupungin Indiaaniliittolaisten suojeltavaksi ja koki itse harvalukuisten miestensä kanssa yhdistyä Kortez'in sotajoukkoon, joka pikamarsseissa riensi häntä vastaan. He tapasivat toisensa seudussa, joka oli noin kahdeksan penikulman päässä Sempoallasta, mutta koko yhdistynyt sotavoima ei sittenkään ollut suurempi kuin 250

miestä. Ja kumminkin pysyi Kortezen päätöksessään antaa aseiden ratkaista.

Voidakseen rauhottaa tuntoansa sillä tiedolla, että hän oli viaton siihen vereen, joka nyt vuodatettaisiin, lähetti hän vielä kaksi kertaa rauhanhierojia Narvaez'in luo, mutta molemmilla kerroilla lähetti tämä ne ylpeästi ja halveksivasti takaisin. Hän sai kuulla että Narvaez vielä oli luvannut palkinnonkin hänen surmaajallensa, siten kiihottaakseen hänen omia miehiänsäkin salamurhaajiksi. Kortezen oli kuitenkin niin varma miestensä rakkaudesta ja uskollisuudesta, ettei hän ensinkään säikähtänyt tästä häpeällisestä yrityksestä.

Vakavasti ja varmasti eteni hänen sotajoukkonsa Sempoallaa vastaan siksi kunnes hän oli vain yhden penikulman päässä tästä kaupungista. Narvaez, joka oikein loukkaantui ja suuttui näin suuresta uskaliaisuudesta, päätti heti kostaa ryhtymällä taisteluun ja lähti sentähden liikkeelle vankan sotavoimansa kanssa. Mutta samana päivänä sattui kova rankkasade, ja Kortezen oli niin hyvin valinnut asemansa tulvilleen paisuneen puron toiselle puolen, että Narvaez näki mahdottomaksi käydä hänen kimppuunsa. Ja kun hänen miehensä, tottumattomat kun olivat sodan vaivoihin ja sitäpaitsi mieluummin olisivat olleet Kortezen palveluksessa, ääneen nurisivat, näki hän täytyvänsä iltapuoleen vetäytyä takaisin Sempoallaan.

Silloin Kortezen tapansa mukaan teki pikaisen, mutta yhtäkaikki tarkoin mietityn päätöksen: jo samana yönä oli sota ratkaistava, päättyi se sitten kummalle hyvänsä onnettomasti. Hän päätti näet äkkiarvaamatta hyökätä vihollisen kimppuun sateisen yön pimeydessä, koska hän tiesi Narvaez'in huolettomaksi ja ylimieliseksi ja hänen sotilaansa kokemattomiksi ja

sentähden arveli heidän äskeisestä hyökkäyksestä uupuneen sekä varmuudella päätteli että viholliset juuri tänä yönä kaikkein vähimmin olisivat varuillaan. Hän sentähden kutsui kokoon pienen sotajoukkonsa, ilmaisi sille aikeensa ja huomasi suureksi iloksensa, ettei hänen tarvinnut käyttää puhelahjaansa saadaksensa heitä suostumaan tähän uhkayritykseen, koska he joka mies sanoivat olevansa valmiit siihen. Sotajoukko jaettiin sitten kolmeen parveen; yhden sai johdettavakseen Sandoval, toisen Olid, ja kolmannen etupäähän asettui Kortez itse.

Oli yö, päälle päätteeksi pimeimpiä ja kamalimpia mitä ajatella voi. Paisunut puro kohisi väkevänä virtana, eikä muuta keinoa yli pääsemiseen ollut kuin lähteä kahlaamaan, ja siinä taas ei suinkaan ollut vaara kaukana. Mutta mitä Kortez'in miehet niin vähästä olisivat säikähtäneet! Pällikkö itse kävi ensiksi veteen ja miehet seurasivat reippaasti johtajansa esimerkkiä. Vesi nousi heitä kaulaan asti; kumminkin saapuivat he onnellisesti toiselle rannalle.

Siellä he läpimärkinä asettuivat taistelujärjestykseen ja täydellisen hiljaisuuden vallitessa alottivat hyökkäyksen, jokainen varustettuna miekalla, tikarilla ja pitkällä intiaanikeihäällä. Tämä viimeainittu ase oli, kuten viisas päällikkö oli neuvonut, käytettävä vihollista ratsuväkeä vastaan, johon tarkotukseen se oli huomattu hyvin soveliaaksi.

Kortez oli arvannut aivan oikein. Narvaez oli ollut niin huolimaton, ettei ollut asettanut useampia kuin kaksi miestä vahtiin. Toinen näistä saatiin vangiksi; mutta toisen onnistui paeta kaupunkiin, jossa hän ilmoitti päällikölle että vihollinen oli ihan kintereillä. Mutta — kukapa sitä olisi uskonut — Narvaez'in tyhmänrohkea itseluottamus meni niin pitkälle

että hän arveli vahtimiehen sanomaa pelon tuottamaksi mielikuvitukseksi. Hänestä oli kerrassaan naurettavaa luulla, että Kortez ja kourallinen miehiä, jotka hänellä oli johdossaan, tosiaankin uskaltaisivat lähteä hyökkäämään häntä vastaan.

Äkkiä kajahti kamala sotahuuto. Kortez ja hänen miehensä kävivät päälle kuin myrskypilvi ja täyttivät koko kaupungin pelolla ja kauhistuksella. Liian myöhään huomasi nyt Narvaez surkeasti pettyneensä ja riensi kiireimmän kautta pukeutumaan sota-asuun. Hän oli joukkoinensa asettunut suureen temppeliin ja sen ympärille; tätä vastaan ryntäsi nyt vihollinen niin tuimasti ja vimmatusti, ettei ehditty ampua kuin yksi ainoa kanuunan laukaus. Sandoval, joka johti etujoukkoa, anasti sen jälkeen vastustamattomalla voimalla vihollisten järeät kanuunat ja ahdisti heidät epäjärjestyksessä ylös temppelein rappusia. Täällä alkoi ankara taistelu. Narvaez, joka oli ylhäällä temppeleissä, kehotti esimerkillänsäkin sotamiehiä urhoollisuuteen, mutta Sandoval yhä vain työnsi heitä takaisin sisäänpäin. Olid auttoi häntä ja Kortez itse, joka tässä silmänräpäyksessä unhotti, että hän oli päällikkö, riensi rohkeasti eteenpäin ensimmäisten joukossa ja kiihotti miehiänsä yhä suurempaan urhoollisuuteen.

Äkkiä pisti muutaman Kortez'in soturin päähän heittää valkeata temppelein katolle, joka oli kaisloista tehty. Se syttyi paikalla tuleen ja Narvaez näki olevansa pakotettu hyökkäämään ulos, jollei tahtonut miehineen tulla elävältä poltetuksi. Hän taisteli siis omiensa etupäässä raivatakseen itselleen tien läpi, kun hän äkkiä sai toiseen silmäänsä niin tuiman keihääniskun, että tainnoksissa kaatui maahan. Sandoval syöksyi hänen kimppuunsa, hän raastettiin alas temppelein-

portaita, lyötiin kahleisiin ja vietiin turvalliseen paikkaan varaväen huostaan. Voittajat silloin kajahuttivat kaikuvan riemuhuudon, ja vangiksi joutuneen päällikön miehet valtasi sellainen hämmästy, että heidän vastustuksensa tuli yhä heikommaksi ja heidän täydellinen tappionsa yhä varmemmaksi. Kortez käski suunnata kanuunain suut temppeleitä kohti ja huusi kuolemalla rankaisevansa kaikkia, jotka vielä jatkaisivat vastarinnan tekoa, mutta että ne, jotka hyvällä antautuisivat, pääsisivät rangaistuksetta.

Tämä sekä muuan erityinen seikka, josta Kortez'ille oli erinomainen hyöty, saivat koko tuon kolme kertaa suuremman vihollisjoukon hyvällä antautumaan voittajalle.

Niilo. Mikä seikka se oli?

Isä. Narvaez'in sotajoukot näkivät yön pimeydessä lukemattoman joukon pieniä valkeita palavan. Näitä valkeita luulivat he palaviksi sytyttimiksi, jollaisten avulla silloin pyssyt laukaistiin. He sentähden luulivat että Kortez'illa oli suuri joukko muskettisotureita apunaan.

Mikko. Mitä valkeita ne olivat?

Isä. Oletko koskaan nähnyt kiiltomatoja?

Mikko. Kyllä.

Isä. Sellaisia ne juuri olivat. Amerikan kiiltomadot ovat paljon suurempia kuin meidän maassamme tavattavat; niitä saattoi siis varsin helposti luulla palaviksi sytyttimiksi.

Kortez kohteli vankeja mitä ystävällisimmin. Hän antoi heille lahjojakin ja jätti ihan heidän vapaaseen valintaansa tahtoisivatko he tästälähin ruveta hänen palvelukseensa vaiko palata Kubaan. Tämän hyvyyden ja viisaasti käytetyn anteliaisuuden liikuttamina valitsivat melkein kaikki edellisen, ja niinpä näki Kortez

ei ainoastaan onnellisesti pelastuneensa häntä uhanneesta hirveästä vaarasta, vaan vieläpä pienen joukkonsa kasvaneeksi melkein kahdeksalla sadalla vereksellä ja hyviu harjaantuneella soturilla. Nyt näytti hänen valtansa uudessa maailmassa kohonneen korkeimmilleen.

Niin pian kuin haavoitettu Narvaez oli toipunut, oli hän melkein menehtyä häpeästä ja suuttumuksesta, nähdessään olevansa vihollisen vallassa, jota hän niin perin pohjin oli halveksinut. Kortez halusi nähdä häntä kuitenkin ilmaisematta itseänsä, jotta ei luultaisi että hän tahtoi tehdä pilkkaa vihollisensa onnettomuudesta. Mutta niin pian kuin hän astui huoneeseen, ilmaisivat läsnäolevain sotamiesten kunnianosotukset kuka hän oli, jolloin ylpeä Narvaez kääntyi häneen sanoen: „Kenraali, te voitte ylpeillä harvinaisesta onnesta, joka on minun tehnyt vangiksenne.“ Tämä ylpeys näytti vaativan nöyryytystä. Kortez vastasi hänelle sentähden: „Ystäväni, kaikki mitä Jumala tekee, on hyvin tehty; kumminkin vakuutan teille että nyt saavuttamani voiton luen pienimpäin urotöitteni joukkoon.“ Sitten sidotti hän huolellisesti hänen haavansa ja käski viedä hänet Veracruz'iin, siellä säilytettäväksi.

Tuskin oli Kortez muutamia tunteja saanut nauttia niin nopean ja mainehikkaan voiton ilosta, kun jo häntä odottivat uudet vaarat, jotka kuin kaukaiset ukkospilvet olivat kerääntyneet häntä vastaan. Meksikosta tuotiin se ikävä sanoma, että tämän kaupungin asukkaat olivat täydessä kapinassa sinnejääneitä Espanjalaisia vastaan ja että Alvaradon kävi vaikeaksi puolustautua linnassaan. Montezuma itse oli lähettänyt mukaan yhden hovimiehistänsä kehottamaan Kortez'ia palaamaan niin pian kuin mahdollista tukahduttaakseen kapinaa.

Mikä se oikeastaan oli syynä näin äkillisiin vihollisuuksiin, en voi tarkoin sanoa, koska historioitsijain kertomukset tässä kohden ovat kovin horjuvat ja ristiriitaiset. Todennäköisin lienee kumminkin niiden mielihäpe, jotka arvelevat että syy oli Meksikoon jääneiden Espanjalaisten ylimielisessä ja väkivaltaisessa käytöksessä.

Olkoon tämän asian laita kuinka hyvänsä; vaara vain oli suuri ja Korteziilla ei ollut aikaa hukata silmänräpäystääkään, jos mieli ajoissa ehtiä hätääntyneiden maanmiestensä avuksi. Hänellä oli todellakin syytä kiittää onneansa, että oli voittanut Narvaez'in ennenkuin tämä ikävä tapaus vaati hänen takaisintuloansa Meksikoon. Miehitettyänsä siis paremmaksi varmuudeksi laivat omalla väellä lähti hän joukkonsa etupäässä, joka nyt todellakin oli pelottavan suuri, Tlaskalan kautta marssimaan pääkaupunkia vastaan. Uskolliiset Tlaskalalaiset tarjosivat hänelle koko sotavoimaansa avuksi, mutta hän tyytyi vain kahteen tuhanteen mieheen ja lausui kiitollisuutensa heidän jatkuvasta uskollisuudestaan. Hänellä olikin sitä enemmän syytä pitää arvossa näiden liittolaistensa uskollisuutta, kun muuten kaikissa seuduin, joiden läpi kuljettiin, mieliala oli huomattavasti muuttunut. Kaikkialla vallitsi kylmäkiskoisuus ja epäileväisyys, eikä missään enää huomattu entistä auliutta ruokavarojen hankinnassa. Hän huomasi siitä, ett'eivät Meksikon asukkaat olleet ainoat tyytymättömät, vaan että kapinan henki ja viha Espanjalaisia vastaan oli levinnyt koko kansaan.

Sitä varovaisempana jatkoi hän retkeänsä Meksikoon päin. Hänen onnensa ja Meksikolaisten tyhmyys kumminkin tekivät tällaisen varovaisuuden liianaiseksi. Sillä vaikka heidän olisi ollut helppo kat-

kaista kaupungissa olevien ja Kortez'in johtamain Espanjalaisten välinen yhteys, hävittämällä sillat, niin olivat kaupunkilaiset kumminkin olleet siihen joko liian pelkurit tai liian typerät. Kortez tapasi siis nämät sillat semmoisina kuin ne hänen lähtiessäänkin olivat; ei edes yhtä ainoata vahtimestä ollut niille asetettu. Ei mikään estänyt häntä joukkoineen sisään marssimasta.

Kuinka erilainen oli kuitenkin hänen tulonsa nyt sen suhteen, miten hän ensi kerralla oli otettu vastaan! Nyt ei ollut ketään lausumassa häntä tervetulleeksi, ei ihmettelevää ja riemuitsevää väkijoukkoa kuten silloin. Kadut olivat autiot ja tyhjä. Ei edes Alvaradon miehistä yksikään näyttäytynyt ennenkuin vihdoon saavuttiin siihen osaan kaupunkia, jossa Espanjalaiset majailivat. Mutta silloin ei ollutkaan määrää tervehdysriemulla. Alvarado ja hänen miehensä olivat ihastuksissaan nähdessään niin äkkiarvaamatta pelastuneensa vaarallisesta asemastaan; Kortez taas ja hänen seuralaisensa olivat melkein hulluja sekä voiton että jälleen näkemisen ilosta, ja itse Montezumakin, joka lupauksensa mukaan oli jäänyt Espanjalaisten luokse, näytti vilpittömästi ottavan osaa sortajainsa riemastukseen.

Kortez sai nyt kuulla kaikki mitä hänen poissa ollessaan oli tapahtunut. Ärtyneinä jällelle jääneiden Espanjalaisten jossakin tilassa osottamasta varomattomasta eli ylimielisestä käytöksestä olivat Meksikolaiset viimein tarttuneet aseisiin. Ei heidän omansa eikä heidän vangitun hallitsijansakaan vaara voinut pidättää heitä kerta toisensa perästä hyökkäämästä Espanjalaisten linnoituksen kimppuun, jossa Alvarado harvalukuisine miehineen hädin tuskin jaksoi pitää puoliansa heitä vastaan. Meksikolaiset olivat polttaneet nuo kaksi pientä sotalaivaa, tappaneet neljä Espanjalaista

ja haavoittaneet useita. Kaikki muutkin olivat odottaneet välttämätöntä perikatoansa, jota ei olisikaan voinut torjua mikään muu kuin heidän voittorikkaan sotapäällikkönsä takaisintulo.

Niin suurella sotajoukolla, kuin se mikä hänellä nyt oli, ja sen kunnioituksen avulla, jota hän itse Meksikolaisten keskuudessa nautti, olisi hänen epäilemättä ollut helppo rauhoittaa kuohuksiin käyneet mielet ja palauttaa levollisuus maahan, jollei hänen oma käytöksensä tästä hetkestä saakka olisi kerrassaan muuttunut. Tavattoman onnensa hurmaamana näytti hän nyt täydellisesti halveksivan kaikkia mahdollisia uusia vaaroja eikä luullut tarpeelliseksi enää salata todellisia aikeitansa. Tästä ajasta saakka hän, kuten sanotaan, kohteli itse Montezumaakin huomiota herättävällä halveksimisella ja hänen entinen viisautensa näytti niin täydellisesti hänestä hävinneen, että hän ärsytetyn kansakunnan oikeutettuun tyytymättömyyteen vastasi vain ylpeydellä ja halveksimisella.

Kas siinä, lapset, varottava esimerkki siitä kevytmielisyydestä ja uhkaylpeydestä, joka helposti valtaa parhaatkin ihmiset, kun liikanainen menestys jonkun aikaa on heidän toimiaan seurannut! Silloin katoaa useinkin heidän jalomielisyytensä; he eivät seuraa järkensä neuvoa ja he antavat valtaa hurjuudelle ja ylimielisyydelle, josta he siihen saakka ovat koettaneet pysyä vapaina. Se on totinen tosi, ettei ihminen täällä maan päällä vielä ole kypsinyt alinomaista onnea kestämään, ja että hän menisi täydelliseen turmioon, jos kaikki kävisi hänen sydämensä toivon mukaan. Liian suuri ulkonainen onni on sielullemme aivan samaa kuin väkevien aineiden liiallinen nauttiminen ruumiillemme, jota vastoin menestys vaihdellen vastoinkäymisten ja

kärsimisien kanssa ovat yhtä terveellisiä ja vahvistavia ihmisen sairaalle mielelle kuin karvas kiina-puun kuori taudin riuduttamalle ruumiille. Huomatkaa se, rakkaat lapset, pysyäkseenne varuillanne niin usein kuin teitä elämässänne seuraa erinomainen menestys, ja älkää koskaan nurisko, jos kaikkiviisas ja rakkaudesta rikas Sallimus teille ojentaa kärsimystenkin kalkin. Tyhjentäkää se silloin kestäväisinä ja iloitkaa jo edeltäpäin siitä uudistetusta voimasta kaikkeen hyvään, jonka sydämenne siten saa.

Ja tämä riittääköön täksi päiväksi!

Kahdesneljättä kertomus.

Lapset, — sanoi isä, kun kaikki olivat kerääntyneet hänen ympärillensä kuulemaan kertomuksen jatkoa — minä toivoisin, että voisin lopettaa kertomukseni tähän.

Kaikki. Johan nyt!

Isä. Taikka että joku toinen astuisi minun sijaani kertomaan sitä loppuun.

Muutamat. Kuinka niin?

Isä. Koska sankarini rata tulee yhä pimeämmäksi ja kauheammaksi, ja koska minusta on vaikeata, kun minulla ei tästälähtien ole muuta kerrottavaa kuin sotia, murhia ja hävityksiä.

Mikko. Mutta, isä, voipihan se semmoinenkin olla meille hyödyksi kuulla.

Isä. Millä tavalla sitten?

Mikko. Siten että me siinä näemme minkälaisiksi meidän ei pidä tulla.

Isä. No, se syy käy laatuun. — No, lapset, jos te haluatte kuulla jatkoa kertomukseeni, joka tulee yhä verisemmäksi, niin tulee teidän oppia inhoomaan kaikkea sydämättömyyttä ja julmuutta, ja sen sijaan päättää kaikin voimin yhä haluisemmin harjoittaa sääli- väisyyttä, suvaitsevaisuutta ja ihmisrakkautta. Tahdotteko niin tehdä?

Kaikki. Kyllä, isä kulta!

Isä. No, olkoon sitten menneeksi!

Kortez uskoi nyt helposti voivansa väkivallalla pitää Meksikolaisia kurissa. Sitä varten lähetti hän yhden urheimmista upseereistaan, Ordaz'in, 400 miehen — osaksi Espanjalaisia, osaksi Tlaskalalaisia — etupäässä hankkimaan tietoja, pysyikö kansa rauhallisena vai varusteliheko se uusiin hyökkäyksiin.

Ordaz alkoi, täyttääkseen tehtävänsä, retkeillä pitkin kaupungin katuja. Hän ei ollut kuitenkaan pitkälle ehtinyt ennenkuin joukko aseellisia Meksikolaisia asettui hänen tielleen. Koska Ordaz'in aikomus oli vangita muutamia heistä, niiltä urkkiakseen halutuita tietoja, marssi hän oikopäätä heitä vastaan. Nämät silloin peräytyivät, mutta, kuten aikanaan kävi selväksi, ei pelosta, vaan päälliköidensä käskystä, jotka koettivat houkutella espanjalaista päällikköä ja hänen miehiänsä viritettyyn ansaan. Mitä he olivat odottaneet, tapahtuikin. Ordaz ajoi pakenevia takaa siksi kunnes näki joutuneensa lukemattoman suuren vihollisparven keskelle. Joka puolelta hyökkäsi Meksikolaisia hänen kimppuunsa. Vieläpä talojen tasaiset katotkin olivat mustana ihmisistä, ja yks kaks sateli oikealta ja vasemmalta, edestä, takaa ja ylhäältäkin päin heidän päällensä semmoinen paljous kiviä, nuolia ja heittokeihäitä, että taivaskin niistä kävi pimeäksi.

Onneksi oli Ordaz mies, jolla pää ja sydän oli oikealla paikallaan. Vaikka vaara olikin suuri ja odottamaton, ei hän kadottanut rohkeuttansa eikä neuvokkaisuuttansa, vaan osasi heti asettaa pienen sotajoukkonsa sellaiseen järjestykseen, joka asemaan nähden oli soveliaain. Hän antoi sen näet järjestyä neliöksi — tiedätte kai mikä se on?

Muutamit. Kyllähän toki; olemmehan itsekin niin tehneet sotamiehisillä ollessamme.

Isä. Tämän neliön äärimmäisiin riveihin asetti hän keihäsmiehet ja keskelle pyssymiehet. Edellisten tuli keihäillään pidättää päälle tunkevia vihollisia, sillä aikaa kun jälkimmäiset ampuivat katoille ja ikkunoihin; tässä asemassa ei pysytty yhdessä kohden, vaan tunkeuttiin eteenpäin sinnepäin missä tiheimmät vihollisrivit seisoivat. Ei kauan kestänytään ennenkuin Meksikolaiset alkoivat väistyä; Ordaz raivasi itselleen tien heidän lävitsensä ja saapui paljon verenvuodatuksen jällestä takaisin leiriin. Yksi Espanjalainen ja yhdeksän Tlaskalalaista oli kaatunut; Ordaz itse ja useimmat hänen miehistään olivat haavoittuneet.

Sen suuren tappion jälestä, jonka Meksikolaiset nyt olivat kärsineet, toivottiin että rohkeus enempiin vihollisuuksiin olisi heiltä kadonnut. Mutta siinä petyttiin. Tuskin oli Espanjalaisten voittorikas joukko saavuttanut palatsin, kun jo vihollistenkin nähtiin sinnepäin virtailevan summattoman suurissa joukoin, nähtävästi aikeissa ryhtyä yleiseen rynnäkköön. Kortezy ryhtyi heti tarpeellisiin puolustustoimiin, ja sitten syytti tappelu, jolla ankaruudessa ei ole monta vertaista.

Meksikolaiset syöksyivät eteenpäin niin koväänisellä rumpujen ja puhallussoittimen kaiunnalla, että siltä tuskin erotti kanuunain paukettakaan. Kaikki

näyttivät tällä kertaa lujasti päättäneen joko voittaa tai kuolla. Muutamat ylläpitivät lakkaamatonta nuolija kivisadetta, toiset taas kuoleman vaaraa halveksien koettivat kiivetä ylös muureille tai vallottaa portit. Toinen nousi toisensa hartioille päästäkseen muurin harjan tasalle, ja jos yksi syöstiinkin alas kuolleena tai haavoitettuna, niin oli toinen heti valmis astumaan hänen sijaansa. Heidän raivonsa oli niin suuri että he tallasivat kuolleita ja haavoitettujakin täyttääkseen syntyneet aukot, ja vaikka sekä kanuunat että käsiaseet kamalasti tekivät tuhojansa heidän riveissään, jatkoivat he yhä hurjaa rynnäkköään siksi kunnes kauheita tappioita kärsittyään illan hämyssä vetäytyivät takaisin. Heidän taikauskaiset tapansa näet kielsivät taistelemisen auringon laskun jälkeen.

Eipä kuitenkaan seuraava yö ollut paljoo rauhallisempi. Sillä vaikka Meksikolaiset eivät rohjenneet taistella, keksivät he kuitenkin keinon niiden rakennusten tuleen sytyttämiseksi, joissa Espanjalaiset asuivat, ja nämät saivat tehdä äärettömiä ponnistuksia estääkseen rakennuksien täydellistä palamista. Edellisen päivän taistelujen ja yöllisen tulensammutustyön raukaisemain Espanjalaisten täytyi vielä seuraavana aamuna kestää uudistettu rynnäkkö. Tarpeetonta on ryhtyä sitä seikka-peräisesti kuvailemaan; se oli yhtä raju ja verinen kuin edellinenkin. Mutta seuraavana päivänä sattui muudan tärkeä tapaus, jota ei voi olla liikutuksetta kertomatta.

Kortez'illa oli ollut sama kohtalo kuin useimmilla hänen sotureistaankin; hän oli tullut haavoitetuksi. Nuoli oli lävistänyt hänen vasemman kätensä, ja tätä onnettomuutta käytti hän hyväksensä vetäytyäkseen huoneeseensa ja siellä häiritsemättä käyttääkseen muuta-

mia silmänräpäyksiä vaarallisen asemansa ja pelastusneuvojen miettimiseksi. Mutta juuri kun hän luuli rauhaan päässeensä, kuului uusi hätärummutus joka puolelta palatsia, koska Meksikolaiset taaskin joukotain syöksyivät eteenpäin vielä kerran hyökätäksensä. Hän siis taas riensi taisteluun ja huomasi pian, ettei hänen läsnäolonsa koskaan ollut niin tarpeen kuin tällä hetkellä. Viholliset taistelivat tällä kertaa jos mahdollista vielä raivokkaammin kuin edellisinä päivinä, ja Kortez tarvitsi koko sielunsa terävyyden ryhtyäkseen kullakin kohdalla tarpeellisiin puolustustoimiin.

Kun nyt taistelu oli kuumimmillaan, päätti onneton Montezuma — muutamat sanovat omasta ehdostaan, toiset Espanjalaisten pyynnöstä — koettaa, eikö verenvuodatusta voitaisi lakkauttaa, jos hän itse omassa persoonassaan näyttäytyisi vimmastuneille alammaisilleen samassa loistossa, jossa he häntä ennen olivat kunnioittaneet, milt'ei epäjumaloinet. Hän kääri siis nopeasti keisarillisen vaippansa ympärilleen, pani kruunun päähänsä ja kiinnitti siihen komean jalokivikoristeen, jota hän kantoi vain suurimmissa juhlatilaisuuksissa. Näin koristettuna astui hän esiin, seurassaan ne muutamat Meksikolaiset, jotka vielä olivat jääneet hänen luoksansa. Muuan näistä nousi muurille ja julisti vimmastuneelle kansalle heidän korkean hallitsijansa saapumisen. Hän aikoi, niin julisti airut, kuulla, mitä hänen alammaisillaan oli valittamista ja tehdä lopun kaikista näistä riitaisuuksista muukalaisten kanssa.

Heti kun Montezuman nimi vain mainittiin, lakkasi taistelu ja yleinen hiljaisuus syntyi. Sitten ilmestyi onneton hallitsija itse muurille. Hänen esiintymisensä teki toivotun vaikutuksen; kunnioitus näkyi vallanneen kaikki, muutamat lankesivat polvilleen, toiset

kasvoilleen ja suutelivat maata. Montezuma loi silmäyksensä yli koko kansajoukon etsiäkseen näkyviinsä niitä, joilla oli enimmin vaikutusvoimaa. Ne mainitsi hän nimeltä, ja kunnioittavan hiljaisuuden yhä vallitessa alkoi hän mitä ystävällisimmin kiittää kansaa siitä että se oli osottanut niin paljon rakkautta häneen ja intoa hänen vapauttamiseksensa. Kuitenkin — niin jatkoi hän — saattoi hän vakuuttaa heille, että he kerrassaan erehtyivät, jos luulivat hänen olevan vankina. Hänen pitkällinen oleskelemisensä Espanjalaisten luona oli ollut kaikkea muuta kuin pakollinen. Hän oli suvainnut viettää jonkun ajan vieraittensa luona, osittain oppiakseen tuntemaan heidän tapojansa, osittain sillä tavoin osottaaksensa kunnioitusta sille mahtavalle hallitsijalle, jonka lähettiläitä he olivat. Nyt oli hän päättänyt muuttaa sieltä, jonka vuoksi hän käski alamaisiaan taukoamaan vihollisuuksista sekä palaamaan kotia kaikessa rauhassa. Hän lausui lopuksi antavansa anteeksi kaiken sen, mitä he eksyneinä, vaikka hyvässä tarkoituksessa, olivat tehneet.

Hänen lopetettuaan tämän puheen jatkui yleinen äännettömyys vielä pari minuuttia. Mutta vähitellen kuului ensin hiljainen, sitten yhä äänekkäämpi mutina. Kohta oli koko tuo summattoman suuri ihmisjoukko kuin lainehtiva, kuohuva ja kohiseva meri, ja pian puhkesi tyytymättömyys ilmi kapinallisina huutoina. Jopa muutamat vimmastuneet Meksikolaiset uskalsivat ääneen lausua herjauksiakin ennen niin korkeasti kunnioitettua hallitsijaansa vastaan; hänelle huudettiin: „et ole enää Meksikon hallitsija, olet kurja roisto, isänmaan sortajien orjallinen kätyri!“ Montezuma koetti taas puhua; hän viittoi kädellään, saadakseen hiljaisuutta, mutta turhaan! Meteli yhä eneni ja tuossa tuokiossa tulla lennätti nuoli-

ja kivisade onnetonta hallitsijaa kohti. Tosin koettivat ne molemmat soturit, jotka Kortezi oli asettanut hänen molemmille puolille, heti torjua sitä kilvillensä; mutta liian myöhään. Hänen mittansa oli täysi; hän tunsi muutamien nuolien sattuneen, ja kivi, joka singahti hänen päätänsä vastaan, teki loput. Hän vaipui taintuneena maahan.

Kortezi, joka tästä onnettomasta tapauksesta kovasti hämmästyi, kannatti heti paikalla puolikuolleen ruhtinaan sisälle palatsiin pelastaakseen, jos mahdollista, hänen henkensä, ja kiirehti sitten vihasta hehkuen kostamaan hänen murhaajilleen. Hän tuli kuitenkin liian myöhään. Tuskin olivat Meksikolaiset nähneet keisarinsa kaatuvan, kun hämmästys, kauhu ja katumus valtasi heidät siinä määrässä että he äkkiä katosivat, ikäänkuin olisivat peljänneet, että tuli iskisi alas tai vaasta tämän pahantyön kostoksi.

Onneton Montezuma oli kuitenkin sillä välin tointunut; mutta se vain teki hänen asemansa vieläkin surkultavammaksi. Se ajatus, että hänen omat alammaisensa olivat häntä rääkänneet, sai hänet ihan vimmoihinsa. Täytyi pidellä kiinni hänen käsiänsä, ettei hän itse tekisi mitään pahaa itsellensä. Turhaan koetti Kortezi häntä tyyntyttää; hän hylkäsi kaikki lohdutukset ja riisti raivossansa siteenkin pois haavoistaan, tehdäkseen lopun elämästensä. Tämä ankara mielenliikutus ja hänen itsepäinen kieltonsa ottamasta vastaan ruokaa jouduttivat hänen loppuansa. Hän kuoli kauheasti kiroten alammaisiaan ja hylkäsi halveksivasti vielä viimeisellä hetkelläänkin Espanjalaisten kehotuksen, että hän rupeisi kristityksi.

Sellainen oli hallitsijan kohtalo, joka on mitä kuvaavin esimerkki onnen epävakaisuudesta. Hän

oli ollut lukuisan kansan hallitsija, joka kunnioitti häntä melkein kuin jumalaansa; tulee sitten äkkiarvaamatta kourallinen muukalaisia, joiden olemassa-olokin siihen saakka oli ollut hänelle tuntematon, ja syöksevät hänen niin syvälle, että hän joutuu heidän kätyrikseen ja omain alammaistensa vihan sekä ylenkatseen esineeksi. Kuka olisi vielä vuosi takaperin pitänyt niin äkillistä ja täydellistä kukistumista mahdollisena? Se, lapset, on taas oleva varoituksena, ett'emme koskaan luota maallisen onnen pysyväisyyteen; ja se on uudelleen kiihottava meitä pyrkimään sellaisten sydämen ominaisuuksien saavuttamiseen, joita ei koskaan voida meiltä riistää.

Kuulkaamme nyt mitä sitten Meksikossa tapahtui.

Niin kauan kuin Montezuma vielä makasi sairaana haavoissaan, pysyivät hänen alammaisensa yhä edelleen rauhassa. Mutta tuskin oli tämä onneton ruhtinas kuollut, kun he valitsivat uuden hallitsijan ja samalla uudelleen alkoivat vihollisuudet.

Mikko. Kenenkä he nyt valitsivat keisariksi?

Isä. Yhden Montezuman veljistä, nimeltä *Kvetlavaka*, joka siihen saakka oli ollut katsikina Istapalassa, jonka kaupungin jo tunnemme.

Niilo. Niin, sinnehän Kortezi oli saapunut tulo-matkallaan; sehän oli lähellä järveä.

Isä. Aivan oikein. Tämä uusi keisari aloitti taistelun Espanjalaisia vastaan yrityksellä, joka saatti nämät suureen vaaraan. Hän näet miehitti urhoollisimmilla miehillään suuren tempelin katon ja tornit Espanjalaisten leiritalon lähellä, ja kannatti sinne joukon suuria kiviä ja hirssiä, jotka sieltä saatettiin heittää Espanjalaisten asunnon sisäiselle pihalle. Kortezi, joka nyt täydellä todella ajatteli paluumatkaa, mutta

asiain näin ollen ei saanut rauhaa tarpeellisien valmistuksien tekemiseen, piti välttämättömänä karkottaa Meksikolaiset pois tuosta hänelle niin vaarallisesta asemasta. Sitä varten asetti hän Eskobar'in, yhden urheimmista upseereistaan, valitun miesjoukon etupäähän ja antoi vihollisten karkottamisen hänen toimeksensa. Sillä välin aikoi hän itse muine miehineen ajaa viholliset pois kaduilta, turvataksensa paluutien niille, jotka temppeleitä vastaan ryntäsivät.

Lähdettiin siis liikkeelle. Eskobar tapasi tuskin mitään vastustusta korkeiden temppeleliportaitten alapäässä. Mutta kun hän sitten nousi ylöspäin niitä ja oli noin puolitiessä — viidennenkymmenennen portaan kohdalla — ilmestyi yht'äkkiä temppelein ovista rintavarustuksen taa portaiden yläpäässä joukko kostonhimoisia vihollisia, jotka sinkauttivat alas sellaisen paljouden nuolia, kiviä ja hirsiä, ett'eivät Espanjalaiset voineet tunkeutua edemmäksi. Kolme kertaa koetti Eskobar, mutta kolme kertaa hän vastustamattomalla voimalla ajettiin takaisin.

Kun Kortezi, joka sillä välin ei myöskään ollut toimeton, tästä sai tiedon, hyppäsi hän oitis alas hevonsensa selästä, sidotti käsivarteen kilven, jonka kantamiseen hän ei voinut käyttää haavoitettua vasenta kätensä, ja riensi sitten paljas miekka kädessään temppelein rappusia ylös. Siellä käski hän voittoon tottuneita sotureitaan, joita hänen paljas läsnäolonsakin jo elähdytti, seuraamaan häntä, ja kävi sitten itse ensimmäisenä miehenä rynnäkköön, joka näytti tuottavan välttämättömän tuhon jokaiselle, joka sitä yritti. Sallimus oli kuitenkin päättänyt vielä säästää tämän ihmeteltävän miehen elämää. Rohkeimpain miestensä kanssa rajusti eteenpäin syösten saavutti hän rintavarustuksen,

löi maahan kaikki, jotka asettuivat vastarintaan, ja tunkeutui eteenpäin aina tempelin lakealle katolle saakka, jossa hän tapasi koossa Meksikon etevimmät miehet. Nyt alkoi mitä verisin käsikahakka nuijilla ja miekoilla; jokainen koetti myydä henkensä niin kalliista kuin mahdollista. Ei yksikään ollut, joka ei mieluummin olisi antanut hakata itseään kappaleiksi kuin antautunut; muutamat heittäytyivät tahallaan alas tempelin katolta päästäkseen näkemästä maansa vapauden loppua, ja kaikki taistelivat leijonan urhoudella, jonka vertaista ei siihen saakka vielä oltu uudessa maailmassa tavattu. Varsinkin kunnosti itseensä kaksi nuorta miestä, joiden teko ansaitsee tulla mainituksi historian kuuluisimpain urotöiden rinnalla.

Nämät nuoret uroot olivat näet jalomielisesti päättäneet uhrata elämänsä onnettoman isänmaansa vapauttamiseksi. He sen vuoksi lähestyivät taistelevaa Korteziä nöyrinä ja hiljaisina, ikäänkuin olisivat he tahtoneet antautua hänelle. Mutta tuskin olivat he tulleet lähelle häntä, kun he tarttuivat häneen kiinni ja tempasivat hänet mukaansa katon reunalle. Siellä viskautuivat he, pitäen häntä vyötäisistä kiinni, kivisen reunakaiteen yli siinä toivossa että heidän molempain paino vetäisi Korteziä heidän mukanaan ja hän siis kuolisi heidän kanssansa. Mutta Kortezi, joka oli väkevä ja notkea mies, tarttui heti reunakaiteeseen kiinni niin lujasti, että molemmat nuorukaiset syöksyivät alas ilman häntä. Sanotaan, että heidän uskalias tekonsa herrätti hänessä mitä suurinta ihmettelyä; todella todistaakin se sielun lujutta, jota ei olisi odottanut tapaavansa vielä puoleksi raakalaisessa ja päälle päätteeksi itsevaltiaan hallitsemassa kansassa. Murhaaminen ei lakanut ennenkuin kaikki tempelin puolustajat makasivat

verissään. Heitä sanotaan olleen 500, kaikki jalosukuisia miehiä, joiden rohkeus ja isänmaanrakkaus ansaitsee jälkimaailman kunnioitusta, vaikka ei kukaan historioitsija ole heidän nimiänsä muistoon merkinnyt.

Sillä välin kun Kortez täällä taisteli, oli sillä osalla hänen väestään, joka oli käsikahakassa kaupungin kaduilla taistellut, ollut yhtä paljon tekemistä. Niin pian kuin siis temppeleli oli vallotettu, riensi väsymätön Kortez, joka kaikista vähimmin säästi omaa henkeänsä, myöskin tällä puolen voittoa edistämään. Hän heittäytyi sentähden uudelleen hevosensa selkään, antoi ohjaksien riippua vasemmalla käsivarrella ja ratsasti sitten täyttä nelistä, keihäs ojossa, vihollisten tiheimpään joukkoon, surmaten jokaisen, joka uskalsi vastustaa. Pahaksi onneksi oli hänen rohkeutensa vienyt hänen niin kauaksi että hän kääntymään ruvetessaan huomasi itsensä ja omain miestensä välillä niin suuren joukon vihollisia että läpi tunkeutuminen hänestä näytti mahdottomalta. Hänen tilansa oli nyt tosiaankin arveluttava; mutta hänen nopea päättäväisyytensä ja lanvistumaton rohkeutensa neuvoivat tälläkin kertaa pelastuksen vaarasta. Hän huomasi poikkikadun, jossa viholliset seisoivat harvempina joukkoina; sinne hän ratsasti täyttä karkua päästäksensä kiertotietä omiensa luo, ja pian osottautui, että Sallimus itse oli johtanut hänet tähän keinoon, jotta hän tulisi erään uskotuimman ystävänsä pelastajaksi.

Äkkiä tapasi hän näet tätä tietä ratsastaessaan suuren parven vihollisia, jotka olivat ottaneet vangiksi hänen ystävänsä, Andreas Dueron, jonka hevonen pahaksi onneksi oli kaatunut. Viholliset paraikaa raastoivat häntä erääseen temppeleliin, siellä tuoreeltaan uhrotakseen hänet jumalilleen. Kortez ei arvellut silmän-

räpäystäkkään, vaan säikähtämättä vihollisten paljoutta ajaa karautti heidän keskellensä pelastaakseen ystävänsä. Hän karkotti pois ne, jotka pitelivät häntä kiinni, ja niin pian kuin Duero vain oli saanut kätensä vapaaksi, surmasi hän itse tikarilla, joka varomattomasti kyllä oli hänen käteensä jätetty, ne jotka hänen hevostaan taluttivat. Sitten heittäysi hän nopeasti hevosen selkään, ja taistellen raivasivat ystävykset itselleen tien omain miestensä luo. Kortez piti tätä työtä koko elämänsä onnellisimpana.

Sillä välin oli vihollinen ajettu takaisin joka puolella. Kortez sen vuoksi antoi joukoilleen peräytymismerkin, säästääkseen verenvuodatusta ja salliakseen peräti väsyneille miehilleen lepo-aikaa.

Kolmasneljäntä kertomus.

Isä. Seuraavana päivänä pysyteltiin molemmin puolin aivan alallaan. Kortez toimiskeli paluumatkan varustuksia, ja Meksikolaiset näkyivät nyt kerrassaan herenneen kaikista vihollisuuksista. Tämä rauhallisuus, joka heihin niin äkkiä oli palannut, ei kuitenkaan ollut muuta kuin näennäinen. Yhä lujemmat olivat he päätöksessään, että Espanjalaiset piti saada karkotetuiksi; he olivat vaan valinneet uuden ja tehoisamman taistelutavan. He näet mieltivät siltain repimistä, katkaistaksensa Espanjalaisilta paluutien, ja aikoivat sitten nälkään näännyttämällä tappa heidät. Se oli keino, joka saattoi tuottaa varmemman tuhon seikkailijoillemme kuin mikään ennen käytetty.

Mutta tätäkin mahdollisuutta ajatteli Kortez. Sunrimmassa kiireessä teetti hän silta-aineksia, jotka paluu-

matkalla voitaisiin panna multavalleissa mahdollisesti tavattavien aukkojen yli; ja niin pian kuin tämä liikkuva silta oli valmis, käski hän miestensä varustaa kaikki lähtöä varten ensi yönä. Hän toivoi näet, että pimeys auttaisi häntä huomaamatta pakenemaan tai että pimeyden suhteen vallitseva taikausko ainakin estäisi vihollista hätyyttämästä heitä paluumatkan aikana. Mutta siinäpä hän pettyikin perin pohjin!

Niin pian kuin yö tuli, jakoi hän sotajoukkonsa kolmeen osastoon, joista ensimmäinen, jonka tuli muodostaa etujoukko, asetettiin Sandovalin johdon alaiseksi, toista, sotajoukon ydintä, hän itse otti johtaaksensa ja kolmannen, jälkijoukon, päälliköksi pantiin Velasquez de Leon, joka oli läheistä sukua Kuban maaherralle. Ennenkuin he lähtivät liikkeelle, koetti Kortez kaikkien mieliin terottaa, miten välttämätöntä oli jättää jällelle kaikki kootut aarteet, jotta oltaisiin sitä vapaampia ja esteettömämpiä taistelemaan. Muutamat taipuivatkin hänen neuvoansa seuraamaan, jota vastoin toiset rupesivat siitä niin napolisemaan, että hänen lopuksi oli pakko lieventää vaatimustaan lisäämällä, että heidän ainakaan ei pitäisi ottaa mukaansa enempää kuin minkä esteettömästi voivat kuljettaa. Viisaamat ottivat tämän neuvon onkeensa; voitonhimoiset taas eivät pitäneet siitä lukua, vaan omaksi turmiokseen keräsivät itselleen niin paljon kuin suinkin saattoivat.

Tuli sitten puolen yön hetki, jolloin lähdettiin liikkeelle. Mitä huolellisimmin vältettiin kaikkea meteliä, ja kova sade näyttikin suosivan heidän pakoansa. Todella tulivat Espanjalaiset, tapaamatta vähintäkään vastarinnan merkkiä, sille multavallille, joka vei Takubaan, ja jonka Kortez kahdesta syystä oli valinnut ennen muita; ensinnäkin koska se oli mitä lyhimpiä,

ja toiseksi, koska oli jonkun verran syytä otaksua, että Meksikolaiset siltoja repiessään olivat unhottaneet tämän, koska se vei aivan toiselle tielle kuin mitä Espanjalaiset olivat tulleet.

Tämä toivo kumminkin petti, sillä kun oli tultu ensimmäiselle sillalle, nähtiin että se todellakin oli purettu. Nyt oli heidän päällikkönsä hyvä arviokyky heidän pelastuksensa, sillä mukaan tuotujen silta-ainesten avulla tuli suurin osa sotajoukkoa onnellisesti tämän aukon yli ja marssi toista kohti. Mutta ennenkuin he sinne asti ehtivät, pelästytti heidät yhtä arvaamaton kuin kauhea sotahuuto, joka ilmaisi kaikilta haaroilta uhkaavan kuoleman ja perikadon. Yks kaks oli koko järvi mustana veneistä, ja hirveällä kivi- sekä nuoli-sateella alkoi taistelu, jonka pimeys ja molemminpuolinen vimmastus teki yhdeksi kamalimmista, minkä historia tietää kertoa. Meksikolaiset näet olivat aivan huomautta kaikessa hiljaisuudessa seuranneet vihollistensa pienintäkin liikettä ja puolellaan toimineet niin taiten ja salaperäisesti, etteivät Espanjalaiset huomanneet yhtään mitään ennen tätä kauheata silmänräpäystä, jolloin he yht'äkkiä saivat taistella raivostuneen kansan koko voimaa vastaan.

Kuten jo kuulumme, seisivat Espanjalaiset kapealla multavallilla ensimmäisen ja toisen sillan keskivälillä. Sama siirrettävä silta, jonka avulla he olivat päässeet ensimmäisen aukon yli, oli nyt irrotettava ja kannettava toisen luo, mutta raskaan tykistön painosta oli se kiilautunut niin lujaan maavallissa olevien kivien lomaan ettei sitä millään ihmeellä saatu irti. Kun he yhä turhaan sitä yrittivät, näkivät he vihollisten hyökkäävän kimppuunsa edestä, takaa ja molemmilta puolilta niin vimmaisesti että tuskin mitään toivoa oli voi-

tosta tai poispääsystä. Meksikolaiset paloivat kostonhimosta; takimmaiset tunkivat ensirivin miehiä eteenpäin ja kaikkia näytti innostuttavan halu joko kukistaa isänmaan sortajat tai kuolla. Turhaan ponnistivat Espanjalaiset voimiansa, sillä niin pian kuin heidän miekkansa olivat hiukan raivanneet heille tietä, tunkeutui silmänräpäyksessä unsia vihollisia kaatuneiden sijalle, ja sillalla syntyi sellainen tungos, ettei Espanjalaisilla ollut ensinkään hyötyä sotataidostaan tai ampumaseistaan. Vihdoin olivat heidän voimansa rauenneet; he eivät enää jaksaneet vastustaa vihollisten ylivoimaa. Ensimmäiset alkoivat peräytyä, ja siitä syntyi yleinen sekasorto. Jalka- ja ratsumiehet, ystävät ja viholliset olivat yhtenä ainoana mylläkkänä, jossa jokainen sokeasti huitoi ympärilleen voimatta pilkkopimeässä erottaa ystävää vihollisesta.

Keskellä tätä kauheata käsikahakkaa kokosi Kortezi ympärilleen satakunta miestä, joiden kera hän koetti tunkeutua eteenpäin. Se onnistuikin; toinen ja kolmas silta-aukko täyttyivät kaatuneiden Meksikolaisten ruumiilla ja siten saavutti hän vihdoin onnellisesti mannermaan. Mutta vielä oli suurin osa hänen sotajoukostaan vaarassa. Hän järjesti siitä syystä kiireesti pienen joukkonsa, valitsi heidän seastansa ne harvat, jotka eivät olleet haavoitetut, ja riensi niiden kanssa takaisin auttamaan vielä hädässä olevia miehiänsä. Osa heistä oli jo raivannut itselleen tien vihollisen läpi ja tuli häntä vastaan, mutta tämän yhtymisen iloa katkeroitti kohta Meksikolaisten käsiin elävältä joutuneiden surkeat hätähuudot, kun heitä raastettiin temppeleihin epäjumalille uhrattaviksi. Kortezin sydäntä vihloi ja hän teki kaikki mitä voi heitä pelastaaksensa, mutta turhaan! Mahdotonta oli tunkeutua niin pitkälle kuin heidän

luoksensa; hänen täytyi tyytyä pienen pakoon päässeeseen joukkonsa suojelemiseen. Enin osa pelastuneistakin oli niin pahoja vammoja kärsinyt ja lopen riutunut, etteivät miehet ensinkään kyenneet ottamaan osaa mihinkään nuteen taisteluun. Suurin osa hänen sotajoukostaan oli kaatunut, hukkunut tai vangiksi joutunut.

Jo koitti aamu ja näytti selvästi sen kamalan tappion, jonka Espanjalaiset olivat kärsineet. Kortezen silmiin nousi kyneleet, kun hän näki kuinka monta hänen urheista ystävästään kaivattiin ja kuinka surkeassa tilassa vähäinen jäänyt miehistö oli. Yli toiset puolet Espanjalaisista ja kolmatta tuhatta Tlaskalalaista oli menetetty; myöskin Velasquez de Leon sekä muutamat muut urheimmat upseerit olivat poissa, ja useimmat pelastuneetkin olivat pahoin haavoittuneet. Järeä tykistö, sotavarat, kuormasto ja melkein kaikki mukaan otetut aarteet oli kadotettu. Nämä viimeainitut olivat varsinkin tulleet turmioksi niille, jotka tyhmyydessään olivat ottaneet niitä liian paljon kantaaksensa, ja kykenivät sitten yhtä vähän tarmolla taistelemaan kuin pakenemaan. Tämän kauhean tappion muisto on säilynyt muun muassa siten, että vielä tänäkin päivänä yötä, jolloin se tapahtui, mainitaan murheen yön nimellä.

Ensimmäinen kokoontumispaikka oli Takuba. Siellä he kuitenkin eivät rohjenneet pysähtyä, sillä koko kansa oli tarttunut aseisiin. Ainoa paikka, joka tarjosi heille jonkun verran turvallisuutta, oli Tlaskala. Mutta päästääkseen sinne vjävälle tielle täytyi heidän kiertää Meksikon järvi pohjoispuolitse, johon meni useita päiviä aikaa ja jonka kuluessa ei ollut vähintäkään toivoa saada tuota niin tarpeellista rauhaa ja lepoa. Päälle päätteeksi oli seutu sielläpäin Espanjalaisille aivan tuntematon. Mutta mitään muuta neuvoa ei ollut: joko

oli kaikki pelastuksen toivo heitettävä sikseen tai viipymättä lähdeittävä matkaan. Jälkimmäinen neuvo valittiin.

Kuka voi kuvata sitä monenmoista kurjuutta ja niitä jokahetkisiä vaaroja, joita nämät onnettomat taistelujen, nälän ja haavojen riuduttamat pakolaiset vielä saivat kestää! Joka puolella oli voitokkaita vihollisia, jotka alinomaa heitä hätyyttivät. Heidän täytyi kulkea raivaamattomain korprien läpi, joissa ei löytynyt muuta ruoaksi kelpaavaa kuin marjoja, juuria ja vielä vihantia maissitoukoja. Usein luulivat he täytyvänsä nääntyä tähän loppumattomaan kurjuuteen, mutta heidän uljaan päällikkönsä esimerkki antoi heille yhä uutta rohkeutta ja kestäväisyyttä. Ihmeteltävällä mielenlujuudella kesti tämä erinomainen mies kaikki hankaluudet, joihin hän otti osaa kuin halvin sotamies; jokaiseen uhkaavaan vaaraan kävi hän itse ensimmäisenä, ja jos joskus oli tarjona joku vähäinenkin virvoke, oli hän viimeinen, joka otti jotakin siitä osalleen. Sen ohessa säilytti hän aina neuvokkaisuutensa ja keksi herkeämättä uusia apukeinoja jokaisessa uudessa vaikeudessa. Vahinko vain, ettei tällaiseen sielun suuruuteen aina liittynyt yhtä suuri oikeamielisyys ja ihmisrakkaus!

Viisi päivää oli tämä peräti rasittava matka jo kestänyt, eikä kärsimyksien loppua vielä näkynyt. Usein oli Marina, joka samoin kuin Akvilar oli onnellisesti päässyt pakoon, Meksikolaisten yhä uudistettujen hyökkäyksen aikana kuullut riemuhuutoja: „Jatkakaa vain matkaanne, rosvot! Vielä teidät töitenne palkka tapaa!“ Mitä nämät sanat oikeastaan tarkoittivat, ei tiedetty, ennenkuin vasta kuudentena päivänä, kun oli ehditty Otambaan, jolloin se kaikkien kauhuksi näkyi. Kun näet oli saavuttu eräälle korkealle kummulle, näki-

vät Espanjalaiset kauhukseen, miten koko edessäpäin oleva lakeus oli suunnattomien sotalaumojen peitossa. Sen nähdessään epäilivät rohkeimmatkin, Korteziä yksin lukuun ottamatta, pelastuksesta. Hän, jota ei mikään voinut kauhistuttaa, pysyi tälläkin kertaa rohkeamielisenä; hän kuvaili sotamiehilleen, kuinka tässä ei muuta neuvoa ollut kuin joko voittaa tai kuolla, järjesti sitten, kylmäverisenä kuin ainakin, pienen sotajoukkonsa ja vei sen viipymättä vihollista vastaan.

Niinkuin heinä kaatuu niittäjän viikatteen edessä, niin kaatuivat meidän sankariemme miekoista vihollisten tiheät rivit. Ei mikään voinut heitä vastustaa; ihmeteltävän uskaliaasti tunkeutuivat he vihollisjoukkojen keskukseen ja verivirrat sekä kaatuneiden ruumiit osottivat, mistä heidän tiensä oli kulkenut. Vihdoinkin alkoivat heidän voimansa riutua; käsivarret vaipuivat hervottomina alas ja yhä ahdistivat viholliset heitä joka puolelta. Aivan varmaan ei yksi ainoakaan heistä olisi säilynyt perikadolta, jollei eräs heidän valppaan päällikkönsä onnellinen mielijohde olisi pelastanut heitä. Hän huomasi kaukana Meksikolaisten päällikön, joka kantoi valtakunnan sotalippua. Onneksi muisti hän joskus kuulleensa, että Meksikolaiset katsoivat menettäneensä kaikki, niin pian kuin tämä lippu oli anastettu, ja silmänräpäyksessä oli Kortezi tehnyt päätöksensä. Mukanaan muutamia urheita ratsumiehiä karrutti hän täyttä nelistä keskelle sitä parvea, joka muodosti suojelusjoukon lipun ympärillä, ja syöksi keihäälään Meksikolaisten päällikön kumoon. Yksi ratsumiehistä hyppäsi hevosensa selästä, surmasi päällikön ja anasti lipun. Samassa silmänräpäyksessä otettiin kaikki liput koko sotajoukossa alas; kauhistus ja pelko levisi kaikkiin Meksikolaisiin ja ihmeekseen näkivät Espanja-

laiset heidän heittävän pois aseensa ja suin päin pakenevan. Niin pelasti yksi ainoa onnellinen mielijohde koko sotajoukon ja hankki sille yhtä mainehikkaan kuin etuisan voiton. Sillä kun koottiin saalis taistelukentältä, oli se arvolleen niin suuri että se melkein korvasi Meksikoon jääneet aarteet, sillä useimmat Meksikolaiset olivat varman voiton toivossa ottaneet päälleen kallisarvoisimmat koristeensa.

Seuraavana päivänä vihdoin saavutettiin Tlaska-laisten alue. Pelättiin, että heissäkin olisi muuttunut mieliala päässyt vallalle, mutta niin ei ollut laita. Tämä jalomielinen kansa ei suinkaan ystäviensä onnettomuuden takia heistä luopunut, vaan osotti päinvastoin heille mitä sydämellisintä ystävyyttä. Tässä tapaamme kerankin jaloutta, joka jossakin määrin voi korvata niitä kamalia näytelmiä, mitä minun on ollut pakko kuvailla.

Tämän jalomielisen kansan helmassa sankarimme nyt lepäsivät kärsimistään vaivoista, hoitaen haavojaan ja koettaen jälleen saavuttaa heikontuneita voimiaan. Kortez yksin, joka kuitenkin oli taistellut ja kestänyt enemmän kuin kaikki muut, ei ajatellut lepoa. Vaikka raskaat huolet häntä yhäti rasittivat, rakensi hän yhä uusia tuumia tulevaisuuden varalle, ja pian sai hän ilokseen havaita, että onni yhä vielä suosi hänen rohkeuttansa. Aivan odottamattomalla tavalla sai hän näet taas apujoukkoja, joita hän juuri tällä hetkellä tarvitsikin paremmin kuin mitään muuta.

Usein mainittu Kuban maaherra Velasquez ei hetkeäkään tullut ajatelleeksi, että Narvaez miehineen saattaisi tulla voitetuksi, ja odottamatta mitään tietoja lähetti hän senvuoksi heti lisäjoukkoja sekä sotatarpeita kahdella laivalla. Ne purjehtivat suoraan Veracruz'iin, jonka kaupungin käskynhaltija osasi viekkaalla tavalla

houkutella laivat satamaan. Siellä anasti hän helposti haltuunsa nämät laivat, ja niissä olevat miehet saatiin yhtä helposti houkutteluiksi tästälähin astumaan Kortezen palvelukseen. Se oli jo paljon; mutta vielä enemmän soi onni suosikilleen.

Kohta jälestäpäin saapui vielä kolme muuta laivaa, ja ne melkoisen suuria, Meksikon rannikolle.

Niilo. Olivatko nekin Velasquez'in lähettämiä?

Isä. Ei, ne kuuluivat laivastoon, jonka Jamaikan maaherra oli varustanut myöskin etsiäkseen uusia maita. Tämän laivaston johtaja oli kumminkin pahaksi onneksi suunnannut kulkunsa Meksikon valtakunnan pohjoisiin maakuntiin, jossa asukkaat olivat köyhiä, mutta sotaisia. Siellä vastaanotettiin heidät semmoisella tavalla, että he kärsittyään jos jonkinlaisia vaaroja sekä vastuksia olivat iloiset, kun vihdoinkin pääsivät Veracruz'in satamaan. Heidätkin saatiin helposti rupeamaan Kortezen palvelukseen. Niin tavoin sai hän niin melkoisen lisäyksen sekä miehistöönsä että sotatarpeisiinsa, että tappiot, mitkä hän tähän saakka oli kärsinyt, tulivat melkein täydellisesti korvatuiksi.

Nyt piti hän itsensä kyllin vahvana ryhtyäkkeen uudestaan toteuttamaan suurta tuumaansa, koko Meksikon valtakunnan kukistamista. Hänen uskolliset liittolaisensa Tlaskalalaiset sekä muut heidän kanssansa liittoutuneet Intiaaniheimot avustivat tätä yritystä tehokkaasti antamalla 10,000 miestä apujoukoiksi.

Mikko. Mikäs vaikea nyt enää niin suurella sotajoukolla olikaan voittaa onnettomia Meksikolaisia!

Isä. Älä sano niin, Mikko, sillä kohta saat nähdä, että Meksikolaisiinkin nyt on tullut ihan toinen ryhti, kun nyt ovat saaneet keisarin, jolla on sekä viisautta että uskallusta.

Hannes. Onko hän sama, jonka he äskettäin olivat valinneet? — Mikä sen nimi taas olikaan? — Niin, Kvetlavaka.

Isä. Ei; tämä kunnan mies, joka itse oli johtanut Meksikolaisia tuona muistettavana „murheen yönä“, ei ollut enää elävien joukossa.

Niilo. Oliko siis hänkin kaatunut?

Isä. Ei; hän sai nähdä pääkaupunkinsa vapaanakin ja oli juuri ryhtymässä toimiin ijäksi pidättääkseen kansansa sortajia kaupungista, kun hän äkkiä sortui taudin uhriksi, jota siihen saakka ei Amerikassa tunnettu, ja joka oli suurimpia vitsauksia, mitä Euroopalaisten tulo toi myötänsä tälle maalle.

Niilo. Mikä tauti se oli?

Isä. Rokkotauti; sitä ennen ei sitä ollut tavattu Amerikassa, ja se alkoi nyt kauheastiraivotaalkuasukkaiden seassa. Myöskin Kvetlavaka sortui sen uhriksi, ja muuan Montezuman läheinen sukulainen, Guatimotsin, valittiin keisariksi. Hän oli myöskin urhea mies ja sen ohessa varsin ymmärtäväinen sekä jalomielinen. Hän jatkoi innolla edeltäjänsä alkamia puolustusvarustuksia ja heti saatuaan tiedon vihollistensa uusista hyökkäys-aikeista kutsui hän joka maakunnasta summattomat joukot aseellisia miehiä pääkaupunkiin. Niiden kanssa aikoi hän puolustautua viimeiseen veripisaraan saakka.

Kaarlo. Se on oikein! Minä soisin että he tapaisivat kaikki nuot ilkeät Espanjalaiset.

Isä. Kaikkiko?

Kaarlo. Niin vainen! Mitäs he eivät jätä rauhaan Meksikolaisraukkoja, jotka eivät ole tehneet heille mitään pahaa!

Isä. Sinun suuttumukseksi Espanjalaisten väkivaltaisesta käytöksestä viatonta kansaa vastaan on aivan oikeutettu, poikaseni. Mutta älkäämme unohtako, että he itse eivät tekoansa pahaksi käsittäneet ja siis rikkoivat enemmän tietämättömyydestä kuin ilkeydestä. Älkäämme siis juuri suoko heille kuolemaa, vaan sitä toivokaamme, että uljaan Guatimotsin'in onnistuisi ankaran puolustuksen kautta estää heidän paluuretkensä Meksikoon ja että he palaisivat takaisin, katuen ja muuttaen mielensä.

Lotta. Niin, se onkin paljon parempi. Antakaa heidän kaikkien jäädä eloon, hyvä isä!

Isä. Eihän se minun vallassani ole; saathan nähdä kuinka käy.

Kortez, joka oli saanut tiedon Meksikolaisten puolustustoimista, käsitti kyllä, kuinka suuret vastukset häntä tälläkin kertaa odottivat; mutta hän oli jo tottunut uskaliaasti taistelemaan suurimpainkin esteitten ja vaarojen kanssa. Iloisena ja reippaana asettui hän nytkin melkoisesti kasvaneen sotajoukkonsa etupäähän ja lähti marssimaan eteenpäin. Mutta — huomenna saamme kuulla itse retkestä!

Neljäsneljättä kertomus.

Niilo. No, isä!

Isä. Heti, poikaseni!

Kortez asettui sotajoukkonsa etupäähän ja marssi Meksikoa vastaan. Kun hän lähestyi Tetskukon kaupunkia, tuli häntä vastaan muutamia lähettiläitä, jotka kantoivat rauhan merkkejä. He Tetskukon kaupungin

katsikin nimessä hartaasti pyysivät, että hän asettuisi ensi yöksi heidän kaupunkiinsa, jossa parhaalla tavalla pidettäisiin huolta hänestä ja hänen miehistään. Sen ohessa pyydettiin myös että Intiaanit jäisivät yöksi kaupungin ulkopuolelle.

Oli syytä epäillä tämän katsikin suoruutta, ja päätettiin siis noudattaa suurta varovaisuutta, vaikka suostuttiinkin hänen pyyntöönsä. Kaupunkiin lähtö päätettiin sen vuoksi lykätä seuraavaksi päiväksi. Tämä lykkäys pelasti Espanjalaisten ja heidän valppaan päällikkönsä elämän. Sillä kun he seuraavana päivänä marssivat kaupunkiin, oli koko kaupunki autio ja tyhjä, ikäänkuin olisivat sen asukkaat kuolleet sukupuuttoon; ja vasta jonkun ajan kuluttua, kun Kortez oli miehittänyt tärkeimmät paikat ja järjestänyt jäljellä olevat miehensä taistelurintamaan isolle torille, rohkenivat asukkaat vapisten tulla esiin. Heiltä saatiin nyt kuulla että katsikilla viime yönä oli ollut kaikki valmiina Espanjalaisen perikatoon saattamiseksi, vaan heidän tulonsa lykkäys oli saanut hänen pelkäämään, että salavehkeet kenties olivat tulleet ilmi, ja hän sentähden oli aamulla paennut matkoihinsa.

Kortez rankaisi katsikia hänen petollisuudestaan julistamalla hänet virkansa menettäneeksi ja nimittämällä hänen sijaansa toisen, jota kaupunkilaiset itse osoittivat ansiokkaimmaksi. Se oli nuori, rakastettava mies, jonka ulkonainen olento jo ilmaisi sellaista hyvyttä ja jaloutta, että Kortez jo ensi näkemällä syleili häntä ja vakuutti tahtovansa olla hänen ystävänsä. Tämän uuden katsikin nimittämisellä voitti hän myös kaupungin asukkaat puolelensa ja liittolaisiksensa. Kortez päätti-kin jäädä Tetskukoon siksi kunnes ehtisi saada kaikki valmistukset Meksikon valloitusta varten lopetetuiksi.

Mikko. Mitä valmistuksia siihen tarvittiin? Ei muuta kuin marssi vain Meksikoon, niin sillähän se on tehty.

Isä. Marssi vain Meksikoon ja tule tyhjin toimin häpeällä takaisin, niinkö? Ei, poikaseni, Kortez oli kyllä urhea mies, mutta myös kappaleen viisaampi kuin sinä, eikä sokean uhkarohkeana lähtenyt mahdottomia yrittämään. Meksikolaiset olivat näet varsin hyvässä puolustuskunnossa. He olivat repineet auki kaikki sillat ja rakentaneet aukkojen toiselle puolelta vallituksia ja rintavarustuksia, estääkseen ylipääsyn siirrettävillä silloilla. Viisas Guatimotsin oli sitaipaitsi varustanut miehensä joutsilla ja pitkillä keihäillä, niin että he jo pitemmänkin matkan päästä kykenivät puolustautumaan. Mikä kuitenkin tehoisimmin heitä suojausi oli lukematon joukko veneitä, joilla voitiin ankaraasti ahdistaa Espanjalaisia, jos he koettaisivat tunkeutua eteenpäin noilla kapeilla maasilloilla.

Kortez huomasi siis varsin hyvin, että hän ei voinut ajatella nyt hyvässä puolustuskunnossa olevan pääkaupungin valloittamista, ennenkuin hänellä oli joukko pieniä sotalaivoja, joilla hän saattoi karkoittaa veneet ja tukea hyökkäystä maasiltoja vastaan. Mutta mistä ne laivat otettiin? Sotajoukossaan oli hänellä vain kolme tai neljä kirvesmiestä. Rakennus-aineita ei ollut saatavissa lähempänä kuin Tlaskalan metsissä, eikä koko hänen sotajoukkonsa olisi riittänyt niitä sieltä Tetskukoon saakka kuljettamaan. Mutta kuta suuremmat vaikeudet olivat, sitä palavampi oli myös hänen halunsa voittaa ne. Eikä hän tälläkään kertaa jäänyt neuvottomaksi. Harvalukuisten kirvesmiestensä apulaisiksi määräsi hän suuren joukon Tlaskalalaisia, ja sillä aikaa kuin nämät hankkivat rakennus-aineita, koki

Kortez päästä koko Meksiko-järveä ympäröivän seudun herraksi, katkaistakseen siten kaiken ruokavarojen tuonnin pääkaupungista. Muutamat ympäristön pienistä kaupungeista vallotti hän väkisin, toiset sai hän helpommilla keinoilla liittymään kanssansa. Mielipahalla ja huolestuneena näki Guatimotsin näiden uskottomain alammaistensa luopumisen ja koetti estää sen jatkumista, mutta turhaan! Yhtäkaikki pysyi hän päätöksessään puolustaa horjuvan valtakuntansa pääkaupunkia viimeiseen veripisaraan saakka.

Mutta näkymätön vaara uhkasi taas Kortez'ia, vaara semmoinen, josta kaikki hänen viisautensa ja urhoollisuutensa tuskin voi pelastusta tuoda!

Narvaez'in sotilaat tosin, kuten kuulumme, olivat vapaaehtoisesti asettuneet Kortez'in lippujen alle, mutta olivat tehneet sen vain siinä toivossa, että hän lyhyessä ajassa ja ilman erityisiä vaikeuksia saattaisi heidät määrättömäin aarteiden omistajaksi. Kun nyt kävi selville että Meksikon valloitus niinhysin vaati aikaa kuin melkoisia uhrauksiakin ja vaarojen kestämistä, tulivat he peräti tyytymättömiksi päällikköönsä ja alkoivat katkerasti katua että olivat häntä seuranneet. Toveriensa yleistä tyytymättömyyttä otti hyväkseen käyttääksensä eräs Villefanja niminen sotamies, joka aina oli ollut Velasquez'in salainen puolenpitäjä. Hän suunnitteli salaliiton, jonka tarkoitus oli kerrassaan murhata kenraali ja hänen etevimmät upseerinsa ja sitten valita toinen johtaja, joka veisi sotajoukon takaisin Kubaan.

Salaliittolaisten tuuma oli seuraava: he aikoivat, kun Kortez etevimpäin upseeriensa kanssa istui ruualla, antaa jonkun miehen tuoda sisään kääryn, joka oli sisältävinään Espanjasta Veracruz'in kautta saapuneita kirjeitä. Silloin piti salaliittolaisten, muka uteliaina

kuullakseen kotimaan uutisia, keräytyä pöydän ympärille, hyökätä kenraalin kimppuun juuri kun hän oli avaamassa tuota kääryä, ja surmata hänet sekä muut uhreiksi määrätyt upseerit.

Kaikki oli valmiina tämän inhottavan salajuonen täytäntöön panoa varten, joka oli tapahtuva seuraavana päivänä, ja salaliittolaiset, joiden luku oli melkoisen suuri, olivat toimineet niin taiten ja varovasti, ettei Kortez'illa eikä hänen ystävillään ollut vähintäkään aavistusta siitä. Oli jo ilta, murhaajat olivat pitäneet viimeisen valmistavan kokouksensa, ja teko oli kypsymäisillään. Silloin sovitti Jumala niin, että taiten sallattu, aikeissa oleva rikos sittenkin tuli ilmi.

Yksi salaliittolaisia, eräs Kortez'in ensimmäisiä seuralaisia, joutui äkkiä tuskaan, joka ei antanut hänelle rauhaa. Kuta lähemmäksi hänen ennen niin rakastetun ja ihmetellyn päällikkönsä kuolinhetki läheni, sitä enemmän alkoi häntä ahdistaa, sitä hirveämmältä alkoi näyttää ilkityö, johon hän oli antanut suostumuksensa. Hän koetti vastustaa tuota tunnetta, koetti vaientaa omantuntonsa ääntä, mutta turhaan. Se vaivasi häntä niin ettei hän saanut rauhaa ennenkuin hän riensi Kortez'in luo ja vapaaehtoisesti, suoraan tunnusti koko salaliiton.

Kortez hämmästyí; mutta tottuneena tekemään nopeita ja mieleviä päätöksiä ei hän tälläkään kertaa tarvinnut monta minuuttia tuumittelu-aikaa. Muutamien upseeriensa seurassa meni hän heti suoraa päätä Villefanjan asunnolle. Hänen odottamaton saapumisensa tähän paikkaan ja öiseen aikaan sai murhaajan niin hämmästyneeksi, ettei hän voinut kieltää eikä ajatella puolustustakaan. Hänet pistettiin arestiin; Kortez itse tempasi hänen povestaan paperin, jota hän koetti salata;

ja koska kenraali arvasi että se sisälsi jotakin tätä salaliittoa koskevaa, vetäytyi hän paperineen silmänräpäyksen ajaksi syrjään. Se oli luettelo salaliittolaisista, jossa Kortez hämmästykseseen ja kauhukseen tapasi miesten nimiä, joista hän kaikista vähimmin oli sellaista luullut. Viisaimpana piti hän kuitenkin salata tämän luettelon ja olla olevinaan tietämätön muista rikoksellisista. Hän tyytyi rankaisemaan ainoastaan salaliiton päämiestä, ja kun tämän oma tunnustus teki seikka-peräisemmän tutkinnon tarpeettomaksi, hirtätti hän Villefanjan jo samana yönä sen talon edustalle, jossa hän oli vangittu.

Seuraavana aamuna kutsutti Kortez koko sotajoukon esiin. Rikoksellisilla tykytti sydän tuskallisesta odotuksesta; Kortez astui heidän keskellensä iloisen ja huolettoman näköisenä kuin ainakin. Sitten kertoi hän heille Villefanjan petoksesta ja häntä kohdanneesta rangaistuksesta, mutta lisäsi, että kaikista tiedusteluista huolimatta ei yhtään hänen rikostovereistaan oltu saatu ilmi, koska hän kidutuspenkilläkin itsepäisesti oli ollut vaiti. Kortez vakuutti, että tämä vaitiolo hänelle itselleenkin oli ollut mieluinen, koska häntä olisi surettanut, jos olisi täytynyt jättää vielä muitakin seuralaisistaan oikeuden käsiin; ja hän lopetti puheensa pyytämällä, että toki ilmaistaisiin, miten hän oli joutunut asetovereinsa epäsuosioon, jotta hän kohta paikalla voisi korjata erehdyksensä.

Tästä puheesta keventyi rikoksellisten mieli; he saattoivat taasen hengittää vapaasti, ja ilo siitä, ettei heidän syyllisyytensä perille oltu päästy, kiihotti heidät päättämään, että he tästälähin tahtoivat joka tilaisuudessa osottaa jalomielistä päällikköänsä kohtaan sitä suurempaa ja lujempaa uskollisuutta. Niin pelasti Kortez,

viisaasti hillitsemällä vihansa, suuren osan sotajoukostaan ja hankki samalla itselleen yhtä monta uutta uskolista alammaista kuin ennen oli ollut pettureita. Niin tärkeä on taito osata aikanaan hillitä itseänsä.

Mutta Kortez tiesi myöskin, että toimettomuus turmelee parhaimmatkin ihmiset. Hän kiirehti siitä syystä antamaan niille, jotka hän täten oli tullut tietämään levottomiksi ja häilyväisiksi, toimittamista, joka estäisi heitä uudelleen ryhtymästä niin vaarallisiin aikeisiin. Onneksi olikin siihen heti tilaisuutta. Hänelle näet ilmoitettiin, että kolmeentoista brigantiiniin oli rakennus-aineita jo hakattu ja että ne nyt vain olivat kuljetettavat Tlaskalan vuorisendulta Tetskukoon. Tämä kuljetus saattoi tapahtua ainoastaan Intiaani-kantajain avulla, ja heidän mukanaan oli lähiseuduilla kuljeksi-vain meksikolaisten partiojoukkojen tähden lähetettävä joukko vartijasotamiehiä. Siihen toimeen määrättiin nuo katuvaiset petturit, ja urhea, valpas ja uskollinen Sandoval, johon Kortez saattoi täydellisesti luottaa, pantiin heidän päälliköksi.

Tämä retkikunta oli mitä omituisin ja vaivaloisiin. Keskellä kulki 8,000 tamania eli kuormankantajaa, jotka kuljettivat hirsiä, lautoja, mastoja, köysiä, purjeita ja rauta-osia. Etu- ja jälkijoukkona sekä sivustain suojana marssi 15,000 Tlaskalalasta, joiden sekaan Espanjalaisia oli järjestetty sinne tänne järjestyksen ylläpitämiseksi ja totuttaakseen Intiaaneja säännölliseen marssimiseen. Koko retkikunta muodosti puolta penikulmaa pitkän kulkueen. Sandoval itse kävi etupäässä; jälhijoukon päällikkyuden uskoi hän nuorelle Tschetschikal nimiselle Tlaskalalaiselle.

Mikko. Missä Ksikotenkati sitten oli? Hänestä emme ole kuulleet mitään pitkiin aikoihin.

Isä. Ksikotenkatl oli kuollut.

Muutamat. Kuollutko!

Isä. Niin, hän oli sotaisa ja ylpeä nuori mies, jota kaiveli muukalaisten käskettävänä oleminen. Kenties hän myös näki pitemmälle kuin maanmiehensä ja huomasi, että Espanjalaisten kanssa tehty liitto lopuksi veisi hänen kansansa orjuuteen. Hän rohkeni sentähden siihen aikaan, jolloin Kortezi oli palannut takaisin Tlaskalaan, nostaa kapinan häntä vastaan. Mutta aije ei onnistunut. Hänen omat maanmiehensä vangitsivat hänen; oma isä — toinen Brutus — langetti kuolemantuomion hänen yllensä ja jätti hänen espanjalaiselle sotapäällikölle, jotta tämä panisi tuon ankaran tuomion täytäntöön. Kortezi oli kuitenkin tällä kertaa niin ihmisellinen, että kieltäysi sitä tekemästä; hän antoi anteeksi, vapautti hänet ja otti hänet mukaansa retkelle Meksikoa vastaan.

Tämä jalomielinen anteeksianto ei kuitenkaan voinut taivuttaa Ksikotenkatlin ylpeätä mieltä. Hän yhä edelleenkin joka tilaisuudessa rohkeasti moitti Espanjalaisten yrityksiä ja kiihotti omia maanmiehiänsä heitä vastaan. Tämä käytös ilmoitettiin Tlaskalan suurelle neuvostolle, joka sitten antoi sanoa Kortezi'ille: „Se joka kokee saada aikaan kapinaa päällikköänsä vastaan, meidän lakiemme mukaan ansaitsee kuoleman. Voit siis vapaasti kaikella ankaruudella kohdella kapinallista Ksikotenkatl'ia, sillä jos hän palaa takaisin Tlaskalaan, niin ei häntä täällä sen paremmin kohdella.“ Vielä keran koetti Kortezi lempeyttä ja käski tuon itsepäisen nuorukaisen tulemaan hänen luoksensa, tuodakseen itse esiin valituksensa, jotta Kortezi voisi korjata, missä hän mahdollisesti oli erehtynyt. Mutta siihenkään ei hän taipunut; ja kun Kortezi sitten lähetti vahtimiehiä

väkisin häntä noutamaan, asettui hän vastarintaan ja puolusti itseänsä siksi kunnes vihdoin, useita haavoja saatuansa, kuolleena vajosi maahan. Sellainen surkea loppu oli miehellä, josta toisissa oloissa kenties olisi voinut tulla Hannibalin tai Cæsarin vertainen!

Nuori Tschetschimikal, joka tuli hänen jälkeläiseksi, oli luonteeltaan aivan samanlainen kuin Ksikotenkati: urhea, kiivas ja itsepäinen; mutta hänellä ei ollut edeltäjänsä ylpeyttä, vaan oli pikemmin turhamielinen ja kopeileva. Häntä sentähden suututti, että Sandoval tahtoi panna hänet jälkijoukon johtajaksi. „Kenraalin semmoisen kuin minä“, sanoi hän, „tulee aina olla ensimmäinen, voidakseen olla esimerkkinä koko sotajoukolle. Tahdon siis aina olla ensimmäinen, ei vain Meksikon valloituksessa, vaan kaikissa pienimmissäkin kahakoissa.“ Turhaan kuvailtiin hänelle, että paikka, johon hän oli määrätty, oli mitä tärkein, koska ennen oli pelkääminen hyökkäystä takaapäin kuin edestäpäin. Tämä syy ei vaikuttanut ennenkuin Sandoval itse rupesi hänen toverikseen jälkijoukon päällikkyydessä. Matkaa oli kymmenen penikulmaa ja se kulki enimmäksi osaksi kolkkojen vuorisentujen läpi. Joukottain meksikolaisia sotureita parveili ympäristöllä hätyyttääkseen retkikuntaa, mutta kun he näkivät, että aina oltiin varuillaan, niin vetäytyivät he joka kerta tyhjin toimin takaisin. Vihdoin kovin vaivaloisen marssin perästä saapui Sandoval Tetskukoon, jossa kenraali avosylin otti hänet vastaan.

Kun oli saavuttu Tetskukon läheisyyteen, vaati Tschetschimikal, että pysähdyttäisiin vähäksi aikaa; syy oli että hän halusi koristautua kauneimmilla höyhenillä ja muuten pukeutua pulskimpaan sota-asuunsa. „sillä“, sanoi hän, „taistelun lähestyessä pitää urhoilli-

sen soturin olla yhtä komeana kuin jos häihin menisi.“ Korteز kuullessaan tästä kopeilemisesta ei saanut juuri kovin hyvää ajatusta tämän nuoren soturin urhoudesta, koska hän kokemuksesta tiesi että tosi miehuus aina esiintyy kainosti. Eipä historialla enää sen koommin olekaan mitään kerrottavana nuoresta, kopeilevasta sankaristamme.

Samaan aikaan kuin nyt puuhattiin laivojen kokoonpanoa, sattui toinen onnellinen tapaus, joka herätti yleistä iloa piirittäjissä. Korteز oli näet aikapäiviä siten lähettänyt muutamia upseereistaan Hispaniolaan tuomaan sieltä, jos mahdollista, apujoukkoja. Kauan oli jo turhaan odotettu näiden lähettiläiden palaamista, kun nyt äkkiä saapui se iloinen sanoma, että Hispaniolasta oli Veracruz'iin saapunut neljä laivaa, tuoden mukanaan melkoisen apujoukon — 200 miestä, 80 hevosta, 2 kanuunaa ja summattoman joukon sotatarpeita. Voitte helposti ajatella miten tämä tapaus ilahdutti Korteز'ia ja hänen seuralaisiansa.

Nyt puuhattiin sotalaivojen rakentamista suurimmalla innolla. Meksikolaiset kyllä tuon tuostakin koettivat sitä estää ja yrittivät sytyttää tuleen vielä rakennuksen alaisina olevat laivat; mutta Korteز'in valppaus ja hänen miestensä urhous teki kaikki heidän yrityksensä turhiksi. Kun laivat olivat täysivalmiit, lykättiin ne suurilla juhlallisuuksilla vesille, ja kun ne komeasti keinuivat laineilla ja tuuli paisutti niiden valkeita purjeita, kajahti kaikkien Espanjalaisten ja heidän liittolaistensa kulkuista huikea ilohuuto. Kaikkien silmät ihmetellen katselivat miestä, jonka tarmo kaikista esteistä huolimatta oli hankkinut Espanjalaisille herruuden järvelläkin, joka oli piiritetyn pääkaupungin paras suoja.

Kortez päätti nyt hyökätä kaupungin kimppuun kolmelta eri taholta ja jakoi siitä syystä sotajoukkonsakin kolmeen osaan, joiden päälliköiksi pantiin Sandoval, Alvarado ja Olid. Sandovalin joukon piti koettaa tunkeutua kaupunkiin Tetskukosta, Alvaradon Takubasta ja Olidin Kujokan nimisestä paikasta lähtevää maasiltaa myöten; Kortez itse jäi laivoja johtamaan ja otti niillä suojatakseen sekä auttaakseen hyökkääjiä.

Jokainen joukkoineen marssi nyt määräpaikalleen. Alvarado ja Olid sivumennen hävittivät ne vesijohdot, joiden avulla Meksikolaiset olivat johtaneet suolatonta vettä vuoriseuduilta kaupunkiinsa. Siitä seuraava vedenpuute oli alku sille moninaiselle hädälle, jota piiritetyn kaupungin asukkaat tästä hetkestä saakka saivat kärsiä.

Siitä lähtien ei kulunut päivääkään, jolloin ei olisi verta vuodatettu. Sotalaivojen oli taistelemisen lukeuttomia veneitä vastaan, maasotajoukkojen taas yhtä lukuisia vihollisjoukkoja vastaan silloilla. Heikot veneet kyllä pian hajotettiin tai purjehdittiin upoksiin, mutta hyökkäykset silloilla eivät ottaneet yhtä hyvin onnistuakseen. Espanjalaiset kyllä joka päivä valloittivat väkiryynnäköillä jonkun niistä etuvarustuksista, jotka olivat rakennetut silta-aukkojen suojaksi, ja he varustivat nämät aukot silloilla. Mutta murheen yön muisto sai heidät joka ilta vetäytymään takaisin mantereelle, ja yön kuluessa panivat piiritetyn uudelleen kuntoon ne varustukset, mitkä päivin oli hävitetty. Kaikki verenvuodatus ei siis vionyt askeltakaan eteenpäin, ja siltä näytti, että Espanjalaisten ja heidän liittolaistensa viimein täytyisi tyhjin toimin yrityksestä luopua.

Sillä kannalla olivat asiat, kun Kortez, kovin huolissaan aseittensa vähäisestä menestyksestä, päätti vihdoin

ryhtyä yleiseen väkiryökköön, seurasipa siitä voitto tai perikato. Mitkä tämän päätöksen seuraukset olivat, sen saatte kuulla huomenna.

Viidesneljättä kertomus.

Seuraavana päivänä, kun se hetki oli tullut, jolloin isän oli tapana ruveta kertomaan, istuivat kaikki lapset tavallista hiljaisemman ja uteliaamman näköisinä. Olisi voinut kuulla neulan putoavan, sellainen äänettömyys vallitsi huoneessa, kun isä asetuttuaan tavalliselle paikalleen ryhtyi kertomaan:

Kuten eilen jo mainitsin, päätti Kortez ryhtyä uhkayritykseen tehdäkseen kerrassaan lopun tuosta rassistavasta sodasta. Seuraavaksi päiväksi määräsi hän yleisen väkiryökkön; jokaisen tahollaan piti kaikista esteistä huolimatta tunkeutua kaupunkiin ja anastaa siellä vakava asema. Itse tahtoi hän asettua sen osaston etupäähän, jonka piti rynnätä Kujokan'in multavallia myöten, ja hän oli päättänyt, maksoi mitä maksoi, tunkeutua itse kaupunkiin.

Rynnäköpäivä tuli; jokainen päällikkö asettui oman osastonsa etupäähän, ja verinen näytelmä alkoi. Oli kauheata nähdä, millä vastustamattomalla voimalla Espanjalaiset tunkeutuivat eteenpäin ja millä itsepäisytydellä Meksikolaiset kokivat puolustautua. Varsinkin se osasto, jota Kortez itse johti, teki ihmeitä urhoudessa. Ei mikään voinut sitä vastustaa. Se eteni silta-aukolta toiselle, valloitti väkiryökköllä etuvarustuksen toisensa perään, hakkasi maahan tai ampui kuolijaaksi kaikki, jotka sen tielle sattuivat ja ajoi vihollista takaa kaupunkiin asti.

Mutta voitollisena eteenpäin rientäessäänkin muisti Kortez kuitenkin ryhtyä tarpeellisiin toimiin paluumatkan turvaamiseksi siinä tapauksessa että epävakainen sota-onni äkkiä sattuisi kääntymään. Hän määräsi siitä syystä Julian d'Aldereten, joka oli yksi Espanjasta äskettäin saapuneita upseereja, riittävän miesjoukon kanssa jäämään sillan luo ja täyttämään aukot täydellisesti, sillä aikaa kun toiset jatkoivat voitollista valloitusta. Pahaksi onneksi sai väärä kunnianhimo tämän päällikön pitämään vaarattomaa asemaansa hänen arvoansa alentavana ja häpeällisenä, kun hänen toverinsa sillä välin riensivät voitosta voittoon. Hän siitä syystä ei välittänytkaan saamastaan käskystä, vaan syöksyi asetovereinsa joukkoon jakaakseen heidän vaaransa ja kunniansa.

Tämän kuullessaan iloitsi Guatimotsin salaisesti vihollistensa ajattelemattomuudesta, koska hän heti oivalsi, miten tätä laiminlyömistä saattoi hyväkseen käyttää. Heti laittoi hän kiertoteitä myöten muutamia vankkoja osastoita tyhjiksi heitetyille silloille ja käski heidän niin paljon kuin mahdollista laajentaa niissä olevia aukkoja. Muiden soturiensa, jotka kaupungin porteilla olivat käsikahakassa Espanjalaisten kanssa, antoi hän vähitellen väistyä, houkutellakseen vihollisia yhä pitemmälle. Hänen sotajuonensa onnistui; Kortez, joka luotti siihen että hänen käskynsä oli täytetty, arvelematta ajoi vihollista takaa kadulta toiselle, ja niin tunkeutui hän vihdoinkin siihenkin paikkaan, jossa Guatimotsin itse joukkoineen häntä odotti.

Äkkiä, Meksikon hallitsijan antamasta käskystä, kajahti sotajumalan pyhän rummun kumea ääni läheisen tempelin katolta. Se oli Meksikolaisille hyvin tuttu merkki, joka kiihotti heitä sanomattomaan raivoon ja

täydelliseen kuoleman halveksimiseen. Silmänräpäyksessä huomasivat Espanjalaiset ihmeeksensä vihollisia joka puolella; ne hyökkäsivät heidän kimppuunsa sellaisella vimmallalla, ettei koko heidän miehuutensa eikä eurolainen sotataito enää kestänyt sitä vastaan. He alkoivat vetäytyä takaisin, ensin suljetuissa riveissä, hitaasti ja ehtimiseen taistellen; mutta kun vihollisten luku kasvamistaan kasvoi ja hyökkäykset kävivät yhä ankarammiksi, alkoivat he pitää yhä suurempaa kiirettä ja ruveta miettimään enemmän pakenemista kuin puolustautumista. Jo murtuivat heidän rivinsä; kaikki — Espanjalaiset ja Tlaskalalaiset, ratsumiehet ja jalkamiehet pakenivat sekasortoisena joukkiona maavallille päin. Kauhukseen huomasivat he nyt, että silta-aukkoa ei ollutkaan täytetty ja että viholliset olivat vartioimassa toisella puolen.

Turhaan koki Kortezi käskyillä ja rukouksilla saada miehiänsä uudelleen järjestymään riveihin; nyt ei enää kuultu eikä nähty mitään, ja jokainen koetti pelastua niin hyvin kuin taisi. Joukottain syöksyi miehiä silta-aukkoon, jossa monen saavutti kuolema vedessä ja moni elävänä joutui veneissään sinne päin rientävien vihollisten haltuun tai sai surmansa heidän aseistaan. Pahaksi onneksi oli järvi siellä sotalaivoille liian matala, niin että nekään eivät voineet tulla hädässä olevain avuksi.

Kirvelevin sydämin näki Kortezi omiensa hädän eikä pitänyt väliä vaarasta, joka häntä itseään uhkasi. Unhottaen itsensä koetti hän pelastaa miehiään milloin vedestä, milloin vihollisten käsistä, kun äkkiä kuusi vankkaa meksikolaista sotapäällikköä tarttui kiinni häneen ja raastoi hänen riemusaatossa pois.

Kaikki. Voi, voi!

Isä. Kaksi hänen upseereistaan näki tuon; he päättivät paikalla uhrata henkensä hänen edestään. He sentähden syöksyivät keskelle vihollista, taistelivat ja kaatuivat saatuaan Kortez'in vangitsijat surmatuiksi. Niin tavoin pääsi kenraali vihollistensa käsistä —

Kaikki. Sepä hyvä!

Isä. — pakenemaan, vaikka pahoin runneltuna ja menetettyään suuren joukon paraita miehiään. Tuhat Tlaskalalaista ja seitsemättäkymmentä Espanjalaista oli joko kaatunut taistelukentälle tai elävänä joutunut vihollisten käsiin; ja pakoon pääsneissä ei ollut juuri ketään, joka ei olisi tullut haavoitetuksi. Kortez oli melkein itkeä nähdessään tuota hävitystä, mutta yön tullessa sai uusi, vielä hirveämpi näytelmä hänen verensä kuohuksiin.

Niin pian kuin tuli pimeä, nähtiin koko kaupunki valaistuna; sieltä kuului sotarumpujen kumea pärrytys ja voittajain hurjat riemuhuudot, kun he valmistautuivat viettämään juhlaa. Valo päätemppelein ympärillä oli niin kirkas että selvästi voitiin erottaa sinne kokoontuneen väkijoukon toimet ja pappien uhrivalmistukset. Se oli kamala näky, jonka hirveyttä Espanjalaisien mielikuvitus vielä suurensi. He olivat valkeasta ihosta tuntevinaan onnettomat toverinsa sotavankien joukossa; näkivät, kuinka niitä pakotettiin tanssimaan noiden inhottavain epäjumalankuvain edessä, ja erottivatpa vielä ystäväinsä äänetkin teuras-uhreiksi raastettujen sotavankien tuskanhuudoista. Kovasydämisinkin vaaleni tätä nähdessään ja itse Kortez'kin vuodatti kyöneleitä keventääkseen sydäntänsä.

Mikko. Meksikolaiset olivat inhottavia! Tästä lähtien minä en sääli heitä vähääkään!

Kaarlo. En minäkään, vaikka heidät hakattaisiin kappaleiksi joka mies.

Isä. Kärsivällisyyttä, lapset! Teidän oikeutettua vihaanne on kohta seuraava yhtä oikeutettu sääli. Kuulkaa nyt surullisen kertomukseni jatkoa!

Kortez'in asema oli taaskin mitä vaarallisin. Hänen soturiensa mieli oli suuresti masentunut; viholliset sitä vastoin olivat tulleet yhä rohkeammiksi, niin että he seuraavana päivänä jo uskalsivat hyökätä hänen leiriänsäkin vastaan, jossa Espanjalaiset liittolaisineen hädin tuskin saivat hyökkäyksen torjutuksi. Vielä tehokkaammin vaikutti muun sotajuoni, jonka Guatimotsin oli keksinyt saattaakseen viholliset turmioon. Hän näet lähetti uhrattuun Espanjalaisten päät nähtäväksi lähimaakunnissa, ja antoi samalla kuuluttaa, että sotajumala näiden uhrien verestä leppyneenä oli luvannut täydellisen häviön noille vihatuille muukalaisille tulevan kahdeksan päivän kuluessa.

Tämä kuulutus sai kaikki Espanjalaisten Intiaani-liittolaiset heistä luopumaan, sillä he eivät ensinkään epäilleet sotajumalan uhkauksen toteutumista. Itse Tlaskalalaisissakin alkoi näkyä luopumisen oireita. Kortez, joka osasi käyttää kaikkia asianhaaroja hyväkseen, keksi heti keinon estääkseen tätä liittolaistensa luopumista. Hän näet käski lakkauttaa kaikki vihollisuudet kahdeksan päivän ajaksi, vei sotajoukkonsa paikkaan, missä laivasto sitä suojasi, ja odotti siellä turvallisesti määrääjän, noiden kahdeksan päivän loppua. Pahaksi onneksi olivat papit määränneet ajan liian tarkoin ja liian lyhyeksi. Nuo kahdeksan päivää, joiden kuluessa Espanjalaisten ennustettu perikato oli tapahtuva, menivät ohi ilman että nämät kärsivät pienintäkään tappiota eli vahinkoa; ja silloin aukenivat liittolaisten silmät. He huomasivat pettyneensä, häpesivät herkkäuskoisuuttansa ja palasivat takaisin alttiimpina

kuin koskaan ennen auttamaan Espanjalaisia vihatun meksikolaisvallan kukistamisessa. Toiset, jotka uskoivat, että Meksikon pappien lausuma ennustus todella oli sotajumalan suusta lähtenyt, päättivät nyt, että tämä jumala eksytti Meksikolaisia petollisilla lupauksilla tehdäkseen heidän perikatonsa sitä varmemmaksi. Hekin nyt menivät Espanjalaisten puolelle, ja moniaan päivän kuluttua oli Kortez'in komennon alla 150,000 alkuasukasta. Siinä, lapset, näette, kuinka pian onni ja onnettomuus voivat vaihdella.

Kortez'ia tämä suunnaton voimanlisäys ei vietyt ylimielisyyteen; päinvastoin tuli hän varovammaksi kuin koskaan ennen. Vieläpä — se olkoon hänen kunniaukseen sanottu — hän vielä kerran tarjosi Meksikolaisille rauhaa; mutta Guatimotsin, joka oli vahvasti vakuutettu siitä että sovinto Espanjalaisten kanssa varmaan tuottaisi orjuuden hänelle ja Meksikon kansalle, hylkäsi halvöksien kaikki rauhantarjoukset, pysyen lujana päätöksessään joko vapauttaa isänmaansa tai kuolla sen edestä.

Vihollisuudet siis alkoivat uudelleen. Kortez näki nyt voitonsa niin täydellisesti saartaa kaupungin, että kaikki elatusaineiden tuonti tuli estetyksi. Seuraus oli kauhea nälänhätä; sitä seurasi, kuten semmoisissa tapauksissa useinkin, rutontapainen kulkutauti, joka laumottain tappoi onnettomia, kaikilta puolilta ahdistettuja alkuasukkaita.

Maavalleja myöten tunkeutui Kortez päivä päivältä yhä lähemmäksi kaupunkia. Sen uuden suunnitelman mukaan, jota hän nyt seurasi, piti hän joka askeleella myöskin huolta paluumatkan turvallisuudesta, ja sillä välin kuin hän Espanjalaisineen tunki vihollisia takaisin päin, täyttivät hänen apujoukkonsa heti

silta-aukot, jotta ei viimeinen suuri onnettomuus uudistuisi. Jo oli tällä tavoin hitaasti, mutta varmasti kolmella eri taholla tunkeuduttu kaupunkiin asti, mutta vieläkin jatkoi jalo, urhea Guatimotsin joka askeleella taistelua. Vastustus oli kuitenkin turha; Espanjalaiset syyttivät jo valloittamansa osan kaupunkia tuleen ja rakensivat vallituksia turvaksensa. Yhtymäpaikaksi noille kolmelle osastolle oli määrätty kaupungin suuri tori. Alvarado oli ensimmäinen, joka ehti sinne; heti sen jälkeen saapui Korteza, joka oli asettunut Olidin joukon etupäähän, ja ajoi edessään pakenevia Meksikolaisia Alvaradon joukkoa vastaan, joka jo oli asettunut taistelurintamaan. Sandoval teki samoin; Meksikolaiset joutuivat siten joka puolelta ahdistavain vihollisten väliin, ja murhaaminen oli suuri joka taholla.

Kolme neljättä osaa kaupungista oli jo valloitettu ja melkeinpä raunioiksi muutettu. Vielä jälellä olevan osan oli Guatimotsin lujasti miehittänyt parhailla sotureillaan. Oltiin juuri alkamassa rynnäkköä tätäkin kaupunginosaa vastaan, kun Korteza, joka tahtoi tehdä lopun verenvuodatuksesta ja toivoi Guatimotsinin jäykkyyden jo murtuneen, käski miestensä lopettaa taistelun ja tarjosi vielä kerran rauhaa. Meksikolaiset näyttivätkin taipuvaisilta tarjoumukseen suostumaan, ja ilman mitään vakituista sopimusta seurasi nyt kolmen päivän aselepo.

Tämän väliajan kuluessa seisoivat molemmat viholliset puolueet vastakkain, ainoastaan kaivannon erottamina. Molemmin puolin vallitsi suurin hiljaisuus, paitsi kun jonkun Meksikolaisen päähän pisti olla olevinaan urhoollinen ja astua esiin vallitusten takaa herjaamaan Espanjalaisia. Useimpia näistä kerskailijoista kohdeltiin halveksimisella; muutamain ylimielisyyttä kuritettiin

kuitenkin tuntuvammalla tavalla. Niin kävi varsinkin yhdelle heistä, joka varustettuna jonkun uhratun Espanjalaisen miekalla ja kilvellä esiintyi kuin toinen Goljat ja tavattoman röyhkeästi herjasi vihollisia. Muuttamat Espanjalaiset ilmaisivat halunsa kostaa tuolle ylimieliselle kerskailijalle; Kortez esti heitä, mutta antoi tulkin huutaa hänelle, että jos hän ottaa mukaansa kymmenen toveria, samanlaista kuin hän itse, niin saisi muuan nuorukainen, jota hän osotti, vääntää niskat nurin heiltä jok'ainoalta. Tuo nuorukainen oli eräs Kortez'in aseenkantaja Markado, noin 16-vuotias. Kun Meksikolainen tästä halveksivasta vastauksesta yhä kiukustuneempana vaati vihollisia taisteluun, niin Markado luuli, että asia nyt koski häntä yksin, koska kenraali oli hänet nimenomaan maininnut, ja sanaakaan sanomatta syöksi hän äkkiä eteenpäin, niin ettei häntä ehditty estää. Hän hyökkäsi sitten kerskailijan kimppuun niin kiihkaasti, että tämä ehtimättä paljon itseänsä puolustaa yhdestä voimakkaasta miekan iskusta sortui maahan. Markadon urotyö palkittiin kaikuvilla suosiohuudoilla; ja kun hän tuli takaisin laskeakseen voitettun miekan ja kilven herransa jalkoihin, syleili Kortez häntä ja vyötti itse hänen kupeilleen miekan urhouden palkinnoksi.

Guatimotsin vitkasteli päivästä toiseen vakuuttaen että hän itse omassa persoonassaan tahtoi tulla sopimaan rauhan ehdoista. Se oli kuitenkin vain tyhjää puhetta, jolla hän koetti viedä harhaan vihollisten huomion ja salata todelliset aikeensa. Hän oli näet vihdoin ylhäisten Meksikolaisten rukouksien tähden taipunut pakenemaan pääkaupungista, kootakseen valtakunnan etäisemmissä maakunnissa uuden sotajoukon, jolla hän kykenisi vihollisiansa vastaan käymään. Tarpeelliset

valmistukset pakoa varten oli jo tehty. Alttiina uhrautumaan rakastetun ruhtinaansa edestä kävivät jaloimmat Meksikolaiset veneisiin ja tekivät sotalaivoja vastaan rajun hyökkäyksen, jonka aikana hallitsija oli kuljetettava järven poikki. Turhaan koetti Sandoval, joka oli laivaston päällikkö, säilyttää Meksikolaisia ampumalla muutamia laukauksia järeimmistä kanuunoistaan; kuolemaa ja haavoja halveksien he vain pelvottomina sousivat eteenpäin ja pyrkivät itsepintaisesti käsikahakkaan.

Äkkiä Sandoval näki muutamia lujasti miehitettyjä veneitä soudettavan järven poikki. Hän ymmärsi mitä se merkitsi ja laittoi heti niitä ajamaan takaa. Holguin, jonka laiva oli paras purjehtija, saavutti ne ensin; mutta niin pian kuin niissä nähtiin, että hän aikoi ryhtyä vihollisuuksiin, laskivat soutajat aironsa alas, soturit panivat pois aseensa ja kaikki rukoilivat kyynelsilmin, että heidän hallitsijansa henki säästettäisiin. Ihastuksissaan siitä kunniaista, jonka onni hänelle soi, astui Holguin paljas miekka kädessä siihen veneeseen, jossa hän huomasi onnetoman hallitsijan olevan. Guatimotsin astui heti itse esiin jalon ja pelottoman näköisenä, lausuen että hän nyt oli Espanjalaisten vanki ja valmis alistumaan kohtaloonsa, mutta pyysi vain, että hänen puolisotansa ja tämän seuralaisia kunnioituksella kohdeltaisiin. Sitten kääntyi hän itse puolisonsa puoleen, jolle hän lausui muutamia rohkaisevia sanoja, ja ojensi sitten kätensä hänelle viedäkensä hänet sotalaivalle. Tämä hetki — 13 päivänä Elokuuta 1521 — ratkaisi koko Meksikon valtakunnan kohtalon, kun sen hallitsija joutui Espanjalaisten käsiin.

Holguin kiirehti viemään arvokasta vankiansa Kortez'in luo. Iloisena saatuansa tiedon näin tärkeästä tapauksesta meni Kortez vangittua ruhtinasta vastaan

ja tervehti häntä järven rannalla kaikella hallitsijalle tulevalla kunnioituksella. Guatimotsinia näytti tämä hänen voittajansa kohteliaisuus paljonkin miellyttävän, ja sangen levollisena seurasi hän Kortez'ia tämän asuntoon. Siellä istahti hän silmänräpäyksen ajaksi, sitten nousi hän ylös ja sanotti tulkin kautta Kortez'ille: „Olen tehnyt mitä velvollisuuteni vaati. Nyt en enää kelpaa mihinkään, ja minun kaltaisestani vangista on voittajalle paljasta vastusta. Nouse siis, ota tikari ja iske se minun sydämeeni, lopettaaksesi elämäni, josta ei enää ole kenellekään hyötyä!“ Tämän kuullessaan vuodatti hänen puolisonsa kyyneleitä, ja itse Kortez tuli liikutetuksi. Hän teki parastaan rauhoittaakseen heitä ja jätti sitten heidät, jotta ei hänen läsnäolonsa heitä häiritsisi. Kunpa samanlainen ihmisellisyys häntä aina olisi elähdyttänyt! Mutta että niin, ikävä kyllä, ei ollut, sen saatte hyvinkin pian nähdä.

Niin pian kuin Guatimotsinin vangitseminen tuli tutuksi, heittivät Meksikolaiset aseensa pois, ja Espanjalaiset olivat siitä hetkestä saakka kaupungin herroina. Ensimmäiset päivät kuluivat rajattomassa ilossa yrityksen onnellisesta päättymisestä, mutta ei kauan kestänyt ennenkuin heidän ilohuutonsa muuttui tyytymättömäksi nurinaksi, kun he näkivät sen pienen saaliin, jonka saivat palkakseen niin monista vaaroista ja kärsimyksistä. Suurin osa taloista oli aarteineen päivineen joutunut liekkien uhriksi, ja niin pian kuin Guatimotsin oli ruvennut epäilemään pääkaupunkinsa pelastumista, oli hän heittänyt järveen kaikki keisarillisessa aarre-aitassa säilytetyt kalleudet. Ainakin syytettiin häntä siitä. Saalis, joka koottiin, oli siitä syystä niin pieni, että useat Espanjalaiset halveksien heittivät pois sen mitättömän osuuden, jonka he siitä tulivat saamaan.

Kaikki napisivat ääneen, milloin Guatimotsinia vastaan, milloin omaa päällikköänsä vastaan, jota he rohkenivat syyttää enimpäin aarteiden anastamisesta.

Turhaan koetti Kortez heitä lepyttää. Alderete, joka oli nimitetty kuninkaalliseksi rahastonhoitajaksi, asettui tyytymättömään etupäähän ja vaati virkansa puolesta, että Guatimotsin ja hänen pääministerinsä olivat kiduttamalla pakotettavat tunnustamaan, minne he olivat upottaneet aarteet. Ja Kortez, joka horjumatta oli kestänyt niin monta myrskyä, oli tällä kertaa — sanonko niin heikko vai niin sydämetön — että suostui Aldereten pyyntöön. Guatimotsin ja hänen uskollinen neuvonantajansa pantiin kidutuspenkille!

Emme huoli kauan viipyä näissä julmuuksissa. Guatimotsin kesti ihmeteltävällä lujuudella kaikki ne kidutukset, joita hänen kekselijäät piinaajansa osasivat käyttää. Ministeri seurasi hänen esimerkkiään, mutta kun tuskat kävivät kovin sietämättömiksi — sanotaan että heidät pantiin halsterille tulisien hiilien päälle — pääsi hänelta huuto ja hän silmäili hallitsijaansa ikäänkuin pyytäen tältä lupaa tunnustaa, mitä tiesi. Guatimotsin ymmärsi silmäyksen ja sanoi: „Makaankos minä sitten ruusuilla!“ Nämät sanat vaikuttivat; sanaakaan hiiskahtamatta kesti hän kidutukset siksi kunnes heitti henkensä.

Kortez oli kaukaa kuullut tuon tuskanhuudon, joka miesparan huuilta oli päässyt; katumuksen sekä häpeän vallassa syöksi hän huoneeseen, ja hänen onnistui pelastaa piinatun ruhtinaan elämä ennenkuin se oli liian myöhäistä. Mutta riittääköön tämä jo täksi päiväksi!

Kuudesneljättä kertomus.

Isä. Vielä kerran, lapset, nousee esirippu; saatte nähdä suuren Meksikon valtakunnan murhenäytelmän viimeiset kohtaukset; sitten lankeaa esirippu ainaiseksi.

Muutammat. Mitä? Ei suinkaan kertomus vielä lopu?

Isä. Ei vielä, mutta pian.

Kaikki. Voi, voi!

Isä. Pääkaupungin valloitusta seurasi pian valtakunnan kaikkien muiden maakuntain kukistaminen. Onnettomien asukasten kohtalo oli yhtä kova kuin se, jonka alle useimmat Länsi-Intian saarelaiset parikymmentä vuotta sitten olivat sortuneet. Heitä vaivattiin ja kiusattiin kaikin tavoin. Luulen teidän mielellännekin näkevän, että jätän kaikki heitä vastaan tehdyt vääryydet sen tarkemmin kertomatta.

Kortez ei vielä ollut saanut mitään vastausta Espanjasta, ja epätietoista siis oli, olivatko siellä hänen toimensa hyväksytyt. Vihdoin saapui Veracruz'in satamaan laiva, jossa oli eräs Tapia niminen mies. Hän oli lähetetty — arvatkaapas mitä varten?

Hannes. Antamaan Kortez'ille valtakirjaa Meksikon maaherran virkaan.

Isä. Ei! Panemaan hänet pois viralta ja vankeuteen, nostamaan oikeudenkäynnin häntä vastaan ja astumaan hänen sijaansa!

Niilo. Sehän on oikein häpeällistä!

Hannes. Minä toivoisin että --

Isä. Arvattavasti toivoisit jotain peräti pahaa Tapialle; mutta jospa tuomittaisiin lain koko ankaruudella?

Niilo. Niin, silloin —

Isä. Ymmärräthän? Silloin olisi Korteza todella rikkonut ja ansainnut rangaistuksen. Mutta eipä meitä toki olekaan pantu arvostelemaan kuningasten ja maailman mahtavain käytöstä, heilläkin on tuomarinsa, jota he eivät voi välttää.

Kortez'in onneksi oli mies, joka oli häntä tuomitsemaan lähetetty, yhtä typerä kuin pelkurimainen. Viisas Kortez osasi kietoa hänet niin moniin vaikeuksiin ja pelottaa häntä niin pahasti, että hän piti parhaana palata kotiansa toimittamatta hänelle annettua tehtäviä.

Myrsky, joka Kortez'ia oli uhannut, oli kuitenkin vain hieman viivähtänyt, mutta uhkasi yhä vielä. Sitä torjuaksensa laittoi hän uuden lähetystön Espanjaan keisari Kaarle V:n luo, joka kuten muistanette siihen aikaan myöskin oli Espanjan kuningas. Tämän lähetystön piti keisarille laatia täydellinen kertomus Kortez'in urotöistä, sekä samalla hänelle antaa hallitsijan osuus saaliista. Tähän saakka oli Kortez, jolla oli ollut paljon puuhia, jättänyt näiden asiain tutkimisen henkilöille, jotka eivät suosineet Kortez'ia. Nyt suvaitsi hän esityttää asian itselleen. Kortez'in mainiot urotyöt ja hänen tekemänsä suurenmoisten valloitusten tärkeys sai nuoren hallitsijan ihmettelemään, ja seuraus oli että hän antoi suostumuksensa kaikkiin Kortez'in toimiin ja nimitti hänet Uuden Espanjan eli Meksikon maaherraksi ja varakuninkaaksi. Sen lisäksi määräsi hän valtuutettuja, joiden tuli tutkia Kuban maaherran Velasquez'in vaatimuksia. Näiden mieli kuten ainakin taipui hallitsijan mukaan; Velasquez'in valitukset Kortez'in tottelemattomuudesta samoin kuin hänen vaatimuksensa päästä valloitetujen maiden maaherraksi julis-

tettiin aiheettomiksi ja hänelle luvattiin ainoastaan korvaus niistä kustannuksista, jotka hänellä yrityksen takia oli ollut. Vielä enemmän nöyryyttääkseen tätä kunnianhimoista miestä liittivät valtuutetut tähän tuomioon ankaran varoituksen siitä että hän oli lupaa kysymättä uskaltanut ryhtyä valloituksiin. Tätä kaksinkertaista häväistystä ei ylpeä ja kiivas Velasquez voinut kärsiä; se maksoi hänen henkensä. Kortez sitävastoin nyt oli onnensa korkeimmalla kukkulalla.

Surukseni täytyy minun nyt ruveta kertomaan, miten Kortez'issakin totentui se vanha lause, että ihmisen on helpompi horjumatta seurata hyveen vaatimuksia onnettomuuden kuin onnen päivinä. Mutta kertomukseni totuus vaatii minua jatkamaan loppuun asti, vaikka tämä jatko tulee olemaan täynnä julmuuksien ja sydämettömyyksien kuvauksia.

Kortez alkoi uudestaan rakennuttaa Meksikoa sen raunioista. Siitä piti tulla Amerikan kaupunkien kuningatar, ja se siitä tulikin; onpa se vielä tänäpäivänäkin säilyttänyt osan muinaista suuruuttansa. Sen ohessa kehotti hän upseerejaan asettumaan maaseuduille, jakeli sitä varten heille maatiluksia ja antoi heille yhtä laajan sekä täysivaltaisen hallinnon alkuasukasten yli, kuin mikä ennen oli anastettu Länsi-Intian saarilla. Samalla tavalla sorrettiin Meksikolaisiakin, ja seuraus oli että hekin alkoivat nopeasti vähetä ja uhkasivat kohta kuolla sukupuuttoon.

Tämän suuren, muinen niin mahtavan kansan sotaisa luonne teki kuitenkin heidän kukistamisensa vaikeammaksi kuin oli arvattu. Monta kertaa koettivat he luoda niskoiltaan sitä orjuuden i'estä, joka heitä rasitti, ja jälleen saavuttaa vapauttansa. Tätä nyt heidän sortajansa pitivät kapinan yrityksenä, joka oli mitä

ankarimmin ehkäistävä, ja sitä varten ryhdyttiin — kenties ei suorastaan Kortezen käskystä, mutta kuminkin hänen luvallaan — julmuuksiin, jotka ijäksi päiväksi ovat tahranneet Meksikon uskaliaitten valloittajain maineen. Niinpä esim. Panukon maakunnassa poltettiin elävältä yhdellä kertaa 60 katsikia ja 400 meksikolaista ylimystä, ja tehdäkseen tätä kauheata näytelmää vielä kamalammaksi ajettiin näiden onnettomien vaimot ja lapsetkin noita julmuuksia omin silmin näkemään.

Mentiinpä vielä pitemmällekin. Hyvin heikoilla perusteilla syntyneiden epäluulojen nojalla, että muka Guatimotsin olisi koettanut kiihottaa entisiä alammaisiaan kapinaan ja itse päästä vapaaksi vankeudestaan, tämä jalo ruhtinas yhdessä Tetskukon ja Takuban katsikien kanssa hirtettiin keskipäivällä ja keskellä entistä pääkaupunkiansa.

Lotta. Heretkää jo, isä hyvä, kertomasta! En tahdo enää kuulla mitään Kortezen'ista, kun hän saattoi olla niin julma. Hyi, sitä en olisi hänestä uskonut!

Isä. Mielelläni itsekin lopettaisin tähän, mutta koska se, mitä vielä on kerrottavaa, myös voipi meille todistaa, että konnuus harvoin jää palkattaan tässäkin elämässä, niin suonet minun kuitenkin jatkaa loppuun saakka.

Muutamit espanjalaiset virkamiehet, jotka oli lähetetty Meksikoon hoitamaan kuninkaan tuloja, koettivat ulontaa valtaansa laajemmalle kuin mitä heille oikeuden mukaan oli tuleva, vieläpä pyrkivät anastamaan jonkinlaista tuomarikatsontavaltaa varakuninkaan yli. Kortezen ei kuitenkaan, kuten hänen tähänastisesta toimestaan hyvin onkin arvattava, ollut niinkään toisten ihmisten nenästä vedettävä, kaikista vähimmin halvempi-arvoisten kuin hän oli. Hän nauroi heidän turbille yrityksilleen

supistaa hänen valtaansa ja toimi nyt, kuten ennenkin, oman mielensä mukaan. Nämät ihmiset kuitenkin osasivat käyttää kynää; he lähettivät Espanjan hoviin kuvauksen Kortez'in mielenlaadusta ja itsevaltaisista hallitustoimista. Sepä kuninkaassa ja hänen neuvonantajissaan herätti epäluulon, että Kortez mietiskeli itsenäisyyden hankkimista. Nämät kuvaukset vaikuttivat; päätettiin lähettää valtuutettu mies Meksikoon tutkimaan Kortez'in menettelyä, ja, jos se tarpeelliseksi katsottaisiin, lähettämään hänet Espanjaan. Kortez oli juuri perin vaivaloisella retkellä Meksikosta aina Honduras'iin saakka, saattaakseen sen puoliset laajat alueet Espanjan kruunun alaisiksi ja samalla kurittaakseen Olid'ia, joka oli noussut kapinaan häntä vastaan. Tällä retkellä sai hän kärsiä ja kestää niin paljon vaikeuksia, että sen rinnalla kaikki edellinenkin oli vain leikin-tekoa. Sillä välin saapui hänen tuomarikseen määrätty valtuutettu, mutta tuskin oli hän astunut jalkansa maalle, kun hän sairastui ja kuoli.

Sillä ei kuitenkaan ollut torjuttu se vaara, joka uhkasi Kortez'ia. Kuninkaalliset virkamiehet yhä lähettelivät halventavia lauseita hänestä, ja espanjalainen hovi, jonka epäluulo siitä yhä kasvoi, nimitti toisen valtuutetun, joka sai laajemman vallan tutkia varakuninkaan menettelyä ja rangaista häntä. Kortez sai kuulla mikä häntä odotti. Hän kiristi hampaitansa harmissaan siitä että se suuri hyöty, jonka hän oli isänmaalleen tehnyt, tällä tavalla palkittaisiin. Hänen ystävänsä kehottivat häntä torjumaan sitä häväistystä, joka näytti tulossa olevan, sillä että tekeytyisi itsenäiseksi ja panisi kovan kovaa vastaan. Mutta vastoinkäyminen, joka nyt kohtasi häntä, elähdytti hänen sydämessään uudelleen kaiken sen jalomielisyyden, jonka menes-

tyksen hurmio hänestä jo ajaksi oli karkottanut. Lujasti kielsi hän ottavansa ainoatakaan askelta, joka olisi rikos hänen vannomaansa uskollisuuden valaa vastaan, ja päätti jalomielisesti ennen kärsiä kiittämättömintä ja alentavaisintakin kohtelua, ennenkuin ryhtyisi vastarintaan laillista hallitsijaansa vastaan.

Aiti. Tämän menettelynsä kautta hän paljon parantaa, mitä on rikkonut.

Isä. Toivon että ennenkuin ainaiseksi hänestä eroamme, hän uudelleen palaavain hyveittensä ja kärsimyksiensä kautta on saattava meidät täydellisesti unhottamaan ne törkeät rikokset, jotka hän teki menestyksensä päivinä.

Yhtä ajatusta hän ei voinut kärsiä: sitä että hän kurjana rikoksentekijänä tuomittaisiin siinä maassa, joka oli ollut hänen suurien urotöittensä näyttämönä. Siitä syystä hän päätti ennen tuomariensa tuloa itse purjehdita Espanjaan, jättääkseen kohtalonsa ratkaisemisen riippumaan kuninkaan oikeudentunnosta ja armollisuudesta.

Hänen saapuessaan kääntyivät kaikkien silmät ihmetellen ja kunnioituksella tuohon merkilliseen mieheen, jonka urotyöt näyttivät himmentävän suurimpainkin sankarien maineen. Se varmuus ja luottamus, jota hän osotti esiintyessään korkeimman tuomarinsa edessä, haihdutti kaikki epäluulot. Kuningas vastaanotti hänet mitä selvimillä kunnioituksen ja kiitollisuuden osotuksilla, lahjoittamalla hänelle Kultaisen Taljan ritarimerkit ja suuren maatilan Espanjassa sekä korottamalla hänet kreivin arvoon.

Mutta kun sitten syntyi kysymys hänen maaherravaltansa vahvistamisesta, tuli liiankin selvästi ilmi että pidettiin vaarallisena uskoa hänelle virkaa, jonka väärin-

käytöstä oli pelätty. Kaikki mitä hän sai toimeen oli vahvistus sotapäällikön virkaan ja valtakirja lähteä uusille löytöretkille. Maan hallintoa ja oikeuslaitosta hoitamaan sitävastoin määrättiin valtioneuvosto, joka sai nimen Uuden Espanjan Audienza.

Kortez siis palasi Meksikoon; mutta tästä hetkestä saakka oli hänen elämänsä yhtämittäinen jakso vastoinkäymisiä. Hänen rinnalleen asetetun Audienzan jäsenet koettivat ehtimiseen kaikilla mahdollisilla tavoilla häntä nöyryyttää; eikä hän voinut näitä nöyryytyksiä välttää muulla tavalla kuin uudestaan syöksymällä kaikkiin niihin vaikeuksiin ja vaaroihin, joita löytö- ja valloitusretket tuntemattomissa maissa mukanaan tuovat. Meksikon länsirannikolla varusti hän laivaston, jolla hän aikoi tehdä löytöretkiä suurella Tyvenmerellä, ja sanomattomien vastuksien sekä vaarojen perästä onnistui hänen löytää suuri, Pohjois-Amerikasta etelää kohti ulkoneva Kalifornian niemimaa.

Kun hänen palattuansa tältä vaivaloiselta löytöretkeltä nuo rettelöt vallanpitäjien kanssa yhä vielä jatkuivat, niin hän luottaen hallitsijansa oikeamielisyyteen päätti vielä kerran matkustaa Espanjaan itse tuodakseen valituksensa hallitsijan kuultaviksi. Hän onneton ei aavistanut, kuinka uudet, yhä katkerammat nöyryytykset häntä odottivat! Levottoman, sotaisan elämänsä aikana hän oli liian vähän ollut tilaisuudessa huomaamaan, kuinka pian mieliala hovissa vaihtelee ja kuinka vähän isoisten suosioon on luottamista. Sen hän nyt sai kokea. Hänet otettiin kylmästi vastaan, huolimattomasti kuunneltiin häntä ja ylenkatseella vastattiin hänen valituksiinsa. Hän oli tullut vanhaksi; mitäpä suuria urotöitä hän enää kykenisi tekemään? Siinähan oli kyllicksi syytä olla hänestä enempiä välittämättä!

Mitä hän oli tehnyt isänmaan palveluksessa oli jo unhoitettu, tai luultiin se jo yllin kyllin palkituksi. Sanalla sanoen tämä suuri, harvinaisen ansiokas mies näki nyt vanhoilla päivillensä joutuneensa kaikin puolin samantaiseen asemaan kuin Kolumbus; hänenkin täytyi kerkjätä oikeutta kiittämättömältä kuninkaalta ja ilkeäjuonisilta ministereiltä. Kuusi pitkää, surullista vuotta kului sillä tavoin; vihdoin teki suru ja mielipaha näin ansaitsemattomasta kohtelusta lopun hänen elämästään. Hän kuoli joulukuun 2 p. 1530, kuudennellakymmenellä toisella ikävuodellaan. Hänen oman pyyntönsä mukaan vietiin hänen ruumiinsa Uuteen Espanjaan; kenties katsoi hän isänmaansa ei ansainneen sulkea helmaansa kiittämättömyyttä palkakseen saaneen hyväntekijänsä maallisia jäännöksiä.

Muutam. Joko kaikki nyt on lopussa?

„On täksi kertaa“, vastasi isä, „mutta kukapa tietää mitä sillä aikaa on tapahtunut muissa osissa Amerikaa? Tahdon ottaa selkoa siitä, ja jos löydän jotakin, joka ansaitsee kertomista, niin tahdon joskus toiste jatkaa kertomustani Amerikan löydöstä.“

Hinta: 3 m:kaa.